MART 1991 SAYI:10 FİYATI 7000 TL. (KDV DAHİL)

AYLIK SİYASİ DERGİ

Demokrat!

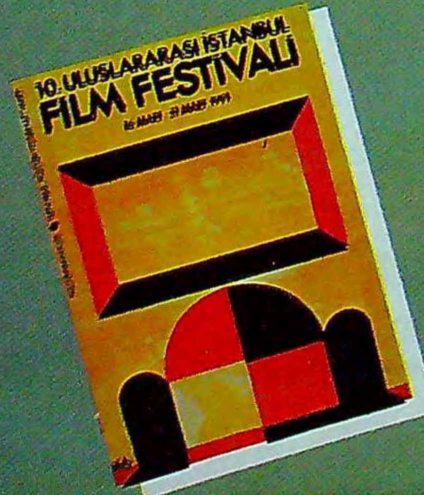
MUHALEFET

KEMALİZM'İN SONU MU ?
TC "KÜRTLERİ" KEŞFEDİYOR

DİSK 24 YAŞINDA

İŞÇİ KIYIMINA SAVAŞ GEREKÇESİ
İşten çıkarmalar artarak sürüyor

MEMUR SENDİKALARI:
Grev hakkından ödün yok

İSTANBUL SİNEMA GÜNLERİ BAŞLIYOR:
Yaratı ve özgürlük görüntüleri

Taner Akçam

İŞKENCEYİ DURDURUN!

İnsan Hakları ve Marksizm

İnsan ile ilgili tüm davranış biçimleriyle ilgilenen ama işkence konusunda sessiz kalan sosyal bilimleri "**işkencenin en önemli suç ortaklarından birisi**" diyerek yargılayan Akçam, kitabında bu sessizliği bozma çabasına giriyor. Konuya ilişkin ahlaki ilkelerin insan haklarına ters düşmeyecek bir biçimde netleşmediği, insan haklarına ters düşen pek çok yaklaşımın doğal kabul edildiği, dolayısıyla fazla soru sorulmadığı bir ortamda, gerek bu ortamla gerek bu ortamı belirleyen tarihsel ve kültürel koşullanmayla hesaplaşmak için gerekli soruları kendi sormak zorunda kalıyor. Akçam'ın yaklaşımı ise açık ve net: İnsan haklarını politik faaliyetimizin bir türevi olarak ele almaktan vazgeçerek politik faaliyetimizin merkezine almak zorundayız. Çünkü "**... bir toplumun gerçekten ideal olup olamayacağı artık üyelerine vaad ettiği cennetle değil, çektiği sınırların dışında kalanlara yaptığı uygulamalarla ölçülecektir.**"

Paulo Freire

EZİLENLERİN PEDAGOJİSİ

Paulo Freire hayatını ezilenlerin eğitimine, özellikle de okuma yazma bilmeyen yetişkinlerin eğitimine adamış bir eğitimci... Freire'ci pedagojiyi diğer pedagojik yöntemlerden farklı ve hayati kılan şey, bilginin aktarılma ilişkisini sorgulaması ve anti-otoriter bir diyalog önermesidir. Karşılıklı bir süreç olan eğitimde, öğretmen/öğrenci ilişkisindeki çelişkilerin özgürleştirici bir biçimde nasıl aşılacağını araştırmasıdır. Freire, çok yeni ve devrimci (=**buna radikal de diyebilirsiniz**) bile olsa bir fikri, otoriter ilişkileri yeniden üreterek öğretmeye karşı çıkar: Bilme sürecinde yer alan öğretmen ve öğrencilerin karşılıklı ve eşit bir ilişki içinde birlikte öğrenmelerinin yollarını araştırır. Ona göre önemli olan, içinde yeraldığımız bilme eyleminde nasıl varolduğumuzdur: Otoriteyi ve egemenliği çoğaltan bir ilişki mi üretiyoruz, yoksa eşitlikçi ve diyalogcu muyuz?

Joel Spring

ÖZGÜR EĞİTİM

Spring bu kitabında özgürlüğü engelleyen faktörlerden biri olan "**içselleşmiş otorite**"yi oluşturan etkenlerden eğitimi ele alıyor. Yazara göre iki tür eğitim vardır: İlki düzen, plan ve yüksek verimlilik aracılığıyla toplumsal ilerleme arayan teknolojik ve rasyonalist model. Bu modelin eğitim aracı olan okula Illich "**iktidarın fahişesi**" diyor. İkinci modelde ise önemli olan düzen ve verimlilik değil, bireysel özerkliğin artmasıdır. Bu model "**bireyin toplumsal makineye nasıl uydurulacağı değil, insanların kişisel tatmin olmadan çalışmayı ve özgürlüğü sınırlayan toplumsal otoriteyi** neden **kabul etmeye istekli oldukları**" sorusunu çözmeyi kendine ilke ediniyor.

Boris Frankel

SANAYİ SONRASI ÜTOPYALAR

Gelecekteki toplum nasıl olacak? Sanayi devrimiyle birlikte bu konu düşünürleri her zamankinden daha çok meşgul etmeye başladı. Romantik ütopyalardan bilimsel öngörülere kadar uzanan gelecek toplum modellerinin ömrüyse 20. yüzyılın başdöndürücü toplumsal değişim hızında pek de uzun olamıyor. İşte Boris Frankel bu kitabında, sanayi sonrası topluma ilişkin modern ütopyaları değerlendiriyor. Bahro ve Gorz gibi yazarların geliştirdikleri kuramsal düşünceleri ve siyasi programları irdeliyor; Eko-sosyalistlerin, feministlerin, Yeşil hareketin ve barış hareketinin savunduğu yeni toplumsal ilişki ve kurumların uygulanabilirliğini inceliyor. Gelecekte, örneğin günümüzdeki refah devletleri ve askeri-sınai komplekslerde alternatifler sunan yeni demokratik devlet kurumları mı, yoksa kendine yeterli komünler ve kooperatifler ağına dayalı devletsiz toplumlar mı olacak? Sanayi sonrası sosyalizme siyasal geçiş nasıl gerçekleşecek? Konuya eleştirel biçimde yaklaşan Frankel sonuçta kendi özgün perspektifini gerçekleştiriyor ve uygulanabilir toplumsal siyasal alternatifler koyuyor.

AYRINTI

ayrıntılar önemlidir!..

Demokrat!

MART 1991
Yıl:2 Sayı:10 Fiyatı:7000 TL.
Yurtdışı Fiyatı: 4 DM

BASSAN A.Ş. Adına Sahibi:
Hikmet KOÇAK

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Engin GÜNAY

Bu Sayıda Katkısı Olanlar:
Kemal ALP, Fevzi ARGUN, Yılmaz AYSAN, Cemal BALCI, Adnan BOSTANCIOĞLU, Mahmut CANBAY, İbrahim ÇEŞMECİOĞLU, Çiğdem ÇIDAMLI, Tansel CANSIN, Akif ÇOLAK, Faysal DAĞLI, Selçuk DEMİREL, Mustafa DEMİRKANLI, İdem ERMAN, Mehmet FİKRİ, Erdem GÜL, Arslan Başer KAFAOĞLU, Ercan KANAR, Tezcan KARAKUŞ, Dilek KARAŞEN, Murat KENAN, Birol KESKİN, Şükran KETENCİ, Ertuğrul KÜRKÇÜ, Nimet MENTEŞEOĞLU, Ayşe ÖKTEM, Mahmut Tali ÖNGÖREN, Ömer ÖZGÜNER, Melih PEKDEMİR, Emre SENAN, Semra SOMERSAN, Hayati SOYDAN, Bülent TAKA, Ülfet TAYLI, L.Doğan TILIÇ, Çetin UYGUR, Hasan UYSAL, İlknur ÜLKÜ, Mecit ÜNAL, Murat YETKİN, Can YÜCEL, Hakkı ZABCI

Ofset Hazırlık:
BASSAN A.Ş
Basıldığı Yer:
Serler Matbaası
Dağıtım:
Hür Basın DağıtımA.Ş.

Adres:
Çatalçeşme Sokak 50/3 Cağaloğlu
İSTANBUL
Tel: 512 08 77 Tel-Fax: 528 62 32
Ankara Büro
Sağlık 2 Sok. No:63/1 Yenişehir
ANKARA
Tel-Fax: 133 61 54

Yurtiçi Abone:
Yıllık: 70.000 TL.
Altı Aylık: 35.000 Tl.
Yurtdışı Abone:
Avrupa Yıllık: 50 DM
Avrupa Altı Aylık: 25 DM
Amerika Yıllık: 30 $
Amerika Altı Aylık: 15 $
Adnan Bostancıoğlu adına
Akbank Türbe Şb. 0007381-7/A00/10
Döviz Hs.No: Akbank Türbe Şb.
0007333-8/BU6/01
Posta Çeki Hs.No: 650004

İÇİNDEKİLER

Başpapatya Başa Güreşiyor

Körfez krizinin tozu dumanı içerisinden, birdenbire, başpapatya çıkıp ülkenin gündemine yerleşti: "Partinin birliği ve bütünlüğü için İstanbul İl Başkanlığına adayım". Başpapatya gelişmelere neden ilgisiz kalamayacağını da açıkladı: "Parti benim çocuğum". Bu gerekçenin bir başka ifadesi de "Ben sizin ananızım" oluyor.

"Ananızım" analojisinin kimler tarafından kullanıldığına bakmak, oldukça öğretici. Peron'dan Marcos'a ne kadar Mrs Diktatör varsa insanlara dönüp "ben sizin ananızım" dedi.

Semra Özal'ın adaylığı, iktidar partisini şimdiye kadar yaşadığı krizlerin en büyüğüyle karşı karşıya bıraktı. Tarihin cilvesine bakın ki, tabandan partiyi ele geçirmeye başlayan muhafazakar-dinci kesime karşı operasyonu Brütüs'ün keliesini keserek Özal başlattı. Birkaç ay önce, askeri çevrelerde doğan şiddetli rahatsızlığa karşın Dayıoğlu'nu savunma bakanı yapan Özal, Dayıoğlu sözünü dinlememeye başlayınca laikliğe soyundu.

Devlet bütün imkanlarıyla, Cumhurbaşkanı, TV'si ve bürokratlarıyla Başpapatya'nın seçim kampanyasına katıldı. Başkent'in kokteylierinde, oldukça iyi pozisyonlardaki gazeteciler bile "ah şimdi delege olmak varmış" diye İstanbul delegelerine özeniyordu. Kongre öncesi delegelerin hızla ve birden köşe dönüşüne bakan gazeteciler Semra Özal'ın kazanacağından kuşku duymuyordu.

Bir ANAP Genel Başkan Yardımcısı ise yaşananları tarihsel bir örnekle açıklamaya çalışıyordu: "Eskiden padişahlar vardı. Bir de etrafında şakşakçıları. Bunların padişahdan başka hiçbir dayanakları olmadığı için, O ne dese 'çok yaşa padişahım' diye bağırırlardı. Şimdi de, Hanımefendi'nin adaylığı için bağırıyorlar. Tabanda herşeyi kaybettikleri için padişahın desteğine bel bağladılar. Padişah da bu etrafındakiler yüzünden yanlış yapıyor."

Başpapatya İstanbul İl Başkanlığından öteye gitmeyeceğini söylüyor. Ama zaten il başkanlığını da zorla, çocuğu olan parti dağılmasın diye kabul etmedi mi? Peki, yarın memleket tehlikede diye başbakanlığa zorlarlarsa reddedebilir mi? Ana kalbi yavrusu olan vatan ve milleti tehlikeyle başbaşa bırakmaya dayanabilir mi?

Başpapatya İstanbul İl Başkanlığı'ndan ileri gitmeyeceğini söylüyor. Ama ANAP'ta kılıçlar çekildi artık. İstanbul İl Kongresi herşeyin sonu değil başlangıcı olacak..

ANAP'ta kılıçlar çekildi. İstanbul kongresi herşeyin sonu değil başlangıcı olacak. Bu hesaplaşma için iki önemli neden var. Birisi ailevi biraz. Özalların önemli bir özelliği sağlamcılık, arkayı garantiye almak. Cumhurbaşkanı baktı ki, Akbulut'la, Dayıoğlu'yla iş olmuyor; hatta biraderler bile yan çiziyor, en sağlamı partiyi can yoldaşına, hayat arkadaşına emanet etmek. İkinci neden ise siyasi. Memleketi savaş sonrası yeni bir "transformasyon" içinde askerlerle fazla dolaşmamak lazım.

Çankaya şimdi tenis maçı seyreder gibi başını bir körfeze bir partiye çeviriyor. Ve şöyle söyleniyor: "İşler şimdilik fena gitmiyor. Allah inşallah sonunu da iyi getirir"

* * *

Jivkov: "Neyse ki 80 Yaşımdayım"

Bulgaristan'ın komünist eski lideri Jivkov'un yargılanmasına 25 Şubat'ta başlandı. Jivkov temel olarak yolsuzluklarla suçlanıyor. 247 şahitin dinleneceği davanın 45 gün sürmesi bekleniyor.

Jivkov devrildiğinden beri Batı basınının gözdesi. Hakkında parayla röportaj verdiği, komünizme nerdeyse küfrettiği şeklinde haberler çıkıyor.

Dava öncesi bir İspanyol gazetesiyle yaptığı röportajda, Jivkov bütün bu haberleri yalanladı: "Komünistlikten vazgeçtiğim şeklindeki haberler yalan. Sosyalizme bütün kalbimle inanıyorum. Sosyalizm idealleri yok olmuş değil. Tekrar başlamamız gerekiyor, daha gelişmiş bir teknoloji ile ve daha zengin olarak. Marx da sosyalizmin ancak belirli bir gelişmişlik seviyesinden sonra mümkün olabileceğini söylemişti".

Jivkov, şimdi Sofya'nın aristokratik semtlerinden birinde torununun evinde kalıyor. Torun Evgenia Jivkova duruşma öncesi Bulgar TV'sine dedesinin moralinin yerinde olduğunu söyleyerek "Dedem savaşmaya hazır" demişti. Sofya sokaklarında Jivkov'un yargılanmasından yana olanlar yanında "Onun döneminde daha iyiydik, yargılanmasına karşıyım" diyenlere de rastlanıyor.

Jivkov İspanyol gazeteciye hayatta 3 yanlış yapmış olduğunu söylüyor: "Bir; 10 yıl önce görevi bırakmamak, iki; yeniden evlenmemek, üç; bir ev almamak. Şimdi kendime ait bir telefonum bile yok."

Bulgaristan'ın eski lideri hakkında açılmış

davayı siyasi bir dava olarak niteliyor ve şöyle diyor: "Neyse ki 80 yaşımdayım. Yoksa, kızlara şöyle böyle yaptı diye cinsel suçlardan da yargılarlardı."

Halkevleri 59. Yılında Daha Genç

19 Şubat 1991 - Halkevleri 59 yaşında.

1932 yılında kurulan Halkevleri, 59. yılını gurur ve coşkuyla kutladı. Gururla, çünkü bu kadar zaman ayakta kalabilen başka hiçbir kitle örgütünün bulunmadığı bir Türkiye'de. Üstelik bulunan kitle örgütlerinin tümünün toplamyaşından daha yaşlı olarak. Coşkuyla, çünkü iki kere kapatılıp üç kere dirilmenin tazeliğiyle. Yaşına rağmen "halkın muhalefet evleri" olmanın gençliğiyle.

"Bir bağımsızlık savaşınının ürünü olarak ortaya çıkan Halkevleri, tamda emperyalist bir savaşın ortasında kutlama yapmak dorumunda kaldı. Savaşa karşı, üslerin kapatılması ve Bağımsız Türkiye şiarının yükseltilmesi amacına yönelik olarak düşündüğümüz kutlama programış iktidarın anti-demokratik tavrı yüzünden son derece sınırlı bir çerçeveyi aşamamıştır." Bu sözlerin sahibi Halkevleri MYK üyesi Hamiyet Kızıler. Halkevciler, 59. kuruluş yıldönümünü savaşa karşı bir eyleme dönüştürmek isterken,emniyetin yasakçı tutumunu aşamadı. Kuruluş, coşku dolu bir hafta olarak düşünülmesine rağmen, gerçekleştirilemeyen şenlikler nedeniyle, buruk bir kutlamaya dönüştü. Bu burukluk, başta Genel Başkan Ahmet Yıldız olmak üzere, tüm halkevcilerin konuşma ve tavırlarına açıkça yansıyordu.

59. Kuruluş Yıldönümü, 19 Şubat'ta Ahmet Yıldız'ın başkanlığında tabanın yoğun katılımıyla biraraya gelen bir heyet tarafından Anıtkabir'in ziyareti ile başladı. Aynı gece 100. Yıl Kültür Merkezi'nde yaklaşık bin kişinin katılımıyla "59. Yıl Gecesi" yapıldı. Gecede katılımın çokluğu ve Tolga Çandar'ın tüm salonla birlikte söylediği türküler, buruklukları bir çırpıda unutturuverdi. Genel Başkan Ahmet Yıldız'ın konuşması Halkevlerinin bir diriliş ve coşku örgütü niteliğinin bir özeti gibiydi. En yaşlı halkevcilerden Rauf İnan'ın konuşması da yoğun alkışlarla karşılandı.Kutlama programının bir devamı niteliğini taşıyan 25 Şubat'taki "Ulusal ve Evrensel Barış" konulu panel de, İstanbul'da gerçekleştirildi.

Örneği bilinmeyen bir kitle-kültür örgütü olan Halkevlerinin 59. Kuruluş Yıldönümü, emperyalizmin çıkarlarının ülkemizin başına iam bir kabus gibi çöktüğü şu günlerde, her zamankinden daha da anlamlıydı. Halkevleri, 59. yılına daha da gençleşmiş olarak girdi.

Irak'ın Kuveyt'i işgali, ABD'nin "Yeni Dünya Düzeni" projesinin bir parçası olarak Ortadoğu'yu yeniden biçimlendirme, bölgede bir Amerikan düzeni oluşturma planının uygulamaya konulması için bir gerekçe sağlamıştı. Bu nedenle Gorbaçov'un "Barış Planı", ABD ve müttefikleri için yeterli görülmedi. Savaşın gerekçesi olarak gösterilen Kuveyt'in işgali olayı, Irak'ın Kuveyt'ten çekileceğini açıklamasına rağmen savaşı durdurmaya yetmedi. Irak'a son darbeyi indirmek için beklenen kara harekatı başlatıldı.

ABD'nin asıl hedefi savaş sonrası Ortadoğu'ya vermek istediği yeni düzeni garanti altına almak. Kuşkusuz bunu ne ölçüde başarabileceği bölgedeki karşıt dinamiklerin gücüyle orantılı olarak belirlenecek. Özal ve ANAP iktidarı da Ortadoğu'daki Amerikan düzeninin Türkiye cephesini savaş sonrasına hazırlama çabası içinde. Ancak herzaman olduğu gibi Sezar'lar kendi Brütüs'lerini de yaratıyor. Bu savaşın sonucu kimin nereye kadar gidebileceğini de ortaya koyacak.

Kapak sayfalarımızı savaş sonrasında Ortadoğu'daki olası gelişmeler üzerine kapsamlı bir değerlendirme oluşturuyor. Körfez krizi patlak verdiğinde "ilk kurşunun işçilere atıldığı" vurgulanmıştı. Aradan geçen zaman bunun çarpıcı sonuçlarını ortaya koydu; savaşın faturası öncelikle işçilere ve halka çıkarıldı. Zonguldak grevi savaş çığlıkları arasında boğuldu, grevler ertelendi ve daha şimdiden yüzbinlerle ifade edilen işçi, işlerinden atıldılar. Savaş zamları bombardıman gibi halkın üzerine yağdı. İşten çıkarmalar ve savaşın işçiler üzerine etkileri bu sayımızın ağırlıklı konuları arasında.

Bu sayımızda ayrıca DİSK'in 24. kuruluş yılı ve önümüzdeki dönemde 141-142. madde tartışmaları ile birlikte DİSK'in de yeniden gündeme gelebileceğini gözönüne alarak bir "DİSK Dosyası" hazırladık. İnsan Hakları'na yönelik saldırıların yoğunlaştığı, işkencede ölümlerin arttığı bugünlerde konuya ilişkin yazı ve değerlendirmeleri bu sayımızda bulacaksınız. Mahmut Canbay'ın militarizmi sorgulayan ve Dünya'daki anti-militarist hareketleri konu alan yazısı ile Avrupa'daki savaş karşıtı gösterilerle ilgili röportajlar da savaşın bir başka yüzünü sergiliyor. Uruguaylı yazar Mario Benedetti'nin Körfez Savaşı ve Dünya'daki diğer gelişmelerle ilgili yazısını da ilgiyle okuyacağınızı düşünüyoruz.

Geçen sayıda ilk bölümünü verdiğimiz "12 Eylül Filmleri"nin ikinci bölümünü, bu sayıda Uluslararası İstanbul Film Festivali üzerine geniş bir yazının yeralması nedeniyle önümüzdeki sayıda yayınlayacağız. Dünya üzerinde gerçek bir barışın yaşanacağı günlerin çok uzak olmaması umuduyla.

Engin Günay

Özal'ın sarıldığı ip Amerikan sicimi

Melih PEKDEMİR

Dergimiz matbaaya girmek üzereyken, körfezde kara savaşı başladı. Gorbaçov'un planına itibar etmeyen Bush, "Saddam'sız bir çözüm" uğruna barışı kayıtsız şartsız reddederken, attığı adımların eksik kalmasından ve silahların sustuğu bir sessizlikte halkların öfkeli uğultusunun vaktinden evvel duyulmasından çekinmiş olmalıydı.

ABD, hava saldırısıyla ve teknoloji savaşıyla, değil üç-beş günde üç-beş haftada bile umduğu kolay zaferi kazanamadı. Şimdi kara saldırısıyla ve insanların savaşıyla hangi savaşı kazanabilecek? Artık yalnızca her biri Saddam'mış gibi gösterilen Irak'lılar ölmeyecek; her biri Bush olmayan Amerikalılar da ölecek ve Bush bu zor "zafer"in bedelini çok ağır ödeyecek...

Bu savaşta, güç gösterisi yapmaya kalkışan ABD kendi güçsüzlüğünü de gördü. Savaş sürdükçe koalisyon içindeki homurtular, son anda Sovyetlerin ve İran'ın devreye girivermesi, ABD'nin her istediğini tek başına yapamayacağını ortaya koydu. Konjonktüre uygun bulduğunda yarattığı emrivakileri bir parça terkedip, kendi müttefiklerinin (ki bunların bir kısmı aynı zamanda rakipleridir) çıkarlarını da şimdi her zamankinden daha fazla dikkate almak zorunda. Dünyada doğu-batı ekseninin yerini kuzey-güney ekseninin almış olduğunun tespiti, asıl düşmanın güneyden geldiğinin ifade edilmesi, kuzey küredeki iç çelişkileri iptal etmedi. Almanya'nın birleşmesi, eski kuzeyde ABD'nin karşısında güçlenmiş bir dost rakip yaratırken, sistemin dışından-doğudan, yeni kuzeye transfer olma sürecindeki Sovyetler ise bu kez sistem içindeki bir yeni rakip olarak oyunun kurallarına göre oynanmasını istiyor. İran, islami fundemantalizmi ile güneyin sözcülüğüne soyunuyor. Ve elbette son sözü söyleyecek olan halkların tepkisi henüz bütün gücüyle sahneye çıkmış değil. Çıktığı zaman, işte o zaman, Ortadoğu'da asıl savaş yeni başlayacak...

* * *

Hesap açıktı: Sovyetlerin çekildiği Ortadoğu'da ABD kolay bir zafer, kolay bir kazanç elde etme peşindeydi! Ama savaş sonrasında, sığınaklarından çıkarak sokaklara dökülecek Ortadoğu'daki öfkeli halkların, yani Scudlardan milyon kez etkili milyonlarca insanın katıldığı intifadaları durduracak plastik Patriotları olmadığının da farkında elbette. ABD'nin hesaplarının bir ölçüde bile boşa çıkması Özal'ın hesaplarının çok büyük ölçüde boşa çıkması anlamına geliyor. Özal'ın tatlı düşlerinin yerini kabuslar almaya başladı. Savaş sonrasında, sadece Irak'ta değil Türkiye'de de yaşanması kaçınılmaz olan ekonomik yıkımı en tepeden görebilen bir yerde duran Özal, çanların kimin için çaldığını çok iyi duyuyor. Bu nedenle bütün kaderi ABD'ye bağlı ve muhafazakarlarıyla boğaz boğaza gelmesi, paşaları bile azarlaması hep Amerikancı politikalarının pürüzsüzce sürdürülmesi endişesinden kaynaklanıyor. Amerikancı muhafazakarlarına ve Amerikancı paşalarına kendisine rakip ya da farklı seçenekler oluşturduklarını gördüğü noktada güvensizlik duyuyor.Yalnızca Saddam'ın kellesini istemiyor, kendisine bir nebze karşı çıkan herkesin kellesini istiyor.

Bölgedeki sıcak savaş bitse dahi Özal'ın ülkedeki savaşı sürecek...

Özal son aylardaki bütün kritik adımlarını, Körfez Krizindeki Amerikancı çözümleri hesaba katarak atmıştı ve ABD'nin arzuladığı yeni bir dünyada yeni bir Türkiye ihtiyacına cevap verme görevini bu nedenle de üslenmişti.

Bu görevi ifa edebilmesi için, Kürt sorunundan ordunun siyasetteki ağırlığına, komünizmi artık tehlikesiz bulmaktan, şeriatçılara karşı laik bir tavır almaya dek bir dizi çarpıcı politikayı gündeme getiriyormuş gibi yaptı. Bu konularda Cumhuriyet tarihindeki köklü politikalardan radikal bir kopuşun başlatıcısıymış gibi bir rol üslendi. Neredeyse, ikinci Atatürk!

Özal bütün bunları gerçekten yapabilecek mi, yoksa yapıyormuş gibi görünmekle mi yetinecek, ya da yapabileceklerinin sınırı nedir?

Özal Kürt sorununu çözebilir mi, Türkiye'yi düşünce ve örgütlenme özgürlüğünün yerleştiği demokratik bir ülke haline getirebilir mi? Şeriatçılık özlemlerini bastırabilir mi?

Kısacası Özal, yüzyılı aşkın süredir tamamlanmamış burjuva demokratik devrimini tamamlayabilir mi?

* * *

Türkiye Cumhuriyeti, burada üzerinde durmamız mümkün olmayan tarihsel ve yapısal nedenlerle, kuruldugundan bu yana krizlerle birlikte yaşamaktadır. Bu krizler emperyalizme bağımlılık, burjuva demokratik devrimin tamamlanmamış olması nedeniyle yetersiz sermaye birikimi üzerinde gelişen çarpık kapitalizmin yeniden ürettiği özelliklerle tanımlanmaktadır. Altyapısı sömürge tipi bir kapitalizm ile belirlenen üstyapıda ise yetmiş yıl boyunca gelinen noktada sömürge tipi bir demokrasiden öte bir siyasal rejim biçimlenebilmiş değildir. Sözünü ettiğimiz nedenlerin sonuçları ise, bugün Özal'ın el attığı Kürt sorunundan ordunun siyasetteki "tartışılmaz" ağırlığına, dinsel gericiliğe verilen "zorunlu" tavizlerden, düşünce ve örgütlenme özgürlüğünün komünizm tehlikesi gerekçesiyle yasaklanmasına dek her can alıcı konuda kendini göstermektedir.

Nedenlere el atmadan sonuçları değiştirmek mümkün değildir. Özal ise ancak sonuçlara el atmış gibi yapabiliyor. Üstelik bu el atış emperyalizme bağımlılığı pekiştiren bir yönde olduğu için demokratikleşme adına hiç bir şekilde denk düşmüyor.

Türkiye'nin Bush'un sözünü ettiği yeni dünya düzeninde yerini alabilmesi ve Körfez savaşı sonrası görece farklı seçeneklere de manevra alanı oluşturabilmesi için bugünden politik yatırımlara başlıyor. İşte ANAP milletvekillerini çağırıp yeni yeni politikalardan, Kürtçe, düşünce özgürlüğü, ve hatta PKK'lılar dahil bir ceza indiriminden filan sözetmesi, hep bu manevra alanını geniş tutma girişimlerinin taktikleri...

Kürt sorunundaki niyeti bellidir. Körfez savaşı sonrası kurulması muhtemel bir Kürt devletinin hamiliğine soyunmak.Türkiye'de Kürdistan sözcüğünü telaffuz etmek DGM savcılarının soruşturma açmasına neden olurken, Özal Irak'taki bir Kürdistan üzerine pazarlık yapabiliyor. DGM savcılarının gücü Özal'a yetmiyor! Çünkü Özal bu pazarlıkta Kürdistan'a özgürlük değil Amerikancı bir yeni sömürgecilik taşımayı amaçlıyor. Körfez savaşının, beklentilerinden farklı bir şekilde sonuçlanması, böyle bir imkanın doğrudan kullanımını ortadan kaldırsa bile, hiç olmazsa AGİK sürecinde verdiği sözü yerine getiriyormuş gibi yapmak istiyor. Üstelik bir türlü ezemediği (ya da "kökünü kazıyamadığı"!) Kürt direniş hareketini bu vaatlerle reformist kanallara sürüklemiş olacak. Ya-

ni Kürtçeyi serbest bırakıyormuş gibi yapması bile, kendi mantığı içinde, Özal'ın karlı bulduğu ve üstelik zorunlu bırakıldığı bir tercih.

Şeriatçılık sorunundaki niyeti de bellidir. Körfez savaşı sonrasında sonuç ne olursa olsun, Ortadoğu'daki müslüman denizinde büyük bir fırtına kopacak ve bu fırtınanın dalgaları Türkiye sahiline vuracaktır. Daha şimdiden cami avlularında müslüman kalabalıklar Amerikan aleyhtarlığı bayrağı ile kıpırdanmaya başlamıştır. Sovyet tehlikesinin ciddi varlığı koşullarında, ABD, komünizmi yeşil kuşak ile çevrelemek amacıyla islami hareketlere destek verirdi. Ama şimdi, bir zamanlar desteklediği bu dost akımlar, özellikle Ortadoğu'daki açık işgalden sonra birer korkutucu düşman haline geldiler. Özal, Amerikan politikalarını eksiksiz uygulayabilmek için, Türkiye'de hoşgörü sınırını aşan şeriatçılara da dur demek zorunda. Kendi marifetleriyle devletin kilit noktalarına yerleştirdikleri dinci kadroların, partideki muhafazakarların doğrudan ya da dolaylı şekilde islami muhalefete güç vermemesi için etkisizleştirilmesi ihtiyacı var. Partisindeki muhafazakarların kendisi gibi Amerikancı olmasına artık pek güvenemiyor, onların şeriatçılara hoşgörülü bakması ve içiçe olması Özal'ı Amerikan çıkarları bakımından korkutuyor. Özal, Semra hanımı bir yandan tek adam politikasının uzantısı olarak siyasete sokarken, diğer yandan da laiklik sloganıyla islami muhalefete gem vurmak istiyor. Allah'ın ipine sarılmış olmak yetmiyor. Bu ip ahrette belki bir işe yarar, ama bu dünyada Amerikan sicimine bağlanmak daha karlı. Özal bunu biliyor ve her şey islam için demiyor, her şey Amerika için diyor.

Demir yumruk üzerine geçirdiği kadife eldiveninden başka bir şey olmayan "demokratikleşme" adına, düşünce ve örgütlenme özgürlüğünden sözetmesi ise, bir yandan Avrupa aynası karşısına geçince yapması zorunlu bir makyaj. Diğer yandan Ortadoğu'da etkin rol üstlenebilmesi için Batılı bir sahte kimlik edinmenin çözümü. Üstelik bu girişimlerle yaratılan devlete bağlı resmi sol ve ANAP'a yatkınlığı ile övünebilen bir cins tuhaf "komünizm" sayesinde, toplumsal muhalefetin en diri ve devrimci kesimleri kolaylıkla gayrı meşru ve terörist ilan edilebilecek. 141-142 filan kaldırılırken anti-terör yasası emekçilerin tepesine ağır bir balyoz olarak inecek. Özal bu girişiminde de kendisine neyin zararlı ve neyin yararlı olduğunu pekala hesap ediyor.

Bütün bunların gerçekleşebilmesi için, siyasetin tek elde toparlanması gerekiyor. Bu nedenle Başkanlık sistemi vb. dayatmalar Özal'ın kişisel ihtirasının ötesinde, yeni dünya dengeleri içinde kendine yer arayan rejimin mantığının yeni bir ihtiyacı olarak değerlendirilmelidir. Amerikancı paşalar ne denli kızarsa kızsın, Özal, Beyaz Saray-Pentagon işbirliğini "küçük Amerika" Türkiye'de de sımsıkı sağlamak ve orduyu Savunma Bakanlığına bağlayarak siyasette görece ayrı bir yerde duran gücünü törpülemek zorundadır. Bu tür "cesurane" politikalar ya karizmatik liderler tarafından kabule sunulabilir, ya da Özal gibi "idari" (politik!) gücünü ekonomik güçten alabileceğini uman şirket yöneticisi tarafından. Amerika'nın desteği çekilmediği sürece muhteris (ve by-pass geçirmiş!) Özal'ın göze alamayacağı bir şey yoktur. Özal, menajer-mühendis ve amerikanofil mentalitesi ile, savaş furyasından ekonomik ganimet kazanarak güçlenirse, bu politik iddialarını gerçekleştirebilecek iktidar gücünü koruyabileceğine inanıyor.

Ama bir şartla! Türkiye'de yaptığı hesabın bölgede ve dünyada ABD lehine meydana gelebilecek değişikliklere bire bir denk düşmesi gerekiyor. Ne var ki evdeki hesabın her zaman pazara uymadığı da biliniyor. Ve bu gerçek Özal gibi bir pazarlamacı tarafından bile görmezlikten gelinemiyor. Özal, Ortadoğu'da savaş yıkımından sonra Arap aleminde ekonomik önderliğe oynuyordu. Ortadoğu'dan akacak paralarla Türkiye'de her istediğini yapabileceği bir manevra alanı yaratabileceğini umuyordu. Ama görülüyor ki, askeri düzlemde sırtı sıvazlanan, jandarmalık gerekince öne sürülen, askeri üsse ihtiyaç duyulunca toprağında konuşlanılan ve uçak gemisi olarak kullanılan Türkiye'ye, iş paraya gelince arka sıralarda yer düşüyor. Üstelik Araplar "Özal'ın Türkiye'si"ni hiç sevmediklerini ve herhangi bir işbirliğinden yana olmadıklarını gizlemiyorlar. Şu anda en Amerikancı Arap yönetimi bile Arapların gözünde İsrail'den farksız olan bir Türkiye'yle işbirliği yapabilecek cesarete sahip değildir.

***

Özal'ın çözmek için eline aldığı her sorun hemen elini yakan bir ateş yumağı...

Kürt sorununu isteği gibi biçimlendiremeyecek...Kürt halkının iradesi bu isteği engelleyeceği gibi kendi yandaşları da Özal'ın önünde aşması gereken ciddi barikatlar kuracaklar. Bugüne dek, Türkiye Cumhuriyeti Kürtçeyi yasaklamaya ya da Kürtçe diye bir dil yokmuş gibi davranmaya mecburdu; çünkü Kürtçenin varlığını resmen kabul etmesi Kürt halkının ve Kürt kültürünün varlığını kabul anlamına gelecekti. Şimdi Kürtçenin yasak ya da yok sayılmaması, Kürtçe eğitim ihtiyacını da beraberinde getirecek; Kürtçe eğitim en azından kültürel özerkliği dayatacak ve özgürlük özlemi vahşi yasaklarla olduğu gibi aldatıcı reformlarla da durdurulamaz niteliğe bürünecek. Kürtçeye verilen mecburi özgürlük Kürt direnişi karşısında yeni çaresizliklerin yolunu açacak.

Farklı bir düzlemde, Amerikalılar adına şeriatçılara kılıç çekmiş gibi görünen Özal, bu kılıcı kınına sokmak için epey zorlanacak. Al gülüm ver gülüm politikasıyla şeriatçı ve Amerikancı bir mutabakat üzerine kurulu ANAP çatırdamaya başladı bile. Parti içinde muhafazakarların başlattığı direniş,Özal'ın manevra alanını iyice daraltıyor. Savaş sonrasında ise yaygın bir islami terörizm ve cami avlularından giderek sokaklara taşmaya dönük bir kitleselleşmeyle radikalleşecek olan islami hareketlerin Amerikancı iktidarın başına bela olacağı ihtimali de gözardı edilmemeli. Diğer yanda ise, Kürt hareketinin islami motiflere daha sıcak bakmaya başladığı bir dönüm noktasında, PKK'nın Kürt islamcıları da yanına almaya dönük yeni politikalarını ilan ettiği resmi açıklamaları dikkat çekiyor. Kürt hareketinde FKÖ benzeri yeni bir çerçevenin çizilmeye başlandığı gözleniyor.

Nihayet Özal'ın toplumsal muhalefeti bastırmak hinliği ile yaratmayı umduğu meşru sol-meşru olmayan sol ayrımı çizgisi, Zonguldak madencilerinin başlattığı yürüyüş yeniden yola koyulduğunda silinecek ve geçersizleşecek.

Özal bu ayak seslerini şimdiden duyuyor olmalı ve Ortadoğu pastasından kendisine ancak bir kaç kırıntının düşeceğini görüyor olmalı.

Erken seçimden sözediyor!

Parlamenter muhalefetin elindeki tek silahı şimdi bunlara ve halka karşı kullanmayı da hesaba katıyor. Biliniyor ki, Körfez savaşının yıkıntılarının Türkiye ekonomisine çökertici yansımaları özellikle 1992'de yaşanacak. Bu nedenle, kalemini milletin gözüne soka soka, Körfez politikasındaki başarısızdan söz edecek, umduğu gibi Musul-Kerkük fatihi olamayınca, bu kez, " bakın Türkiye'yi nasıl savaşa sokmadım" diyecek ve erkene aldığı bir seçimde işbaşında kalmanın çaresine bakacak. Bu seçim, muhtemelen,-yıllardır istemelerine rağmen parlamenter muhalefet için yine de bir baskın seçim sayılacak!

Şimdi Amerikan aleyhtarı kalabalıkların ağırlıkla cami avlularında toplanmakta oluşuna bakarak karamsarlığa kapılmamalı. Dinsel demogojinin, emekçileri avlular yerine meydanlarda toparlayacak olan devrimcilerin etkisizliği nedeniyle ön planda görüldüğü de unutulmamalı. Çünkü toplumsal muhalefet devrimci dinamiklerini her geçen gün çoğaltıyor. Körfez savaşının yıkımını grevi yasaklanan işten atılmakta olan yüzbinler yaşıyor, savaş zamanı furyasından nasibini alan memurlar, düşük taban ücretlerine mahkum edilen köylüler yaşıyor. İslami muhalefetin sahte seçeneği onları tevekküle ve dünya için değil ahiret için isyana, düzenin yıkılmasına değil düzenin islamileşmesine çağırıyor. Devrimci muhalefet ise hoşnutsuz emekçileri bu düzen ile mücadeleye çağırmalı.

AOncak o zaman Özal'ın bütün silahlarının elinde patladığı günler gelebilir.■

GOLF SAVAŞI

Can YÜCEL

Günümüz kopuk sesler kötü
Yeni aşk diyorsun, iş yok
Hepsi bombok, horozlar ötse iyi
Kargalar ötüyor.
Sonra namaz, sonra ezan
İnsaf demek geliyor insanın içinden
Yaşamanın güzel doğrusu
Ellerinden kaçıyor.
Ama her zaman söyledim;
Ardından koşmayacaksın
Onu sanki gözlerine doğmuş
Bir ışık olasıya
Bağrına basacaksın.
Işık en doğrusudur gözlerimizde
Ben de katarakt olunca anladım
Sağ gözümde
Ne güzel şeymiş meğer
Işığın engelsiz görülmesi
Onun için de şimdi
Hayatta sağ gözüm
Bulanık baksa da
Sol gözümle aydınlık görüyorum herşeyi.
Umut bitmeyecektir
Umut çünkü,
Umut adı konulan çocukların hesabıdır
Barış denen çocukların hesabıdır
Deniz denen çocukların hesabıdır
Ve bu hesap görülecektir.
Yaşasın dünyanın içindeki Türkiye
Yaşasın o Türkiye'nin içindeki halklar
Yaşasın bağımsızlık için
Döğüşen arkadaşlarımız
Yaşasın yaşayamayan kardeşlerimiz!
Bunları söylememin
Ana nedeni
Harbe gitmek
Tavuk muyuz biz
Bir horoz öttü diye
Yanlış sabahlar olmayacaktır
Ve çok erken öten horozların
Boynu koparılacaktır.

KEMALİZM'İN SONU MU?

TC "KÜRTLERİ" KEŞFEDİYOR

Körfez Bunalımı'nın patlak verdiği Ağustos 1990'da ABD Başkanı Bush, bunalımdan çıkışın **"yeni dünya düzeni"**nin yerleşmesiyle gerçekleşeceğini ilan etmişti. Bush'a inanmamız gerekseydi ABD'nin Körfez'deki varlık nedeni "yıkıcılık" değil, "daha barışçı bir dünya düzeninin temelini atmak" olacaktı. Savaşın birinci ayı biterken ABD önderliğindeki "koalisyon"un hava akınları Bağdat'ta taş üstünde taş bırakmadı. 20 bini sivil, 100 bin insan öldürüldü. Daha savaşın başında, ABD başkanı ile bizim, "yıkmak" fiiline birbirinin tam tersi içerikler yüklediğimiz apaçık ortaya çıktığına göre, Bush'un "yeni dünya düzeni"ni de aslında **eski dünya düzeni** olarak anlamak gerekmiyor mu?

İlk bakışta Bush'un "yeni dünya düzeni"nden söz etmesinin belli bir gerçekliği olduğu da söylenebilir. 1990'da Berlin Duvarı'nın yıkılışı, yalnızca soğuk savaşın değil, onun kaynağı olan II. Dünya Savaşı sonrası statükonun da sonunu ilan ediyordu. ABD ile SSCB ekseninde dönen "iki kutuplu" dünya düzeni iki Almanya'nın birleşmesiyle hukuken de ortadan kalktı. Böylece gerçekten eskisinden farklı bir dünya düzeni oluştu. Ama bu düzen Yalta düzeninden sonra gelmesi dolayısıyla, yalnızca sözlük anlamında "yeni". Tarihsel olarak ise, Körfez savaşının kuruluşunu hızlandırdığı bu yeni düzen içinde, II. Dünya Savaşı öncesinin, hatta bir bakıma I. Dünya Savaşı öncesinin, eski güç ilişkilerine, dünyanın emperyalistler arası rekabetle şekillendiği kapitalizmin dünya hakimiyeti günlerine dönüldüğünü görmemek olanaksız. O yüzden bu "yeni düzen"in çok tanıdık bir çehreye değilse de, bildik bir işleyişe sahip olacağını söyleyebiliriz. Kaldı ki, ABD Başkanı ile Savunma ve Dışişleri Bakanları bu konuda tereddütleri olanları "yeni düzen"in başlıca özellikleri bakımından aydınlatmak için Körfez savaşı sırasında yeterince açık bir eylem çizgisi izledikleri gibi, geleceğe ilişkin perspektiflerini de gizlemeye çalışmadıkları bir **sinizm** ile ortaya koydular. ABD Savunma Bakanı Richard Cheney 6 Şubat'ta gazetelerde yayımlanan, savunma bütçesini açıklamak için düzenlediği basın toplantısında şunları söylüyordu: **"ABD'nin kalıcı gereksinimleri var, ve bu nedenle dünyadaki okyanusları kontrol altında tutmak için gücümüzü korumaya, Avrupa'daki yükümlülüklerimizi yerine getirmeyi sürdürmeye ve Amerikalılar'ın hayat ve çıkarlarını korumak için öngörülemeyen gelişmelere karşı Güney-Batı Asya'dan Panama'ya kadar güç gönderebilecek bir konumda kalmaya zorunluyuz."**

Özal bir miktar Sevr karşılığında bir miktar Misak-ı Milli takasıyla yeni bir Lozan parodisine erişme arzusunu Batı'ya yeni Irak haritalarıyla iletmek istiyor

ABD ilk kez I. Dünya Savaşı sırasında bir dünya gücü olarak uluslararası sahneye çıkmıştı. Bu dönemin ünlü başkanı Woodrow Wilson'ın "barış ve adalete dayalı yeni uluslararası düzen"i de ABD'nin 1915'de Pancho Villa'nın devrimini bastırmak üzere Meksika'ya askeri birlikler göndermesiyle başlamış, okyanusları açık tutmak amacıyla 1918'de Avrupa'ya 1 milyon 200 bin asker göndererek I. Dünya Savaşı'na katılmasıyla sürmüş, ve Versailles Barışı'na dayalı Milletler Cemiyeti'nin kuruluşuyla sonuçlanmıştı.

Yalıtılmış Ekim Devrimi, bu düzen içinde varlığını 25 yıl boyunca yalnızca rahatsız edici bir çıban gibi sürdürdü. Bu dünya düzeni ilk kez II. Dünya Savaşı sonrasında Doğu Avrupa, Çin ve eski sömürgelerde patlak veren ve SSCB ile eklemlenmeye yönelen devrimlerle sarsıldı. Ama

dünya kapitalizmi bu eski "yeni dünya düzeni"nde açılan kırk yıllık Yalta parantezini SSCB, Çin ve Doğu Avrupa'daki büyük çöküntünün ardından bir daha açılmayacak bir biçimde kapatmayı hedefliyor.

Körfez savaşı, bu düzenin temel unsurlarının 1990'lar boyunca nasıl ilişkilendirileceğinin sınandığı gerçek bir arena olarak Türkiye'nin de geleceğini biçimlendirecek. 1980'lerin ikinci yarısında meydana gelen dünya ölçeğindeki büyük güç kaymalarının stabilizasyonunu hedefleyen tasarımlardan hangisi gerçekleşirse gerçekleşsin, savaşı kim kazanırsa kazansın hiçbirşey savaştan önceki gibi olmayacak.

Türkiye'de çatışan toplumsal ve siyasal güçlerin mücadelesi, öngörülebilir bir zaman dilimi çerçevesinde konuşmak gerekirse, gelecek on yıl boyunca bu yeni - eski- dünya-tarihsel ilişkilerin belirlediği siyasal/coğrafik alanda gerçekleşecek. Özal rejiminin Körfez Bunalımı'nın başından beri izlediği siyasal çizgi, bu zemin üzerinde Türkiye'nin geleneksel devlet-toplum ilişkilerini esaslı bir değişikliğe uğratarak Türkiye'yi hem uluslararası kapitalist işbölümü çerçevesinde, hem de iç toplumsal ve siyasal yaşam bakımından yeni bir yola sokma eğilimi taşıyor. O yüzden son yetmiş yılda Türk devletinin emperyalist dünya içinde ve bölgedeki ilişkilerine yön veren temel eğilimlerin kısaca hatırlanmasında yarar var.

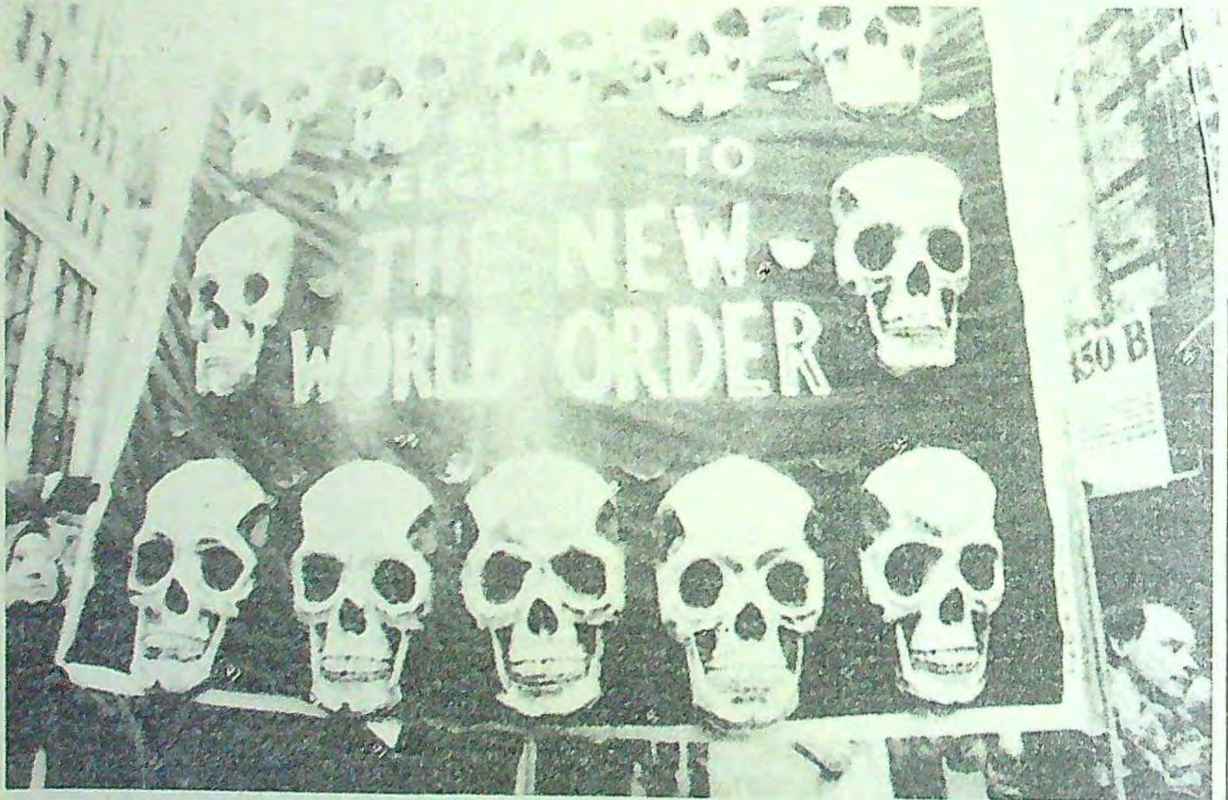
"Misak-ı Milli"nin ve Kemalizmin Sonu mu?

Körfez bunalımı başgösterdiğinden beri, Özal'ın devletin hayatı bakımından stratejik önem taşıyan ve resmiyet dünyasında tartışılmaz kabul edilen iki ilkeyi yeniden ve yeniden tartışmaya açmaya çabaladığına tanık olundu: **Misak-ı Milli ve Kemalizm.**

Modern Türk devletinin egemenlik alanı I. Dünya Savaşı'ndan parçalanarak çıkan Osmanlı Devleti'nin son Meclis-i Mebusan'ının 28 Ocak 1920'deki gizli oturumunda kabul edilen Misak-ı Milli andının belirlediği topraklar esas alınarak kuruldu. Misak-ı Milli, Sevr Andlaşmasını reddinin ve Kurtuluş Savaşı'nın "vatanı kurtarma" amacının hukuki temeli olmakla kalmadı. Sonraki yetmiş yıl boyunca Türkiye Cumhuriyeti'nin temel iç ve dış politika doktrini olarak bütün hükümet politikalarına yol gösterdi. "Vatan"ı Türk ve Müslüman nüfusun yoğunlaştığı bölgelerle belirleyen Misak-ı Milli, bu topraklar üzerinde yaşayan nüfusu birbirine bağlayan ideolojik ilkenin İslam, devletin biçiminin ise meşruti monarşi olduğu kabulüne dayanıyordu. Ancak, Türk burjuvazisi kurtuluş savaşından bir ulusal meclisle çıktı. Cumhuriyet rejimi saltanat ve hilafete son verirken karşısına, Misak-ı Milli sınırları içinde homojen bir Türk ulusu yaratma ve üniter bir merkezi devlet yapısı kurma hedefini koymuştu. Kemalizm, bu uluslaşma sürecinin ideolojik çimentosu, devlet egemenliğinin meşruiyet temeliydi.

Devletin toplum üzerindeki bu hakimiyet ilişkisinin gerçekleşmesi başlıca üç karşıt güçle savaşmasını gerektiriyordu: 1) Saltanat'ın kültürel ve ideolojik dayanağı olarak İslamiyet; 2) Üniter Türk devlet egemenliğini tehdit eden Kürt ulusal emelleri; 3) Toplumun burjuvazi çevresinde birleşmesini ve kapitalist gelişmeyi tehdit eden komünist hareket. Türk devletinin modern tarihi bu üç güçle süregiden mücadelelerin tarihi oldu.

Ancak, Türk devleti açısından bu mücadele hiçbir zaman yalnızca ideolojik ve siyasal zeminlerde açıkça gerçekleşen ve toplumun kendi iç dinamiklerinin doğal ürünü olarak ortaya çıkan meşru güçlerin mücadelesi olarak kavranmadı. Cılız, iktisadi güçten ve toplum üzerinde hegemonik bir iktidar ilişkisinden yoksun Türk burjuva devleti rakiplerini çıplak zorla bertaraf etme yolunu benimsedi. Onları her zaman "yabancılar"ın aleti, "kök"ü dışarda" hareketler olarak sunmayı seçti. İslami hareket ve Kürt ulusal hareketi, her zaman Batılı devletlerin Sevres'deki Türk devletini parçalama planlarının aleti, komünist hareket ise, Rus Çarlığı'nın jeopolitiğini devralan "Komünist Rusya"nın Truva atı olarak görüldü ve gösterildi.

"Hoşgeldin yeni dünya düzeni". ABD'nin New York kentinde Times Meydanı'nda gösteri yapan protestocular kendi ülkelerini eleştiriyorlar. Körfez savaşı, perestroyka sonrasında esen havanın neredeyse zorla unutturmaya çalıştığı emperyalizm kavramının yaşadığımız dünyayı açıklamaya devam ettiğini bir kere daha hatırlattı.

T.C.'nin 1936'dan başlayarak özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında köklü bir dönüşüm geçiren SSCB, Batı Avrupa ve ABD ile ilişkileri ve Tükiye'nin emperyalistler arası rekabet ve işbölümü çerçevesinde dünyada üstlendiği roller, İslami hareketin devletle ilişkisinde bir dizi faklılaşmaya yol açtıysa da İnkılaplar dönemi, tek parti diktatörlüğü dönemi, Demokrat Parti dönemi, 27 Mayıs,12 Mart ve 12 Eylül askeri rejimleri ve arada kalan parlamenter rejimler döneminde hiçbir hükümet için Kürt ulusal hareketi ve komünist hareket karşısında Kemalizmin devlet doktrini bakımından çarpıcı bir değişiklik sözkonusu olmadı.

Ancak Körfez'de savaş patlak verdiğinden beri Özal rejiminin ortaya attığı siyasal değişiklik önerileri, arada geçen yetmiş yılda palazlanan Türk tekelci burjuvazisinin hakimiyet alanı ve hakimiyet şeklinin geleneksel çerçevesinin değişikliğe uğrayacağı önemli bir evrenin arefesine gelindiğini haber veriyor.

İçeride Üniter Devletin Sonu mu?

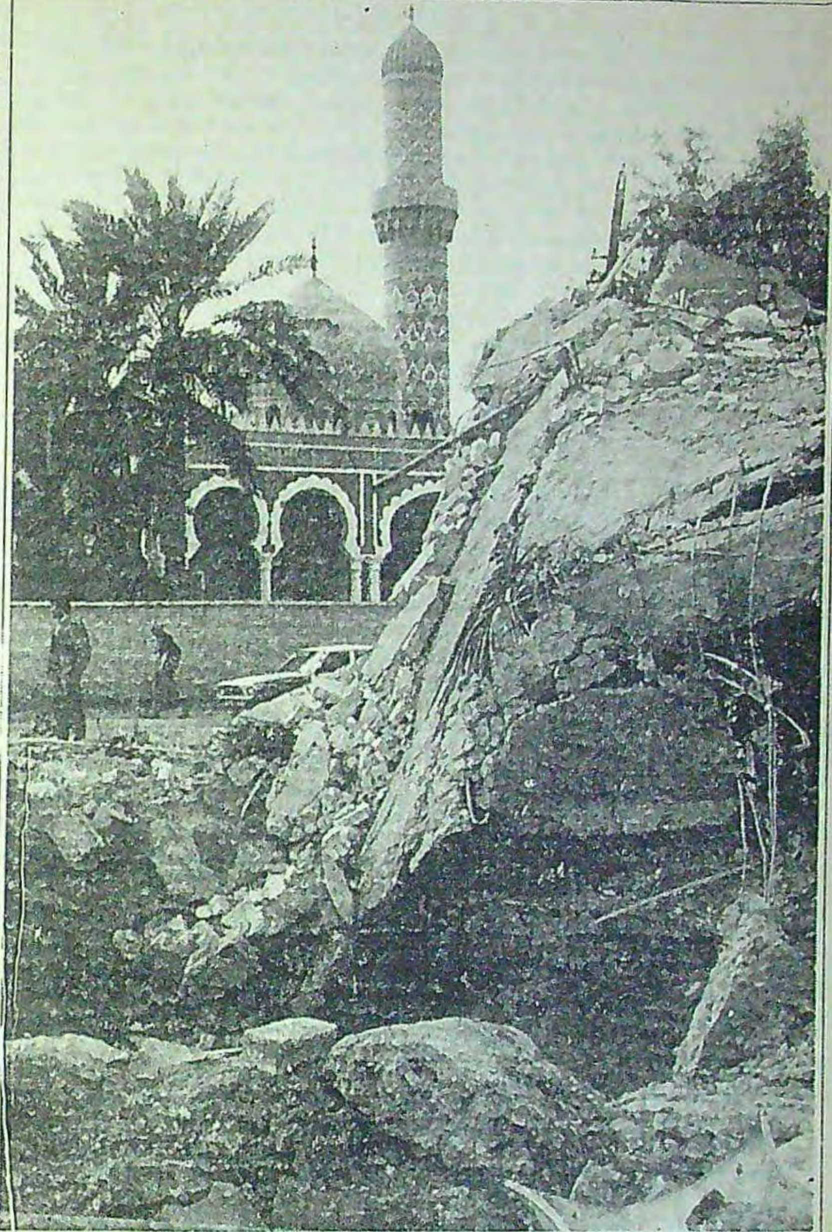
31 Ocak 1991 tarihli Hürriyet gazetesinde, Özal'dan ilk elden "telefonla" bilgi almasıyla tanınan Ertuğrul Özkök'ün yazdığı sayfada yayımlanan özel haberde "Çankaya'nın Demokrasi Planı" başlığı altında şu bilgiler yer alıyordu:

"Özal, Kürtçe'nin serbest bırakılmasından sonra 'daha demokratik Türkiye' sürecine hız vermek (...) demokrasinin 'olmazsa olmaz ilkelerini' Türkiye'nin gündemine getirmek, Körfez savaşından sonra yeniden şekillenecek dünyada batının Türkiye'ye karşı kullandığı silahlarını elinden almak istiyor." Bu, "batıyı silahsızlandırma" biçiminde sunulan operasyonun hedefleri ise aynı haberde söyle sıralanıyordu: **" Türk Ceza Kanunu'nun 141, 142 ve 163. Maddelerinin kaldırılması; adli reformlar çerçevesinde ilk sorgulamada avukat bulundurulması zorunluluğu ve gözaltı süresinin kısaltılması; sansürsüz özel televizyonların kurulmasının serbest bırakılması; memurlara sendika hakkı tanınması; üniversitelere özerklik verilmesi; yerel yönetimlere daha çok iktidar tanınması ve Özal'ın sözleriyle, 'Eyalet sistemine benzer bir sistemin getirilmesi.' "** Bu iç düzenlemeler paketine Kürtlerin varlığının resmen kabulü ile ordunun ve yüksek yargı organlarının devlet hayatındaki nüfuzunun kırılması eğiliminin eşlik ettiği son haftaların tartışmalarından biliniyor.

Özal'ın, kimini spektaküler bir tarzda kendisinin ortaya attığı, kimini ise zemin yoklamak amacıyla "yağdanlık" olarak adlandırılan yazarlar aracılığıyla ileri sürdüğü bu değişiklikleri "Batılılar"a "Kemalizm miyadını doldurdu" gerekçesiyle sunduğu da, 9 Şubat 1991 tarihli Cumhuriyet gazetesinin özel haberinde yer alıyordu.

Süleyman Demirel'in 2 Şubat 1991 tarihli Hürriyet gazetesinde yer alan itirazını, bu gelişmelerin devletin geleceği bakımından ne anlama geldiğini en açık bir biçimde dile getirdiği söylenebilir: **"Türkiye üniter devlet olma özelliğini kaybetmeye hazır değildir!"**

Türkiye'nin üniter devlet olma özelliğini kaybetmesinin burjuvazinin genel çıkarlarıyla çelişip çelişmediği bir yana, sözkonusu değişiklikleri Özal için anlamı kendi yeni rejim tasavvuruna işçiler, aydınlar, Kürtler ve genel olarak genç nüfustan onay aramak. Özal'ı savaş sonrasına taşımakla görevli propaganda makinası yeni rejim tasarısının **zor** aygıtlarının pratik marifetlerini gözden gizlerken, özellikle **hegemonyaya** yönelik tasarılarını öne çıkarmaya özen gösteriyor. Özal'ın sözde **aperturasında** yer aldığı öne sürülen yeni unsurların tümü de Türkiye'de resmi sol muhalefetin kimi zaman parçalı olarak savunageldiği ,12 Eylül'den bu yanaysa, bütün muhalefetin çevresinde toplandığı talepler. Ama madalyonun öteki yüzü de var. Bu yüzde, bütün iktidarın yürütme organında, yürütmenin dizginlerinin devlet başkanında toplandığı bir hükümet sistemi; devletin eylemlerinin yasaya uygunluğunun denetlendiği ve bireylerin yürütme

Müttefik güçlerin bonbardımanı sonunda Bağdat'ta yıkıma uğramış dükkanlar. ABD'nin savaşta sivillerin hedef alınmadığını ileri süren açıklamalarına karşın müttefikler Saddam rejiminin manevi dayanaklarını yok etme amacıyla sivil halka karşı da saldırılar düzenlemekden geri kalmadılar

organı karşısındaki haklarının korunduğu yüksek yargı organlarından yoksun, yalnızca ceza mahkemelerinden oluşan bir adalet sistemi; devleti tehdit eden bireysel ya da örgütlü eylemlere karşı yerinde infazı meşru kılan, jandarma ile polisin içiçe geçtiği bir iç güvenlik -"antiterör"- sistemi; Kürdistan'da kolluk güçlerinin Kürtleştirilmesini esas alan "eyalet" valiliğine bağlı özel güçler yer alıyor. Bunlar Özal'ın tasavvur ettiği iktidarın yeni zor aygıtlarını oluşturacak. Bugün, **de facto** gerçekleştirilmesine girişilmiş olanlar da aslında yalnızca bunlar.

Dışarda ABD'nin Emperyalist Bölge Gücü

24 Ocak 1980'den başlayarak, on yılı aşkın süredir üstlendiği görevler ve bulunduğu makam ne olursa olsun Türkiye burjuvazisinin ve TC maliyesinin uluslararası mali sermaye çevreleri, emperyalist devletler ve bölgedeki Arap monarşileriyle ilişkilerini düzenleyen Özal'ın iç politikaya, devletin iç düzenine yönelik bütün bu değişiklik önerilerini bu güçlerin eğilimlerini hesaba katmaksızın ve onların tasavvurları çerçevesine oturtmaksızın kafasından uydurduğunu düşünmeye olanak yok.

Özal Türkiye'yi bugüne dek yönetenler arasında kapitalizme ve kapitalist dünya içinde ABD'nin egemenlik hakkına neredeyse bir din gibi inanan belki de tek insan. Başbakanlığı sırasında devrimci gençlerce "Morrison" lakabına müstahak görülen Süleyman Demirel bile kendisini iktidardan iki kez uzaklaştıran ABD yanlısı askeri darbelerden sonra Türkiye'nin dış politikası açısından Batı'ya ve ABD'ye karşı mesafeli bir tutum takınırken Özal, iktidar mevkiine geldiğinden beri hem kalbini, hem zihnini ABD'ye emanet etmekte hiçbir sakınca görmedi. O yüzden öngörülen bütün iç politika düzenlemelerinin, bu düzeyde ayrıntı sayılabilecek Özal'a ve ailesine özgü kişisel hevesler, mizaç ve hayaller bir yana bırakılırsa, ABD'nin bölgedeki yeni hakimiyet gerekleriyle dolaysız bir biçimde örtüştüğü ve ülkenin ve bölgenin yeni koşullarını sermayenin genel çıkarları yönünde yorumlayan bir seçenek oluşturduğu söylenebilir. Tek cümleyle söylemek gerekirse, bu iç düzenlemenin tam da bu konjonktürde ortaya atılmasını koşullayan, içerde hegemonya blokununun dağılmasıyla üst üste düşen yeni dış politika gerekleridir.

Özal'ı bu yeni dış politika gereklerine böylesine çırılçıplak sarılmakta fütursuz kılan başlıca dışsal etken SSCB ile Doğu Avrupa'nın ABD karşısında oluşturdukları dengenin son iki yıl içinde dağılmasıyla bölgede ortaya çıkan **vacuum**, boşluk, oldu. SSCB'nin nüfuz sahibi olduğu Irak ve Suriye BAAS rejimleri, Filistin Kurtuluş Örgütü ve Güney Yemen'in Orta Doğu'daki rollerinin SSCB'nin bölgedeki nüfuzunun azalmasına bağlı olarak değişmek zorunda oluşu, Karadeniz ve Kafkaslar'da Bulgaristan, Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan'ın SSCB'den bağımsız ya da görece özerk bir politika izleme eğilimlerinin giderek gelişmesi ve bütün bu etkenlerin bileşik etkisi bu bölgelerde Türkiye burjuvazisini geçmişte olduğundan çok daha fazla uluslararası role davet etti. Öte yandan içeride 24 Ocak düzenlemeleri ve "ihracata yönelik sermaye birikimi" sürecinin tekelci burjuvazi için bölgede açtığı yeni olanakların sağladığı güven de bu davete icabeti hızlandırdı.

Önceki dönemde devlet politikaları SSCB'nin bölgedeki varlığına ve "radikal" Arap rejimleriyle yakın ilişkisinin yarattığı dengelere bağlı olarak oluşturulmuştu. Türkiye burjuvazisi 1965-80 arasında geçen 15 yıl boyunca, İsrail karşısında Filistin'i ve "radikal Arapları" destekleyerek ABD'nin bölgedeki çıkarlarıyla çelişme pahasına Orta Doğu ticaretinde kendisine alan açmayı ve bu çerçevede bölgede SSCB çıkarlarına meydan okumamayı devlet politikası düzeyine getirmişti. Bu politikayla Demirel hükumetleri bölgedeki NATO dışı askeri pakt CENTO'nun gereksizleşmesine katkıda bulunmuşlar, Demirel ve Çağlayangil 12 Mart müdahalesiyle

A.Zeki Okçuoğlu: "Kürt Ulusal Gücü İslam Radikalizmine Yanaşamaz"

Körfez savaşı ile birlikte Ortadoğu'da oluşan yeni dengeler, birleşik-bağımsız bir Kürdistan için yeni imkanlar sunuyor mu?

Bölge'de nasıl bir statüko kurulacağı, ne gibi coğrafik değişmelerin yaşanacağı konusunda şimdiden bir şey söylenemez. Kürt sorununda sözkonusu olabilecek değişik ihtimallerden bir tanesi de "Bağımsız ve Birleşik Kürdistan"ın kurulmasıdır. Kesin bir şey söylenemezse de böyle bir çözüm şu koşullarda akla gelebilecek en son ihtimaldir. Görüldüğü kadarıyla şu sıralar en çok sözü edilen çözüm, Irak Devleti'nin federal bir yapıya dönüştürülmesi, bu temelde bir Kürt Devleti'nin kurulmasıdır. Irak Kürt liderleri şimdilik bu sözün önerisinde dahi ısrar etmiyorlar. Ne olur ne olmaz endişesiyle 1971 Andlaşması'nın sağladığı hakların verilmesini ve bunun uluslararası güvence altına alınmasını istemekle yetiniyorlar.

Ne yapsınlar ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer.

Türkiye'de son günlerde Turgut Özal'ın vermeye çalıştığı bazı sinyallerin ve buna bağlı olarak 2932 sayılı Kanun'da sembolik bazı değişiklikler öngörülen bir kanun teklifinin alal acele meclise sevk edilmesinin dışında elle tutulur hiçbir gelişme sözkonusu değil. Güçlü bir Kürt ulusal muhalefetinin bulunduğu İran ise henüz uluslararası gelişmelere kapalı konumunu sürdürüyor. Önemli bir Kürt bölgesini egemenliğinde bulunduran Suriye'de ise şimdilik gözle görülür bir gelişme yok.

Genel bir gelişme ve buna bağlı olarak Kürt sorununun daha gerçekçi çözümlere kavuşması bölgenin bir bütün olarak demokratikleşmesi ile mümkün olacaktır. Kürtlerin tarihsel konumları ve bölgede sahip bulundukları ekonomik, demografik ve kültürel olanaklar onların uzun bir süre alt statülere mahküm edilmelerine olanak vermeyecektir.

Suriye'nin müttefik güçler yanında yer alması Kürt hareketi açısından ne anlam taşıyor?

Suriye daha önce Sovyet yanlısı bir tutum içinde olmasına rağmen uluslararası ilişkilerinde; Doğu Avrupa, Küba ve diğer bazı devletlerden farklı olarak Batılı büyük güçlerle daha esnek bir ilişki içinde olmuştur. Bu nedenle ben Suriye'nin özellikle son yıllarda Kürtlere karşı izlediği sıcak politikanın, sadece bu devletin Türkiye'ye karşı beslediği bazı tarihsel emellere ve yakını olduğu Sovyetler Birliğine bağlanarak açıklanmasının isabetli bir tespit olduğuna inanmıyorum. Bana göre bu tutum çok daha geniş çerçeveli, uluslararası planda önemli güçlerin vardıkları bir mutabakatın sonucudur.

Görüldüğü kadarıyla Batı dünyası Kürt sorununu esas olarak Türkiye eksenli olarak çözümlemeyi, bu düzeye ulaşıldığında ise devreye sokulacak çözümlerle Türkiye'deki Kürt radikalizminin kendiliğinden yok olup gideceğini düşünüyor.

Buna karşı alternatif tutumun daha da radikalleşmek olduğunu sanmıyorum.

Özal'ın basında ve kamuoyunda Kürtçe'nin serbest bırakılması olarak ifade edilen yeni açılımı Kürt hareketinin bugünü ve geleceği açısından nasıl değerlendirilebilir?

Türkiye'nin Kürtlerin varlığını inkar temeline dayanan Kürt politikası, Lozan'la varılan uluslararası mutabakatın ve bu statükonun Bölge'de dengede olduğu bir döneme tekabül etmektedir. Bu politikayı, statükonun bozulmaya başladığı, dengelerin Kürtler lehinde değiştiği bir dönemde sürdürmenin yararlı olamayacağını bilen Türk yönetimi kaçınılmaz olarak yeni arayışlar içine girmiştir. Bu taktiğin 1920'li yıllarda da izlendiğini görüyoruz.

Bu nedenle değişmeler henüz güven verici değildir. Bu konuda iyimser olabilmek için, Kürtlerin önündeki tüm yasal engellerin kaldırılması ve demokratik Kürt ulusal

yıkılışlarının gerisindeki birkaç temel nedenden birinin bu, kendi ifadaleriyle " göreli bağımsızlık" politikasındaki ısrarları olduğunu söyleyegelmişlerdi.

Bu politika çizgisi 12 Eylül rejimi sırasında ilk darbeyi yedi. Türkiye 12 Eylül'le birlikte İsrail'le gayrı resmi ilişkiler kurarken, gerici Arap monarşilerinin egemen olduğu İslam Ülkeleri Konferansı'na doğrudan katılmaya ve Arap alemiyle ilişkilerini Suudi Arabistan kanalıyla gerçekleştirmeye, FKÖ'ye "terörist" muamelesi yapmaya, SSCB ile itişmeye başladı. Gene de nesnel olarak varolan güçlerin işleyişi geçmiş politikalardan dramatik bir kopuştansa iki yüzlü bir geçiş politikasını zorunlu kılıyordu.

SSCB'nin ve Doğu Avrupa'nın gerilemesi bölgedeki bütün dengeleri değiştirdiği halde Körfez savaşı patlak verdiğinde DYP, SHP ve DSP, bir yandan dünya kapitalist ilişkiler ağı içinde ABD'den göreli olarak mesafeli bir çizgi izler ve bölgede "içişlerine karışmama" siyasetinden yana çıkarlarken Özal, Arap milliyetçiliğine ve İslam'ın Batı karşıtlığına meydan okuyarak bu uluslaraşırı daveti kabul etti. "Çağ atlattığı" Türkiye'yi "Muasır medeniyetler seviyesine erişme" ülküsünün pratik anlamıyla tanıştırdı.

Dünya kapitalist işbölümü çerçevesinde Asyalı bir müslüman Orta Doğu devletinin "muasır medeniyetler seviyesine erişmesi" için Batı 1990'larda üç şart dayatıyor: 1) "Serbest piyasa ekonomisi" adı altında sunulan tekelci kapitalist ekonomiyi uygulamak; 2) dünya kapitalist işbölümünün gereklerine uyum göstermek; 3) Batı aleminin siyasal normlarına uymak. Birinci şart kapitalizmin kendi işleyişi; ikinci şart emperyalist devletlerin egemen sınıflarınca dayatılıyor; üçüncü şartsa o ülkelerin hükümetleri üzerindeki kamuoyu baskısını yansıtıyor.

Türkiye tekelci burjuvazisi 24 Ocak 1980'de 50 yıldır içeride uyguladığı devletçi ekonomik politikaların sonunu ilan etmişti. Körfez savaşıyla birlikte dışarıda da kendisini kayıtsız şartsız ABD'nin Orta Doğu politikasına angaje ederek, geleneksel çok unsurlu - ABD, Avrupa, Arap ülkeleri, SSCB ile iyi geçinme- politikasını havaya uçurdu. Bu iki süreç içiçe, Türkiye'yi bölgede Batı aleminin reddedemeyeceği biçimde iktisadi ve askeri bir role yerleştirdi. Şimdi bunun siyasal olarak da tamamlanması gerekiyor. Çünkü Türkiye AGİK sözleşmesinin gereklerini yerine getirmez, kendisini Arap-İslam dünyasından koparan adımı Batı dünyasına siyasal düzeyde bağlanarak tamamlamazsa, onu uluslararası platformlarda Batı Avrupa'nın başına saracağı iki büyük bela bekliyor: Kıbrıs ve Kürdistan.

Lozan'dan Nereye?..

Kürdistan ve Kıbrıs, Batı Avrupa'nın özellikle İngiltere, Fransa ve Almanya'nın, Türkiye'nin Orta Doğu ve Akdeniz'de ABD'nin dolaysız çıkarları doğrultusunda pozisyon tutmasına karşı en önemli kozları. Irak'ta savaş olasılığı gündeme geldiğinden beri ABD ve Avrupa arasında bölgedeki rekabetin Türkiye ile Irak arasındaki ilişkilere tercümesi Kürdistan, Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkilere tercümesiyse Kıbrıs'ta ifadesini bulur olmuştu.

İngiltere ile ABD, savaş sonrasında bölgenin yeniden düzenlenmesi çerçevesinde Filistin ve Kürt halklarının geleceklerini BM'de ele alacaklarını gerek Filistin gerekse Kürdistan'ın geleneksel temsilcilerine, gerekse diplomatik kanallarla Özal'a duyurduktan sonra Türkiye için tarihsel bir önem kazanan bu düzenlemelerde, taraf olmak Özal rejimi için de kaçınılmazdı. Orta Doğu'daki yeni güç ilişkileri içinde eskisine göre büyüyen roller oynamaya hazırlanan Türkiye burjuvazisinin kendi emelleriyle ABD ve Batının hesapları arasında bir karşılıklılık oluşturabilmesinin yolu Irak'ta bağımsız bir Kürdistan devletinin oluşturulmasına karşı elindeki bütün kozları oynamaktan geçiyordu. Böylece Lozan'da boşlukta kalan Musul ve Kerkük meselesi Kürdistan meselesiyle birlikte

gücünün siyaset sahnesindeki yerini almasına olanak verilmesi gerekiyor.

Özal'ın özellikle Irak sınırları içinde özerk bir Kürdistan(kendisi muhtariyet olarak telaffuz ediyor) kurulabileceği şeklinde Alman ZDF TV'sine açıklamaları var. Bunu mümkün görüyormusunuz? Türkiye'deki Kürt hareketi bu gelişmeden nasıl etkilenir?

Bölge'de yeniden eski statükoyu kurmak artık bir hayaldir. Kürtler için Saddam'ın gücünün kırılması çok önemliydi. Sağolsunlar bunu fazlasıyla yaptılar. Bundan sonra Kürt ulusal güçlerinin Irak Kürdistanı'nda yeniden egemenliklerini kurmasının önüne artık hiç kimse geçemez. Türkiye'nin Irak Kürdistanı'na müdahale edeceği doğrultusundaki görüşleri pek gerçekçi görmüyorum. Böyle bir şey, Kürtler açısından, yaşanacak acılara rağmen politik olarak çok da kötü bir ihtimal olarak görülmüyor. Bu gerçeği herkesten daha çok Türkiye'nin gördüğünü sanıyorum. Bu nedenle Türkiye'nin Kürtlerin varlığını kabullenerek, onlarla birlikte barış içerisinde yaşayacak alternatifler oluşturarak daha gerçekçi bir yaklaşım içinde olacağını umut ediyorum.

Son dönemde gözlenen gelişmelerden biri de, Kürt Ulusal hareketinin giderek islami bir hareketle yakınlaşması yönünde. Böyle bir gözleme katılıyormusunuz? Nasıl yorumlanabilir?

Kürt ulusal hareketinin tümü açısından islamcı bir gelişmeden, ya da "islami bir hareket"le yakınlaşmasından sözedilemez. Irak'daki Kürt ulusal güçlerinin İran'la yeniden sıcak ilişki içine girmesini pek gerçekçi bulmuyorum. Bu yüzden az acı çekmediler. İran hiçbir zaman Kürtler için güvenilir bir müttefik olmadı. Sanırım böyle bir gelişme PKK açısından sözkonusu. Son zamanlarda bu çevrelerden İslam'ı, hatta Şiiliği yücelten yazılar okuyorum. Doğrusu neden böyle bir tutum içine girdiklerini herkesten daha çok ben merak ediyorum. Ancak Türkiye'de PKK'nın ezici gücüne rağmen Kürt ulusal gücü sadece PKK'yla sınırlı değil. PKK'nın bu tutumunu sürdürmesi durumunda bir süre sonra kendisine sempati duyan kesimleri bile ikna etmekte güçlük çekeceğini sanıyorum. Bana göre Kürtlerin ulusal sorunlarını, dinsel ya da ideolojik bir tercihe bağlayarak ortaya getirmeleri hiç de akıllıca bir tutum değil. Sorun oldukça duyarlı bir jeopolitikada yer alıyor. Uluslararası bir mutabakatı sağlamadan Kürt sorununu çözüme kavuşturmak mümkün değil. Buna yalnız başına ne Kürtlerin, ne dayanacakları uluslararası bir süper devletin, ne de bölgesel bir devletin gücü yeterli olabilir. Bu da Kürtlerin güçler arasında çatışmaları öngören bir tutumla ortaya çıkmamalarını zorunlu kılmaktadır. Aksi takdirde Kürtler uluslararası güçlerin elinde oyuncak olmaktan kurtulamazlar. Ben PKK'nın bu konuda kesin tercihini yaptığına inanmıyorum. Körfez krizine yol açan sorunlar arasında radikal islamcı gelişmeler de yer almaktadır. İslam radikalizmi konusunda kesin çözümler bulunmadıkça, Bölge'de yeniden istikrar sağlamak hiçbir zaman mümkün olamaz. Bana göre krizin ikinci raundunu bu sorun oluşturacaktır. Kürt ulusal güçlerinin geleceklerini Bölge'de hiçbir geleceği olmayan ve tarih içerisinde Kürtlere sayısız acılar yaşatmış, her zaman şöven eğilimleri içinde barındırmış radikal islamcılığa bağlamaları akılalır bir şey değil. Ayrıca Kürtler büyük bir çoğunluğuyla Sünni'dir, Sünni Kürtlerin Şiilerle ortak bir tutum içine girmeleri oldukça zor bir tercih olacaktır. Bana göre PKK'nın Şii yanlısı bir tutum içine girmesi Türkiye'de Kürtlerin Sünnilik temelinde alternatif bir güç olarak ortaya çıkarılmasına yol açacaktır ki bu da büyük yıkımlar getirmekten başka bir sonuç doğurmaz. Bu bana Şah İsmail olayını hatırlatıyor, Şah İsmail Kürttü. Bu nedenle de Kürdistan'ı Şiileştirmesi ve denetimi altına alması zor olmamıştı. Ona karşı Yavuz Selim İdrisi Bitlisi'yi sahneye çıkardı. O da Kürttü. Sonuçta kazanan İdrisi Bitlisi ve tabii ki Osmanlılar oldu. Hegel bir tarihi olay iki defa cereyan eder diyor. Marks buna „öyle cevap verir; doğrudur her önemli tarihi olay iki defa cerayen eder ama birinci defa bir trajedi ikinci defa da bir komedi olarak.

haritası yapılarak ortaya atıldı.

4 Şubat 1981 tarihli Hürriyet gazetesinde yayımlanan "Özal'ın kafasındaki savaş sonrası Irak" haritasının dikkat çeken yönü, özerk bir Kürdistan'ın yanısıra özerk bir Türkmen bölgesini de içeriyor olması. Bu "harita"nın emperyalist devletlerin bölgedeki düzenleme tasavvurlarıyla ne kadar uyuştuğu sorunun ikincil yanı. Özal'ın bu harita ile Batı'ya vermek istediği mesaj, bugünkü Türkiye'yi oluşturan I. Dünya Savaşı sonrası düzenlemelerin diline bir miktar Sevr karşılığında, **bir miktar Misak-i Milli takasıyla bir Lozan parodisine erişme** arzusu olarak tercüme edilebilir.

Cumhuriyet "Kürtlerini" Keşfediyor

Misak-ı Milli'ye göre, Mondros mütarekesi yapıldığı sırada işgal altında bulunmayan ve Osmanlı-İslam çoğunluğunun bulunduğu topraklar bölünmez bir bütün oluşturuyordu. Bu topraklara Musul ve Kerkük'de dahildi. 10 Ağustos 1920'de Osmanlı sarayı ve Babıali hükumetinin I. Dünya Savaşı galipleriyle imzaladığı Sevr antlaşmasına göre ise, Türkiye İtalya, Fransa, İngiltere arasında paylaşılıyor, bu devletlerin himayesinde Yunanistan Trakya ve İzmir'de toprak elde ediyor, Doğu Anadolu toprakları üzerinde bağımsız bir Ermenistan ve özerk bir Kürdistan kuruluyordu. Kurtuluş Savaşı'nın Yunan ordularının yenilmesiyle sonuçlanması üzerine yapılan Lozan Barış antlaşması 24 Temmuz 1923'te İsmet İnönü tarafından "Türk ve Kürt milletleri" adına imzalandı. Ama Kürdistan'ın statüsü sorunu artık anlaşma dışıydı. Musul ve Kerkük ise daha sonra İngiltere ile ayrıca karara bağlanarak Irak sınırları içinde bırakıldı. Cumhuriyet'in ilanıyla 1938 Dersim ayaklanması arasında geçen dönem Kürtler'in Lozan'da edilen sözün gerçek karşılığını bulmak, Türkiye Cumhuriyeti'nin ise üniter devleti Kürtler'in zor yoluyla asimilasyonu temeli üzerinde kurmak için sürdürdükleri mücadelelerle geçti. Dersim isyanının bir katliamla bastırılmasından bugüne değin devletin resmi dilinde Kürt varlığının telaffuzu dahi yasaklandı.

Bugünse, Türkiye Cumhuriyeti hükümeti Kürtler'in Türk olduğuna ilişkin resmi tezinden vazgeçmekle kalmıyor Özal'ın ağzından Alman ARD ve ZDF TV'lerine şunları söylüyor: **"Bir Kürt devletinin kurulacağına inanmıyorum. Belki bir çeşit muhtariyet olur. Bölgesel bir muhtariyet. Ama bu Irak'taki diğer azınlıklara da, Türkmenler dahil hukuki bir temel tanıyacaktır. Eğer böyle olursa, bununla bir sorunumuz olmaz. Ama bağımsız bir Kürt devleti kurulacaksa bunu kabul etmeyeceğiz. Türkiye'de Irak'takinden daha çok Kürt asıllı insan var. Eğer böyle bir devlet kurulacak olsaydı Türkiye'nin bir parçası olurdu(...) Ben (Kürtler'in) kendi geleceğini tayin hakkından kültürel hakları ve biraz da muhtariyeti anlıyorum. Bunu onaylıyoruz."**

Irak Kürtleri. Saddam rejiminin savaş boyunca Güney Kürdistan'daki egemenliğinin zayıflaması bütün Kürt hareketleri için bölgede özerk bir devlet perspektifini kuvvet lendirdi. Bu olasılık ve bunun "bağımsız ve birleşik" bir Kürdistan'a dönüşme potansiyelleri hem bölge devletlerini hemde empiryalist ülkeleri savaş sonrası düzenlemelerde Kürdistan unsurunu gözönüne alan bir yaklaşıma yöneltti. Irak Kürtleri savaş sırasında izledikleri aktif politika ile bölge siyasetine ağırlıklarını koydular.

Kürt varlığının kabulü ve özerkliğin onaylanmasının uluslararası forumlarda Türkiye tarafından Irak'ın geleceği için savunulması halinde, bunun Türkiye için de geçerli olması gerektiğini hiç kimsenin TC temsilcilerinin yüzüne söylemeyeceğini sanıyorsa Özal çok yanılıyor olmalıdır. Ama Özal bu pozisyona kadar gerilemeye hazır görünüyor. Kürdistan ve Kürt varlığı meselelerinin Özal tarafından yeniden gündeme getirilmesinde başlıca rolü Filistin ile birlikte Kürdistan'ın bölgedeki egemen devletler ve emperyalizm için yarattığı istikrarsızlık dinamiklerinin yolaçtığı sorunlar oynuyor.

Özal Batı Avrupa ve ABD karşısında bu istikrarsızlık dinamiklerini yatıştırmada aktif bir rol üstlenme çabaları dogrultusunda bölgede siyasal rejimi Batı ile en uyarlı devlet haline gelme planı çerçevesinde, yoksul Kürtler'in isyanını zengin Kürtler'in egemenliğindeki özerk Kürt rejimleriyle bastırma projesini ortaya sürüyor. Bunun Türkiye'deki karşılığı PKK'yı KDP'ye tasfiye ettirmek, KDP'yi ANAP aracılığıyla denetlemek. Böylece Batı'nın 1920'de Sevr'deki iştahının Osmanlı Devleti'ni kabule zorunlu bıraktığı Anadolu'da Batı himayesinde bir özerk Kürdistan, Kemalist Cumhuriyet'in 1923'te Lozan'da vazgeçtiği Misak-ı Milli sınırları dahilindeki Musul ve Kerkük'le 1991'de takas edilecek. Ama bunlar Irak'ın ve Türkiye'nin toprak bütünlükleri korunarak yapılacak. Irak topraklarının parçalanmasının bölgede hak iddiasında bulunan bütün güçlerin sonu gelmez ihtilafına yol açacağı görüşü, ABD, İngiltere, Fransa, Türkiye, İran ve Suriye hükümetleri tarafından ortaklaşa paylaşıldığından toprak değil nüfuz alanı değiş tokuşu olacak: Batı'nın himaye edeceği Kürt burjuvazisine özerklik karşılığı, Musul petrol bölgesi üzerinde ABD himayesinde Türk nüfuzu. Talabani ve Barzani ile Paris'teki Kürt Enstitüsü, bir bütün olarak "Kürdistani Cephe", "Bağımsız Kürdistan" projesini sözkonusu etmeyeceklerini açıkça ilan edince Kürt devrimci hareketleri ve Saddam dışında bütün taraflar ABD, İngiltere, Fransa, Türkiye ve geleneksel Kürt hareketleri savaş sonrası Irak, Türkiye ve Kürdistan ilişkilerinin ilkeleri konusunda zımnen anlaşmış oldular.

Böylece Türkiye burjuvazisi, Irak'ın yenileceği ve Saddam'ın devrileceği varsayımına dayanan yeni düzenlemeler alanına Kürdistan dinamiğini devlette içererek ve siyasal rejim normlarını AGİK standartlarına uyarlayarak girme vizyonuna erişmiş oldu. Ancak bu vizyonun ilk uygulaması sırasında Kürtçe üzerindeki yasağın kaldırılması girişimi ANAP'ın "milliyetçi ve mu-

kaddesatçı" milletvekilleri tarafından öylesine büyük bir tepkiyle karşılandı ki, sonunda ortaya çıkan Kürtçe'yi yasaklayan bir yasa tasarısı oldu.

Savaş Sonrası Emperyalist Projelerde Bölge ve Türkiye

Özal savaş sonrası düzenlemelere bağlı olarak rejim ve devletin niteliğinde tasarladığı değişiklikleri ANAP milletvekillerine anlatmak için çaba harcarken şöyle diyordu: **"Saddam'ın sonu geldi. Savaştan sonra o bölgede harita değişecek. Yeni bir oluşum için birçok uluslararası konferans düzenlenecek. Biz de savaştan sonra sofraya değil masaya oturacağız. Eğer Kürtçe konuşma serbestisi getirmezsek orada sıkıntıya düşeriz."**

Bu "yeni oluşum" ne olacak? Bu sorunun karşılığı henüz tam olarak bilinemez ama kesin olarak bilinebilecek tek şey varsa o da Özal'ın ABD'nin öngörebileceği bütün projelerde aktif ve başat bir rol talep edeceği.

Şimdiye kadar ABD tarafından resmen açıklanmış olan Orta Doğu düzenlemesi James Baker'ın 6 Şubat 1991'de ABD Temsilciler Meclisi Dışişleri Komitesi'nde dile getirdiği ilkelerden oluşuyordu. Buna göre 1) Yeni güvenlik düzenlemeleri; 2) Silahlanmanın Denetlenmesi; 3) Ekonomik işbirliği ve 4) İsrail-Filistin-Arap anlaşmazlığının halli bölgedeki ABD inisiyatifine yol gösterecekti. Baker'ın bizzat Özal'a belirttiğine göre ABD bu çerçevede Türkiye'nin bölgede **"demokrasisiyle, serbest piyasa ekonomisiyle ve laik devlet yönetimiyle"** model oluşturmasını arzuluyordu. Türkiye'nin bu çerçevede AGİK'in bölgesel uygulaması olabilecek bir OGİK (Orta Doğu Güvenlik ve İşbirliği Konferansı), OECD'nin bölgesel bir uzantısı olacak OKİB, (Orta Doğu Kalkınma ve İmar Bankası) NATO'nun Orta Doğu'daki yavrusu olabilecek METO (Middle East Treaty Organisation) içinde önemli yeni siyasal, askeri ve iktisadi roller üstlenebileceği ve üstlenmesi gerektiği gerek ABD yetkilileri, gerekse bölgedeki monarşilerin sözcüleri tarafından açıklandı.

ABD Orta-Doğu'daki yeni düzenlemelerde savunma alanında merkezi rolün Araplar ve kendisi tarafından oynanmasını istiyor. ABD Savunma Bakanı Richard Cheney 5 Şubat'ta yaptığı açıklamada "Bizim Körfez'deki rolümüz, dostlarımızın bizden ne ölçüde katkı istediği ile de ilgili. Suudi Arabistan git diyene kadar kalacağız... ABD bölgedeki belli başlı Arap ülkelerine dayalı bir güvenlik rejimi oluşturulmasına yardımcı olacak ve Arap dünyasındaki Suudi Arabistan ve Mısır gibi kilit dostlarının savunma yeteneklerini güçlendirmek için çaba gösterecek." diyordu. Türkiye bu çerçevede Araplararası ihtilaflara doğrudan taraf olmayacak İsrail ile birlikte bölgede yapılacak saldırmazlık paktlarının garantörlüğünü üstlenecek. Batı'nın bölgedeki mümessilliğini yürütecek. "Araplar'ın ardında İran'ı dengeleyen bir ülke olarak kalacak." Körfez savaşında Türkiye'nin ABD'nin istediği ölçüde atak ve işbirliğine hazır modern bir orduya sahip bulunmadığının ortaya çıkması Türkiye burjuvazisi açısından ordunun reorganizasyonu ve modernizasyonuyla birlikte "savunma kavramı"nın da yeniden ele alınması nı gerektiriyor.

Türkiye'nin Batı'ya doğru böylesine büyük bir güçle emilmediği, SSCB ve Doğu Avrupa'da "komünizmin varlığı"nın tartışılmadığı bir dönemde daha çok Washington-Riyad ekseni esas alınarak dizayn edilen ANAP, hiçbir biçimde bu yeni rollere uyum göstermeyi başaramıyor. Partide ve devletteki bütün önemli mevkilere bizzat Özal tarafından getirilmiş, faşist, şeriatçı bakan ve milletvekilleri neredeyse isyan halinde. Ordu ise toplumun ve devletin bütün hücrelerine nüfuz etmesine ve kritik anlarda özerk bir rol oynamasına olanak sağlayan genişliği, örgütlülüğü ve iç güvenlik aygıtlarına hakimiyetini "çevik ve küçük ordu" projesiyle birlikte yitirme tehditiyle karşı karşıya. "Genelkurmay'ın Milli Savunma Bakanlığı'na bağlanması" bu yeni düzenlemenin simgesi gibi. Ne varki, Özal'ın sırf bu iş için "laik ve liberal" Safa Giray'ın yerine getirdiği yeni mukaddesatçı Hüsnü Doğan, şimdi Amerikancı "Atatürkçü" paşalarla birlikte Özal karşıtı cephede yerini aldı.

ABD yönetici çevrelerinde savaşçı politikalarına karşı muhalefeti bastırmaktan aciz kalışı nedeniyle "lame duck" (topal ördek) diye nitelenen Özal, orduya hakim olamamış, ANAP üzerindeki hakimiyetini yitirmiş ve kamu oyunda destekten yoksun olarak Türkiye burjuvazisinin bölgedeki çıkarlarını temsil bakımdan en elverişsiz konumdayken Türkiye Cumhuriyeti'nin bütün geleneksel doktrinlerini tartışma konusu yaparak rejime yeni bir şekil verme ye ve uluslararası işbölümü çerçevesinde yeni bir role yerleşmek üzere atağa kalkıyor. Çok büyük bir olasılıkla Irak'ın zaferiyle sonuçlanamayacağı görülen savaştan sonra, burjuvazi kendisini temsil etmek için toplumsal bir mutabakata sahip yeni bir önder arayışına girmeyecek midir? Hem Demirel'in, hem 12 Eylül'ün bakanı; hem ANAP'ın, hem devletin başkanı; hem korucuların hem Kürtler'in hamisi; hem şeriatçı, hem laik; hem otokrat, hem demokrat...Bu rollerin tümü bir kişinin oynaması için çok fazla. Savaştan sonra kendisini bekleyen gelecekten Özal'ı kurtaracağını sanmak ise safdillik olur.

Ancak Özal'ın ana siyasal çizgilerini kendi üslubunca çizdiği gelecek tasavvuru, yeni dünya güç ilişkileri çerçevesinde ABD'nin egemenliğinin süreceğine ve emperyalizmin bölgede kalıcı bir biçimde yerleşeceğine dayalı bir öngörü çerçevesinde Türkiye burjuvazisi için pekala rasyonel kabul edilebilir. ABD'nin siyasal temsilcileri, siyasal tahlilci ve stratejleriyle, tekelci büyük burjuvazinin en üst toplumsal örgütü olan TÜSİAD'ın son aylarda toplumsal ve siyasal konularda peşpeşe yaptıkları açıklamalar, Özal'ın ANAP'a ve rejime kazandırmak istediği yeni çehrenin ana çizgilerini çok önceden vermişti.

Çelişkiler ve Karşıt Dinamikler

Bütün bu tasavvurlar iki grup olasalığın gerçekleşeceği varsayımına dayanı-

Özal ve muhterem refikaları tatil kasabası Bodrum'da askeri birlik denetliyorlar. Geçen yaz çekilen bu fotoğraf ciddi basınımızda kıyametler koparmıştı. Bugünse, Özal'ın siyasal rejime vermek istediği işleyişin bir belgesi gibi. Özal'ın "sivil toplum"u işte böyle bir şey. Önde, başta, askerlerin başında, Özal. Onun yanıbaşında Semra Hanım. Daha sonra ANAP'ın yetiştirdiği zenginler. Ondan sonra ordu. Bu tabloda Türkiye Cumhuriyeti'nin her döneminde olduğu gibi halka elbette yer yok. Ya da egemen sınıfın emrinde dövüşmek üzere, asker, polis ya da korucu olarak var.

yor. Dışarıda, ABD gerek ekonomik gerekse siyasal olarak dünya kapitalizminin hegemonik gücü olmayı sürdürecek; savaş, Irak'ın yenilgisi ve BAAS rejiminin çöküşüyle sonuçlanacak; "Koalisyon"da yer alan Arap ülkeleri ABD patronajını her alanda kabullenmeyi sürdürecekler. İçeride, tekelci burjuvazinin toplum üzerindeki hakimiyeti süregidecek; devlet aygıtı yeniden düzenleme gereklerine uyum gösterecek; toplumsal çelişkiler uzun bir süre uzlaştırılabilir bir zeminde kalabilecek; Kürtler rejimle işbirliğine girecek.

Oysa savaş alanından yayılan tek yanlı görüntülerin berisindeki içsel ve dışsal süreçlere tarihsel bir bakış, söz konusu düzenleme perspektiflerinin rakiplerden ve karşıtlardan yoksun olmadığını, bölgede ve dünyada tarihin bır **tabula rasa**, pürüzsüz bir zemin, üzerindeymişçesine serbestçe düzenlenemeyeceğine ilişkin pek çok kanıt sunuyor.

Emperyalistlerarası Rekabet ve Bölünme Dinamikleri

ABD'nin Irak'a karşı yürüttüğü savaşta Batı Avrupa ile Japonya'nın da desteğine sahip olması ve bu güçlerin savaşın başından beri ABD'den bağımsız bir savaş sonu projesi geliştirememiş oluşları savaş öncesinde ve sonrasında aralarında süregiden rekabet ve çelişmelerin üzerini örtmemeli.

ABD'ye oranla enerji gereksinmeleri bakımından, İngiltere dışında, çok büyük ölçüde Orta Doğu petrollerine bağımlı olan AT ülkeleri ile Japonya, askeri müdahale yolunu çok büyük bir ihtiyatla karşıladılar ve Körfeze yolladıkları asker sayısını sembolik bir miktarla sınırlı tuttular. Japonya ve Almanya II. Dünya Savaşı sonrasında ABD'nin zorlamasıyla kaleme alınan anayasalarındaki "dışarı asker gönderme" yasağına ABD karşısında dört elle sarıldılar. Her iki ülke, ABD'den farklı olarak ekonomilerinin bir **boom** yaşadığı dönemde, askeri harcamaları artırmanın ekonomik bir rasyonelden yoksun olmasının yanısıra, uzun vadeli çıkarları açısından savaşta Araplar'ın vicdanında affedilmez bir iz bırakmaktan da kaçınma isteğindeydiler.

Orta Doğu petrollerine bağımlı oldukları sürece, genel olarak Arap kamuoyunda saldırgan imgesi edinmek, Avrupa ve Japonya açısından Orta Doğu'daki ekonomik ve siyasal manevra alanlarını daraltma riskini taşıyordu. Öte yandan Saddam'ın diplomatik yollar ve ambargo ile Kuveyt'ten çekilmesi olasılığını da güçlü görmeleri askeri çabalardan uzak kalmaya çalışmakla birlikte bağımsız bir politika çizgisi geliştirmelerini önledi. Ancak savaş patlak verdiği andan başlayarak, her noktada ABD'nin kendi adlarına aldığı kararlar ve emrivakilerin askeri riskleri giderek daha fazla arttırması Avrupalılar'ın ABD ile NATO çerçevesindeki çelişkilerini daha çok artırdı. ABD NATO'nun alan dışı müdahale konseptini zorlayarak Türkiye'ye NATO birlikleri ve Alman füzeleri gönderilmesi yönünde baskıya başlayınca "eşeğini dövemeyen semerini döver", sözünü haklı çıkarırcasına, Almanya ve İngiltere basınında Özal aleyhinde aşağılayıcı yazılar birbirini izlemeye başladı. Almanya'da SDP Reichstag'da Türkiye'ye gönderilen füzelerin geri alınması için baskıya girişti.

Ancak, Körfez savaşı, yalnızca Avrupa ülkelerinin kapitalizmin dünya önderliği rolünü bir kere daha ABD'nin eline bıraktığına tanıklık etmekle de kalmadı, 2000 yılına Avrupa Birleşik Devletleri olarak girmeyi tasarlayan AT içinde derin yarıklar açtı. İngiltere ABD ile paralel bir çizgi izlerken, Fransa hem savaşa aktif olarak katıldı, hem de Arap ülkelerine yönelik bağımsız bir açılım yapmaya girişti. Ama sonunda "ne İsa'ya, ne Musa'ya yarandı."

AT ülkelerini asıl endişelendiren noktalardan bir başkası da Doğu Avrupa'nın kapitalist sisteme dahil edilmesi ile yakından ilgilenmeye başladıkları bir sırada, dikkatlerini ve çabalarını bu bölgeden uzaklaştırmak zorunda kalmış olmaları. Kapitalist dünyanın önderliğini bu krizde de bir kez daha ABD'ye kaptıran Avrupalıların SSCB ile ABD arasındaki manevra alanlarının daralması 2000'e birleşmiş bir Avrupa halinde girme emellerinin de ertelenmesi anlamına geliyor. Yalta düzeni çerçevesinde SSCB ve Varşova paktı karşısında yekpare bir blok oluşturmuş bulunan kapitalist devletlerin dünya hakimiyeti konusunda, kırk yıllık bir aradan sonra kaçınılmaz bir rekabete başlayacakları "yeni düzen"de Avrupalılar ABD karşısında bağımsız bir politika geliştirme eğilimlerinin ilk işaretlerini Türkiye'nin Batı'nın başına bir ABD belası olarak sarılması olasılığına gösterdikleri tepkiyle dışa vurdular.

Savaş Amacı Üzerindeki Anlaşmazlıklar

AT ülkeleri, savaşın amacını kendi kamuoyları önünde uluslararası hukuk gereğince Kuveyt'in ilhakını önlemek olarak belirlemişler ve BM kararları temelinde hukuksal bir görüntü sağlamışlardı. Oysa, yaptırımlardan sonra hava saldırılarının da Saddam'ı hala Kuveyt'ten söküp atamamış olması karşısında ABD'nin kara savaşının başlaması yönünde giriştiği zorlamalar Avrupalı hükumetler için bir karabasan etkisi uyandırıyor. Sembolik olarak gönderilmiş birkaç pilotun kaybı, onlar için kamuoylarına açıklanabilir bir fedakarlık olarak kalsa bile, kara savaşında kitlesel ölçeklere varması kaçınılmaz kayıplar gerçekten ne için savaşıldığı sorusunun daha yüksek sesle sorulmasına yol açarken verilen karşılıkları da daha belirsizleştiriyor. ABD Irak'ta aynı zamanda Avrupa ve Ja-

Savaşın Irak'ın yenilgisi ile sonuçlanması bağımsız ve birleşik bir Kürdistan olasılığını ne dereceye kadar arttırıyor?

Yeni durum, Kürdistan sorunun çözümü için son derece elverişli dış koşullar yaratmış bulunmaktadır. Gerici statükonun parçalanması, en çok Kürdistan halkı açısından olumlu sonuçlar doğurabilecektir.

Sömürgeci ittifakın en yetkin halkası olan TC-Irak ittifakının sarsılması oldukça önemlidir.

Ayrıca ilerici insanlığın Kürdistan'daki sömürgeci uygulama ve insan hakları ihlallerine ilgi ve duyarlılığı artmıştır. Diğer yandan, Türkiye'nin egemenliği altında bulunan Kuzey-Batı Kürdistan parçasında gelişmekte olan gerilla savaşı ve buna bağlı olarak ortaya çıkan ayaklanmalar, bölge ve dünya politik güçlerinin artık Kürdistan sorununu eskisi gibi görmezlikten gelemeyeceğini, geçmiş politikalarını gözden geçirmelerinin zorunluluğunu gözler önüne sermiştir. Ancak belirleyici olan iç dinamiklerdir. Dış güçlerin inisiyatifinde Kürdistan adına bazı oluşumlar ortaya çıkarılabileceği akla gelse de, Mehabat'ın sonu ile karşılaşmak kaçınılmaz olacaktır.

Bağımsız ve birleşik bir Kürdistan, Türkiye'nin egemenliğinde bulunan Kuzey-Batı parçasındaki mücadelenin gelişmesine dah...yakından bağlıdır. Irak'taki rejim büyük sarsıntılar geçirmekte ve hatta yıkımla yüzyüze bulunmakta ise de, gerçeklik fazla değişmemektedir. Kaldı ki, iş Irak'ın yenilgisini beklemeye kalırsa, bu hiç gerçekleşmeyebilir de.

Bağımsız ve birleşik bir Kürdistan'ı yaratmada esas sözü PKK söyleyecektir.

Suriye'nin doğrudan müttefik devletler koalisyonunda yer alması Kürdistan'daki mücadeleyi nasıl etkiliyor?

Suriye yönetimi, geçmişte varolan iki kutuplu bir dengeden yararlanarak, hiçbir kutupta tam olarak yer almamakla birlikte, anti-emperyalist yanı ağır basan bir konum sergilemiştir. Bir anlamda bölgenin diğer iki ülkesi İran ve Libya da benzer konumdadır.

Statükoların parçalanması, bölgede ABD, Türkiye ve İsrail unsurlarının öne çıkma isteğinin Suriye'yi de bir takım yeni arayışlara iteceği anlaşılır. Mevcut durumdaki mevzilenme de kesin değil, geçicidir henüz. Her an farklı değişimler yaşanabilir.

Başlangıçtan beri öz güce güven ilkesini temel alan bir hareketiz. Zaman zaman doğabilecek dış olanaklardan yararlansak da, düşünceden maddiyata kadar her zaman kendi gerçekliğimizi esas aldık. Suriye'nin mevcut durumdaki arayışlarının Kürdistan'daki mücadeleye doğrudan bir etkisi sözkonusu değildir. Bu ülkenin müttefik devletler koalisyonunda kesin olarak yeraldığını söylemenin erken olduğu düşüncesindeyiz. Ama böyle olsa

ERNK:

"Gerici Statüko Parçalanıyor!"

bile, bölgedeki diğer bir anti-emperyalist ülkenin, örneğin bir İran'ın konumu değiştiğinde bölgedeki ilerici-devrimci mücadeleiere etkisi ne kadar olacaksa, Suriye'nin yeni arayışlarının da Kürdistan'daki mücadeleye etkisi o kadar olabilir.

Özal'ın en son açılımı (Kürt dili üzerindeki kimi yasakların kaldırılması) PKK'nın hedefleri açısından ne anlam taşıyor?

Özal bir taşla birkaç kuş vurmak istiyor. Avrupa'ya karyı sözümona demokratlığını kanıtlıyor; ABD'nin bazı isteklerini yerine getirmiş, yani Kürt programına yatmış oluyor. Kürt işbirlikçilerinin önemli bir kesimine nefes aldırıyor ve bütün bunlarla da devrimci savaşı ve devrim seçeneğini zayıflatmayı hesaplıyor. ABD'nin daha 1960'lı yıllarda Demirel'e önerdiği plan vardır. TC'ye bağlı, Irak egemenliğindeki Güney Kürdistan'ı da içeren geniş bir özerk veya otonom Kürdistan oluşturulması planıdır bu. Bölgede bugün yaşanan alt-üst oluş, Kerkük-Musul sevdası depreşen Türk burjuvazisini harekete geçiriyor. Kürtlerin hamiliğine soyunma, mevcut konjonktürden yararlanarak Güney Kürdistan'ı da hegemonyası altına almanın bir aracı olarak dile getiriliyor. Bunun beyhude bir çaba ve boş bir rüya olduğunu belirtmeye bile gerek yoktur. Bazı ABD planlarıyla uyum sağlasa da, Arap aleminden Avrupa emperyalistlerine, İran ve benzeri diğer bölge ülkelerinden Sovyetlere kadar tüm çevreler buna karşıdırlar çünkü.

Olayın diğer bir boyutu ise, "Kürtçeye serbestlik" denilen olayın, bir kırıntı kabilinde de olsa gerçekte bir hak tanımayla alakası olmadığıdır. Tam tersine bu, ulusal kurtuluş mücadelemizi engellemek amacıyla başvurulan bir özel savaş manevrasıdır.

Okuma-yazma yasak, gösteri ve toplantılarda konuşma yasak, resmi yerlerde ve devlet dairelerinde konuşma yasak. Peki geriye ne kalıyor? Bu bir serbestlik yasası değil, bir yasaklama ve aşağılama yasasıdır. Aynı zamanda da bazı Kürt işbirlikçi çevrelerini yanıltma yasasıdır.

Ancak herşeye rağmen olay, 70 yıllık kemalist inkar politikasının iflasının en üst perdeden itirafı anlamına da gelmektedir. Bu politikayı zorlayan ve parçalayan temel unsur gerilla savaşımızdır. Çok değil, daha bir on yıl önce, TC'nin böyle bir olayı gündeme getirebileceği, pek çok çevreye inanılmaz gibi gelmekteydi. Kürdistan'da savaş geliştikçe ve bu savaş rejimi zorladıkça benzer başka adımlar da gündeme gelebilir. Ancak her gelişmeyi en iyi değerlendirebilecek ve ondan yararlanabilecek durumda olan Kürdistan Devrimi, bağımsızlık ve özgürlük hedefine doğru emin adımlarla yürüyüşünü sürdürecektir.

Bu açılımın kimi Kürt guruplarınca olumlu karşılanmasının sizin açınızdan önemi nedir?

TC'nin bu girişimini olumlu karşılayan sesler genelde yaygın değil. Olayı şu ya da bu şekilde değerlendirmenin ötesinde, her ne adına olursa olsun, sömürgecilerin bu özel savaş oyunlarına alet olmanın akıllıca bir tavır olmadığını belirtmek gerekiyor.

Gerek dünyada yaşanan son gelişmeler ve gerekse halkımızın açık ve net tavrı , geçmişten beri otonomi ve özerklik gibi olguları hedef alanların bu tavırlarını gözden geçirmelerine ve tartışmalarına yol açmıştır. Hareketimiz, giderek bağımsızlık ve özgürlük çizgisinin doğruluğunu kavrayan ve o yöne meyleden bu güçleri yanılgılarından daha hızlı arındırarak, örneğin Ulusal Kongre gibi bir platforma çekme çabaları içerisindedir. Bir önceki soruyu yanıtlarken de vurguladığımız gibi, Özal'ın son manevraları biraz da bu çabaları sonuçsuz kılmaya yöneliktir. Ama iç ve dış koşullar, Kürdistan'da otonomi, özerklik vb. kavram ve taleplerle ortaya çıkmanın artık yaşatmadığını ortaya koymuştur.

Kürt ulusal hareketi ile islami hareket arasında gözlenen yakınlaşma konjoktürel mi, yoksa stratejik midir?

Genel dünya dengesinde yaşanan değişmeler, sosyalist sistem denilen kutuptaki çözülme ve dağılmalar, eskiden yaptığımız pek çok tanım gibi klasik anti-emperyalistlik tanımını da gözden geçirmeyi zorunlu kılmaktadır. SSCB'nin meydanı emperyalizme terkettiği bir ortamda, bölgedeki anti-emperyalist güçlerin yakınlaşması son derece doğal ve gereklidir.

Peki bölgedeki diğer anti-emperyalist güçler kimlerdir? Klasik komünist partileri mi? Günümüzde bunların esamesi bile okunmuyor. Burjuva demokrat hareketler mi? Anti-emperyalistlikleri şurda kalsın, bunlar emperyalizmin bölgedeki en baş destekçileri ve işbirlikçilerinin ta kendileri değil midirler? Devrimci demokrat hareketler mi? Bölgede ne denli cılız ve etkisiz oldukları gözler önündedir.

Durum böyleyken, dar bir sınıfsal temele de dayansa anti-emperyalistlik özellikleri bulunan İslami hareketleri görmemezlikten gelmek gerçekçi midir? Kaldı ki, bir İran örneğinde görüldüğü gibi, emperyalizme karşı oldukça tutarlı bir tavır sergileyen radikal İslami hareketler var. Bunları günümüz Ortadoğu koşullarında güçlerin mevzilendirilmesinde yerliyerine oturtmak önem taşıyor.

Güncel gelişmelerin yarattığı bu tür yakınlaşmadan devrimcilik ve sosyalizm adına kuşku duymak yersizdir. Aksine bunu kavramamak ve kavramamanın bir sonucu olarak da, devrimci ideolojiden taviz verme veya geri adım atma biçiminde değerlendirmek, devrimci düşünceyi dar ve kaba yorumlamaktan başka anlam taşımaz. Özellikle Türkiye sol hareketinde bu hastalığın yaygın olduğunu belirtmek gerekir. Yine halklarının büyük çoğunluğu müslüman olan Ortadoğu'da, sosyalizmin halklara neden benimsetilemediği -ki bu halkların yanıbaşında doğmuştu Ekim Devrimi- ve sosyalist parti ve hareketlerin neden kitleselleşemediği sorularına yanıt aranacak olursa görülecektir ki, dine son derece dogmatik yaklaşmanın bunda önemli payı vardır. Dolayısıyla en başta da Türkiye solu bu yaklaşımını gözden geçirmeli ve devrimci bir sorguya mutlaka tabi tutmalıdır. Örneğin, devrimin dinamikleri olan en geniş yoksul kitlelerin neden MSP ve MHP gibi gerici ve faşist düzen partilerinin insafına terkedildiği ve devrime karşı kullandırıldığı sorusu mutlaka doğru yanıtllanmalıdır. Özellikle laiklik denen aldatmacanın ne kadar ilericilik olduğu, iyi kavranmalıdır.

Olayın bir de farklı ve iç boyutu vardır. Kürdistan ulusal kurtuluş hareketi, ancak en geniş halk kitlelerini savaşa ve mücadeleye seferber ederek zafere ulaşabilir. Halkın ezici bir çoğunluğu dini inanca sahipken, din düşmanlığı yapılarak bu halk devrime kazanılamaz.

Bitirmeden, önemli bir ayrıma daha burada işaret etmek gerekiyor. Türkiye'de ve Kürdistan'da bizzat faşist rejim eliyle geliştirilmek istenen dinci, mezhepçi, tarikatçı akımlarla, rejime karşıt bir temelde gelişen islamcı hareketleri birbirinden ayırdetmek önem taşıyor. Birincisine karşı dikkatli ve duyarlı bir mücadele sergilemek ve onu boşa çıkarmak esastır. Özellikle Kürdistan'da faşist rejimin dini de bu çerçevede bir özel savaş aracı olarak kullandığı bilinmektedir. Ancak ikincisini bununla aynı kefeye koyamayız. Bu kesimin rejimle çelişkisini daha da derinleştirmek, taşıdıkları yurtsever potansiyeli ulusal kurtuluşçu mücadeleye katmak için yetkin ve yaratıcı taktikler geliştirmek kaçınılmazdır. ■

ERNK Avrupa Örgütü

12 Eylül 1980'e değin Türkiye'de "resmi toplum"un dışında addedilen din, askeri rejimle birlikte devlet eliyle toplumun yönetilmesinin bir aracı kılınmıştı. Bu, Türkiye'de zaten yarı örgütlü bir biçimde varlıklarını sürdüren islamcı akımların gelişmesi için oldukça elverişli yeni bir zemin yarattı. ANAP iktidarı kendi varlığını bir bakıma islamcı çevrelerin tarikatların ve mezheplerin desteğine de borçlu. Ancak islamcıların tümü de Özal'ın ABD yanlısı tutumundan hoşnut değiller. Hatta islamı kapitalizme meydan okuyan bir yorumla, "devrimci" bir söyleme ele alan çevreler Özal'a muhaiefetlerini cuma namazı çıkışlarında giriştikleri savaşa karşı protestolarla dile getirdiler. Özal rejimi bugün ABD'nin bölgede kendisine vereceği yeni görevler için yaptığı hazırlıkta laik bir görünümü esas alırken radikal islamla arasına mesafe koymak isteğinde. Öte yandan Kürdistan'da rejime karşı direniş islami bir tepki ile de örtüştü. Sonunda savaş başladığından bu yana gerek Türkiye'de gerek Kürdistan'da camiler aktif birer politik merkez haline geldiler. Özal'ın yeni düzenleme önerileri bir bakıma, örtülü islami tepkileri düzen içine kanalize etme amacını da güdüyor.

ponya'nın iktisadi ve mali gücünü denetimine alma savaşı güdüyor. Kendi ekonomik gereksinmelerinin ürünü olan savaşı bu güçlere de dayatıyor. ABD için savaşın asıl amacı BM kararlarında içerilmediği halde Saddam'ın devrilmesi ve BAAS rejiminin çökertilmesi. ABD bir bütün olarak kapitalist ülkeleri bu açıklanmamış savaş amacı yönünde gütmek için durmaksızın emrivakiler geliştiriyor. Oysa, örneğin Almanya ve İtalya'nın görüntüyü kurtararak savaşı bir an önce bitirmeyi tercih ettikleri SSCB'nin Saddam'ı ayakta bırakan planına verdikleri olumlu tepkiden de görüldü. Genel olarak AT ülkelerinin kendilerini ABD'nin menfaatleri yönünde kuşatan savaştan bir an önce sıyrılmak ve ABD ile kozlarını masa başında paylaşmak eğiliminde oldukları söylenebilir.

ABD'de de şu ana kadar büyük ölçüde Bush'un politikalarının yanında yer aldığı gözlenen kamuoyunun, bilgisayar oyunu gibi izlediği savaş karaya yayılınca askeri havaalanlarına dizilecek tabutlar karşısında aynı duyarsızlığı göstereceği söylenemez. Bu yüzden kısa ve kolay zafere verilen onayın savaş uzadıkça "değer mi" sorusuna dönüşeceği ve ABD ile İngiltere ve genel olarak Batı'da barış hareketinin oluşturduğu muhalefet zeminlerinin güçleneceği şimdiden görülebilir.

Dolayısıyla, Saddam'ın askeri yenilgisiyle bile bitse savaş, Batı'daki çatlakların derinleşmesine ve ABD'nin tecridine yol açma olasılığını bağrında barındırıyor.

Ancak, ABD karşısındaki bütün sızlanmalarına karşın Batı Avrupa, savaşın sonu bakımından da birleşik bir siyasal hat tutturabilmiş görünmüyor. Dört büyük ülkeden İngiltere ABD'nin yanında ama Körfez'de ayrı inisiyatifler peşinde. Fransa hem Araplar'a hem ABD'ye oynayarak İngilizler için "güvenilmez müttefik" haline geldi, İtalya daha çok SSCB ile işbirliğinden yana, Almanya ise dikkatlerini Orta ve Doğu Avrupa üzerinde toplamak istiyor. Bu yüzden bütün çelişkileri ile birlikte Avrupa ABD ile Körfez'de değil, daha çok kıta üzerinde itişiyor.

Dirilen Arap Milliyetçiliği, Yayılan İslami Radikalizm

Saddam'ın "antiemperyalist" böbürlenmeleri, gerçi dünya kamuoyunun vicdanında Ho Chi Minh'in Vietnam savaşı sırasında sağladığı türden bir meşruiyet sağlayamadı ama, Arap aleminde Nasır'dan bu yana yatışmış görünen milliyetçi dalgayı bu kez islami bir retorikle yeniden ayaklandırdı. Magrip'ten Maşrık'a kadar bütün Arap ülkelerinde yoksul Araplar, Saddam karşıtı cephede yeralan "kendi" hükümetlerine karşı öfkeli protestolara giriştiler. Fas ve Tunus hükümetleri protestolar sonucu başlangıçta aldıkları Batı'dan yana tutumu terkederek tarafsızlık konumuna çekilmek zorunda kalırlarken, Cezayir ve Yemen BM kararlarına katılmadılar. Halkının büyük bir bölümü yurtlarından kovulan Filistinliler'den oluşan Ürdün BM kararlarına katıldığı halde pratikte Irak'ın müttefiki sayılabilecek bir çizgi izlemeye zorlandı. Körfez'e asker gönderen Mısır ve Suriye hükümetleri bile, dirilen Arap milliyetçiliği dalgası karşısında İsrail'in koalisyona katılması halinde tutumlarını değiştireceklerini açıklayacak ölçüde hassasiyet gösterdiler.

Saddam, ezilen ve yoksul Arap kitlelerinin gözünde bir müslüman Arap kahramanı haline gelmeyi başardığı gibi, emperyalistlerin dikte ettiği bir hayata karşı Nasır'dan bu yana ilk karşı çıkışı da temsil eder oldu. Şimdi Arap devletlerinin her biri yönettikleri yoksul halk kitlelerinin bu duyarlılıklarını gözönüne alan bir politika izlemek zorundalar.

Bunun pratik sonuçlarından biri Batıyla Saddam karşıtı bir ittifaka girmiş olan Arap hükümetlerinin bile savaş sonrası bölgede kurulacak güvenlik şebekesinde Türkiye'nin aktif bir rol almasına karşı çıkışları. Arap devletlerinin yöneticileri, ABD ile işbirliğinin ve iktidarlarını Batı ile payetmenin kimi sonuçlarını halklarının gözünde savunabilseler de bölgenin eski egemeni ve bütün Arap devletlerinin şöyle ya da böyle kendisine karşı bir kurtuluş müca-

delesi yürüttüğü Osmanlı İmparatorluğu'nun varisi olarak Türkiye'nin bölgeye dönme eğilimlerini büyük bir kuşku ve soğuklukla karşılama eğilimindeler. Bu yüzden son günlerde, FKÖ önderi Yaser Arafat'ın Türkiye'den "Osmanlı İmparatorluğu" diyerek söz etmesinin bir dil sürçmesi değil Arap vicdanının sesi olarak anlaşılması gerekli.

Türkiye'nin ABD çıkarları doğrultusunda bölgede özellikle Irak ve Körfez'de rolünü artırma eğiliminin karşısında İran ve Suriye özellikle duyarlı bir rol oynuyorlar. Özellikle İran Irak uçaklarının danışıklı "iltica"na kapıları açarken bir yandan Irak'ın toprak bütünlüğünün fiili bir garantörü olarak ortaya çıktığı gibi, öte yandan savaş sonrası Saddam rejiminin yıkılması halinde Irak'ın Şii çoğunluğuna İslam Cumhuriyeti seçeneğini sunabileceği bir açılımda da bulunmuş oldu. İran'ın savaş sonrasında bölgede ABD karşıtlığını İslami motiflerle bezemesi İslami radikalizm ile antiemperyalist hareketler arasında bir örtüşmenin doğmasına ve FKÖ içinde de bir emperyalist barışa karşı Yaser Arafat'ın laik çizgisine İslami bir alternatifin ortaya çıkmasına yol açma olasılığını gündeme getiriyor.

Bütün bu karşı etkenler, şimdiden ABD-Özal planlarının modifikasyonuna yol açmış durumda. Dışişleri bakanı Kurtcebe Alptemoçin bölge ülkelerine yaptığı gezinin ardından savaş sonrasında bölgede kurulacak askeri güvenlik sistemi içinde Türkiye'nin yer almak istemediğini duyurarak, Filistin meselesinin masaya getirileceği forumlarda Türkiye'ye karşı oluşabilecek bir Arap blokunun önünü kesme manevrasına başladı. Bu Türkiye'nin askeri bir rolle Orta Doğu'da inisiyatifini artırma yönündeki tasavvurların şimdiden gölgelenmesi anlamına geliyor.

Öte yandan, Özal'ın son beş yıldır kendi iç çelişkilerine gömülen ve Orta-Doğu'da fiili bir güç sahibi olmaktan uzaklaşan SSCB'nin Kafkas Cumhuriyetleri olan Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan'da dünya kapitalizminin nüfuzunun taşaronluğuna ilişkin emelleri, SSCB ile Türkiye arasında ek bir gerilim kaynağı oluşturacak. Bu nedenle Türkiye'nin ABD himayesinde bölgede ekonomik bakımdan aktifleşmesi, SSCB'de perestroyka karşıtla-rının giderek güç kazandığı bir konjonktürde Sovyet hükumetinin önlemleriyle karşılaşabilecek.

İç Çelişkiler ve Muhalefet Dinamikleri

Sosyalizmin dünya ölçeğindeki bunalımı, "kapitalist olmayan" gelişme yoluna örnek olarak gösterilen Cezayir, Irak, Libya gibi örneklerin başarısızlığı, İran İslam Cumhuriyeti'nin nahoş bir anıdan fazla birşeyi çağrıştırmayışı, son yıl-

Savaşı Seyrettik!

Ünlü Alman filozofu Hegel aklın hareketini karşıtların birliği ilkesi ile açıklarken "savaş"ı hareketin oluşmasının ana faktörü olarak kavramsallaştırıyordu. Kuşkusuz Hegel'in her gelişmenin anası olarak kavramsallaştırdığı savaşla bugün hemen hemen dünyadaki tüm insanların gündemini belirleyen ve Saddam Hüseyin'in "savaşların anası" olarak nitelediği körfez savaşı aynı düzleme özgü kavramlar değil. Ama yine de körfez savaşında Hegel'i doğrulayan bir yan bulabilmek olanaklı. Körfez savaşında kendini savaş teknolojisi olarak ortaya koyan büyük bir akıl vardı. İnsan aklı kendi cinsini yok etmek için ürettiği en gelişmiş teknolojik ürünleri bu savaşta denedi. Kuşkusuz böylesine büyük bir aklın var olmasıyla bizzat savaşın akıl dışılığı arasında önemli bir çelişki sözkonusu. Savaşın irrasyonalliği ile savaş teknolojisinin rasyonalliği arasındaki çelişme bir başka teknolojinin devreye sokulmasıyla çözülmeye çalışıldı. İletişim teknolojisi savaşın akıl dışılığını gizlemek için adeta savaşın bir parçası olarak işlev gördü.

Artık ayrı bir "savaş dilinin" oluştuğundan ve bu konuda kitle iletişim araçlarının özellikle de televizyonun özel bir işlev gördüğünden söz etmek gerekiyor. Her dil bir ideoloji gizler ve aynı zamanda her dil bir ideoloji iletir. Bu anlamda TV hem görsel dili hem de sözsel dili kullanabilmesinden kaynaklanan önemli bir ideolojik misyona sahiptir. Kuşkusuz bu ideoloji kullanımının bir yönü doğrudan propagandadır. Özellikle CNN'in savaşın başından itibaren Amerikan savaşının bir parçası olarak kullanılması TV'nin propagandif yönünün güçlü bir örneğidir. Diğer boyut böylesine belirgin olarak gündeme getirilmemesine karşın savaşılması daha güç olan TV'den yayılan örtük-ideolojik bildirimdir. Herşeyden önce savaşın TV ekranlarından evlerimizin oturma odasına dolan görüntülerinden söz etmek gerekiyor. Savaşın bize böylesine yakın olmasına karşın onu adeta bir savaş filmi gibi izlemekte oluşumuz savaşla bizim aramızdaki yabancılaşmanın ana kaynağını oluşturmaktadır. . İrademiz artık görüntülerin tutsağıdır. Herşey bize gösterilmekte ve bu yolla bizim onun üzerinde herhangi bir tarzda etkide bulunmamız olanaksızlaştırılmaktadır. Diğer bir deyişle "eylemimiz" görüntüler yoluyla tüketilmektedir. Yurtseverlik artık patriot(yurtsever) füzelerinin işidir ve bize gerek yoktur. Savaşın yarattığı bütün trajedilerin ana çelişmesi olan kurban/cellat çelişkisi bir yüzyüze gelme durumunun olmadığı koşullarda gerçek bir çelişki değil, görüntüsel bir çelişkidir. Artık cellat kurbanının TV'ye yansıyan görüntülerini seyretmektedir sadece.

Eskiden her savaşın "meçhul askerleri" olurdu. Mehmetçik Türklerin, Hans Almanların, Coni Amerikalıların, İvan Rusların kendi meçhul askerleri- ne taktıkları isimlerdi. Bu savaşın meçhul askerleri yoktu. Onun yerine Amerikanın yerli doğallığını çağrıştıran Apaçi helikopterleri ya da Tomahawsk(savaş baltası) füzeleri vardı. Bir anlamda doğallıktan uzaklaşma olarak tanımlanabilen teknolojik adlandırma yoluyla insan bilincinde "doğal"lığın yerine ikame ediliyordu.

Ünlü Fransız filozofu Baudrillard savaş öncesinde The Guardian'da yayınlanan yazısında Körfez krizini bir "ölü savaş" olarak niteledikten sonra "hepimiz tutsağız, medyanın tutsağıyız" diyordu. Gerçekten de ortada insanların karşı oldukları durmadan yinelemelerine rağmen sürüp giden acımasız bir savaş vardı. Bir halk bir ülke acılar içindeydi. Televizyonlar bombaların hedefleri başarıyla vurduğundan söz ediyorlardı. Medyalar hedeflerden değil bombadan ve başarıdan sözediyordu. Oysa hedefte insan vardı. Ne denli doğal gösterilmeye çalışılırsa çalışılsın, ne denli kameralar insanların değil füzelerin üstüne tutulursa tutulsun bu bir savaştı ve bu savaşta insanlar ölüyordu. Körfezde petrole bulanmış, biçare gözlerle bize bakan deniz kuşları belki batı insanının ekolojik bilincini kışkırtabilirdi, ama aynı insanların deniz kuşlarının bomba atamayacağını kavramaları için daha ne kadar insanın ölmesi gerekti? Kuşkusuz Baudrillard "hepimiz medyanın tutsağıyız" derken haklı; ama öyle bir acımasızlık ki yaşadığımız bu haklılık yetmiyor. Bugün bu saptamayı bir tarih bilinciyle de yoğurmak ve tarihin gerçek yapıcısının tutsakların isyanı olduğunu bilmek gerek. İnsansız bir savaşla yüzyüzeydik ve en çok şimdi kendini medyanın tutsaklığından kurtaran insana ihtiyacımız var. ■

Bülent Forta

larda kapitalizmin bir seçeneği olmadığı görüşünü ve duygusunu muhalefetin sol kanadında ve işçi hareketi içinde yaygınlaştırsa da, halkın yaşama standartlarındaki sürekli gerileme ve mutlak yoksulluğun sürekli artışı Özal ve ailesinde cisimleşen Türkiye kapitalizminin derinden sorgulanmasını engellemedi.

Düzen için bir paradoks olacak biçimde, 12 Eylül rejiminin eleştirisi, Türkiye'de daha önce olmadığı biçimde toplumsal muhalefet içinde yalnızca siyasal üstyapının değil kapitalizmin bütün varyantlarının eleştirilmesi eğilimini de pekiştirdi. Son iki yılın büyük işçi hareketleri içinde kapitalizmin kendisine yönelen eleştirilerde, işçilerin kendilerini mülk sahiplerinden ayrı bir millet olarak algıladıklarına tanık olundu. Örneğin Zonguldak yürüyüşünde sloganlar halinde ortaya çıkmasa da işçilerin en naiv biçimler içinde kendilerini " 'Soydaşlar', Ermeniler, Yunanlılar" ile kıyaslamaları, bu toplumun gözünde ancak bir düşman gibi algılandıklarının idrakine varmaya başladıklarının göstergesiydi. O yüzden kapitalizmin rasyonellerinin işçiler ve bütün çalışanlar için de rasyonel gözükebileceği, ya da üretim ilişkilerini eski halinde bırakan toplumsal düzenlemelerin kitlesel bir onay kazanacağı varsayımı, çok uzak olmayan bir gelecek açısından her zamankinden daha az geçerli.

Bürokrasinin ve Ordunun Direnişi

Öte yandan siyasal üstyapıya ilişkin yeni düzenlemeler geleneksel ordu ve bürokrasi çevrelerinin çok sert direnişiyle karşılaşma olasılığını barındırıyor. Batıcılığı, Amerikancılığı ve laikliğinden kuşku duyulmayan, genel olarak devlet bürokrasisinin sesi sayılabilecek Coşkun Kırca, 11 Şubat 1991 tarihli Milliyet gazetesinde **"Aklımızı başımıza alalım"** başlığıyla yazdığı uzun makalede üniter devlet çerçevesinin yıkılması olasılığı karşısında son derece sert bir tavır alarak şunları söylüyordu: **"Federalizm, Türk devletinin millet ve ülke birliğinin sonu ve hukuken de, parçalanmasının sonucu önlenemez başlangıcı olur."**

"Siyasi otoritenin askeri otoriteye bağlanması" ve "Batılı demokrasilerde olduğu gibi Genel Kurmay'ın Milli Savunma Bakanlığı'na bağlanması" sloganıyla sürdürülen Ordu'nun yeniden düzenlenmesi girişiminin asıl gerekçesi iktidarı Ordu ile paylaşmaktan kurtulmak. Hükümet çevrelerdinden yayılan haberlere göre **"Siyasi otorite bir karar alıyor, askeri otorite bunu ya uygulamıyor ya da başka türlü uyguluyor."** Elbette denklemin öteki yanında Generallerin kendileri duruyor. MGK aracılığıyla ülkenin en üst karar organında tuttukları yeri "şu güvenilmez sivillere" terketme olasılığı genaraller için emekli olmaktan daha katlanılmaz bir akıbet gibi görünüyor. Ancak bugüne değin ABD'nin yedek iktidar seçeneği olarak elde tuttuğu generallerden bu kadar hızla vazgeçmesi de, generallerin kendi gerisinde "demokratik" bir mutabakat geliştirmiş olmayan Özal'ın düzenleme girişimlerine kolayca boyun eğeceklerini düşünmek de gerçekçi değil. Öte yandan yıllardır halklara karşı sürdürülen savaşların meşruiyet gerekçesi olan "Kürt bölücülüğü, Komünistlik ve İrtica"ya "karşı milli birlik ve beraberlik" masalının "komünistlere ve şeriatçılara özgürlük" verilmesi, "vatanın bölünmezliği" hikayesinin ise bir "Kürdistan eyaletinin kurulmasıyla sona erecek olması ihtimali Ordu'nun Özal'dan nefreti için yeterli gerekçeleri oluşturuyor.

Toplumsal çelişkilerin uzunca bir süre uzlaşmaz bir karakter kazanmayacağına ilişkin varsayımın ise gelir dağılımını yeniden çalışanlar lehine düzenleyen politikalar gündeme getirilmeden geçerlilik kazanması beklenemez ve Özal'ın en az hazırlıklı olduğu alan da bu. Son ayların sanayi ihtilafları sırasında burjuvalar ile Özal arasında toplu sözleşmelerin bağlanması konusunda çıkan anlaşmazlıklar ve Özal'ın düşük ücret politikasına devamda ısrarı, işçilerin kendileri kadar burjuvaları da ra-

Savaş sonrası bölgede yapılacak yeni düzenlemelerde Kürt varlığının resmen tanınması TC hükümetleri için kaçınılmaz. Ancak giderek kentsel bir karakter kazanmaya da başlayan direnişin Özal rejiminin çizmeye başladığı çerçeveye sığıp sığımıyacağını ne geleneksel Kürt hareketlerinin uzlaşmaları nede Batı'nın himaye girişimleri değil, Kürt emekçilerin eylemleri belirleyecek. Önümüzdeki dönemde Türkiye burjuvazisi TC sınırları içinde iktidarı Kürdistan'ın varlıklı sınıfları ile paylaşmaya hazırlanırken ulusal hareket dinamiklerinin yanısıra sınıf mücadelesi dinamikleri de bölgenin biçimlenmesini etkileyecek.

hatsız eden bir etkendi. Bugünkü para, maliye istihdam politikalarının devamı halinde önümüzdeki yıllarda on yıldır biriken sıkıntıların büyük patlamalara yol açması ve demokratik ve barışçı bir hegemonya tesisi hayallerinin suya düşmesi kaçınılmaz gözüküyor.

Nihayet Kürtler'in Özal'ın açılımlarına kanacakları ve bunlarla yetineceklerini sanmak da, yıllardır burada sürdürülen terörist sömürgeci politikalardan hızla dönülebileceğini öngörmek de bir hayal olur. Kaldı ki, PKK'nın bölgedeki nüfuzunu görmezden gelen ve yalnızca silahlı mücadeleden anladığı ve kentsel bir güç haline gelemeyeceği perspektifine dayanan KDP'yi PKK'ya alternatif kılma çabalarının bir an için gerçekleşebileceği düşünülse bile gerek devletin gerekse Türk sağının böylesi bir "uzlaşma" politikasını yürütebilecek reflekslerden ve kadrolardan yoksun oluşu projenin temel dinamiklerinden birinin bütünüyle özneden yoksun kalması anlamına geliyor.

Daha önemlisi, ANAP'ın kendisinin bu değişimlerin hızına ayak uydurabilmesi için gereken esneklik ve ideolojik hazırlıktan ve düşünme alışkanlığından yoksun oluşu. ANAP'ta başlayan kavgada bütün çirkinliğini ve kabul edilemezliğini göze alarak Özal'ın karısını devreye sokmak zorunda kalışı bu çaresizliğin bir göstergesi.

Bütün bu unsurlar biraraya geldiğinde önümüzdeki iki yıl boyunca Özal rejiminin kendi projesini gerçekleştirmek ve toplumun başlıca dinamiklerini peşine almak üzere öne çıkacağını ve bunun toplumun siyasal üst yapısını ve toplumsal dokusunu derinden sarsan bir mücadeleyi davet ettiğini görmek mümkün.

Bu mücadeleden zaferle çıkması en az mümkün olan ise Özal'ın kendisi ve partisi. Özal ile mücadelede öteki ABD seçeneği Baykal'lı SHP, geleneksel devlet ve toplum düzeninin savunucuları DYP ile İnönü'lü SHP'nin yürütecekleri mücadele bir bütün olarak bu projenin varyantları olmaktan öteye geçmeyecek.

Bu çatışmanın arefesinde Türkiye'li sosyalistler Kürt devrimcileriyle birlikte toplumun yakın geleceğine ilişkin bir toplumsal dönüşüm tasarısını sunmak ve Özal'ınkine alternatif gerçek zeminlere ve kuvvetlere dayanan bir gelecek tasavvurunu toplumsal ve siyasal mücadele sahnesinde belirgin bir yere çıkarmanın sorumluluğunu taşıyorlar.

Sosyalistler, kadiri mutlak bir kapitalizmin egemenliğini kabul ederek, "tehlike olmaktan" çıkmış bir "piyasa sosyalizmi" ni özgürce savunmaya ve ebedi uç muhalefet partisi mevkiini korumaya mahkum olmak; ya da "Güney milliyetçiliği" zemininde "ulusal bir kapitalizmin" payandası haline gelmek dışında bir devrimci seçeneği pratik kılmakla yükümlü. Dünya kapitalizminin herşeyi uluslararasılaştırdığı, Türkiye burjuvazisinin "Misak-ı Milli"sini tartışma masasına yatırdığı bir dönemde, yeni bir düzen seçeneği yalnızca kapitalizme karşı, çok uluslu ve bir emekçi demokrasisi olması halinde gerçekten yeni olabilir. Böyle bir düzen emperyalizmin hakimiyetine meydan okumak kadar, "milli" burjuvazileri de mülksüzleştirebilirse eğer, Orta Doğu'da halkların kalıcı ve sürekli bir barışının ve "zenginlik kaynaklarının gürül gürül akacağı" bir refahın teminatı olabilir.

Bunun gerçekleşebilmesi her ülkede uzayan ve birbiriyle eklemlenen bir sınıf savaşıyla olanaklı. Ama bu gerçekleşmezse, Orta-Doğu'yu bekleyen gelecek, halkların kendi burjuvazilerinin önderliğinde şuya da bu emperyalist devletin yedeğinde birbirlerini boğdukları bir kanlı arenadır.

Sermayenin hakimiyetinin uluslarasılaştığı bir çağda, hiçbir devrimci seçenek Özal'ınkinden daha geride bir temele yerleşemez. ■

Ertuğrul Kürkçü

Anti-Militarist Hareketin Gerekliliği

MASUM ORDU YOKTUR

Mahmut Canbay

İnsanın politika ile tanışması kendi türüyle tanışması kadar eskidir. İktisadi düzeyde farklılaşmanın olmadığı ilkel toplumlarda bile şeflerin bir siyasal kurum olarak ortaya çıkmaları, iç siyasallaşmaya toplumların iç iktisadi farklılaşmalarını yaşamadan gittiklerini gösterir. Toplumsallığı, insanı yönetmeye, iktidar olmaya itmiştir. Yalnız varlık olarak insanın, yönetme, paylaşma ve üretme duygusu yoktur; toplumsallığı ile olumsuz ve olumlu yönleri belirir.

Her ideoloji, toplumsal bir öz taşıması itibarıyla belli bir "hümanizma"ya dayanmasına rağmen sorunlar karşısında insana "yardımcı" bir ikinci "çözücü" önermesi nedeniyle, siyasi kurumlaşmayı kutsallaştırmış, kastlaştırılmasında ve kalıcılaştırılmasında önemli bir rol oynamıştır. Militarizm de, bu anlamıyla, siyasal kurumların yaşamlarını devam ettirmelerinde önemli bir ideolojik rol oynamaktadır.

İkinci bir "çözücü gücün", insanın kendi türüyle olan sorunlarını çözmede meşruiyetinin olması, otorite ideolojisinin gelişmesine yolaçmıştır. İnsanda otorite ideolojisinin egemen kılınması aynı zamanda kendi türü içerisinde farklılaşmasına ve daha sonra sömürülmesine neden olmuştur. Böylece birey, ikinci bir "çözücü" keşfederek ve ona otorite yükleyerek, tarihinde ilk ve en büyük hatasını yapmıştır. Bu anlamıyla, bilinçli veya bilinçsiz oluşturulmuş her türlü otorite (zor), politik alanda bir zorunluluk gibi gözükse bile aynı zamanda insanlığın en büyük kusuru ve ayıbıdır.

Tarihte, en klasik siyasi kurumlar kendilerini sürekli üretebilmenin garantisini, ordu örgütlenmelerine giderek sağlamışlardır. Şiddet böylece, en eski topluluklardan bugüne dek, hem devletin kendini yeniden üretmesinin bir garantisi, hem de insanın kendi türüyle sorunları ortaya çıktığında, sürekli mevcut bir tehdit unsuru olarak meşrulaşmıştır.

Bugün bütün devletler, terör ve şiddeti ordu örgütleriyle temsil ederler. Ordular, sivil politikacıların "denetiminde" olmaları nedeniyle, toplumla dayanışma zeminini bulur. Hem toplum üstünde bir baskı aracı, hem de toplumla doğrudan bağlılığından dolayı ordu, belli bir konsensus ile işlevini yürütmektedir. Bu konsensusun

Baskının ve terörün yasallaştırılması anlamına gelen ordu, zorbalığın ve şiddetin, yaşamın doğal bir parçası olarak kanıksanmasında önemli bir rol oynamaktadır

bir tarafı, ordunun "vatanı koruyan ve bekleyen", "milli güvenliği sağlayan" yönüdür. Böylece halkta, bir orduya tapınma eğilimi gelişmiştir. Ordu kurumunu "savunma" için gerekli görsek bile -ki bu militarizmin ruhuna terstir- toplumların tarihine bakıldığında, hemen hemen bütün ordular, ilk saldıran taraf olma konumuna girmişlerdir.

Egemen sınıfların baskı ve caydırıcı aracı olarak ordu, milli güvenliğin yanısıra, milli uzlaşmanın da bir başka türden odağı olabilmektedir. Farklı siyasi grup ve kesimlerin bir araya gelmeleri mümkün gözükmezken, "milli çıkarlar" vesilesiyle ordu, bu katmanları, kendi zemininde bir araya getirmeyi başarmaktadır. Ordu darbeleriyle çatışan sınıflar ve kesimler arasında yeni bir uzlaşmayı zorlar. Bu zorlama haliyle kendini pratikte "tarafsız, ayrımsız ve eşit" bir terörle ifade eder. Böylece toplum devlet terörüne angaje edilmektedir.

Ordunun profesyonelleşmesi, egemen sınıfların ve hatta bazen devletin de denetiminden çıkmasına, kendi örgütsel mantığıyla siyasallaşmasına neden olmaktadır. Ağırlıkla çözümsüz kalan bir hegemonya bunalımının ertesinde gündeme gelen askeri inisiyatifler, bazen toplumun bütün kesimlerini de karşılarına almışlardır.

Egemen sınıflarca ulusal egemenliğin bir simgesi, bağımsızlığın garantisi olarak vurgu yapılan ordu, böylece toplumda sempati toplarken, diğer taraftan da askerlik yapmak önemli bir moral değeri olmaktadır. Askere gitmemiş erkek "adam" sayılmaz. İlkokul kitaplarından başlayarak, tarih ve yurtdaşlık bilgisi kitaplarında dolaylı veya dolaysız bir biçimde orduların ve savaşların övülmesi militarist eğilimleri ahlaki normlar haline getirmektedir.

Öte yandan, devletin ve otoritenin önemli desteği olan ordunun yapısının, hatta işlevlerinin ve yöneticilerinin değiştirilmesi, ordunun toplumüstü statüsünü etkilemiyor. Özgür toplumlar, ordusu olmayan ya da ordusal işlevleri en aza indiren toplumlardır. Sosyalist ülkelerde şimdiye kadar olagelen ordu örgütlenmelerinin toplum üzerinde oynadıkları

otoriter rol, bunları kapitalist ülke ordularından farksız kılmıştır. Şimdiye kadar oluşan "sosyalist devlet"ler aynı şekilde, militarist karakterde idi. 1989'da Çinli öğrencilerin,Tienanmen meydanına astıkları "Demokrasi Bildirgesi"nde şöyle yazıyor: "Birbirini denetleyen on şeytan, bütün güçleri ellerinde toplamış bir Mandarinden(*) daha iyidir." Çin Halk Cumhuriyeti'nde de, anti-militarist girişimlerin gerektiğini ve güncelliğini gösteriyor bu söylem.

Sosyalist ülkelerde militarizmi yüceltmek, politik bir zorunluluğun arkasına sığınarak büyük ordular inşa etmek, toplumun üzerinde bir kurumlaşmayı kastlaştırmaktadır. Siyasi yapıyı, devleti kalıcılaştırmaktadır.

Eski topluluklarda, ordular savunma zorunluluğundan dolayı kurulmuş ve güçlendirilmiş olabilirler. Ancak, bugün gelinen noktada, savaşların ortaya çıkmasının nedeni, bizzat ordu gibi bir kurumun varolmasıdır. Ordular her zaman saldırmak için vardırlar. Bütün ordular içlerinde bir saldırganlık psikozu ve dürtüsü taşırlar. Masum ordu yoktur. Bir düşünürün dediği gibi,"Bütün askerler katildir."

Ordu, öldürme eylemini bilim haline getirmiştir. Kendi neslinin nasıl katledileceği üzerine eğitim gören ordu mensuplarının, insan sever, insancıl duygularından bahsetmek biraz zordur. Baskının ve terörün yasallaştırılması anlamına gelen ordu, zorbalığın ve şiddetin, yaşamın doğal bir parçası olarak kanıksanmasında önemli bir rol oynamaktadır.

İnsanın nasıl öldürüleceğinin bilimini geliştiren ordu, askerlik hizmetiyle erleri bir robot olarak kullanmaktadır. İstemediği bir savaşı zorla yürüten asker, süreç içinde bir kişiliksizleşme yaşamaktadır. Savaşmak istemeyen, öldürmeyi öğrenmek istemeyen, askerlik yapmak istemeyen bir kimseye, bu görevin zorla yaptırılması, işkencenin bir türüdür. Hiç bir masum neden, insanın eline zorla silah verilmesinin gerekçesi olamaz.

Ordunun bugünün toplumsal sorunlarının çözümünde ne tür değeri ve önemi olabilir?

Sorunları ordu-dışı çözebilecek bireysel gelişimi ve yetkinleşmeyi nasıl ve hangi pratik tutumlarla yakalamak mümkündür?

Militarizm engellenirse, farklı toplum ve grupların ortak kültür yaratma ve paylaşma çabaları daha hızlı gelişmez mi?

Bir insanı öldürmek için zorla eline silah verme hakkını kim nereden alıyor?

Ordunun toplum ve siyasetteki rolü ve etkisi, halkın demokratik geleneği ve kültürünün düzeyi ile ters orantılıdır. Bir toplumda, bireyin politik yetkinliği ve gelişmişliği ileri ise, o toplumda "milli güvenlik" ve "vatan savunması" gibi konuların arkasındaki

Hiçbir akıllı kafa Hiçbir miğfere sığmaz

militarist öğreti, o kadar lüzumsuz bir öğretiye dönüşür.

Bugün orduya tavır alınarak işlevi en aza indirilmelidir. Önüne özgürlükleri, sömürüsüz baskısız toplum modellerini koyan bütün siyasi çizgiler, geleceğe ilişkin projelerini, ordusuz toplumlar olarak düşünmelidir.

Bütün dünyada ordulara karşı antipati gelişmektedir. Örneğin Yunanistan'da ciddi bir anti-militarist hareketlilik sözkonusudur. Askere gitme reddedilerek, sivil itaatsizlik biçiminde eylemlere yönelen kesimler çoğalmaktadır. İsviçre'de ordunun kaldırılması için referanduma gidilmektedir. İsrail ordusunda Filistinlilere ateş etme emrine uymak istemedikleri için istifa eden onlarca subay var. Türkiye'de de zorunlu askerlik sistemine karşı, küçük çapta da olsa, bir sosyal hareketlilik başlamış durumda.

Türkiye için en önemli sosyal ve siyasal faaliyetlerden bir tanesi, anti-militarist bir kültür ve hareketliliğin yaratılmasıdır.

Anti-militarist hareket, genelde pasifist bir harekettir. Amacına uygun yöntem ve araçlarını seçer. Siyasal rejimle köklü bir hesaplaşma içine giren gerçekten siyasi grup ve örgütler anti-militarist hareketlere, bunların pasifizminden dolayı kuşkuyla bakmamalıdırlar. Anti-militarist bir kültürün yaratılmasında, pasifist hareketlerin işlevi ve katkısı açıktır.

Anti-militarist hareket, evrensel olumlu insani değerlere varmada, yeni bir demokratik kimliğin oluşturulmasında, insanın kendine yeni bir onur ve güven kazandırmasında mevcudiyeti zorunlu bir etmendir.

Bugün militarizme karşı bir programa yönelmek, halkın devletle olan çatışmasında, bireyin devletten bağımsızlaşmasını, devletin vatandaş üzerindeki baskı yoluyla kurduğu egemenliğin zayıflamasının yolunu açma bakımından gerekli bir tutumdur.

Sadece "öncü" siyasi güçlerin, geleceğe yönelik projelerinin bilince çıkarılmasıyla bireyin bağımsızlaşma bilinci gelişmez. Bağımsızlaşma bilinci, mevcut kurumlara karşı pratik tavırlar takınılarak gelişebilir.

Bugün anti-militarist hareketler, her ne kadar savaşa karşı tutumlarıyla ortaya çıkıyorlarsa da sorunu savaşlarla sınırlamamalı, orduların varlığını gündeme getirmelidirler.

Anti-militarist mücadele, insan hakları mücadelesinin ayrılmaz bir parçası olarak kavranmalıdır. Siyasal çevreler, anti-militarist ve pasifist gruplar ve söylemleriyle bir bağ kurabildiklerinde, insan hakları için verilen mücadele, demokrasi ve sosyalizm için verilen mücadele bir ivme kazanacaktır. Bu bağlar kurulmazsa, siyasi örgütlere rağmen sürecektir.

Bugün en azından askere gitmeme, zorunlu askerliğin kaldırılmasına yönelik bir talep var ortada. Sivil itaatsizlik ve uygun eylemler tartışılmalı, düşünülmeli ve hayata geçirmenin yolları aranmalıdır. ■

(*) Mandarin, Çin'deki askeri memurlara verilen ad.

Almanya'da Savaş Karşıtlığı Yaygınlaşıyor

HER EVE "BEYAZ BAYRAK"

Ayşe Öktem

Hiçbir savaş, bu denli uzun bir süre "geliyorum" diye bağırmamıştı. Hiçbir savaş, insanları bu denli hazırlıklı yakalamamış olsa gerek. Ve hiç bir savaş nezdinde, insanlar çaresizliklerini bu denli ve bu denli birlikte acılı herhalde yaşamamışlardır.

Avrupa'da, Almanya'da gece gündüz eylemlerde, konsolosluk önlerinde, sokaklarda öfkenizi ifade ederken, en azından bir kaç saatliğine, bir kaç günlüğüne bu çaresizliğimizden sıyrılabiliyorduk.

Artık o büyük kitlesel eylemler azaldı, savaş sürüyor. Geriye öfke ve korkularımız kaldı.

İnsanlar vahşetin güncelliğine alışmaya başlamışken, hayatın normal akışını bozmak olmalı görevimiz.

Almanya'nın her bir kentinde, pencerelerden, balkonlardan sarkan beyaz bayraklar çekiyor dikkati. Büyük ve küçük, güzel ve esprisiz kentlerin görünümlerinde göze batan, alışılagelmişi bozan, durumun olağanüstülüğünün ak simgesi. Komşular, ev sahipleri indirilmelerini istiyorlar, rahatsız ediyor bu bayraklar. Evlerinden çıkış verilenler bile oldu bu nedenle, ama beyaz bayraklar kalkmıyor.

Silah ve diğer savaş araçlarını üreten fabrikalar önlerinde blokatlar yapılıyor gün be gün. Polis, göstericileri coplarla ve basınçlı su ile kaldırana kadar. Ertesi gün başka bir fabrikanın önünde buluşmak üzere...

Askerlik şubelerinin önlerinde simgesel barikatlar oluşturuluyor, kartonlarla. Birileri kendilerine damga yaptırmış, "savaş için para vermeyeceğiz" diye basıyorlar kağıt paralara.

Vergi boykotları düşünülüyor. Ne mi olacak bir avuç dolusu solcunun ve ilerici işyerinin vergi ödememesiyle? Hayatın normal akışı azıcık da olsa bozulacak, o kadar.

Berlin Uluslararası Film Şenliğinin açılışında, sağlık görevlisi kılıklı insanlar, kırık ve sargılı, içlerinden kırmızı boya akan televizyonlar yığmış kapının önüne: "İnsan ölümünün televizyonda bir oyun gibi sergilendiği bu günlerde, yaralı televizyonlar belki uyandırır duyarlılığınızı."

Geçenlerde sokakta yaşlı bir kadın gördüm, mantosunun arkasına bir kağıt iliştirmiş: "Analar, oğullarınızı askere yollamayın". Sivil itaatsizliğin bu örneklerinin listesi daha da uzatılabilir. Bir kaç hafta önce postada bir mektup, resmi görünümlü: "Savaş başlamıştır. En yakın belediyeden gaz maskelerinizi alın!" Üniversitenin kampüsünde birden bire sessizlik: elli kadar öğrenci yerde acı içinde kıvranıyor, kimileri ölü gibi. Bir ses: "Günde 2000 bombardıman yapılıyor Irak'a."

"Askerden kaçın" çağrısı her yerde var. Hiç bir yürüyüşte eksik olmuyor pankartlar, evlerin posta kutularında hemen her gün "askerden kaçın" bildirileri bulunuyor

"Askerden kaçın" diye çağrı yapmak her ülkede yasaktır. Demokrasinin gelişmişlik -mücadelelerle geliştirilmişlik- düzeyine bağlı, idamdan hapis cezasına kadar varıyor bedeli. Almanya'da idam çoktan kaldırılmış, verilen hapis cezaları bir Türkiye'liye komik gelebilir - bir yıl, iki yıl, bilemedin üç yıl. Ancak habire gözaltına alınmayan, tutuklanmayan, işkence edilmeyen insanlar için bu çok ağır bir ceza. Sansürü tanımayan bir toplum için, bir yayına el konması büyük bir skandal.

Yine de, "askerden kaçın" çağrısı her yerde var. Hiç bir yürüyüşte eksik olmuyor pankartlar, evlerin postakutularında hemen her gün "askerden kaçın" bildirileri bulunuyor. Korsan yayın yapan arabalardan yankılanıyor.

Birçok yerde olduğu gibi, Hamburg Üniversitesi'nde de açılan asker kaçaklarını koruma bürosuna, iki hafta içinde 1000'i aşkın insan başvurarak, tehlikede olan asker kaçaklarını saklayacaklarını bildirmiş bulunuyorlar. Almanya (henüz) savaşa girmiş bulunmadığından, silahlı hizmeti reddetme hakkı halen yürürlükte.

Askerlik yerine zorunlu sivil devlet hizmetini reddedenler dışında, halen hiç bir Alman gencinin saklanmasına gerek yok. Silahlı askerliği reddedenlerin oranı son haftalar içinde hızlı bir artış gösterdi. "Savaş çıkmasaydı, belki askere giderdim. 20 ay zorunlu sivil hizmet yapacağıma, bir yıl askerlik yapıp kurtulurum" diye düşünürdüm herhalde. Ben barış içinde büyüdüm, savaşlar hep çok uzaktaydı. Ama şimdi... ölmek istemiyorum, öldürmek istemiyorum" diyor 18 yaşındaki Jens. "Alman Barış Derneği/Zorunlu Askerlik Karşıtları" derneğinin danışması tıklım tıklım bu günlerde. Peter 20 yaşında. Askere gitmeyi zamanında reddetmemiş. "Alman ordusu savunma ordusudur dediler, inandım. Askerliği öğrenecektik, ama savaşmak için değil. Ordu, barışın garantörüydü. Ama şimdi savaşta yer alıyor, korkuyorum. Bir arkadaşım Erhaç'a yollandı. Beni de yollarlarsa? Almanya savaşa girerse? Askerim, anlıyor musun? Ölmek istemiyorum, daha çok gencim. Kimseyi öldürmek de istemiyorum." Şimdi, askerliği sonradan reddetmeyi deniyor. "Ya dilekçen kabul edilmezse?" Peter düşünüyor. "Umarım, o zaman askerden kaçma cesaretini gösteririm. 'İnşallah bana birşey olmaz' diye kendimi yanıltıp git-

mem. Askerden kaçmak yiğitlik ister."

Almanya savaşa girmediği müddetçe, askerden kaçmak genç Alman'lar için somut bir gerçeklilik taşımıyorsa da, Amerika'lı askerler için taşıyor. En yoksul olanlar, yaşamlarını başka bir şekilde temin edemeyenler, eğitimsiz işçi çocukları ve beyaz toplum tarafınca horlanan, iş bulamayan zenciler teşkil ediyor Amerikan ordusunun çoğunluğunu. Savaşa gitmeyi reddetme imkanı varmış askerlerin kağıt üzerinde. Körfeze gitmemek için başvuran askerlerin dilekçesi işleme konulup görüşülene kadar, ya emirlere itaat etmek zorundalar, ya da askerden kaçacaklar. Savaşa gitmeme dilekçesi verdikten hemen sonra apar topar körfeze yollanan ve orada en ön saflarda savaştırılan askerlerin sayısı bilinmiyor. Bu uygulamanın duyulmasıyla birlikte, birçok Amerikan askeri, dilekçesini verip kaçmış. Bunlardan Almanya'daki üslerde bulunmuş olanlar, şimdi, adreslerini vermiş olan Alman aileler yanında gizlenmekteler.

Asker kaçağına yataklık etmek de yasaktır her ülkede. Binlerce insanın, yasaklara rağmen, kendilerini bekleyen cezalara rağmen, adreslerini yardım bürolarına vermeleri, bazılarının, özellikle tanınmış olanların, basına "ben asker kaçağı saklayacağım" diye açıklama yapmaları, sivil itaatsizliğin ve medeni cesaretin çok gelişkin bir örneği.

Tanınmış yazar, retorik profesörü Walter Jens, evinde Amerikalı asker kaçağı saklayan ve bunu açıkça itiraf edenlerden biri. Kendisine ve karısına karşı bu nedenle, askerden kaçmaya yardım ve kaçaklara yataklı dolayından dava açılmış. Günlük "taz" gazetesinin kendisiyle yaptığı röpotajda şöyle diyor Prof. Jens: "Huzur ve mutluluk içinde karşılıyoruz bu suçlamaları. İkimiz de Alman faşizmi döneminde büyüdük. O dönemde, başkalarını yanlarında gizleyen insanların göğüsledikleri tehlike, bizim bugün göze aldığımızın bin kat fazlasıydı. Elbette, yaptığımızın bedelini ödemeye hazırız. Bir yandan Carl von Ossietzki'ye methiyeler yazıp, öbür yandan onun 1933 sonrası çıkardığı sonuçları göze almamak olmaz - gerekirse, hapse girmek. Böyle bir şeyin olacağını zannetmiyorum gerçi, ama bizden de böylesi mutlak bir davranış ve sonuçlarına katlanabilme gücü beklenmeli. Başka asker kaçaklarını da, aynı şekilde desteklemeye hazırız...'Nereye gideceğimizi bilmiyoruz, kurşun atmak istemiyoruz ve öldürülmek istemiyoruz' diyen insanlara yardım etmemiz doğaldır." İki yarı Amerika'nın varlığından söz ediyor Prof. Jens. Saldırgan, milliyetçi ve emperyalist bir Amerika yanısıra, bir Martin Luther King'in barış hareketinin ve asker kaçaklarının temsil ettiği Amerika. Ve bu insancıl, barışçıl Amerika ile dayanışma gerekliliğinden...

Dünyanın her ülkesinde vardır herhalde asker kaçakları. Ve aranırlar her ülkede. Ya yakalanıp cezalandırılırlar, ya da yurtdışına kaçmak zorunda kalırlar. Almanya'nın ünlü sanatçılarından Abi Wallenstein gibi. Annesi Alman bir Yahudi olan Abi Wallenstein, annesinin, Nazilerin soykırımından terk etmek zorunda kaldığı Almanya'ya, memleketi İs-

Emperyalizm İçin Savaşmayı Reddetmek

Jeffrey Paterson Amerikan Deniz Kuvvetleri'nin Hawaii Üssünde görevli idi. 29 Ağustos'ta Birliğine verilen harekat emrine uymadı ve Körfez'e gitmeyi reddetti. Aşağıda Paterson'un Los Angeles Times'ta 9 Ekim1990'da yayınlanan yazısını sunuyoruz.

29 Ağustos'ta Suudi Arabistan'a gitmek üzere, askeri bir nakliye uçağına binme emri aldım. Reddettim. Kurmay çavuşlar beni uçağa itmeye çalıştıklarında, hangarda yere oturdum. Orada otururken arkadaşlarım ve birlikte çalıştığım insanların ABD'nin Vietnam'dan sonraki en büyük askeri operasyonuna gönderilmelerini izledim. Bu savaştaki can kayıplarının Vietnam'a kıyasla ne olacağı henüz belli değil.

Deniz Kuvvetleri'ne dört yıl önce Kaliforniya Hlohster'daki lise biter bitmez yazıldım. Katılma nedenim birçoklarınınkiyle aynıydı:eğitim, öğrenim olanakları ve belki de biraz macera. İçimde bir yerlerde ülkeme hizmet etme isteği de vardı. Okinawa, Filipinler ve Güney Kore'ye yapılan sevkiyatlar sırasında bakış açım değişti.Üslerimizin çevresinde sömürü ve fuhuş egemendi,evsahiplerimize karşı cinsiyetçilik ve yeni -sömürgeci yaklaşımlar onaylanan yaklaşımlardandı. El Salvador ve Nikaragua'daki ABD müdahaleleriyle ilgili kitaplar okumaya başladım ve yanlış tarafta olduğumuza karar verdim. Hawaii'ye döndükten sonra Orta Amerikan dayanışma hareketine katıldım ve sansür, homofobi, hükümetin göçmenleri alıkoyması ve kadınların üreme haklarını kısıtlamasına karşı Reddet ve Diren örgütleriyle birlikte çalıştım. Bu değişik inançlar bütünsel adalet mücadelesindeki gibi birbirlerine bağlıydılar -Amerika'nın dünya kaynaklarının dörtte birini onda birlik nüfusu için tüketme hakkına sahip olmasındaki gibi bir "adalet" değil.

Ordu, tamamen kişisel olarak kabul ettiğim bu faaliyetlerimden haberdar değildi.

Suudi Arabistan sevkiyatı başladığında yedi aylık bir askerlik hizmeti sürem kalmıştı ve gitmeyi reddetmeye karar verdim. Bu kolay değildi ama benim için yegane akılcı davranış biçimiydi. Onbinlerce hayatın emperyalist ekonomik çıkarlar için tehdit edildiğini hissediyordum. Başkan Bush Kuveyt çölünün kumlarında yatanın "Amerikan tarzı hayat" olduğu idiasındaydı. Buradaki esas sorun Soğuk Savaş sonrası dönemde kimin dünya kaynaklarını kimin lehine yöneteceği. Bush Washington'u yeni tek-kutuplu "dünya düzeninin" başkenti yapmaya çalışıyor.

Benim için Saddam Hüseyin'i savunmak olanaksız. Ancak onu kimlerin yarattığını görmemek de aynı biçimde olanaksız. 10 yıl önce Irak'ın Iran'ı işgalini üstü kapalı destekleyen Birleşik Devletler değil miydi? Hüseyin'e kimyasal silah satanlar Amerika'nın müttefikleri, Batı Almanlar değil miydi? Hüseyin bu silahları İran ve kendi Kürt nüfusuna karşı kullandığında uluslararası tepki ve lanetlemeler neredeydi?

29 Ağustos'daki sevkiyatı reddettikten sonra üç hafta hapisane gemisinde kaldım. Sonra bir federal yargıç tarafından ordunun, "milli güvenliğe tehdit" olduğum yolundaki iddiasıyla yargılandım. Şimdi genel bir askeri mahkemeyi bekliyorum.

Doğruyu aramamız gerektiği çünkü onun bizi özgürleştireceği söylenir. Bu tam olarak doğru değil. Doğruluk bizi özgürleştirmiyor ama bizim, maliyeti ne olursa olsun vicdan sahibi insanlar olarak davranmamızı istiyor. Tarih hiç bir şey yapmamanın bedelinin çok daha ağır olduğunu gösteriyor. Savaşı durdurmak bizim elimizde. Kaybedecek vaktimiz yok. ■

Almanya'nın bir çok kentinde savaş karşıtı protestolar yükseliyor. Balkonlarına beyaz bayrakların çekildiği kentlerde, silah ve diğer savaş araçlarını üreten fabrikaların önlerinde barikatlar yapılıyor. Askerlik şubelerinin önünde simgesel barikatlar oluşturuluyor. Göstericiler yer yer polis copları ve basınçlı su ile karşılaşıyor.

rail'den kaçıp gelmiş. Bir daha da gidememiş memleketine.

Bir sonraki kuşak İsrail'li asker kaçakları biraz daha talihli: 1981'de askere çağırıldığında gitmeyen Yaron, beş yıl boyunca memleketine gidemedikten sonra, uzun uğraşlar sonucu askerlikten muaf tutulmuş. Bunun bedeli ise, bazı medeni haklara sahip olmamak. Askerlikten muaf tutulmayı başaranlar, İsrail'de ev ve arsa sahibi olamıyorlar, bazı sosyal hizmetlerden yararlanamıyor ve bazı mesleklerde çalışamıyorlar. Diğerleri ya kaçmak ya da hüküm giymek zorunda.

İnsan öldürmeyi reddetmenin bedeli...

Abi Wallenstein'ın, Yaron'un durumları, tarihin acı bir cilvesinden dolayı yine de bir bakıma iyi: analarının, babalarının Nazi katliamlarından dolayı kaçtıkları ülkeye sığındıkları için, kendilerine hemen Alman pasaportu verilmiş.

Yıllardır işçi olarak, öğrenci olarak Almanya'da yaşayan ya da Almanya'da doğmuş büyümüş Türkiye'lilerin böyle bir olanakları yok. TC vatandaşı olarak, bedelli de olsa, zorunlu askerlik yapmak durumundalar.

Ve dünyanın hiç bir ülkesinde, askerden kaçmak tek başına iltica nedeni olarak kabul edilmiyor.

Bu yıl, yaşı dolacak Ali'nin. Aralığa kadar askere gitmesi lazım. "Savaş olmasaydı bedelli giderdim. Ama şimdi savaş var. Gitmezsem, vatandaşlıktan çıkartılacağım. Gidersem..." Bedelli askerlik yapanların cepheye yollanmayacakları söyleniyor. "Güvenmiyorum. Ve bu dönemde, nerede olursa olsun, askerlik yapmak istemiyorum." Askerden kaçma cesaretini göstermekten söz ediyor Ali de.

Halil için askere gidip gitmemek siyasi bir tercih. Belki savaş çıkmasaydı düşünmeyecekti. Ancak son haftaların tartışmalarında tavrı kesinleşmiş: "Zorunlu askerliği kabul etmiyorum. Kimse beni insan öldürmek üzere eğitilmeye, elime silah almaya zorlayamaz."

Murat ise insan öldürmek üzere eğitilmiş. Askeri lise mezunu, Harp okulu öğrencisi. Sonra attırmış kendini okuldan, "disiplinsizlik, uyumsuzluktan". 12 Eylül'den sonra bir yıl cezaevi, üniversite, sonra Almanya. Kendisi "resmen" asker kaçağı. "En büyük suç belki de. Askerden kaçmak, korkaklık, vatan hainliği. Komünist olmaktan daha büyük suç."

Askere gitmeyi reddetme imkanı yok memleketimizde. Gitmemenin tek yolu firar... "Firar edip de ne yapacaksın? Ya yurtdışına -ki burada da istemiyorlar bizi-, ya da dağa çıkacaksın. Askere gitmek istemeyen herkes dağa çıksa, memleketin dağları yetmez vallahi, tıklım tıklım olur dağlar."

Murat'ın ki bilinçli, askeri içinden bilen birisinin tercihi. "İnsan giysisinden çıkartılmış bir insanlar sürüsü düşün. Borularla hareket eden. Borularla yatan, boruyla kalkan, boruyla yemeğe giden. Askerlik gibi ilkel bir müzik aletidir boru... Bugün hayvanları bile insani yöntemlerle eğitiyorlar. Ama insanları, insani olmayan sembollerle eğitmeye devam ediyorlar... Düşman vardır fobisiyle yaşarsın askerde. Düşman vardır, ve saldıracaktır. Sabahleyin, saat 4-5 sularında. Hep 4-5 sularında saldırılır. Sen de o saatlerde saldırırsın... En zor nöbet saatidir. Artık uykuya direncinin sıfıra indiği saatler... Askerden kaçmak için, kurtulmak için insanların neler yaptıklarını bir anlatmaya başlasam. Kendilerini yaralarlar. İşaret parmağını kesenler vardır. Çünkü o zaman tetik çekemezsin. Adam öldüremezsin yani. Öldüremezsen de anlamın yoktur asker için... O kurum içinde, o kurumun asil bir üyesi olmak üzere yetiştirildikten sonra ve o manzaraları gördükten sonra, askere gitmek için herhangi bir neden göremiyorum... Vatan haini olacaksam, seve seve olurum."

Murat'ın tavrı, körfez savaşının bağımsız bir anti-militarist tavrı.

"Düşünsene, ülkende kaç aydın bu konuya ciddi ciddi eğildi, ciddi ciddi yazı yazdı?" diye uyarmıştı Murat konuşmamızın sonunda.

Daha iyi, daha güzel, insanın insanı sömürmediği, kadınların ezilmediği, savaş gibi vahşetlerin tarihte kaldığı... Barış içinde yaşayan dünya için mücadele eden bizler, askerliği, militarizmi sorgulamazsak, ne denli inandırıcı olabilir. ■

"Amerika'ya Rağmen" Muhalefet Olabilmek

SHP'de SAVAŞ KRİZİ

Erdem Gül

Saddamcı." Amerika'nın Irak'a saldırısı sonrası on gün arayla İnönü'ye bu niteleme uygun görülüyordu. Sağdan ,Özal, "soldan" Baykal tarafından. Elbette önce Özal. Savaş öncesi neyse de savaş başladığı halde, İnönü'nün hala savaş karşıtı politikalar yürütmesini Özal'ın aklı almıyordu resmen. "Savaşa Hayır" söylem ve eylemleri devam ediyordu ve bu olacak şey değildi. SHP, nicedir rolünü unutmuştu sanki. Doğaçlama yapıyor gibiydi. Bunun mutlaka bir sınırı, bir sonu olmalıydı. Ama İnönü, bir türlü sınıra gelmiyordu.

Özal'ın savaşı, imdadına yetişen bir hızır gibi görmesi ve ülkeyi tam bir "cephe gerisine" çevirme çabaları anlaşılır bir şey. Şaşılacak olan belki de ilk kez bir dış politika konusunda "milli birlik ve beraberliğin" sağlanmamış olmasıdır. Gerçi bu sefer Özal, çok insafsız davranmıştı. Hiçbir boşluk bırakmamış, milli birlik ve beraberliğin içini "Amerikancılıkla" doldurmuştu. Saklamaksızın. Açık açık. Yani ya Amerikancısındır, böylece milli birlik ve beraberliğe uymuş olacaksın. Ya da "Saddamcı." Hizaya gelinecekti!...

Tam bu sırada Baykal konuşmaya başlıyor. "Savaş başlamıştır. Hepimiz milli birlik ve beraberlik içinde olmalıyız." Özal'ın konuşmasına artık gerek yok. O, devreden çıkıyor. Biraz sonra Baykal'ı övmek için konuşacak. Bu arada ANAP içindeki yeni düzenlemeler için rahatça vakit bulabilir, artık Kurultaydan bu yana suskunluğunu koruyan Baykal, SHP'deki Gölge Başkan mıydı ne. Tekrarcı bir gölge. Belli ki geç kalmanın telaşı içinde. Özal'ın on gün önce söylediği sözleri, bir de Baykal'dan dinliyoruz. Yeni bir şey söylemediği halde, İnönü ve SHP üzerinde etkili olabiliyor. Baykal, kendi amacına ulaşamıyor. Bu belli. Çünkü, SHP'nin ikinci bir Genel Merkezi gibi örgütlediği karargahında etrafındaki kurmay sayısı açıklamalarıyla birlikte iyice daralıyor. Ama bir başka amaç, gerçekleşiyor. SHP, savaş karşıtlığını en alt düzeye indirgiyor. Baykal, SHP'ye bindiriyor, iktidar bütün muhalefete. "Savaşa Hayır" demek suç oluyor. Baykal, "Savaşa hayır" mitingleri ile barış gelmiyor dediğinde, İnönü'nün panelleri bile yasaklanır olmuştu, valiliklerce. O halde Baykal'ın bu çıkışının mantığı nasıl anlaşılabilir?

Güçlünün Gölgesi, Baykal ya da SHP Operasyonları

Bir kere savaş bahane. Baykal'ın bu çıkışı öncelikle SHP'nin bilinen karakteristiğini ifade ediyor. Ne zaman "azıcık" muhalefet olayım dese SHP mutlaka bir operasyonla karşı karşıya kalıyor. Üstelik içsel operasyonlar bunlar. 1988'de 12 Eylül'ü en radikal biçimde tartışacağı sırada Ali Topuz eliyle kotarılan "Garaj operasyonu" bunların en meşhuru. Sonra geçtiğimiz 12 Eylül'ün adını bile SHP'ye telaffuz ettirmekten alıkoyan Baykal'ın Genel Sekreterlikten istifası ve kurultay operasyonu.

Şu görüntü, hiç değişmeyen bir kısır döngü; SHP, sürekli içsel operasyonlarla uğraşırken, ülkede de yıllardır yaygın operasyonlar sürüp gidiyor. Amaç açık. SHP, her operasyon sonrası, kendi dışına karşı daha kör, daha sağır olsun. Her geçen gün daha sağır.

Ne zaman "azıcık" muhalefet olayım dese SHP mutlaka bir operasyonla karşı karşıya kalıyor. Üstelik içsel operasyonlar bunlar. Şimdi de müzmin muhalif Baykal, savaş sürecinde Özal'a ve A.B.D.'ye muhalif olunmasına karşı. Baykal'ın hesapları olağan kurultayda ortaya çıkacak.

SHP'nin bu karakteristiği, Baykal'ın son tavırlarında iyice açığa çıkan temel özelliğiyle çakışıyor. Baykal'ı "Baykal" yapan özellik bu. Gölgede kalma ve taklitçilik. Savaşa ilişkin açıklamalarıyla geldiği nokta ise "Özal Taklitçiliği" Ne diyor Baykal? "Sırf Özal'a tepki olsun diye, savaş politikalarına muhalefet ediliyor." Bu sözlerden şunu anlamak mümkün.Özal'a tepki anlamsızdır. Muhalefet olmak gereksizdir. Elbette Baykal, Özal'dan yana değildir. Ama, güçten güçlüden yana olduğu tartışma götürmez. Moda olan güçlerden.

Aslında Baykal'ın gölgesinde olduğu güçler, süreç boyunca tam bir bütünlük içinde. Kurultayda "Çağımız televizyon çağıdır. Politika, televizyonda yapılıyor. Kim televizyonu iyi kullanırsa, o başkan olmalı" diyen Baykal, muhalefet olmayı eylemliliğe değil, görsel güçlere bağlıyor. Belki de bu yüzden SHP'nin TRT eylemine de içerlemiş olabilir. Ya da savaşta Özal'la aynı noktaya düşmesinde CNN'in etkisi olmuştur. Baykal'ın şu anda CNN'ci olmasında hiçbir şaşırtıcılık yok.

Baykal açısından durumu açıklayıcı esas nokta, SHP'de olağan kurultay takviminin başlamış olmasıdır. Delegelere mesaj verme yarışına girmiştir, Baykal. Ancak bunu, SHP'nin "resmi" sınırlar dışında bir muhalefet eylemliliğini de kırmayı ihmal etmeden yerine getirmektedir.

Baykal'ı üreten de SHP'dir. Baykal gibilerini ürettikçe SHP'deki tükenme durmayacaktır. Tabi ki en çok tükenen Baykal'dan başkası değil. Baykal'ın SHP içinde ya da dışında tek şansı kaldı. Büyük "ağabey"e sırtını dayamak. SHP yönetimi bunu gördü. "Baykal ABD'ye göz kırpıyor" Ertugrul Günay, Baykal'ın son yöneliminin nedenini ABD faktörüyle açıklarken, Baykal'ı doğru tanımlamış oluyor. Fakat olumsuzluk saptanmışlığıyla kalıyor. "Üsler tartışılmalı.... üsleri kullandırarak ABD'nin kuklası olduk.... onursuzluk...." gibi sözler artık duyulmuyor.

Artık kurultay vakti gelmiştir. SHP, bir kez daha içine gömülmektedir. Türkiye'de karanlık gelişmeler yaşanmaktadır. SHP, bu karanlıkta Baykal'ı tartışacaktır.

Amerika, Özal'ı gözden çıkardıktan sonra, Özal türevi politikacıları tercih edecektir. Yani adamına göre sistem ve politikalar değil, politikalara göre adam bulunacaktır. Örneğin Amerika, "70'lerin dernek kafasıyla" parti yönetenleri tercih etmeyecektir. Baykal, bunu görmüştür. O, Özal'ın sol versiyonu, hatta türevidir.

Bu ülkede "Amerika'ya rağmen" iktidar olunur mu? Olunur, fakat şimdi konumuz muhalefet. Muhalefet olmanın yolu, "Amerika'ya rağmen" olmaktan geçmek zorundadır. ■

Amerika ve Savaş

İNSAN KANI TİCARETİ

Arslan B. Kafaoğlu

Amerikan ekonomisi savaşsız yaşayamaz. Son dünya savaşından sonra bakınız, bütün silahlı çatışmaya varan gerilimler Amerikan ekonomisinin bocalamaya başladığını seyrettiğimiz zamanlara rastlar. Amerikan ekonomisi 1945'te II. Dünya savaşından çıkmıştır, ama serbest piyasa ekonomisi kendisini barış koşullarına uyduramamıştır. Başta Californiya'nın şimdi daha çok Silikon vadisine dönüşmüş bulunan uçak endüstrileri bu büyük kuralın içindedir. NATO ülkelerine yapılan, hileli ihalelerle kazanılan silah satış kontratları bile bunları kurtaramamış idi. Amerikan Dışişleri hemen Kore savaşını çıkarttı. Bu savaşın getirdiği silah satışları Amerikan ekonomisini kurtardı.

1957'de Sovyetlerin uzaya sputnik fırlatışı ve uzaya içinde adam bulunan uydular gönderişi Amerikan sanayicilerinin demoralize olmaları yine bir bunalım doğurdu. Kimse yatırım yapmıyor, kimse yenileşmelere (Innovation) el sürmüyordu. Amerikan yaşam biçiminin sonu geldiği gibi öngörülerde bulunuyordu herkes. İmdada Vietnam savaşı yetişti. Amerikan ekonomisi Vietnam savaşı için Amerikan silahlı kuvvetlerinin verdiği siparişlerle paçayı kurtardı.

Yıkılan Efsane

Amerika'da cumhuriyetçiler kendileri için bir efsane yaratmışlardı. "Demokratlar savaş yapar, cumhuriyetçiler barış..." Son bunalım ile bu efsane de yıkıldı. Geçmişte Truman'ın başlattığı Kore savaşını Cumhuriyetçi Başkan Eisenhoover, Demokrat Kennedy'nin başlattığı, Demokrat Başkan Johnson'un sürdürdüğü Vietnam savaşın Cumhuriyetçi Nixon barışla noktalamıştı. Ama bu kez rastlantılar öyle gelişmedi. Çünkü Amerikan ekonominin uğradığı bunalım korkunç idi. Amerikalı artık elverişli koşullarda ödemelere elverişli durumlar da önerilse, artık konut yaptıramıyordu. Konutlar olmayınca, inşaat ve taşınmaz mallarla ilgili kesimleriyle ekonomi durdu. Ve ekonomide bu kesimler üzerine kurulmuş borçlanma ve kredilerin hepsi battı. Bu olay Haziran ayında (1990) yaşandı. Amerika'nın ünlü dergileri Time ve Newsweek bunu baş haber olarak kapaktan verdiler.1990 yazında da bu alanlara verilen 200 milyar dolarlık krediler battı. Ondan sonra hangi Amerikan ya da İngiliz yayınını elinize alsanız Amerika'da bunalımdan sözediyordu. Bu bunalım 1990 yılında ABD'nin üçüncü büyük banka holdinginin, New England Corp.'un iflası ve Amerikan Merkez Bankası yerine geçen Federal Reserve hastanesine yatırılmasıyla -Bakınız The Wall Street Journal Europe, 8 Ocak 1991 sayısı- en yüksek noktasına çıktı.

17 Ocak 1991 günlü International Business Week dergisinde Amerikan sanayiinin dış yarışma karşısında düştüğü müşkül durumu anlatıyordu. Dergi endüstriyi üçe bölerek şöyle yazıyordu (özetle):

- Eğer ihracat yapan bir endüstrideyseniz - İş durumu (iş bulma umudu) durgun ama ödemeler (ücretler) hayli iyi.

- Eğer dış alımın hırpaladığı bir endüstrideyseniz-İş bulma olanağı çok kısıtlı ama gittikçe de kısıtlanıyor. Ve bir zamanlar iyi ücret verilen buralarda, ücretler ortalaması düşmektedir.

- Eğer iç pazara satış yapan bir kesimdeyseniz, iş bulmak kolay ama ücret düşük ve giderek de düşüyor. "1980'den beri , ihracat kesimi dışında, reel ücretler yüzde 6 azalmıştır.

Amerikan ekonomisinin ve yaşam biçiminin sonu geldi diye düşünülen günlerde, imdada mutlaka bir savaş yetişerek, rahatlama sağlar. Bugün de, körfezde kullanılan silahların yapılan reklamları gelecek bir on yıl için Amerikan dış ödemeler dengesini garantiye almıştır. A.B.D.'nin körfeze cömertçe gönderdiği silahların ve askerlerin yanıtı bu olsa gerek.

Otomobilde bir zamanlar ABD dünya otomobil isteminin yüzde 50'sini karşılardı. Bugün Amerikan iç pazarının bile büyükçe bir kısmını elden kaçırmıştır.

Markist Tahlilin Doğruluğu

Markist tahlil, kapitalizmin yapısı gereği kendini koruyamayacağını, ürettiklerini satamayacağını daha 1860'larda büyük kurucu Marx'ın ve Engels'in tahlilleriyle ortaya koymuştur. Bu tahliller ve vardığı sonuçlar değerinden bir şey yitirmemiştir. Gerçekten kapitalist ekonomiyle yönetilen ülkeler, dış ticaretle diğer ülkeleri sömürmedikçe "kendilerini tekrar üretemezler", "reproduction"ı gerçekleştiremezler. ABD, dış dünyayı kendinden daha iyi sömürenler (Almanya, diğer Avrupa ülkeleri ve Japonya) karşısında bu şansını da büyük ölçüde yitirdiğinden savaşı yeğlemektedir.Kendisini en çok destekleyen ülkenin, daha feci bir ekonomik girdap içinde bulunan İngiltere olması bir raslantı değildir. Tıpkı barışçıl gösterilerin en yığınsallarının, dış yarışmada en iyi durumda bulunan Almanya'da yapılmasının raslantı olmadığı gibi.

Yineleyelim:Bir kapitalist ekonomi:

a) üretimi baştanbaşa değiştiren bir keşif olmadıkça (bazılarının değerlendirmelerinin aksine bilgisayarın yaygınlaşması böyle bir keşif yerine geçmez)

b) azgelişmiş ülkeleri artan oranda soymadıkça,

c) bir savaşla yapay talep ("zararlı talep" de diyebiliriz) yaratmadıkça kendini yeniden üretemez.

Bu genel gerçeği belirledikten sonra ABD'nin bu savaşla nasıl beleşçiliğe oynadığı ve elde ettiği diplomatik ilk avantajı nasıl ve ne yollarla sömürüye sevkettiği de anlaşılır.

1) ABD silahsızlanma anlaşmalarına göre bu silahların çok önemli bir kısmını "imha" edecekti. Şimdi bu imha edeceği silah ve cephaneyi koruyor ve parasını da Kuveyt ve Suudi Arabistan'a ödetiyor. Bu ödemeler öylesine ağırdır ki, S. Arabistan gibi zengin bir ülkenin ekonomik durumu bile ağır -vahim- hale gelmiştir.

2) Savaş alanı Amerikan silah ve silaha malzeme -hammadde- sağlayan sanayilerinin reklam arenasına dönüşmüştür. Patriot füzesi başta olmak üzere silahların yapılan reklamları gelecek bir on yıl için Amerikan dış ödemeler dengesini garantiye almıştır.

Kara ve Hava Savaşı

Doğal ki böyle bir ekonomik altyapıda Amerika kara savaşı yapmayı geciktirecektir, geciktirdi de. Çünkü füze savaşı, hava savaşı hem az insan kayıplı hem de daha kazançlıdır. Kara savaşı para bakımından daha az karlı ve buna karşılık insan kaybı daha fazladır.

Irak'a satılan silahların birgün buralarda bazı siyaset adamlarına güç vereceğini, o silah satışlarını ya devlet fabrikalarından yapan ya da özel fabrikaların satışına izin veren hükümetler bilmiyorlar mıydı?

Hadi bırakalım "Filistin'de insanlar boğazlanırken, neredeydiniz?" diye sormayı..Bu sorular yanıt bekliyor, sadece bunlar mı? Daha düzinelerle soru var. Örneğin:1) Siz Kuveyt'i bombardımanlarla bu derece yıkıp da mı Kuveyt halkına teslim edeceksiniz Bay Bush?

2) Sığınak olayında önce şirretleşen ve ölen ihtiyar ve çocukların günahını yine Saddam'a yükleyen Pentagon, sonradan ABD silahlı kuvvetlerinin kabahatli olduğunu kabul etti. Onu niye yayınlamada geç kaldınız, açıklamayı niye köşe bucakta adeta "saklayacak yer arayıp" yayınladınız Sayın Basın Bülbülleri?

3) Sığınak olayını ABD halkı CNN'den saatlerce yayınlarken siz neden birkaç saniyeyle geçiştirmeyi uygun buldunuz ve TRT'ye o yolda talimat verdiniz Bay Dışişleri Bakanı?

Daha bunun gibi sorular.. sorular.. İnsan kafasını bir burgu gibi her an oyan sorular... ■

Memur Sendikaları Toplusözleşme Taslağı Hazırlığında

GREV HAKKINDAN ÖDÜN YOK

Ç.Çidamlı-Ü.Taylı

Kamu çalışanlarının 12 Eylül politikalarına karşı tepkileri geçtiğimiz yıl Temmuz ayında patlamaya dönüştü. Çeşitli kesimlerden kamu çalışanı verilen yüzde 25'lik ücret zammına karşı özellikle İstanbul'da sokaklara döküldüler. Bem-Der (Belediye Memurları Derneği) yönetiminde cisimleşen bir eğilim, bu hareketliliklerin hemen ardından sendikalaşmayı gündeme getirirken, daha geniş kesimler uzun soluklu bir örgütlenmeyi yeğlediler.

13 Kasım'da kurulan Eğit-Sen, 20 Aralık'ta kurulan Tüm Bel-Sen, 10 Ocak'ta kurulan Tüm Sağlık-Sen böylesi bir anlayışın sonucu olarak doğdular. Her üç sendikanın ortak özelliği grevli toplu sözleşmeli sendikalaşma hedefini önlerine koymaları, bu hedefin "icazetle" gerçekleşmeyeceğine inanmaları ve kitle inisiyatifine önem vermelerinde yatıyor.

Her üç sendika da başvurularını kitlesel biçimde gerçekleştirdiler. Bu kitlesellik sendika hakkının meşrulaşmasının da güvencesiydi. Nitekim, geçtiğimiz günlerde Adnan Kahveci, Fahrettin Kurt gibi bakanlar memur sendikalarının yasallaşması gerektiğinden sözederken, Ercan Vuralhan bunun için anayasa değişikliği yapılmasını istiyor. Kuşkusuz iktidarın belirlediği çerçevede oluşacak memur sendikalarının grevli-toplusözleşmeli, kamu çalışanlarının taleplerine cevap verecek nitelikte olması düşünülemez. Memurlara sendika aldatmacası da tıpkı 141-142 gibi, Kürtçenin yasallaşması gibi iktidarın Batı'ya şirin görünme hesaplarının bir parçası. Bir yandan savaş hali uygulamalarıyla baskılar artarak sürecek, diğer yandan da göstermelik değişikliklerle göz boyanmaya çalışılacak. Nitekim Kahveci memur sendikalarının gerekliliğinden söz ettikten sonra hemen ekliyor, "ama bu durumda hiçbir memur işgüvencesi beklemesin."

Eğit-Sen'in Aksaray'daki bürosunda görüştüğümüz her üç sendikanın başkanı, sendikalaşma talebinin içeriğinin iktidar tarafından boşaltılması tehlikesine dikkat çekiyorlar. Eğit-Sen Başkanı İsmet Aktaş, "hükümetin girişimleri kamu çalışanlarının dayatmasının sonucudur. Memurların sendikalaşma mücadelesinin geri dönülemez bir noktada olduğunun göstergesidir. Ancak sınırları iktidar tarafından

Üç sendikanın başkanı sendikalaşma talebinin içeriğinin iktidar tarafından boşaltılması tehlikesine dikkat çekiyorlar

belirlenen, göstermelik bir sendika hakkını benimsememiz mümkün değildir. Bunu kabul etmek kendi ipimizi çekmek anlamına gelir. Biz eğitim emekçileri olarak grevli toplusözleşme hakkını temel yaşam hakkı gibi sınırlanamaz bir hak olarak görüyoruz. Bu hakkın kazanılması mücadele ile mümkündür" diyor.

Tüm Bel-Sen Başkanı Vicdan Baykara, yerel yönetimlerin tamamen yeniden düzenleneceğini, bu programın bakanların "memur çıkarmaları olabilir" sözleriyle çakıştığını belirtiyor. Bütün bu programın gündeme geldiği savaş ortamı kamu çalışanlarını doğrudan etkiledi. Sağlık emekçileri savaş halinden birinci derecede zarar gördüler, yüzlerce sağlık çalışanı güneydoğuya gönderildi. Tüm Sağlık-Sen Başkanı Fevzi Gerçek sendikanın kuruluşundan bu yana 2 ay bile geçmemiş olmasına rağmen hastanelerde hem savaşa, hem de sürgünlere karşı protesto gösterileri yapıldığını belirtiyor ve ekliyor:

"Ben sağlık çalışanlarının toplumun diğer kesimlerinden daha duyarlı olduklarına ve tepki gösterdiklerine inanıyorum. Ancak hazırlıksız yakalandık. Hedefimiz çalışanları söz ve karar sahibi kılacak örgütlenmelerimizi, işyeri komitelerimizi yaratmak. Direnişçi ruhtan ödün vermeyeceğiz. İktidarın 'zararın neresinden dönersem kardır' mantığı ile vereceği göstermelik oluşumu kabul etmeyeceğiz"

Geniş Kesimlerin Sendikaya Sahip Çıkmaları Somut Politikalarla Mümkün

Toplumsal muhalefetin diğer kesimlerinde yaşanan sorunlar, kamu emekçilerinin sendikalaşma mücadelesinde de yaşanıyor. Savaşa karşı yürütülen kampanya eksik ve zaafları açıkça ortaya koydu. İşçi sendikalarıyla birlikte düzenlenen Amerikan Konsolosluğu önündeki gösteriye yaklaşık 500 kişi katıldı. Bu protestoyu ve kampanya boyunca yapılan Çapa, Cerrahpaşa, Samatya gibi hastanelerdeki gösterileri kuşkusuz yeterli saymak mümkün değil. Sendika başkanları temel eksikliğin, üye kitlesini harekete geçirebilecek mekanizmaların, yani birim örgütlenmelerinin hayata geçirilememesinde yattığı noktasında birleşiyorlar. Bu eksikliğin savaşa karşı yürütülen kam-

Eğit-Sen'li öğretmenler sendika başvurusunu 13 Kasım'da Eğitim-İŞ'in tersine kitlesel biçimde yaptılar. Başkan Aktaş, iki farklı anlayışın süreç içinde somutlandığını, mücadele içinde olmayan ve okullara yönelik perspektifi bulunmayan Eğitim-İş'in öğretmen kamuoyunda unutulup gittiğini belirtiyor.

panya ile bağıntısını Eğit-Sen Başkanı Aktaş şöyle kuruyor:

"Politikalar oluşturulurken işyeri temsilcilikleri ile ilçe toplantıları yapıldı.Ancak tartışmalara kitlenin geniş kesimi değil de temsilciler katıldığı için, bir başka deyişle onlar aracılığıyla geniş öğretmen kitlesine ulaşılamadığından eylemlere katılanlar yalnızca temsilciler oldu. Belki öğretmenler arasında savaşın tartışılmasını sağladık, ancak eylem sürecine onları katmayı başaramadık."

Eğit-Sen, illerin büyük bölümünde il temsilcilikleri oluşturmayı başardı. Resmi üye sayısı 10 bin olmasına karşın ilişki içerisinde bulunduğu öğretmen sayısı bu rakamın çok üstünde ancak yöneticilerin de belirttiği gibi eğitim emekçileri henüz sendikayı dışardan izliyorlar. İşin yasal boyutunun tamamlanmış olmasını bekliyorlar.

Bu bekleyişin sona ermesi, daha geniş bir kitlenin Eğit-Sen'e sahip çıkması üretilecek somut politikalarla doğrudan ilgili. Eğit-Sen yöneticileri 1 ay içinde okullarda tartışmaya açılacak toplusözleşme taslaklarıyla kuruluş aşamasındaki canlılığın yeniden sağlanacağına inanıyorlar. Hemen sonra da Milli Eğitim Bakanlığı işveren olarak toplusözleşme görüşmelerine çağrılacak. Eğit-Sen eğitimin ve eğitimin yönetiminin demokratikleştirilmesinin başlıca hedefleri arasında olduğunu belirtiyor ve taslakta, bununla birlikte ana dilde eğitim hakkı, kadın öğretmenlerin sorunları, kültürel gereksinimlerin karşılanması, çalışma koşullarının iyileştirilmesi, eğitim programlarının belirlenmesine öğretmenlerin katılımı vb hükümlerin yer alacağını belirtiyorlar.

Benzer çabalar diğer işkollarında da gündemde. Önümüzdeki dönemde taslak çalışma ve tartışmalarını başlatmayı planlayan Tüm Bel-Sen'in Başkanı Vicdan Baykara, belediye memurlarının önümüzdeki dönem toplusözleşme imzalama açısından en şanslı konumda olduklarını söylüyor ve ekliyor:

"Bizim üç ayrı işverenimiz var. Atamalar konusunda İçişleri Bakanlığı, ücret ödemeleri konusunda belediyeler, ücret artışları konusunda Maliye Bakanlığı yetkili durumda. Biz bir toplusözleşme taslağı hazırlayarak önümüzdeki günlerde belediye başkanlarını masaya davet edeceğiz işveren olarak. Belediyeler ücret artışı veremeyebilir, bunu araştırıyoruz. O durumda hakları kapsayan bir sözleşme, yanısıra ücret artışı konusunda 657 sayılı yasanın yürürlükten kalkması halinde uygulanabilecek bir ek protokol imzalayarak somut dayanak yaratmaya çalışacağız. Bu halka, diğer kesimlerden memurların da mücadeleye katılmasını sağlayacak"

Birlikte Mücadele Edilmeli

Tüm-Sağlık-Sen Başkanı Fevzi Gercek toplu sözleşme koşullarını yaratmaya çalışacakları süreç boyunca birlikte hareket edilmesinin önemini vurguluyor. Diğer sendikaları toplusözleşme olanaklarını araştırarak 657'nin darmadağın edilmesi için ortak mücadeleye çağırıyor. Önümüzdeki günlerde bu işkolunda da taslak tartışmaları başlayacak. Sağlık işkolunda sendikanın oluşum süreci diğer iki sendikaya göre daha sancılı oldu. Suni kamplaşmalar, kopmalar yaşandı. Siyasi önyargılar, dar grup çıkarları kitleselleşmenin önünde engel oluşturdu. Tüm-Sağlık-Sen başkanı, dar grupçu anlayışların yol açtığı olumsuzlukları kabullenmekle birlikte, asıl vurguyu

Sağlık çalışanları Cerrahpaşa, Çapa gibi hastanelerde savaşa karşı gösteriler düzenlediler. Hedeflerinin işyeri örgütlenmelerini tamamlamak olduğunu belirten Tüm-Sağlık-Sen. Başkanı Fevzi Gerçek, "Devlet 'zararın neresinden dönülürse kardır' mantığı ile hareket ediyor" diyor.

sağlık işkolunda ücret ve eğitim düzeyleri birbirinden çok farklı kesimlerin bir arada bulunmasına yapıyor. Sendikalaşmanın motor gücünün daha önce işçilik de yapmış yardımcı personellerden oluşacağını ifade ediyor, öncelik sıralamasına göre sendikaya kan verenlerin yardımcı personeller, laborantlar, hemşire ve doktorlar olduğunu belirtiyor. Ancak böylesi bir yaklaşım sağlık çalışanları arasında oluşabilecek güvensizlik ve önyargılara baştan pirim veriyor. Doktorların sendikalaşma hareketinin başındaki aktif mücadelesini açıklayamadığı gibi, sendikanın bütün bu kesimler için birleştirici bir zemin olma işlevini güçleştiriyor. Bu işkolunda anlayış farklılıklarının tartışılarak doğru sonuçlara ulaşılması birimlerde yaratılan işyeri örgütlülükleriyle gerçekleşecek. Fevzi Gerçek'in de vurguladığı gibi sağlık işkolunda komite örgütlenmeleri yüzde 25'lik zamma duyulan tepkinin yarattığı eylemliliğin içinden doğdu. Bazı birimlerde komite örgütlenmesi sendikal yönetimin kararlarını belirleyebilecek düzeyde. Tüm-Sağlık-Sen'in tüzüğü buna olanak tanıyor.

Her üç sendikacı da ortak hareket etme noktasında önemli bir zemin olabilecek kamu çalışanları platformunun bugün çalışmıyor olmasından dolayı rahatsızlar. İsmet Aktaş, platformun çalışmaz hale gelmesindeki en önemli etkenin, sendikalar bir kez kurulduktan sonra herkesin muradına ermiş gibi davranması, iç sorunlarına dönmesi olduğunu söylüyor. Bu platformda tüm kamu çalışanlarını kapsayan programların üretilebileceğini belirtirken "bunun için platformun yetkinleştirilmesi, her koşulda varlığını sürdürebilir hale getirilmesi gerekir. Bunun için platformun çalışma alanı, etkisi, yetkisi, yaptırım gücü belirlenmeli, tek bir örgütlenme gibi düşünülerek işleyiş mekanizmaları sağlanmalı" diyor. Fevzi Gerçek de platformların dinamik yaşayan yapılar haline dönüştürülmesinin önemini vurguluyor. Vicdan Baykara ise "biz belediye memurları sendikası olarak tek başımıza bu işi başaramayacağımızın farkındayız. Bu mücadeleye bir bütün olarak bakmak gerekiyor. Platform, bu hakkın kazanılmasına ilişkin ortak eylemler yapmalı ve bağlayıcı kararlar almalı, kamu çalışanları dışındaki kuruluşları da eylemlerine katmalı" diyor. ■

Eğitim-İş Başkanı Niyazi Altunya:

"Tüzüğümüzde Grev Yok"

Bazı iktidar milletvekilleri, "memur sendikaları kurulabilir" diyorlar. Tabi bunu durup dururken söylemiyorlar. Türkiye'de böyle bir özlem, böyle bir talep var. Bu talep kurulan memur sendikalarıyla, atılan somut adımlarla bir yıldır daha da belirginleşti. İktidar partisi ile bizim de görüşmelerimiz oldu. Metin Gürdere ile iki kere görüştük. İlkinde, "siyasetle uğraşmayan memur sendikalarına evet" demişti. Görüşmemizin ikincisinde "Önümüzde şu anda yoğun konular var. Bunlardan sonra, memur sendikalarını ele alacağız" dedi. Bütün bu açıklamaları, kendileri için olumlu bir gelişme, olumlu bir puandır.

Bizim tüzüğümüzde toplu sözleşme var, grev yok. Grev, Devlet Memurları Yasası'nda açıkça yasaklanmış durumda. Önce yasalarda açıkça yasaklanmayan hakları kullanalım. Ondan sonra neler talep edileceği, talep edenlerin gücüyle orantılı bir şey. Şimdi sendika talebimiz gündemde ve bu talep, geç bile kalmış bir talep. Eğer yasa değişikliği yapılırsa, sendika hakkı "grevli toplu sözleşmeli olsun" diye talepte bulunacağız.

Mevcut memur sendikaları arasında, henüz taleplerin gerçekleştirilmesi doğrultusunda bir işbirliği yok. Her sendika, şimdilik kendisi bir şeyler yapmaya çalışıyor. Ancak her kesimde de birden çok sendika var. Yani kopmalar sözkonusu. Bir araya gelme güçlüğü de var. Mevcut işçi sendikalarının da bizim talebimize sahip çıktığı pek söylenemez. Onlar da henüz bu konuda net değil. Türk-İş, özellikle net değil. Çünkü bütün taleplerimizi, sadece kendi başımıza başarmamız mümkün değil.

Sendika hakkı var ama, kullanılmayınca pek önemi kalmıyor. Bu hakkın var olduğu bir kere kabul edilmelidir. Yasal anlamda zaten hakkımız var. Bu kullanılmalıdır. Bu kullanıma idare karşı çıkıyor. Memur sendikalarının durumuna öncelikle tüm memur kamuoyu duyarlı olmak zorundadır. Bunun dışında tüm kamuoyu da duyarlı ve ilgili olmak zorundadır. Özellikle siyasal partilerin ve demokrasi isteyenlerin duyarlı olmaları zorunludur. ■

Tekstil ve Metal'de Atılan İşçi Sayısı 200 Bin

SENDİKALARDAN TAVIR YOK!

Ç.Çidamlı-Ü.Taylı

Ortadoğu'da savaş sürüyor. Dış politikada yangına körükle giden iktidar, içte savaş krizine alabildiğine yaslanıyor. Savaş hali bahanesiyle grevler erteleniyor ve ardından yüzbinlerce işçi iktidar ve sermaye tarafından dış politikadakine paralel bir saldırganlıkla işten atılıyor. Her ne kadar TİSK ekonomide, savaş ve iktidarın politikaları nedeniyle bir durgunluk yaşandığını, işten çıkarmalar konusunda iktidarın sorumlu olduğunu söylüyorsa da yüzbinleri istedikleri gibi işten atabilme olanağından hayli memnunlar: İstedikleri sadece kendi lehlerine bir takım ek önlemler daha alınması.

Sermaye çevreleri, ekonominin çeşitli sorunlara karşın bir büyüme ve canlanma konjonktürünü yaşadığını söyledikleri 90 yılının ilk altı ayında, yani ortada "Körfez Krizi" yerine sadece ücret artışı taleplerinin bulunduğu bir ortamda bu isteklerini belirtiyorlardı. İstenilen ücret artışlarıyla sözleşme imzalanırsa işten çıkarmaları gündeme getireceklerini söylüyorlardı. Kaldı ki, özellikle metal ve tekstil işkolları, her toplu sözleşme sonrasında yoğun işçi çıkarmaların gündeme geldiği, atılan işçilerin yerine asgari ücretle işçi alındığı işkolları olarak biliniyorlar. Üstelik işçi çıkaran şirketler, attıkları işçilere daha düşük bir ücretle aynı işverene ait başka fabrikalarda çalışmayı da öneriyorlar.

Toplu sözleşmelerin imzalanmasından hemen sonra TÜSİAD'ın yeni Başkanı Bülent Eczacıbaşı gazetelere açıklama yapıyor: "İşçi ücretlerinin milli gelire göre belli orantı içinde olması lazım. İşçi ücretlerinde iniş çıkışlar keskince oldu. Dengesizlikler oluştu." diyerek işten çıkarmalara zemin hazırlamaya çalışıyor.

TÜSİAD'ın ekonomik gerekçelerle sunmaya çalıştığı görüş, işverenlerin politik bakış açısını da sergiliyor: İşçilerin milli gelirden alması gereken pay yüzde 10 civarındadır. Bunun üstüne çıkmalarına izin vermeyeceğiz.

Açıklamasında "önümüzdeki dönemde bir kısım işletmeler ücretleri karşılayamadıkları için kapanacaklar, bir kısmı da işçi çıkaracak" diyen Eczacıbaşı'nın öngörüleri gerçekleşti. İşten atılan işçilerin sayısı 300 bine dayandı. Atılanların büyük bir kısmı da grevlerde etkin rol oynamış öncü işçiler. Böylelikle aylardır süren işçi hareketliliğine siyasi bir cevap da vermiş oluyor işverenler.

Sendikalar ise kendilerine muhalif öncü işçilerin atılacaklar listesine girmeleri için aktif çaba gösteriyorlar. Metal işkolunun en kalabalık sendikası Türk Metal'in yüksek ücret karşılığında işten atılmalar konusunda sessiz kalma vaadinde bulunduğu işçiler arasında kabul gören bir iddia. Metal işçileri Türk Metal'in ispiyon mekanizmasını grevler süresince işveren lehine işlettiğine de tanık oldular. Beko'da

Metal işkolunda sendikacılar direnme önerilerini "maceracılık" olarak nitelediler.

grevin başladığı gün sendika temsilcisiyle tartışan işçileri akşam polis evinden aldı. Sendikanın İstanbul yönetimi de temsilcisini işçilerin şubeye yaptıkları baskın sırasında savunmayı sürdürdü. Türk Metal Genel Sekreteri Salih Kılıç ise bugün "sözleşmeye yeni giren işçilere yüksek ücret verilmesi konusunda bir madde koyduk, başka bir şey yapmayı düşünmüyoruz" diyor. Metal işkolundaki diğer sendika olan Otomobil-İş'e bağlı işçiler ise, sendika yönetiminin işçilere sadece tavırsızlık önerdiğini, fiilen oluşturulan dayanışma kararlarını temsilciler aracılığıyla engellemeye çalıştığını ve işten atılmaları kendi yönetimini pekiştirmenin bir aracı olarak kullanmaya çalıştığını belirtiyorlar.

İşten çıkarmaların yoğun biçimde yaşandığı tekstilde ise, Teksif, tekstil sermayesinin sözcülüğüne, onun yedek gücü olarak hükümet kapısını aşındırma rolüne soyunuyor. Uzakdoğu'nun ucuz emekle elde ettiği rekabet gücü karşısında bunalımı derinleşen tekstil sermayesine karşı, işçilerin, bunalımda bile olsa sermayeyle uzlaşmaz nitelikte olan çıkarlarını savunacak yerde, "adamlar haklı" demeye getiriyor. Suçlu suçlu "düşük ücrette anlaşsaydık, işten çıkarmalar azalırdı" diyor. Sermayenin, yüksek ücretle sözleşme imzalamayı, tam da işçi hareketinin yükseliş anında, bu mücadeleyi kendileriyle birlikte bölmek için kabul etmek zorunda kaldığını unutuyor.

Türk-İş içindeki muhalif eğilimli sendikalar, işten atılmaların nedeni konusunda yönetime katılmamalarına karşın pratik bir eylemliliğin başını çekmiyorlar. Deri-İş üyesi Mağa Deri'deki 355 işçi paraları ödenene kadar fabrika önünde bekleyerek direniyorlar. Sendika Başkan Vekili Munzur Pekgüleç, hem direnme ihtiyacını hem de kendi durumlarının sınırlarını aynı cümleyle özetliyor: "Küçük sendikalar olarak radikal çıkışlar yapıyoruz. Ancak sorun tek tek tepkilerin başarı şansının fazla olmaması. Eylemleri merkezi yerlere taşımak, ortak pratik eylemlere girişmek gerekiyor" diyor. Petrol-İş Genel Başkanı Münir Ceylan da işten atılmaları "yakıcı ve önemli" bir sorun olarak niteliyor. Petrol işkolunda son 3-4 aylık sürede işten atılanların sayısı 1573. Sözleşmenin sonuçlanmasının ardından atılmaların bu işkolunda da yoğunlaşması bekleniyor. Ceylan "işyerleri bazında nitelikli bir direnme yok. İşçiler tazminatlarını almak istiyorlar, geri dönmeyi talep etmiyorlar. Böyle bir uygulama karşısında da tek bir işkolu, işyeri bazında karşı çıkarak durdurmak mümkün değil" Ancak çözüm konusunda Türk-İş ve bağlı sendikaların bir an önce toplanıp ortak karar alması noktasında tıkanıyor. Türk-İş'in yeterli zorlama olursa eylem yapmaya "mecbur" kalacağını söylüyor. Sendikacıların "mecbur" kalarak, günü kurtarmak için gerçekleştirdikleri diğer eylemlerin etkisizliğini görmezden geliyor.

İşyerleri kaynıyor. İşten atılmayan işçiler, giriş-çıkışlarda işten atılan arkadaşlarının yüzüne bakamıyorlar. Bir yandan da sıranın kendilerine ne zaman geleceğini bekliyorlar. Sendikalarına güvensizler, ancak sendika dışında güvenebilecekleri bir örgütlenmeleri de yok. Yüzeydeki bu sessiz bekleyiş, Türk-İş yöneticilerinin "işçiler işten çıkarmalar için eylem yapmazlar" iddialarının pratikte yalanlanmasını engelliyor.

Zonguldak deneyimi, işyeri dışına taşabilmenin önemini gösterdi. Tek tek işyerlerinin sınırları içinde kalındığında, kendi gücüne güven duymak zorlaşıyor. Bu noktada işten çıkarmaların yaşanmadığı özellikle metal işkolundaki azçok örgütlü işyerlerine büyük görevler düşüyor. Bölgesel düzeyde oluşturulacak karşı çıkışların motor gücü bu işyerleri ve bu işyerlerindeki öncü işçiler olmalı. belirli bir örgütlenmeye sahip işyerlerinde işçi çıkarmaların daha az yaşandığı açıkça görülüyor. Örgütsüz işyerlerindeki sınıf bilinçli işçiler işten çıkarıldığında ise kalanlar tepki gösteremiyorlar. Bu kısır döngünün aşılmasını sınıf bilinçli sosyalist işçiler sağlayacak. Kendi işyerlerinin sınırlarını önce onlar aşmalı.

İşçi arkadaşlarla yaptığımız görüşmelerde yapılabilecekler iki kısımda toplandı: Kısa ve uzun vadede yapılabilecekler. Kısa dönemde sendikaları harekete geçirebilmek için topluca buralara gitmek, siyasi partileri tavır almaya zorlamak, ortak basın toplantısı önerileri somutlandı. Önümüzdeki dönemde bunlar yaşama geçirilmeye çalışılacak. Uzun dönemde ise, işçilerin yalnızca toplusözleşme dönemlerinde değil, kendilerini ilgilendiren her konuda tavır geliştirmelerini sağlayacak mekanizmaleri yaratmak gerekiyor. İşten çıkarmalar en az ücret artışı kadar yaşamsal bir sorun. ■

Teksif Gn. Skr. Zeki Polat

"Biz Ne Yapabiliriz ki?"

İşkolumuzda işten çıkarmaların nedeni Körfez Krizi ve ithal edilen iplik dokumaların rekabetinin yarattığı durumdur. Biz sektörde dış rekabete karşı kota konulmasını ve vergi getirilmesini istiyoruz. Pakistan 1 dolar eksikle satıyor, biz rekabet edemiyoruz, fabrikalarımızı kapatıyoruz. Vergi ve kota konulması konusunda işveren sendikasıyla her türlü işbirliğine gitmeye hazırız. Bakanlarla görüşebiliriz, Başbakana gidilebilir, DPT'ye başvurulabilir.

Hayır, işverenlere hak vermiş gibi olmuyoruz. Ama krizin getirdiği bir durum var. İşten atılmaların siyasi nitelikte olduğunu düşünmüyorum. Şimdi mesele o değil. Siyasi davranışla sendikalaşmayı önlemekle hiç bir ilgisi yok. Bizde maliyet çok yükseldi. İşverenler bir yıldır kapama ve işten çıkarma yoluna gideceklerini söylüyorlardı. Tabii buna önlem vardı. Bu da daha düşük ücretle sözleşme yapılmasıydı. İşçiler önce sözleşmeye tepki gösterdiler, sonra yüksek olduğunu gördüler.

Biz ne yapabiliriz ki? Demokratik olarak kamuoyu yaratılabilir belki. Ama iyi ve kötü işverenler var. Kötü niyetli olanlar zaten kıdem tazminatını ödememek için böyle bir durum bekliyorlar. ■

Metal İşçileriyle İşçi Kıyımları Üzerine

"KİTLESEL EYLEMLER HEDEFLENMELİ"

Ç.Çidamlı-Ü.Taylı

İşten çıkarmaların en yoğun yaşandığı işkollarından biri metal işkolu. Metal işkolunda çok sayıda sınıf bilinçli, önder işçi bulunmasına karşın, işten çıkarmalara karşı büyük ölçüde bir sesizlik var. Bunun nedenlerini Otomobil-İş'in örgütlü olduğu Kavel, Türk Metal'in örgütlü olduğu Pakart, Beko, Profilo'da işten atılanların çoğunlukta olduğu bir işçi grubu ile tartıştık. Tartışmaya sendikasız bir işyeri olan Dandy'den atılan bir işçi de katıldı.

İşyerlerinizdeki özgül durumdan başlayalımisterseniz...

Beko: Grevden önce, saldırıların geleceğini bildiğimizden grev süresini iyi değerlendirmeye çalıştık. Türk Metal greve çıkan işçileri tatile gönderdiği için bu çalışmaya duyardı insanlar katıldı. Komite olarak 60 kişilik bir topluluk vardı, bu da grev süresini iyi değerlendiremedi. İşçiler grevi tatil gibi değerlendirdiler. İşten atılmalar olunca kalanlar toplusözleşmeden memnun olmasalar da 300 bin lira ile 1.5 milyon arasında çok fark var. Bu kadar parayı ilk kez almanın getirdiği bir rahatlama oldu. Bunun dışında tepkisini ortaya koyduğunda güvenebileceği bir dal yok işçinin. Komite fiilen yok. Sendika zaten anlaşmış durumda. Biz sendikayı grev süresince zorlamaya çalıştık.

Dandy: Biz 180 işçiydik. Yılbaşından önce maaşlara zam yapmasını istemiştik işverenden, bizde sendika yok. İşveren söz vermişti. Bordrolara baktık ki sözünü tutmamış müdür. işçiler bunun üzerine 3 vardiyada birleştiler. Cuma, cumartesi, pazar çalışmadık, perşembe gününe kadar fabrika önünde bekledik. İhtiyaçlarımızın giderilmesi için fabrikaya girmemize izin vermediler. Jandarma geldi sonunda. En son Yolçatı'ya kadar yürüdük, Çalışma Müdürlüğü önünde toplandık, valiliğe dilekçe verdik. Biz fabrika önünde beklediğimiz süre içinde nakliye kamyonları boş çıktı fabrikadan. Gazeteciler yaklaşmadı yanımıza. Mecbur kalınca sonunda, temsilci falan da olmadığı için, o kadar direnebildik. En bilgili olarak ben vardım, ortaokul mezunuyum. Direnmek dışardakilere kolay görünebilir ama biz çamura toprağa belendik. O kadar direnebildik. Biz 280 bine çalışıyorduk, 600 bin lira istemiştik. Perşembeden sonra 500 bin lira verince 15-20 kişi çalışmaya başladı. Arkalarında örgüt var diye korkutuyorlar. 60 kişiye de senet karşılığında çıkış yaptılar. Bildirme, tazminat falan olmadı. Biz bu kadar yaptık, artık toplu olarak birşey yapılırsa katılmaya çalışırız.

Profilo: İşten atılmalar toplu sözleşme dönemi öncesinde de vardı. İşçi kıyımı devam ediyordu. işini kaybetmeme isteği nedeniyle tepki yoktu işçilerden. İşçiler sendikayı işveren temsilcisi gibi görüyorlar. Sendikaya giden işçi işten atılıyor. Komite var ama işçi kitlesinin bundan fazla haberi yok. Geniş kitleyi kapsayan bir hareketlilik yaratamadık.

Profilo'nun yan kuruluşları işten çıkartılanların düşük parayla çalışabilecekleri yerler olarak kullanılmaya çalışılıyor. İşveren asgari ücretle orada çalışmalarını öneriyor işçilere. İşten atılanlar sosyal hakları verilmeden, gerekçe gösterilmeden çıkartıldılar. Benimle birlikte toplu sözleşme bitmeden çıkartılanların sayısı 200. Sözleşmeden sonra vardiya sayısı azalarak 2'ye düştü. Çıkartmalar sürüyor.

Sendika bu durumda hiçbir şey yapmıyor. İşçi de, kendi içinde örgütlülüğü olmayınca, ne yapacağını bilmiyor. Komi-

İşçi çıkarmalar, her toplu sözleşme dönemi sonunda işverenlerin, maliyet düşürmek için başvurdukları bir yöntem. Çeşitli biçimlerde gerçekleştirilen direnişlere rağmen henüz etkili karşı çıkışlar örgütlenemedi.

te bu konulara duyarlı insanlar tarafından oluşturulmuştu. İşten çıkarmalar ve grev öncesinde komite kendini açığa çıkardı. . Bu fabrika önünde işten atılanların katıldığı bir basın toplantısı yaptık. Zaten çalışanların yüzde 92'si göçmenler onlarla da hiçbir iletişim kurmanın olanağı yok, her söyleneni yapıyorlar.

Fabrika, Modern Çalışma Kampı

Pakart: İmzalanacak toplu sözleşmeden greve çıkmadan işyerimizin de yararlanacağını söyleyerek Tük Metal İşçileri kandırdı. İşçiler arasında her türlü ihbar ve denetim mekanizması mevcuttu fabrikada. Bizim işyerinde 3 vardiya ve gruplar halinde çalışma var; işçiler yemek sırasında bile sadece kendi grubuyla birlikte olabiliyorlar. İletişim olanakları çok sınırlı. Biz bu süreçte grev komitesi oluşturmaya çalıştık ama daha çok bunun tartışılması yapıldı. Toplu sözleşme imzalandıktan sonra 84 kişi atıldı, 50 kişilik bir ek liste de kesinleşti. Bu Ağustos başında Bursa'da yeni bir fabrika kuracak General Motors, gitmek isteyenlere duyuru yaptılar, "önce işten ayrılın sonra işbaşı yapın orada" diye.

Bu arada sendika temsilcisi bizden saklandı ve sendikacıları sürekli olarak tartışmaya çağırma isteğimiz sonuçsuz kaldı. Bunun dışında diğer fabrikalardan işten atılanlarla iletişime geçmek istedik. Bizim kendi aramızda yaptığımız toplantılar da önce kalabalıktı ama işveren işten atılan 1 aylık işçilerin yeniden işe alınacaklarını yaymaya başlayınca toplantılara gelenler azaldı. Biz bu arada 40-45 işçi fabrika önünde bir bildiri okuduk, "işçi kıyımına son" yazılı siyah çelenk bıraktık. Parasını alamayanlar fabrikaya girmek istedi, içerde tepki olmasından korktukları için tek tek içeri alındılar, vardiya giriş-çıkışlarında bekletildiler, içerdekilerle teması engellemek için "atılanlar sizin de isimlerinizi verdiler yeni liste bu isimlerden oluşuyor" sözlerini yaydılar. Aslında isimlerin belirlenmesinde sendika temsilcisi ve formenler rol aldılar. Bunlar zaten işçi üzerindeki kontrolün baş elemanları durumundalar. Bir kısım işten henüz atılmayan arkadaşımız işi yavaşlatmaya çalıştı.

Kavel: Her toplusözleşme öncesi ve sonrasında işten atılmalar yaşandığı, sendikaya götürülen bütün öneriler reddedildiği için sendikaya karşı büyük bir güvensizlik oluştu. Grev öncesi yaptığımız çalışmalarda taleplerin sadece ekonomik alanla sınırlı olmaması, demokratik haklar doğrultusunda mücadele edilmesi, işyeri komitesinin sağlıklı bir yapıya kavuşturulması, alınan kararların hayata geçirilmesi tartışıldı. Biz sadece Kavel olarak değil, Otomobil-İş'de örgütlü bulunan tüm işyerleriyle birlikte hareket etme gereğine işaret ettik. Grev ertelemeleri gündeme gelince toplantılar yaptık, örgütlenme çalışmaları yürüttük. Ancak sendika yönetimi işçilerin bu direniş kararını geçersiz ilan edip grev ertelendiğinde işbaşı yaptırmaya çalıştı. Grev ertelemelerinde Kavel işbaşı yapmadı, diğer fabrikalara da öneri götürdü, yalnız kalındığı için sonunda işbaşı yapıldı. Ancak biz bölgeden tek bir işçi bile atılsa direnişe geçme kararı aldık. Kavel'de işten atılma olmadı. Rabak ve Tekfen'de durum farklı. Sendika işçilerle görüşmeden işverenle görüşüyor. muhalif işçileri safdışı bırakmaya çalışıyor. İki liste çıkıyor. 140 kişiden muhalefette olanlar baş listede. Rabak'ta grev komitesi var ancak sendikanın desteği ve yapılan temsilci değişikliği direnişi zorlaştıracak.Tekfen için de aynı şey sözkonusu.

İşçi sınıfı içindeki hareketliliğin toplusözleşme dönemlerinde ortaya çıktığı,işyeri örgütlenmelerinin sendikaları aşmakta güçlük çektiği, mücadelenin işyeri sınırları çerçevesine sıkıştığı gözleniyor. Bu konuda neler düşünüyorsunuz?

Pakart: Bizde savaş olayında kimsenin tepkisi olmadı. Zonguldak biraz daha farklıydı. İşyerinde gelişen olaylarda katılanlar duyarlı insanlardı. Pakart'ın dezavantajı yeni, genç, deneyimsiz işçilerin olmasıydı. Savaşa yönelik olarak komiteleşme çabaları sürerken başarılı bir yemek boykotu yaptık. Dağıttığımız bildiriyle savaştan işçilerin hiçbir kazançları olmayacağını anlattık. Savaşa hayır komitesi tartışıldı ama gerçekleşmedi.

Sürekli Teorik Düzlemde Tartışılıyor

Pakart: Formenleri öğretmen, subay gibi algılıyor çoğu işçi arkadaş. İnsanlar aktif eylemlere fazla yaklaşmıyorlardı.

Türk-İş Genel Eğitim Sekreteri Mustafa Başoğlu

"İşçiler Eylem Yapmaz"

İşten çıkarılan işçilerin sayısı hakkında sendikalardan konfedarasyona sağlıklı bilgi akmıyor.Bizim tahminimiz toplu sözleşme dönemi başından itibaren atılan işçi sayısı kabaca 200 bin civarında. Ocak ayı içinde ise 50 bin kişi olduğudur.

Bu konuda ne söyleyeyim? İş kanununun koruyucu hükümleri yok, İşveren tazminat verir, 10 kişiden çok çıkarıyorsa İşçi Bulma Kurumu'na bilgi verir. Bilgi vermezse 50 bin lira para cezası verir. İş Kanunu'nun en olumsuz hükümleri bu konuda. İade davası açma hakkı yok.

Bunun dışında işsizlik sigortası yok. Yeni iş bulana kadar mağdur işçi. İşsiz kalana iş bulma imkanı yok, işini kaybeden herşeyini birden kaybediyor. 120 gün sonra hastaneden bile yararlanamıyor. Bu durumu eylemlerle durdurmanın imkanı yok. Kısmi direnişlerle bu işi halletmenin imkanı yok.İşten atılmalar 3 Ocak eyleminin talepleri arasındaydı, bunu eylemlerle dile getirmeye çalıştık. Ama Çalışma Bakanlığı sağır. Bunları sineye çekmiyoruz. Yasaların verdiği imkanlar dahilinde ILO, ICFTU gibi uluslararası kuruluşlara başvurduk.

Ama bir de biliyorsunuz savaşın yarattığı hassas bir durum var. Bu ortamda eylemli dönemi askıya aldık. Kanunlara rağmen bir eylemi savunmak mümkün değil. Meşruluğu olmaz. Bir eyleme gitmek kolay iş değil. Bir eylem için ben işçiler arasında 1-1.5 ay dolaşıyorum. 89 yılında bu çalışmaları yaptık, işçiler de sözleşmeleri iyi olsun diye destek verdiler. Oysa şimdi başka işyerlerinden işçi çıkarılmasına karşı yapılacak eylemlere katılmazlar. İşçilerin katılmayacağı eylemler ise sonuç verici olmaz. Zaten sıranın ne zaman kendilerine geleceğini bekliyorlar. Böyle bir durumda işçilere eylem yaptırmak mümkün değil. İşten çıkarılanlar bile "sessiz olursak tekrar işe alınırız" beklentisi içindeler. Kaldı ki, 3 Ocak eyleminin soruşturması devam ederken bizim kalkıp yeni eylemler yaptırmamız sözkonusu olamaz. Eyleme kalksak bile, eylemle işten atılmalara karşı durmak mümkün değil. Türkiye Körfez Savaşı'nın etkilerini yaşıyor, yeni eylem biçimleri bulunacak. Bunun dışında biz sorunu sandıkta çözeceğiz. 86-87 seçimlerindeki tavrımızı sürdüreceğiz. ■

Tek tek işyerlerinin sınırları içinde kalındığında, kendi gücüne güven duymak zorlaşıyor. Bu noktada işten çıkarmaların yaşanmadığı özellikle metal işkolundaki az çok örgütlü işyerlerine de büyük görevler düşüyor.

Zamanla bunu aştık. Oluşturmaya çalıştığımız komite için yapılan toplantılarda hareketimizi kısıtlayan etkenleri fazla önemsedik, üretime yönelik eylem kararı çıkartmada tereddüt ettik. Komite çalışmaları ilerledikçe sahiplenme başlamıştı. Hatta kendileriyle ilişki kurmadığımız için eleştirmeye başlamışlardı. Daha çok pasif eylemlere sempati sözkonusuydu. Sendika temsilcisinin tavrı da çok olumsuz etki yapıyordu. Fabrika içindekilere iyi ulaşılamaması, ilk kez işçilik yapan insanların yoğunluğu, eksiklikleri ancak eylem içinde görebilmemiz, durumu etkiliyordu.

Pakart: Herkesin sadece kendi patronuna karşı eylem yapması, ortak mücadele bilincine erişilmemiş olduğunu gösteriyor. Biz de bunu aşmak için yeterli olamadık. Toplantıların dar gruplar içinde kalması, vardiyalara ulaşılamaması, sınıfa güvensizlik sonucu yeterli iletişim kurulamadı.

Profilo: Zonguldak işçileri 12 Eylül'den sonra bir kıvılcım yakmışlardır. Ama bu kıvılcım Zonguldak'ın V şeklindeki ana caddesine sıkışıp kalmıştır. Biz Türkiye genelinde bir başka kıvılcım yakamadık. Toplu sözleşmeler savaşla hapsedildi. İşçiler eli kolu bağlı duruma getirildiler. İşçiler kendi içlerinde örgütlenemediler. Örgütlenenler de teker tekerdi; sendikanın işverenin kılıcı başlarına indi. O barikatın diğer yanından bizim fabrikaların dış kapılarına doğru yönelmememiz, sendikaların boğmasıyla pasif eylemler doğdu. Bilmek gerekiyor ki Zonguldak direnişi olmasaydı, teksif ve metalde bu kadar yüksek zam alınamazdı.

Beko: Zonguldak'a destek verilmedi. Sosyalistlerin kitle bağlantılarının zayıf olduğu bir dönem. İşyeri örgütlenmeleri düzeyinde eksiklik var. Türk Metal, Otomobil-İş'e göre daha zor bir sendika. İki türlü ispiyon mekanizması işliyor. Bizim de sıkıştığımız bir alan var. işyeri komitelerine kimler seçilir, nasıl işler diye 3-4 yıl önce başlayan bir tartışma var. Nasıl hayata geçeceği konusunda, sosyal demokrat işçilerin alınıp alınmayacağı konusunda anlamsız tartışmalar sürüyor. Türk Metal'in baskısı da sürüyor. Biz atıldıysak bu, temsilcilerin ispiyon mekanizmasıyla oldu. Bizim temsilci 15 kişiyi attırmakla övünüyor. İşyeri komiteleri hayata geçmiş olsa, bu olmazdı. Üstelik işyeri komitelerinde işkolu örgütlenmelerini hedeflemek gerekiyor. Çünkü tek tek fabrikalardaki örgütlenmeler kendi içlerine hapsoldular. Sürekli teorik düzlemde tartışılıyor. Somut adım atılmıyor. Yapılan tartışmalar üretilen iş üzerinde olmalı.

Dandy: Biz direnişe bilinçsiz olarak devam ettik. Halbuki bilimsel hareket etmek gerekiyor. Yoksa direniş 1 ay sürebilirdi.

İşten çıkartmalara karşı kısa ve uzun vadede neler yapılabilir?

Pakart: Atılanlar yüzbinleri aştı. Bunları bir araya toplamak sorunu gündeme geliyor. Pasif eylemlerle geçiştirilmemeli. Sırf İstanbul'da işten çıkarılanlar Şubat'tan bu yana 100 bini aşmış durumda. Bir program hazırlamak, insanlara ulaşmak gerek.

Beko: Metal işkolunda atılanların politik insanlar oldukları konusundasöylentiler çıkarılıyor. İlk adım, insanları tekrar işyerlerinde tutabilmek, ilişkileri tekrar canlandırmak olmalı. Birşey yapılamaz düşüncesini parçalamak gerekiyor. Deneyimleri tekrar fabrikalara aktarabilmek gerekiyor. Gelinen noktada ilişkiler tekrar fabrikalardan başlamak zorunda. Çünkü biz üretimden kopuğuz.

Sendikalara Baskın Yapılmalı

Pakart: Onu yaparken de bir takım eylemlerin yapılması gerek. Bunlar sendikalara, sendikalar platformuna, siyasi partilere baskınlar yapmak olabilir. Kitlesel eylemler hedeflenmeli, çalışanlar da katılmalı bunlara. Demeçlerle birşey yapılamaz.Sokağa dökülmek lazım, ailelerle, çalışanlarla, sendikaları kitlesel eylem yapmaya zorlamak gerek.

Kavel: Otomobil-İş yönetiminin bir tavrı yok. İktidara destek veriyor. "Yürürseniz ne olur, ikinci gün durursunuz" diyor. Yerini sağlamlaştırmak için olanak olarak kullanmaya çalışıyor. Fabrikalarda dürüst, demokrat insanlar var. Sendikanın korkusundan işyeri örgütlenmeleri için çaba göstermemişlerdir. Bunun aşılması lazım. Üretimden gelen gücün kullanılması, üretimin durdurulması gerekiyor. İşten atıldığımız yerlerdeki insanları harekete geçirebilmek gerekiyor. Bir koordinasyonun hayata geçmesi gerekiyor.

Profilo: İşten atılmalarda sendikacılar seyirci kalmışlardır. Bunun yanında, çalışan insanların işten atılmalar konusunda tavır alınması için sendikaları zorlamaları gerekir. Bunun dışında işçiler arasında siyasi tercih yapılmadan komitelerde birleşmek, insanların söz ve karar sahibi olmalarını sağlamak gerekiyor. Eksik yönleri çıkarıp ileri yönelmek zorundayız. Her alanda çalışmak durumundayız.

Beko: Herşey işyeri örgütlülüklerinde bitiyor. İşyerlerinde topluluklar oluşuyor ama temel kopukluk komitelerle genel kitle arasında.Toplu sözleşme öncesi-sonrasında ayağa kalkıyor herkes ekonomik temelde, sonradan yatışıyor. 2500 kişilik fabrikada 300 kişi var komitede. Buralarda grup çıkarlarını gözetmek yerine kendi problemlerimize çözüm getirerek kitleyi kazanabilirsek güç elde edebiliriz. Uzun vadede böyle bir çalışma yöntemi izlenmeli, ancak kısa vadede Pakart'tan arkadaşların önerdiği eylemlere destek verilmeli.

Pakart: İnsanlara birebir ilişkilerle değil, eylemlerle çağrı yapılması lazım. Biz fabrikada büyük eksikliklerle çalıştık. Kısa vadeli değil, uzun vadeli çalışmak lazımdı.

Kavel: Zonguldak işçilerinin direnişi geniş alana yayılması, esnaftan ailelerden destek almasıyla başarılı oldu. Sadece işyerlerinde örgütlenme de yetmiyor. Biz Kavel'de grev olduğunda sadece işçilerin kitlesel gösterisi yetersiz diyerek mahalle komiteleri kurmayı başlattık. İşyeri ve mahalle komitelerinin işbirliğine inanıyorum. Biz aileleri, esnafı katmaya çalıştık, bütünlük içinde haklı bir zemin yarattık. Bunların da gözardı edilmemesi gerekiyor. ■

DİSK 24 YAŞINDA

Sendikal Mücadele ve DİSK

Ülfet Taylı

DİSK'in kuruluşundan bu yana 24 yıl geçti. 16 Şubat'ta İstanbul'da yapılan kutlama DİSK'li yöneticileri, uluslararası sendikal hareketin temsilcilerini, bazı siyasi parti yöneticilerini ve sayıları çok olmayan öncü işçiyi, temsilciyi bir araya getirdi. Önümüzdeki dönemde 141-142 tartışmaları ve DİSK'in faaliyetlerinin serbest bırakılması için uluslararası insan hakları mahkemesine başvurulması DİSK'le ilgili tartışmaları yeniden gündeme getirecek.

İki DİSK var. Birincisi Türk-İş'in "siyaset dışı", "partilerüstü" anlayışına karşı devrimci bir çıkış. Adının başında yer alan devrimci sözcüğü ile siyasi iktidarın zor yoluyla ele geçirilmesi kastedilmiyor. Kuruluş bildirgesinde Beslenme Devrimi, Barınma Devrimi, Sağlık Devrimi, Vergi Devrimi'nden sözediliyor. Ancak o yıllarda sosyalizm sözcüğü bile yeni yeni telaffuz edilmeye başlamış. Açıkça kapitalist özel mülkiyete karşı bir programla ortaya çıkan partiler henüz yok.

DİSK'le birlikte işçi sınıfının kendisi için sınıf olma bilinci ivme kazandı. 5-6 yıl gibi uzun sayılmayacak bir sürede DİSK'e sahip çıkan işçilerin sayısı yarım milyona ulaştı. Ekonomik temelde ortaya çıkan grev, direniş, fabrika işgali gibi eylemler, uygulanış biçimleri açısından siyasi yönelim kazandılar ve DİSK'le birlikte işçi sınıfı Türk-İş tarafından sınırları çizilen geleneksel sendikacılığı aşarak bağımsız tavrını ortaya koymaya yöneldi. 12 Eylül rejiminin ilk hedeflerinden biri oldu DİSK. Faaliyetleri durdurulurken yöneticileri, üyeleri yargılandı. Mal varlığına el kondu. ICFTU yetkililerine göre DİSK davası dünyada en uzun süren işçi sendikası davası.

İki DİSK var demiştik. Diğeri 15-16 Haziran'da işçilere "aranızdaki tahrikçilere kapılmayın, Türk ordusunun mensuplarına taş atmayın" çağrısı yapıyor. Sayı

ları yarım milyonu aşan bir potansiyeli Hava-İş Başkanı'nın da belirttiği gibi nitelikli örgütlenmelere dönüştürmeyi başaramıyor. Türk-İş'e göre daha iyi parasal haklar alıyor, ancak düzen partilerinin peşine takılmaktan kurtulamıyor. İşçi sınıfından yana bir program ve uygulamalar ortaya koymamasına rağmen CHP'yi destekliyor. Sözü çok edilen "tabanın söz ve karar sahibi olması" ilkesi bir türlü hayata geçmiyor. Sendika yönetimleri kendileri gibi düşünmeyen muhalefete hayat hakkı tanımıyorlar ve 12 Eylül geliyor, grev çadırları sökülürken işçiler işlerinin başına dönüyorlar.

İki DİSK'i bir arada düşünmek gerekiyor.

Kuruluş Dönemi

1960 sonrasında çok sayıda işçi çalıştıran büyük işletmeler hızla artıyordu. Gecekondulu nüfuzun işçileşme süreci de hızlanmaya başlamıştı. Toplumun çeşitli kesimleri giderek burjuvazinin egemenliğini de sarsabilecek bir hareketliliğin içine girdiler. Grev hareketlerini desteklemeyen, hükümetin grev yasaklamalarına karşı tavır almayan Türk-İş yönetimi ile muhalif sendikalar arasındaki gerginlik giderek tırmandı. 1966 yılı başındaki İstanbul Paşabahçe grevi bardağı taşıran son damla oldu. Türk-İş grevi desteklemeyi reddedince, işçilerin bağlı bulunduğu Kristal-İş, Maden-İş, Lastik-İş, Petrol-İş ve Gıda-İş sendikaları greve destek verdiler. Türk-İş yönetimi bunun üzerine bu sendikaları geçici olarak konfederasyondan ihraç etti. İhraç edilen sendikalar ilk olarak kendi aralarında DİSK'in nüvesini oluşturan SADA (Sendikalar Arası Dayanışma)'yı kurdular. 13 Şubat'ta Çemberlitaş Şafak Sineması'nda yapılan bir kongre ile de DİSK kuruldu.

DİSK'i kuran sendikalar kuruluş gerekçelerinde Türk-İş'e şu eleştirileri yöneltiyorlardı:

"Türk-İş anatüzüğünde yazılı ilkeleri ve kongrelerinde alınan kararları artık uygulama gücünü yitirmiştir. Türk-İş hangi iktidar işbaşında ise onun paralelinde bir yol izlemeyi kendisi için baş ilke saymıştır. Türk-İş milli bir kuruluş olmaktan çıkmış, Amerikan yardımlarıyla ayakta duran bir kuruluş olmuştur. Türk-İş yurt gerçeklerine ve Türkiye şartlarına aykırı bir eğitim politikası gütmekte ve Amerikan hükümetinin Türkiye'de uygulamak istediği sendikacılık politikasına göre hareket etmektedir"

DİSK'in kuruluşunda etkin olan sendikacılar 1961'de TİP kurucularıydı. AP ve YTP'li sendikacılar tarafından kurulan TİP ABD tarafından dayatılan siyaset dışı sendikacılığa bir tepki olarak doğmuştu. İşçi çıkarlarını savunan ve antiemperyalist söylemiyle özellikle 1965 seçimleri sonrasında emekçi halkın bir bölümü için umut olmayı başardı.

Toplumsal mücadelenin yükselmesine paralel olarak DİSK'te kısa sürede gelişti. Türk-İş'ten DİSK'e geçmeye çalışan, bunun için işten atılmayı, tutuklanmayı, hatta yaşamlarını yitirmeyi göze alan işçiler, hareketin giderek radikalleşmesine neden oldular. Özellikle sınıf bilinci gelişmeye daha yatkın özel sektör işyerlerinde grevler, fabrika işgalleri birbirini izledi. Gençliğin ve toplumun diğer kesimlerinin deneyimleriyle ortaya çıkan mücadele biçimlerini işçiler, kendi doğalarına uydurdular. Grevler sırasında çevre halkının verdiği destek, eşlerin, çocukların da mücadele içinde yer almasını sağlıyor, devrimci gençliğin ziyaret ederek dayanışmada bulunması mücadeleyi güçlendiriyordu. Kısacası sosyalistlerle işçi hareketinin bağ kurabilecekleri geniş bir alan oluşuyordu.

DİSK'le ibrlikte işçi sınıfının kendisi için sınıf olma bilinci ivme kazandı. 5-6 yıl gibi uzun sayılmayacak bir sürede DİSK'e sahip çıkan işçilerin sayısı yarım milyona ulaştı

DİSK'in işçi hareketinde yarattığı radikalleşmeden ürkülerek meclise DİSK'in kapatılmasını öngören iki ayrı yasa tasarısı sunuldu. Tasarıların hazırlanmasında AP milletvekili Şevket Yılmaz ve CHP milletvekili Abdullah Baştürk etkin olmuşlardı. DİSK 15 Haziran'da işyerlerinde toplantılar yaparak sorunun anlatılması ve kısa yürüyüşler yapılması kararı aldı. Ancak 15-16 Haziran'da direniş DİSK yönetiminin be-

Disk Örgütleniyor mu?

Dokuz yıl önce başlayan yargılamayla çalışmaları yasaklanan DİSK, Tekrar gündeme geliyor. Yargıtay aşamasında yeniden gündeme geliş, ne işçilerin ne de yöneticilerin istemiyle olmadı. 141, 142 üzerine emirli yeni düzenlemeler ve 24. Kuruluş Yılı'nda yapılan İHD destekli toplantı, tartışmaların kaynağını oluşturuyor.

Generallerin sendikal çalışmalara izin verdikleri dönemde DİSK üyesi işçilere "bekleyin" diyen yönetimlerin hızla yaptıkları politik tercihle, SHP'nin iktidarına bağlanan örgütlenme süreci seçim yenilgisiyle noktalanmıştı. Doğrudan ve dolaylı olarak Türk-İş ve bağımsız sendikalarda örgütlenme önerileri, işçileri yığınlar halinde düzen yanlısı örgütlenmelere hapsetti. İlke ve anlayış farklılıklarını bırakmanın ötesine geçip, DİSK'in kuruluşunun bile hatalı olduğunu savunanlar, bu yığınlaşmayı hızlandırırken DİSK'in de işçi sınıfı mücadelesinin dışına düşmesine güç kattı.

DİSK'in üzerine düşen görevin "...işçi sınıfının işyerleri temelinde örgütlenmesini sağlamak olduğu ve 12 Eylül ile hesaplaşmanın buradan geçtiği" önerisine "hiç kimse yeni örgütlenme modelleri kabul ettiremez" diyen yönetim, uluslararası desteğe ve Türkiye'nin sistemin evrensel boyutlarındaki yeralışına uygun ölçülerde bir çıkış aradı. Ne var ki, üyesi olduğu uluslararası örgütlerde DİSK ile Türk-İş birleşmesi biçiminde öneriler kulakları tırmalamaya başladı, ASK üyeliğinin askıya alınması ile yüzyüze geldi.

Gerçekleştirilemeyen bu önerilerle 9 yılını dolduran DİSK, 24. kutlama yılında G. Başkan Aptullah Baştürk'ün "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvuracağız" açıklaması ile yeni bir noktaya geldi. İcazetli bir 141, 142 düzenlemesiyle, uluslararası ilişkilerdeki düzenlemelerle DİSK örgütlenmesinin önünün açılması mı bekleniyor? Bütün bunlar gerçekleştiğinde DİSK ve bağlı sendikaları örgütlenebilecekler mi, işçiler DİSK'te örgütlenebilecekler mi?

DİSK ve bağlı sendikaları dışa düşmüşlükten sıyrılıp güne dahil olabilecekler mi? Bu dahil oluşu sendikal alanda belirleyici olmaktan başlayıp, sendikai örgüt olarak her alanda sarsıcı olarak Türkiye'nin gündemine girebilme olarak anlamak gerek. Açık söylemek gerekirse 2 trilyonluk bir ekonomik güçle işe başlayacak olsa da bu yönetimlere sahip olan ve kendini yeniden üretemeyen bir DİSK'in yapacağı fazla bir şey olmayacaktır. Özellikle 500 bini bulacak işten çıkarmalara, grevlerin engellenmesine ve grev zincirlerinin işçilerin iradelerinin dışında imzalanan sözleşmelerle parçalanmasına sessiz kalan sınıfa, geçmiş anlayışlarla verebileceği bir cevap olamaz. Aksine "en iyilerinin" bile sistemin yarattığı sonuçlarla uğraşmayı hedefleyen bugünkü sendikalar kalabalığının içine yeni bir karmaşa unsuru olarak eklenmiş olacaktır.

Bütün bunlara karşın önüne, işçileri işyerlerinde örgütlemeyi ve 12 Eylülle hesaplaşmayı koyan, sistemin sonuçlarıyla değil, olumsuzlukların kaynağı ile de mücadeleyi yürütecek politikaları üreten bir DİSK olursa örgütlenebilir, örgütlenmelidir.

24. Kuruluş Yılıyla ilgili çıkarılan yayındaki bir önerme ise bundan uzak olunduğunu göstermektedir: "...bir defaya mahsus olmak ve sonuçta siyasal rejimin demokratikleştirilmesi programını uygulamak üzere, sosyal demokrat, sosyalist parti ve grupların genel seçime ortak liste ile katılması." önerisi, DİSK yöneticilerinin SHP tercihlerine yönelişlerindeki söylediklerini hatırlatıyor. DİSK'in önündeki yasakların kaldırılması için parlamentoyu hedefleyen yönetimler, bugün farklı yerlere savrulmuş olsalar bile, DİSK örgütlenmesinde kitlelere yine parlementoyu hedef olarak göstereceklerdir. Kitlelerin örgütlenmesini sınıfsal değerlere bağlı olarak yaratılmadıkça bu tür önermeler bireylerin sorunlarını çözmekten öte gitmeyecektir. ■

Çetin Uygur

lirlediği çerçeveyi çoktan aştı. DİSK üyesi işçiler sokağa dökülürken, aralarında en az onlar kadar Türk-İş üyesi işçiler de göze çarpıyordu. İstanbul ve İzmit'te polisin kurduğu barikatlar aşıldı. Biri polis, 4 kişi öldü. Kemal Türkler radyodan yaptığı konuşmada işçileri işbaşı yapmaya çağırdı. 15-16 Haziran DİSK için de bir dönüm noktasıydı.

12 Mart ve Sonrası

DİSK, 12 Mart'ı "Atatürk devrimlerini koruyacağını" umduğu orduyu "desteklediğini" söyleyerek karşıladı. Ardından kısa süren bir gerileme dönemi yaşandı. 1973'den başlayarak grevler yeniden hız kazandı. Dışa bağlı sanayileşmenin sonucu ortaya çıkan bunalım tekelci sermayenin saldırılarının giderek artmasına, sınıf çelişkilerinin kesikinleşmesine yol açıyordu. Türk-İş'in belirlediği alana sığmayan binlerce işçi DİSK'i seçmeye başladılar. 1975 yılına kadar aralarında Genel-İş, Oleyis, Petkim-İş'in de bulunduğu çok sayıda sendikanın katılımıyla DİSK'in üye sayısı 500 bini buldu.

Ancak büyüme çeşitli sorunları da birlikte getirdi. "Sendikal demokrasi", "yönetimde işçilerin söz ve karar sahibi olması" gibi konularda oluşturulmuş bir perspektif bulunmadığından nicel büyüme sendika yönetimleri ile işçiler arasındaki kopukluğu güçlendirdi. Sendika yönetimlerinin kararlarının tartışılmadan uygulanması gelenekleşti, işçiler sendika yöneticilerinin siyasal eğilimlerinin "kitle tabanı" gibi görülmeye başladılar. 1976 yılından başlayarak "ileri demokratik düzen", "barış, demokrasi, toplumsal ilerleme" söylemleri de aynı anlayışla DİSK'e egemen kılındı. Sosyal demokrat nitelikte sendikaların katılımından sonra DİSK, bu sendikacılarla revizyonizme yakın olan eski yönetim arasında çatışmalara, ilkesiz birliktelikliere sahne olacaktı.

70'li yılların ikinci yarısından başlayarak işçiler daha yoğun biçimde faşist saldırılarla karşı karşıya kaldılar, bir yandan da kazanılmış haklarını koruyabilmek için mücadele vermeleri gerekiyordu. DİSK önderliğinde yapılan DGM direnişi gerçekte bir genel grev uygulamasıydı ve kamuoyunda geniş yankı uyandırdı, DGM'lerin işlevsizleşmesi sonucunu doğurdu. Aynı yıl ve izleyen yıllarda 1 Mayıs kitlesel biçimde kutlandı 16 Mart katliamının hemen ertesinde "faşizme ihtar eylemi" yapıldı. Yapılan bu kitlesel gösterilere rağmen DİSK yöneti-

minin gelişen toplumsal mücadelenin ivmesine ayak uydurabildiğini söylemek zor. Çünkü emekçi sınıflar üzerindeki baskılar ve faşist saldırılar daha aktif bir direnme çizgisini zorunlu kılıyordu. DİSK böyle bir çizgiyi benimsemediği gibi, işçilerin bağımsız sınıf tavrını savunmak yerine yapılan bütün ara ve genel seçimlerde CHP'yi destekledi.

Disk Ve Ulusal Demokratik Cephe

1977 yılında Kemal Türkler tarafından yapılan Ulusal Demokratik Cephe UDC çağrısı DİSK yönetimini ikiye böldü, reformist ve revizyonist kanatlar arasında ayrılıkları ön plana çıkardı. "Barış, demokrasi ve toplumsal ilerlemeden yana güçler"i bir araya gelmeye ve "CHP'yi somut görevler üstlenmeye çağıran" UDC çağrısına DİSK yönetim kurulu üyelerinden 4'ü katılmadıklarını bildirdiler. Kamuoyundaki yoğun tartışmalardan sonra erken genel kurula gidildi. Aralık ayı içinde yapılan genel kurulda yeni yönetim büyük ölçüde reformist sendikacılardan oluştu. Başkanlığa Genel-İş Başkanı Abdullah Baştürk, Genel Sekreterliğe de bir ay öncesine kadar Kemal Türkler ekibi ile birlikte tavır alan Fehmi Işıklar getiriliyordu. Yönetimde temsil edilmeyen Maden-İş, Baysen, Banksen sonraki yıllarda ayrılıkçı bir tavır izlemeye başladılar. 7. genel kurul geleneksel ittifakın yeniden oluşmasına yol açarken, 7 sendika (Yeraltı Maden-İş, Deri-İş, Nakliyat-İş, Limter-İş, Devrimci Sağlık-İş, ASİS, Sine-Sen) yeni bir sendikal anlayışın ilkelerini yayınladıkları deklarasyonla somutluyorlardı. Daha sonra 5 sendikanın da katılımıyla 12 sendika genel kurulu terk etti.

Birliğin ancak ilkesel davranabilen kişi ve yönelişler arasında gerçekleşebileceğini, kendi siyasi varlıklarının devamını DİSK yönetiminde 1-2 koltuk kapabilmekte bulan ve bunun için devrimci etkinliklere karşı tavır almaktan çekinmeyenlerle; işçi sınıfının iktidar mücadelesinde, faşizme karşı dişe diş, kararlı bir mücadele verenlerin birleşecekleri ortak bir nokta olmadığını belirten sendikalar görüşlerini şöyle dile getirdiler:

"Türkiye bir dönüm noktasına gelmiştir. DİSK'in önündeki ivedi görev direnenlerin yanında yerini alması, bu direnişin genişlemesi için zorunlu aygıtların yani direniş komitelerinin en geniş örgütlenmesini sağlamaktır."

....

"Tekel, Tariş, Antbirlik, Çorum bu çabanın (reformist sendikacılığın) boşa çıkışının en somut örnekleridir. Faşizme karşı mücadeleyi içi boş kitle eylemlerine indirgemek isteyenler düzenin parçası haline gelmiş reform istlerdir. Bu genel kurulun faşizmle emperyalizme, şovenizme karşı mücadele için tek yolu vardır. Yukarıdan beri anlatmaya çalıştığımız DİRENİŞ CEPHESİ'nin işçi sınıfının içinde gerekli olan yapısal değişikliği bu genel kurulda ortaya koymak, bu yeni biçimi burada yaratmaktır."

"Bu yeniden organizasyonun ilk ve temel koşulu 'düzenden' tam bir kopuştur. Bu düzenin tam anlamıyla saldırılarca oluşturulduğunu en geniş kitleye anlatmak onları bu saldırılara karşı savunma gruplarında birleştirmek mücadeleye sokmaktır."

"Bu temel perspektif etrafında ilkeli, düzenle bağlarını atmış bir DİSK yaratmaz isek, ne denli koalisyonlarla bir araya gelirsek gelelim, YARIN ÇOK GEÇ OLACAKTIR"

12 Eylül geldiğinde DİSK'te adı geçen sendikalarca öngörülen birliktelik ve yapısal değişiklik gerçekleştirilememişti.■

Hekimhan ve Yeniçeltek direnişlerine öncülük eden Yeraltı Maden-İş, DİSK içinde farklı bir sendikal anlayışın simgesi oldu. Bu sendikal anlayış kendisini işyeri örgütlülükleri ve ekonomik alanla sınırlı kalmayıp, siyasal ve toplumsal alana taşan mücadeleyle ifade ediliyordu.

12 Eylül'ün Hedefi İşçi Sınıfı ve DİSK'ti

12 Eylül darbesi sonrasında 200 dolayında DİSK ve üye sendika yöneticisi, temsilcisi, üyesi, uzmanı gözaltına alındı. Büyük çoğunluğuna işkence yapıldı.

12 Eylül darbesi daha ilk saatlerde hedefini açıkça belirtmişti. Güvenlik Kurulu (MGK) adıyla 5 generalin yayınladığı bildiri ile DİSK, MİSK (unutulduğu iddiasıyla sonradan HAK-İŞ de eklendi) ve bağlı sendikaların faaliyetleri durduruldu. Hedef işçi sınıfı idi. Dolayısıyla ana vuruş hedefi olarak da Türkiye'nin Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu DİSK seçildi.

MİSK'in bu işe dahil edilmesinin nedeni, ilerde "biz sağa da sola da karşıyız" gerekçelendirmelerine zemin hazırlamaktı. İlk günlerde bazı MİSK yöneticileri gözaltına alındılar, ancak kısa zamanda salındılar. MHP davasında ülkücü kuruluşlar ile MİSK arasında çok yakın bir ilişkinin saptanmış olmasına rağmen sıkıyönetimlerce MİSK'e ve bağlı sendikalarına dava açılmadı. Daha sonradan sivil mahkemelerde MİSK aleyhine açılan davada ise MİSK'e ciddi bir suçlama getirilmedi.HAK-İŞ'in çalışmalarına ise kısa bir süre sonra izin verildi.

DİSK'e ulusal ve uluslararası hukuka aykırı olarak faaliyetten men yasağı getiri-

lirken, metal, tekstil ve cam işçilerinin uzun zamandır sürmekte olan grevlerine son verildi. Yüksek Hakem Kurulu (YHK) zorunluluğu getirildi. DİSK ve bağlı sendikaların paraları bloke edildi, malvarlığı sıkıyönetimkomutanlarınca belirlenen kayyımlara teslim edildi.

Perşembenin gelişi çarşambadan belliydi. 1980'e yoğun ekonomik, sosyal ve siyasal bunalım ile varılmıştı. 24 Ocak kararları ile Türkiye tarihinde yeni bir sayfa açıldı. Gittikçe yoğunlaşan tekelleşme eğilimi, Toplu Sözleşme Koordinasyon Kurulu, Eşel Mobil Kanun Tasarısı, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu TİSK'in ve Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği TÜSİAD'ın "enflasyonun nedeni sendikalardır", "ideolojik grev" sloganlarıyla giriştiği kampanya, yine TİSK'in 1980 ortalarında örgütüne gönderdiği "Teşkilatlanma, Dayanışma ve Toplu Sözleşme Prensip, Tavsiye ve Hedefleri" başlıklı gizli talimatı ve ekonomik bunalımın sorumluluğunu sendikalara yükleyen resmi tavır ile varılacak yer belli idi. Tüm önlemler alınarak oraya varıldı.

24 Ocak kararları daha az özgürlük gerektiriyordu. Sendika özgürlüğü ve sosyal haklar kısıtlanacaktı. Kısıtladılar.

Ücretlerin düşürülmesi gerekiyordu.Düşürdüler.

Kazanılmış hakların geriye alınması gerekiyordu. Geri aldılar.

Ve yeni sendikal düzenlemeler için 24 Ocak Kararlarının gerektirdiği sosyal siyaset, yasal çerçeveye kavuşturuldu.

12 Eylül darbesinden önce, TİSK, TÜSİAD, MESS neyin gerçekleşmesini istemişse aynen gerçekleştirildi.

Sendikal yaşamda belki bir tek "check-off" (sendika aidatlarının bordroda kesilmesi) dışındaki isteklerinin hepsi kabul edildi. Generaller işverenlerin bile beklemediği ölçüde cesur ve cömert davranıyorlardı. Nitekim işçileri "mutlu azınlık" olarak ilan eden o dönemin TİSK Başkanı "20 yıldır biz ağladık, onlar güldü" derken şimdi kimin canının yakılacağını açıkça ilan ediyordu.

İşte DİSK davası bu nedenlerle açıldı. Dolayısıyla DİSK davası adli değil, siyasi bir davadır.

12 Eylül darbesi sonrasında 200 dolayında DİSK ve üye sendika yöneticisi, temsilcisi, üyesi, uzmanı gözaltına alındı. Büyük çoğunluğuna işkence yapıldı. DİSK'lilerin işkence konusunda askeri savcılığa verdikleri dilekçeler dosyalarından çalındı. Dava 25. 6. 1981 günü 52 idam talebi ile başladı. Daha sonra 160 ayrı dava açıldı. Sanık sayısı 1477'ye idamı talep edilenlerin sayısı 78'e yükseltildi. Toplam iddianame sayfa sayısı 3 bine yükseltirilken, davada 500 klasör, 25.000 dolayında belge elden geçirildi. 5 yıl sonra İstanbul Sıkıyönetim Askeri Mahkemesinde verilen karar ile 264 DİSK yöneticisi 5 yıl 6 ay 20 gün ile 15 yıl 8 ay arasında hapis cezasına çarptırıldı. Gerekçenin yazılması 2 yıl 4 ay sürdü. Ve dava dosyası başlamasından 9 yıl 2 ay sonra Askeri Yargıtay'ın 3 no'lu dairesine gelebildi.

Bu arada DİSK yöneticisi olarak Bakırköy Savcılığınca TCK'nın 141. maddesine muhalefetten açılan soruşturmada "soruşturmaya yer olmadığı" kararı verildi. Yatanlar yattıkları ve aldıkları ceza ile kalmıştı.

Ancak DİSK hakkındaki "faaliyetten men" yasağı sürüyor. Bankalardaki yaklaşık 180 milyar TL ile, yaklaşık 1 trilyon 440 milyar TL gerçek sahiplerini bekliyor.

12 Eylül darbesinden sonra ayrıca 11 bağımsız sendika ile bir TÜRK-İŞ sendikası ve 395 yönetici hakkında DİSK iddianamesindeki benzeri suçlamalarla davalar açıldı. Bunlardan BANK-İŞ sendikası yöneticileri cezalandırıldı ve sendika kapatıldı. Bu karar Askeri Yargıtay'ca da onandı.

DİSK davası ile gerçekte yargılanan işçi sınıfı idi. DİSK İddianamesinde 864 sayfa işçi sınıfını mahkum etmek amacıyla doldurulmuştu. İşçilerin bir toplumsal sınıf olarak varlığı reddediliyor, işçilerin ekonomik, siyasi, kültürel muhalefeti yasak sayılıyordu. Sendikalar ise düzenin emrindeki kuruluşlar olacaktı ve siyasi etkinlik haklarını kullanamayacaklardı. Nitekim DİSK-I iddianamesinin 104. sayfasında şöyle deniliyordu:

"DİSK'in teşkil ettiği 13. 2. 1967 tarihinde kurucular bu örgütü, devletin batı tipi demokratik düzeni içinde onun çarklarından birisi olmak için kurmamışlardır."

İddianamenin 3. sayfasında da şöyle deniliyordu:

"DİSK, kuruluşunu takip eden yıllarda, işçi-işveren uyuşmazlıklarında benimsediği katı ve uzlaşmaz tutumla, TÜRK-İŞ'e nazaran mensuplarına daha fazla imkan sağlayarak gelişme yoluna gitmiştir."

Yaklaşım budur. Düzenin bir çarkını oluşturacak, siyasi etkinlik hakkını kullanmayacak ve de doğa işlevi olan "daha yüksek ücret" mücadelesi bile vermeyecek bir sendikacılıktır amaç.

İşte bu yaklaşım 12 Eylül darbesi sonrasına damgasını vurdu. 1982 Anayasası ve 1983 sendika yasaları bu yaklaşım ile hazırlandı. Bu yaklaşım için "içerden" gerekli desteği ise TÜRK-İŞ sağlayacaktı. Üyesi olduğu uluslararası kuruluş ICFTU daha 13 Eylül 1980 günü yayınladığı bildiride "görünen niteliği ne olursa olsun, biz her türlü askeri yönetime karşıyız" açıklamasını yaparken, TÜRK-İŞ , 12 Eylül darbesine bakan verdi ve bu yüzden de uluslararası kuruluş üyeliği askıya alındı. Ancak koltuk koruyucular ve işçi sınıfı düşmanları müşterek çıkarlarda anlaşabiliyorlardı.

DİSK davası sürerken İstanbul kararından önce zamanın Çalışma Bakanı TBMM'de yaptığı konuşmada DİSK için " o kafası kopası sendikalar" deyimini kullanıyor, zamanın başbakanı ise DİSK'in hala komünistlerden para aldığını iddia ediyordu.

DİSK davasında nihai karar bekleniyor. Belki daha 4-5 yıl sürecek. Davadaki savunması sırasında "bir işçi kuruluşu hakkında ise nihai kararı verecek olan da işçi sınıfıdır" diyen DİSK Eğitim Dairesi müdürü Faruk Pekin "bu dava neden açılmıştır" sorusunu şöyle yanıtlıyordu:

"Birinci olarak, bu dava 12 Eylül sonrasında örgütlenme özgürlüğünün önemli ölçüde kısıtlanmasının gerekçesini oluşturmada kullanılmıştır. ...İkinci olarak, elde ettiği yüksek ücretler ile tüm işçilerin yönelmeye başladığı DİSK, sendikal mücadele ortamından çekilerek, ücretlerın son 5 yıl içinde net olarak yüzde 50 oranında düşürülmesi gerçekleştirilmiştir. Üçüncü olarak, bu dava ile yarım milyonu aşkın işçi sendikasız bırakılmıştır. Dördüncü olarak, bu dava her zaman siyasi iktidarların dümen suyuna davranan TÜRK-İŞ üzerinde bir baskı aracı olarak kullanılarak muhtemel ufak çıkışlar da önlenmiştir. Beşinci olarak, "ideojik grev" nitelendirmeleriyle grev hakkı kötülenmiş ve sözde bir grev hakkının yasalaşması sağlanmıştır."

DİSK davası ile işçi sınıfı mahkum edilmek istendi. Aradan yıllar geçti. Türkiye 1989 Bahar Eylemlerini, Mengen Yürüyüşünü yaşadı. DİSK ise 24. kuruluş yıldönümünü sosyal hakların ve DİSK'e ilişkin hukuk skandalının ele alındığı bir tartışmalı toplantı ile kutladı. Mücadele sürüyor. ■

Hava-İş Genel Başkanı Atilay Ayçin

"DİSK Yanlışlarıyla Birlikte Değerlendirilmeli"

Geçmişimizi doğru ve yanlışları ile birlikte değerlendirmeliyiz. DİSK hatasız bir yapı değildi. 12 Eylül'ün DİSK yöneticilerini tutukladığı, sendikaların faaliyetlerini durdurduğu bir ortamda DİSK'li işçilerin suskun kalmış olması bile onun ameliyat masasına yatırılması için yeterli bir nedendir. Kuşkusuz DİSK sendikal mücadele tarihimizde Türk-İş'e göre farklı bir yapıyı, farklı bir sendikal anlayışı temsil eder. "Partilerüstü sendikacılık"tan kopuşun simgesidir ve devrimci bir çıkıştır. Ancak DİSK yönetimi işçilere sınıf bilincinin taşınması, ekonomik mücadelenin politik mücadeleye bağımlı kılınması gibi, sendikalara düşen çok önemli işlevleri yerine getirememiştir. Binlerce işçiyi kapsayan nicel çoğunluk, nitelikli örgütlülüklere dönüştürülememiştir. İşçilere yukardan aşağıya yönetimin düşüncelerinin taşınmasından öte, işçi inisiyatifinin geliştirilmesi ve sınıf bilimi doğrultusunda eğitim sağlanamamıştır. DİSK'in kuruluşunun 24. yıldönümünde bütün bu gerçeklikler ele alınmalıdır. Eski yönetiminin mantığıyla oluşacak bir DİSK'in, sınıfın gerçek sendikal örgütü olacağını söylemek mümkün değildir.

Sendikal bürokrasi, eğer sınıf bilimiyle yeterince donanmamışlarsa içinde yer alanları çok kolay öğütüyor. Bir yanda acımasız bir mücadele ortamı var, diğer yanda düzenin sunduğu olanaklar. İşçi denetiminin yeterince olmadığı koşullarda düzenle bütünleşmek çok kolay. Bunun panzehiri işçilerin sendikasına sahip çıkabilecekleri, yönetimde söz ve karar sahibi olabilecekleri örgütlenmeler oluşturmak. "Üreten bizsek, yöneten de olmalıyız" anlayışını onlara taşımak. Bunlar gerçekleştirilmeden yeni bir konfederasyon oluştuğunda, bugün Türk-İş'in muhalefet cephesinde varolan sorunlar bütünüyle oraya da taşınır diye düşünüyorum. ■

DİSK'ten Neden Korkuluyor?

Şükran Ketenci

İşçiler 12 Eylül politikalarına duydukları tepkiyi 1989'da gerçekleştirilen "Bahar Eylemleri" ile güçlü bir biçimde ortaya koydular. Mücadele sdnucu aldıkları parasal haklarla gerçek ücretlerindeki düşüşe bir ölçüde de olsa "dur" dediler.

Dış görünüm üzerinde değil de, biraz yakından gözleyip, duygulardan arınmış değerlendirme yapabildiğimizde DİSK ile Türk-İş'in tabanlarında sendikal örgütlenmelerinde, yönetim kadrolarında öyle uçurum niteliğinde ayırım bulunmadığını söylemek durumunda kalınabilir. Türk-İş'ten koparak kurulan, aynı eğitim ve kültürden geçmiş kadrolarla aynı sosyo-ekonomik koşullarda oluşmuş örgütlenme için doğal bir sonuç bu. Daha da ileri giderek tek tek sendikalar ve şubelerin örgütlenmesini, yapılanmasını irdelediğimizde Türk-İş içinde bazı işkolları ve şubeler için daha nitelikli, ilkeli örgütlenmelerin de bulunabildiğini söyleyebiliriz.

Farklılık ne idi? Neden 12 Eylül yönetimi şekilsel de olsa Türk-İş'i açık bıraktı. Sendikal hakların gaspedilmesi uygulamasının gerçekleştirilmesinde DİSK'in fiilen kapatılmasını, yöneticilerinin yargılanmasını yeterli gördü?

Öncelikle uzun köklü, yerleşmiş bir geçmişten çok, lider kadroların kimliği ile bağlantılı sendikalar ve şubelerin sendikacılık anlayışlarında önemli farklılıklar bulunduğunu vurgulamalıyız. Türk-İş içinde her zaman varolan bu farklılık ve çatışmanın büyümesi, sendikal anlayıştaki uçurum DİSK'in doğmasında başlıca etken olmuştur. Elbette o dönemdeki diğer önemli sosyal gelişmeleri, örneğin TİP'in doğuşu, gelişmesini, soldaki, demokratik örgütlenmelerdeki gelişmeleri ve tümünün sendikal yapılanmaya, örgütlenmeye etkilerini de gözardı edemeyiz. Ancak gerek kopma gerekse sonrasında, genel yapılanma ve sendikal anlayış ile uygulamada DİSK yapısına yakın bazı sendikaların Türk-İş içinde, Türk-İş yapısına yakın bazı sendikaların da DİSK içinde kaldıklarını söylemeliyiz.

Yine de DİSK'in kurulması ile başlayan ve giderek gelişen bir Türk-İş/DİSK ayrımını gözardı edemeyiz. Çünkü örgütlenmelerin iç dinamikleri kadar belki de topluma verdikleri mesajlar önemlidir. DİSK sınıf ve kitle sendikacılığı ilkeleri ile sendikacılık yapmak, Türk-İş ise "partilerüstü politika" ve "uzlaşmacı sendikacılık" damgaları ile işlevini sürdürmek gibi çok önemli rol ayrımı içindeydiler.

Bu çok önemli roller ayırımı başka siyasal partiler ve demokratik örgütlenmeler, Türk solu ve tüm dinamik güçlerin iki örgüte farklı yaklaşımlarını getiriyor, giderek iki örgütlenme üzerindeki etkileşimler, ilgilerle bağlantılı fiili ve yapılanma ayırımı da geliyordu.

Herşeyden önce Türk-İş ağırlıkla kamu sektöründe örgütlü idi. Siyasal iktidarlarla uzlaşan yaklaşımları ile bu örgütlülüğünü kolayca koruma avantajına sahipti. Siyasi iktidarlar için de, sosyal demokratların iktidarda oldukları dönemlerde de hiçbir şey değişmemek koşulu ile, Türk-İş ile anlaşmak kolay ve rahat oluyordu. Ecevit'in DİSK'in desteğine karşılık, 'diyet borcum yok' diyerek iktidara gelir gelmez, Türk-İş ile toplumsal anlaşma yapma yolunu seçmesi, hatta iş kolu yetkisi olmadan Tekel işyerleri için Tek Gıda-İş sendikası ile toplu sözleşme imzalaması, siyasi iktidarların Türk-İş'i seçmelerinin en çarpıcı örneklerinden biridir.

Kaçınılmaz olarak, savunduğu ilkelerin de ötesinde DİSK'in var olması, gelişebilmesi, ilkeli sendikacılık yapabilmesi, daha iyi haklar alması ile doğrudan bağlantılı hale gelmiştir. Özel sektörde işyeri işyeri, işverenlerin büyük direnmelerini yıkarak varolabilme zorunluluğu DİSK'in sendikalarında görev alan kadroları daha dinamik olmaya itmiştir. Sonuç olarak DİSK'e bağlı sendikalar 12 Eylül'e kadar Türkiye'de işçilerin ücret ve işyeri çalışma koşullarındaki iyileşmenin lokomotifi

görevini üstlenmişlerdir. Tekstil, metal işkollarındaki gelişmeler bu anlamda çok daha büyük sayılarla işçi üyelerinin var olmasına karşın, işveren sendikalarına grup sözleşmelerinde direnebilen, grevle hak alabilen DİSK üyesi sendikalar olmuştur. Bu böyle olduğu için de işveren sendikaları ile Türk-İş üyesi sendikalar daha önce anlaşmış, sözleşmelere DİSK üyesi sendikaların alacağı ve daha yüksek olacağı önceden bilinen rakkamların düşük rakkamla sözleşme imzalamış sendikaların üyelerine de verileceği yolunda hükümler konmuştur.

DİSK üyesi sendikaların toplu sözleşme masalarındaki lokomotif işlevi elbette sosyal alanlarda da gücünü ve dinamizmini geliştirmiştir. DİSK bütün faaliyetleri ve eylemleri ile toplum dinamiklerini yönlendiren, söz sahibi üye sayısının daha az olmasına rağmen Türk-İş'ten çok daha etkin bir işçi konfederasyonu kimliğini kazanmıştır.

12 Eylül yönetimi işte bu nedenle sendikal haklarını gaspedilmesinin kolayca gerçekleştirilmesinde tepkiyi yok etmek üzere DİSK'i hedef seçmiştir. Dünyaya görüntü verilirken sendikaların kapatıldığı ve sendikal hakların yok edildiği gibi bir seçimin saklanması yoluna gidilmiştir. DİSK fiilen kapatılarak, yöneticileri işkence ve tutuklanmaya muhatap edilerek bütün Türkiye işçi sınıfı ve bütün sendikacıların yıldırılması, caydırılması, köleleştirilmesi seçilmiştir. Böylece Anayasa ve yasalardaki sendikal hakların özünü ortadan kaldıran değişiklikler kolayca yapıldığı gibi çok daha önemlisi, işçiler ve sendikacıların bilinç altına yasakların, köleliştirilmenin yerleştirilmesini sağlayan ortama katkı sağlanmıştır. Türk-İş yönetimi niteliğine bakmaksızın ihtilal yönetimi ile de uzlaşma yolunu seçmiş, ihtilal hükümetine genel sekreterini bakan vermeye kadar işi ileriye vardırmıştır. Sonra da Türk-İş'i kapattırmamış olmakla övünmüş, bunu kazanç hanesine yazmıştır.

1984 sonrası sivil iktidarlarda, yeni yasalarla yeni sendikal düzene geçişte verdiklerinin karşılığı olarak Türk-İş çok kazançlı çıkmış görünümdedir. Toplu pazarlık haklarından yararlanabilmeleri için DİSK üyesi işçilerin de zorunlu üyeliği ile üye sayısı birden artmış, 12 Eylül öncesinde Türk-İş'i yavaş yavaş küçülten rekabet ortadan kalkmıştır. Ancak 1984 yılının daha ilk aylarında Türk-İş yöneticileri ne kadar çok şey kaybettiklerinin ayırımına varmışlardır. 12 eylül öncesinin ortamında ve koşullarında DİSK varken, daha demokratik bir hukuk düzeni ve hak arayabilme dinamizmi sözkonusu iken, "uzlaşma" ortamında da olsa Türk-İş'i ciddiye almak, masalarda birşeyler vermek durumunda olan siyasi iktidarlar ve işverenler, tavırlarını değiştirmişlerdir. Yeni düzende siyasi iktidar için Türk-İş'in caydırıcı bir kimliği yoktur. Toplu pazarlık masalarında işverenler kolayca istemlerini dikte ettirebilmektedirler. Sonuç olarak imzalanan her yeni sözleşme işçiye hak getirici değil, hak götürücü olmuştur. İşçinin sürekli hak kaybetme karşısında korkuyu yenmeyi öğrenme, tepki göstermeye başlaması noktasına kadar.

İlk önemli taban tepkileri, 1989 yılının bahar eylemleri ve 1990 sonunda madencilerin "büyük Zonguldak direnişi" değişimin sağlıklı bir sendikalizme geçişin ilk ciddi adımları. DİSK'in geleceği sorusuna da bu ilk ciddi sevinçli adımlardan yola çıkarak yanıt aramak doğru olabilir.■

Petrol-İş Genel Başkanı Münir Ceylan

Birlik Türk-İş'de Olmalı

DİSK her şeyden önce yaşanan bir olgu. DİSK'in Türkiye'deki sendikal harekette yaptıkları ortadadır. İşçi sınıfı hareketine, demokrasi mücadelesine katkıları inkar edilemez.

Ancak bugün ayrı bir konfederasyon kurulması, sendikal birliğin Türk-İş'de gerçekleştirilmesi ve bugün konfederasyon içinde egemen olan anlayıştan farklı bir sendikal anlayışın hakim hale getirilmesini engelleyecektir. Türk-İş'de egemen olan anlayış, salt uzlaşmacı ve teslimiyetçiliğe giden ve sendikanın bir sınıf örgütü olduğunu reddeden bir anlayıştır. Oysa her şeye karşın Türk-İş özü itibarıyla bir sınıf örgütüdür ama hem bu gerçeği hem de sınıf mücadelesi anlayışını kabul etmemektedir. Bizim savunduğumuz anlayış ise sorunların demokratik uzlaşma yoluyla çözülmemesi halinde sınıfın gücüyle, tavrıyla mücadele etmenin kavgasını vermektir. Bugün DİSK kurulursa hoşnutsuz ve sendikalara güvensiz işçi kesimlerini alıp götürebilir mi bunu değerlendirme imkanım yok. Eğer böyle bir itibar görürse, işçiler böyle bir yapı içinde yeralmayı yeğlerlerse buna saygı duyarız. Ancak esas önemlisi işçilerin şurada ya da burada bulunmazdan önce, Türk-İş bünyesindeyken de kendisi aleyhine politika üreten yöneticilere seyirci kalmamaları, yöneticiler mücadele etmiyorlarsa duruma müdahale etmeleridir. İşçilerin bundan farklı bir anlayışları olursa orada da her şey baştaki yöneticilerin insaf ve anlayışına kalır. İşçi meselelerine, sendikasına sahip olmalıdır. Zaten giderek böyle bir eğilimin de işçiler arasında yaygınlık kazandığını görüyoruz.

Ben geçmişte DİSK'de bulunmadığım, hatta o dönemde sendikacı bile olmadığım için o günkü gözlemlerimle bazı taktir ettiğim tavırlarını görmekle birlikte katılmadığım yönlerinin de bulunduğunu söyleyebilirim. Bizim bugün savunduğumuz anlayışın DİSK'in devamı gibi yalnış anlaşılmaması için söylüyorum. Bu çerçevede Türk-İş içinde mücadelesini verdiğimiz anlayışa göre, sınıfın dünya görüşüne ters düşmeyecek ekonomi ve demokrasi programlarını gerçekleştirmek ve varolan koşullara uygun politikalar geliştirmek gerekiyor. Biz Türk-İş içinde olmayı savunmamıza karşın başka sendikalar ve konfedarasyonlarla da ortak tavır içinde bulunulmak gereken konularda işbirliklerine gitmekten yanayız. Bunun dışında DİSK'in, kurulmak için bir demokrasi mücadelesi vermesi gerekiyorsa biz buna katılmaya da hazırız.. ■

Cizre İzlenimleri

CEZALANDIRILAN CİZRELİ

Semra Somersan

Urfa'lı şoför savaş nedeniyle Güneydoğu'dan kaçıp sonra geri dönenlerden üç misli taksi parası aldıklarını anlatıyor. Kaçanların çoğu zenginler, yani Türk, diye bildiriyor şoför. Kürtler fakir. Durdukları yerde duruyorlar.

"Bombardıman uçaklarından korkmuyor musunuz?" diye soruyor Avrupa Parlamentosunda Yeşil milletvekili Claudia Roth Kasım ayındaki ilk Güneydoğu ziyaretinden sonra, savaşın 21. gününde Yeşillerin sözcüsü Ali Yurttagül'le yaptığı ikinci ziyarette.

- Korkacak ne var? Biz zaten bitmişiz. Zenginler hep gitti. Herşeyi kaybettik. Yiyecek alamıyoruz.

- Sığınaklar?

- Sığınak kimse bilmiyor ki. Vilayetin altında, Emniyet Müdürlüğünün altında sığınak var. Hepsi bu. Başka kimse için sığınak yok.

- Hayatında hiç alarm duydun mu?

- Yoo. İtfaiye sesi duydum yalnız. Ama geçen pazar günü alarm olacak dediler. Bekledim. Ses gelmedi. Polise sordum. Polis, "Size gelmemiş, buraya geldi." dedi.

- Gaz masken var mı?

- Urfa'da gaz maskesi yok. Kimde para var ki almaya. 300'bin lira falanmış.

Claudia Roth'un bıraktığı yerden Ali Yurttagül sürdürüyor soruları:

- Kanun değişecekmiş. Kürtçeye serbestlik gelecekmiş. Kürtçede şimdi serbestlik yok mu?

- Var daaa... Yasak...

- Yani Kürtçe yasak ama herkes konuşuyor öyle mi?

- Yani yasak olması lazım. Konuşmak yasak.

Claudia Roth için herşey Almanca'ya çevriliyor. Neyse ki 2932 sayılı yasayı ve önerilen değişikliği anlatmak gerekmiyor. Roth bir gün önce Ankara'da bakanları, milletvekillerini, siyasi parti liderlerini bu konuda bombardımana tutmuş zaten.

Diyarbakır'da pek çok kişi Kürtlerin sesini Avrupa Parlamentosu'nda duyurmak için Roth ve Yurttagül'e görüşlerini, sorunlarını anlatıyorlar. Ama Roth onlar kadar umutlu değil: "AT size demokrasi getirmez çünkü kendi yapısı demokratik değil" deyiveriyor.

"Biz de bunun farkındayız" diyor biri, "Ama siz, sizler, Türkiye'yi ABD'den uzaklaştırın. Bu biz Kürtler için biraz daha az gözyaşı, daha az kan demek olur. Hegemonyacı devletler bize göre değil. İran İslam hegemonyasını öne çıkarıyor, bize zararı oluyor. Türkiye ABD'yi destekliyor, bize zararı oluyor. Irak Arap milliyetçiliğini öne çıkarıyor, bize zararı oluyor."

Demokratikleşmenin bu bölgeye ne etkisi olabilir? "Tahmini güç" diye yanıtlıyor biri Roth'un sorusunu, "Ama Kürtlerin rahat nefes alacağı ortama ihtiyaç var. Hergün pek çok insanımız ölüyor. Yirmi yıl önce Kürt kimliği yoktu. Büyük bir asimilasyonla karşı karşıya kaldık. Hergün pek çok insanımız asimile oluyor. Bu da zengin bir kökün, bir kökün, bir kültürün, bir geleneğin yı-

"Biz Kürtçe yaşamak istiyoruz. Bizi bir ulus olarak kabul etsinler yeter."

kılması demek. İnsanlığın zenginliği engelleniyor."

Bir başkası "Biz Kürtçe yaşamak istiyoruz" diye atılıyor. "Kürtçe kitap, sinema, radyo, televizyon istiyoruz. Kürt insan olmak istiyoruz. Öyle fazla birşey istemiyoruz. Korkmasınlar. Bizi bir ulus olarak kabul etsinler yeter."

Ancak, değil ulus olarak kabul edilmek, Kürtlerin çoğunlukta olduğu yerlerde belediye olarak kabulleri bile zor resmi makamlarca. Cizre'nin 30 yıllık tarihinde ilk kez makamında çalışarak iş yapabilen, Cizre tarihine de bu ünvanla geçecek Belediye Başkanı Haşim Haşimi 1989 yılında Cizre belediyesi'ne Bakanlıktan toplam 18 milyon TL geldiğini belirtiyor. Cizre Belediyesi bununla halka hizmet mi versin, yakıt parasını ve memur maaşlarını mı ödesin? Cizre ayaklanmış ya bir kez, kolay affetmiyor Hükümet. Ama 1990 yılında yine de biraz daha cömert davranmış: 1989 yılında Belediye 9 ay memurunun maaşını ödeyemezken, 1990 yılında bu süre 7 aya inmiş.

Şimdi? "Şimdi Bakanlığa 3 milyar borcumuz kaldı" diyor Haşimi, "Ama borç bitmez. İller Bankasından yüksek faizle borç aldık." Belediye'nin derdi maaşlarını ödeyememekle bitmiyor. Cizre'nin çöpünü 3 traktör ile 10 merkep kaldırıyor, götürüp Dicle'nin kıyısına bırakıyor. Su yok. Cizre'li 6 yıl "....'lu su içmiş. İçilen sudaki koli basili miktarı öyle yüksek çıkmış ki Sağlık Bakanlığı memuru miktarını yazmaya cesaret edememiş, "Litrede 240'dan fazla" demekle yetinmiş.

Savaş nedeniyle Cizre'de heryer kapalı. Halkın çoğu E-24 Kara yoluna bağlı ticaretle geçinirken Körfez Krizi ticareti yoketmiş. "Şu anda halk açtır. Gerçekten açtır" diyor Haşimi. Belediye Başkanı Ağustos sonunda Yıldırım Akbulut'a mektup yazarak durumu bildirmiş, Hükümet'ten yardım istemiş. 20 Eylül 1990'da Başbakan Halkla İlişkiler Müdürlüğü'nden Hasan Tekeli imzası ile gelen mektupta "gereğinin yapılmak üzere İç İşleri Bakanlığı'na" bildirildiği söylenmiş. Dörtbuçuk aydır "Başbakan" dosyasına yanıt yok. Cizreli cezalı. Hükümetin benimsediği savaşın bedelini ödeyecek.

Sivil savunma için, savaşın 21. günü savunma ile ilgili iki broşür gelmiş. Broşürlerden biri değişik siren seslerinin ne anlama geldiğini ve bu siren duyulduğunda ne yapılması gerektiğini belirtiyor. Diğeri "Kimyasal Saldırı Maddelerine Karşı Korunma Önlemleri" ismini taşıyor. Önerilen korunma yöntemleri arasındaki en önemli unsur gaz maskelerinden 52 bin nüfuslu Cizre'ye 150 tane tahsis edilmiş, sivil savunma personeline tahsis edilmek üzere. Belediyede sivil savunmacı olmadığı için, Başkan dahil kimsenin maskesi yok. Ama sivil savunmacılar onları avutmuş: "Kötü durum olursa Belediye personeline veririz" demişler.

Cizre Belediyesi kötü durumu bekleye, ya da bir umut beklemeye dursun, savaş nedeniyle kendilerine Bölge Valiliğince 24 tane gaz maskesi tahsis edilen Diyarbakır Belediye Başkanı Turgut Atalay Güneydoğu'daki savaş önlemlerini kibarca özetliyor: "Tarafımdan hükümetin savaş nedeniyle bölgeye herhangi bir yardım yaptığı gözlenmedi." ■

Özal, "Tu Çewayi Lo..."

Özal, Amerikancı çevreleri de yanına alarak, Türkiye'de "Kürt reformu" başlattı. Özal'ın planlarına göre Kürtler, ilk etapta, "tu çewayi lo" demekle yetinecek. İkinci etapta, "Kürt hamisi" Özal'ın yüksek müsadesiyle! belki, "ez başım" da diyebilecekler. Kürtlerin bu "numarayı" yutmadığı görülüyor.

Bakanlar kurulu toplantısında, Kürtçe yasağının kaldırılmasından sonra, Türkiye'de hareketli günler yaşanmaya başlandı. Herkes fikrini söylüyordu. Diyarbakır'da bindiğimiz bir taksi şoförü de fikrini söyledi: "Bizi gene ekmek istediler". Evet, Kürtler Özal'ın son Kürt atağına(!) genellikle, "ekilecekleri" şüpheyle bakıyorlar. Bir kere hiç kimse olaya "demokratik gelişim" olarak bakmıyor.Çok değil bundan iki yıl önce Yıldırım Akbulut, SHP'nin 2932 nolu yasanın kaldırılması yönündeki teklifini, "Atatürk milliyetçiliği ve devlet düzeninin tamiri imkansız yaralar açacağı gerekçesiyle" reddediyordu. Bunu Kürtler de biliyordu. Oysa aynı Akbulut, herhalde "devlet düzeninin bozulması halinde bir tamir aracı" bulmuş olamazdı bu kadar kısa süre içinde. Diyarbakır HEP il başkanı Mustafa Özer, "kimseyi kandırmasınlar" diye özetliyordu fikirlerini. Özer'e göre, "ortada ANAP'ın politik çıkarları" vardı.

Hem zaten, mesele abartılıyordu. İlk ağızda renkli basının da koroya katılmasıyla abartı yerini bulmuştu. Sanki, Kürtlerin tüm sorunları bitecek, ortalık güllük gülistanlık olacaktı. Zaten "çatlak sesler" de buna kanıyordu. Oysa toz duman biraz durulunca, Özal, milletvekillerini bir tarafa çekiyor, diplomatik bir üslupla, "sesinizi kesin, bir verip, onbir alacağız" diyordu. TC'nin Adalet Bakanı da, "olayı büyütmeyin, hiç bir şey yok, sadece konuşma yasağı kalkacak" diyordu. Ancak Kürtler zaten Kürtçe konuşuyordu. Tepkisini topladığımız Kürtler, "biz zaten Kürtçe konuşuyoruz, kimi kandırıyorlar" diyorlardı. Viranşehirli çiftçi Ömer Özkan, "hükümetin amacı, Kürtlerin sırtından çıkar elde etmektir" diyor. Hakkarili Avukat Naim Geylani, "Kürtçe konuşmak zaten serbestti. Kürtçe serbestisi, jenosidin ve asimilasyonun kalkacağı anlamına gelmez" diye konuşuyor.

Kimsenin fikrini alma gereğini hissetmediği Kürtler, genel anlamıyla Özal'ın "numarasını yutmamıştı". Hiç kimse olaya, bu kadarla da olsa, Kürtlerin mücadelesinin dayatması sonucu olarak bakmıyordu. Sanki, bu düzenleme ya da ileride yapılacak olası düzenlemeler, "Kürtlere sadaka olarak veriliyordu". Nusaybinli Doktor Cemal Kahraman, "bu bir lütuf değildir", Diyarbakırlı Avukat Cabbar Leygara "Botan hareketi ivme kazandıkça, yönetimin verdiği tavizler artacaktır" diyordu. Kürtlerin genel kanısı, düzenleme bir şey ifade etmiyorsa da "bu Kürt muhalefetinin savaşımının sonucuydu". Diyarbakır'da görev yapan Türk asıllı Deniz Başkol ve yine Türk asıllı öğretmen Befiin, "Kürtler söke söke haklarını alıyorlar" diye dile getiriyorlar Kürt gözlemlerini.

Olayı olumlu bulanlar da var. Ancak hemen çekince koymaktan de geri durulmuyor: "Olumlu, ama..." diye başlayan fikirler, genellikle işin arkasında bir çapanoğlu olduğunu söylüyor. Bunlara göre Türkiye, Saddam sonrası birşeylerin "tüyosunu" almış olmalı. Zaten Özal da bu yönde işaretler veriyor. Hatta son verdiği demeçlerin birinde, "haritanın kesin değişeceğinden sözedip, Kürtlerin hamisi olacaklarını" söylüyordu.

Kürt örgütleri yayınladıkları bildirilerde, son düzenlemeyi, "kırıntı" olarak yorumluyor, "ne şekilde olursa olsun ülkemizin tek karış toprağı üzerinde bile emperyalist denetimi reddediyoruz" diyorlardı. ■

Faysal Dağlı

İnsan Hakları Mücadelesi

SORUNLAR VE EYLEM BİÇİMLERİ

İdem Erman

avaş şimdilik burnumuzun ucunda dururken, üstelik modern zamanların bu en garip ve anlaşılmaz savaşına Türkiye de taraf olmuşken, İnsan Hakları Mücadelesinin Türkiye cephesi üzerine bir yazı kaleme almak akıl karı bir iş olarak görülmeyebilir.

Malum.. gün mücadele günü şimdi, lafla uğraşacak ve tartışacak zamanımız yok.

Bence, bazı şeyleri söylemenin, söylenmişlerin altını bir kez daha çizmenin tam sırası şimdi. Çünkü İnsan Hakları Mücadelesinde son dönemlerde yaşadığımız tıkanıklıklar artık DAYATIYOR.

Halkın yüzde sekseninden fazlasının savaşa karşı olduğu bir ülkede İnsan Hakları Savunucuları, savaş karşıtı eylemlerini sadece 50 kişiyle yapıyorlar. Diğer yandan halkının yüzde doksanı Körfez'de bir "askeri müdahale"nin kaçınılmaz olduğuna inanan Almanya'da savaşa karşı yapılan mitinglere katılan insanların sayısı yediyüzellibinlerle ifade ediliyor.

Tarihsizlik depolitizasyonu hazırlayan en önemli nedenlerden biri. 1980 öncesini unutturma çabaları o kadar da boşa gitmedi. Genç kuşaklar, ablalarının ve abilerinin protesto eylemlerini, muhalefetlerini ancak vahşice bastırılmış kalkışmalar olarak tanıyorlar galiba. Bu koşullarda "demokrasi" mücadelesi ile içiçe geçmiş "İnsan Hakları Mücadelesi" kitlelerle bütünleşmekte önemli zorluklar çekiyor.

Oysa, hak ihlalleri Türkiye'de hergün herkesin başına çeşitli biçimlerde geliyor. Çünkü devlet, "adeta bir insan hakları ihlal aygıtı" olarak çalışıyor bu ülkede. Bu bağlamda, İnsan Hakları Mücadelesi kitlelerle bağını kurabilecek en uygun zeminlerden birini oluşturuyor. Çünkü doğrudan doğruya "birey" diye birşeyin üstüne oturuyor. Herkesin "kendi" adına, "kendi" söylemiyle, "kendi" talepleriyle varolabileceği bir alan. Buna karşın resmi nüfusu 8 milyon olan İstanbul gibi bir metropolde insan Hakları istanbul Şubesi'nin 1.100 üyesi var. İşin bir başka trajik boyutunu dernek içinde oluşturulmuş komisyonlarda çalışan aktif üye sayısının en iyimser bir abartmayla 100 civarında olması oluşturuyor. Derneğin bütün etkinliklerinde bu 100 üyeden fazlasını görmek mümkün olmuyor.

Hak ihlalleriTürkiye'de hergün herkesin başına çeşitli biçimlerde geliyor. Devlet "adeta bir insan hakları ihlal aygıtı" olarak çalışıyor

Uzun bir giriş oldu biliyorum, ama sadede gelmek pek o kadar kolay değil. Dedim ya, sorunlar dağ gibi. Depolitizasyon, kitlelerle bir türlü bağ kuramamak sorunların bir boyutuyken, diğer bir boyutu da İnsan Hakları Derneği'ne üye olma duyarlılığını göstermiş "birey"lerin kafalarındaki İnsan Hakları kavramlarında. Derneğin mücadele perspektifi de tam bu noktada sınırlanıyor zaten. Bir türlü aşmayı başaramadığımız bir "hak öncelikleri" sorunumuz var. Hepimiz oturup konuştuğumuzda bu tür önceliklerin varlığını hep yadsıyoruz ama pratikte mutlaka ve mutlaka yaşıyoruz. Bir yandan hayat bu tür öncelikleri dayatıyor, bir yandan da hayatın dayatmasının ötesinde kendi perspektifimizde var bu öncelikler. Herkesin kendi mağduriyet alanında aktif çalışması makul ve normal karşılanabilir ama böyle bir durumda Çocuk Hakları Komisyonunda da çocukların çalışmasını beklemek durumunda kalabiliriz. İnsan Hakları Mücadelesine kendi mağduriyet perspektifinden bakmak bir süre sonra derneği belli kesimler için işlevsiz hale getirecektir de. Örneğin -bir mucize olup- cezaevlerindeki durum düzelse, dernek, tutuklu ve hükümlü yakınları için işlevsiz hale gelecektir, ya da K...... ayrı bir devlet olarak örgütlenirse, Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı'nı insan hakları mücadelesi perspektifi olarak önlerine koymuş Kürt arkadaşlar, artık derneğe uğramayacaklardır belki de.

"İnsan Hakları Mücadelesi" ile "Demokrasi Mücadelesi"nin içiçe geçmişliği de bir bakıma bu kargaşanın bir nedeni. En demokratik yapılarda bile "İnsan Hakları Savunucuları" var olmak zorunda oysa. Çünkü, İnsan Hakları Savunucuları daima ezilenden yana taraf olmak durumunda kalacaklar. Demokrasilerde, hatta sosyalist toplumlarda bile "iktidar" ilişkileri bir şekilde var olacak çünkü. "Hak öncelikleri" sorununu aşabilmek için de öncelikle hayatın dayatarak iç içe geçirdiği bu iki mücadele biçimini doğru ilişkilendirmek zorundayız. Bir yandan demokratik bir toplum için mücadele ederken, en demokratik yapılanmalarda bile hala bizlere, insan hakları savunucularına gerek olacağını, işlevimizin sona ermeyeceğini çok iyi bilmek zorundayız. Varoluş nedenimizin yalnızca halihazırdaki durumun dayatmalarıyla mücadele

etmek değil, "İnsan Hakları" kavramını geliştirmek, varolan beyanname çerçevesini aşmak, sınırlarını geliştirmek, insanlara yeni boyutlar, yeni haklar sağlamak olduğunu asla unutmamak zorundayız. Ama ne yazık ki, biz kendi alanımızı "Hak öncelikleri" ile sınırladığımız noktada, birinin bir gün dernek kapısından içeri girip "benim sokakta sevgilimi öpme hakkım ne olacak" diye sorma cesaretini kendinde bulabilmesi çok zor. Oysa, "sevgiyi ifade etme hakkı"diye tanımlayabileceğimiz bu durum ülkemizde "Polis Vazife Selahiyetleri Kanunu" tarafından yok sayılmakta, engellenmekte, ihlal edilmekte. "Umum ahlaka mugayyir" hallerde polisin böyle bir yetkisi var. üstelik bu "umum ahlaka mugayyir" durum her polis memuruna göre değişebilir bir durum. Bazen elele tutuşmak bile bu kapsama girebiliyor, örnekleri yaşandı. Diğer yandan cezaevlerinde şimdilik bir sükunet durumu yaşandığı için İstanbul Şubesi Cezaevleri Komisyonu çalışmıyor. Kısacası hala mücadele alanlarımızı devlet belirliyor. Platformumuzu, perspektiflerimizi kendi pratik mücadele programımıza göre değil, devletin bizim önümüze dayattığı gündeme göre ayarlamak zorunda kalabiliyoruz. Çerçeve dışına bir türlü çıkamıyoruz.

Bir diğer sorunumuz da eylem biçimlerimizde yaşadığımız tıkanıklık. Kendimizi, derdimizi ifade ederken çektiğimiz zorluklar. İnsan Hakları gibi bir zeminin çok fazla insanı, hatta herkesi kucakladığını varsayıyoruz, daha doğrusu bunu biliyoruz. Bu nedenle de kendimizi ifade ederken kullandığımız söylemin kendine özgüllüğü bir yana, insanların "siyasi eğilimlerine" göre kategorikleşmesini önleyici bir yapısı olması gerekiyor. Çünkü insan hakları savunucuları, yaşama hakkına karşı yöneltilmiş en korkunç olay olan savaşa her koşulda karşı çıkarlar. Çünkü onları ilgilendiren bir devletin bir başka devlet tarafından yutulmasından çok savaşın "birey"ler üzerinde yol açtığı sonuçlardır. Savaşın yol açtığı çevre kirlenmesinden, sığınaklarda salgın hastalık tehlikesinden, açlık tehlikesi ile karşı karşıya kalan çocuklardan, ekonomik zorlukların fahişeliğe zorladığı kadınlardan ve en önemlisi savaşta ÖLEN insanlardan söz etmek zorundadırlar. Özgül alanı bunlardır. Halkın yüzde sekseninin savaşa karşı olduğunu kamuoyu araştırmalarıyla ifade ettiği bir ülkede belki de bu yüzde seksene ulaşmanın yollarından biri de özgün, naif bir "insani" söylemdir.

Kullanılan eylem biçimleri de kitlelere ulaşmanın önünde bir engel gibi geliyor bana. Kitlesel yürüyüşleri örgütlemek devlet güçleri tarafından engellendiği gibi İnsan Hakları Derneği'nin de boyunu aşıyor. Pratik bunu son dönemde de gösterdi ne yazık ki. Sık sık örgütlenen imza kampanyaları tek bir gazetenin sayfalarına tıkanıp kalıyor. Açlık grevleri etkili eylem biçimleri olarak anlamını yitirdi. Eylem biçimlerindeki tıkanıklıkların en önemli nedenlerinden biri kullanılan bir eylemin her fırsatta tekrarlanarak tüketilmesi, yeni ve etkili eylem biçimleri bulmakta yaşadığımız "yaratıcılık bunalımı".

Depolitizasyondan muzdarip, tarihsizlikle malul, haklarından habersiz insanları "kendi haklarına sahip çıkmaya" çağırmanın başka yolları bulunmalı artık. En azından çağırmaktan çok aralarına karışmak, onlara gitmek gerekiyor galiba. Bu nedenle İnsan Hakları Mücadelesinin eylem biçimleri az sayıda insanla kalabalıkların arasına karışmak, insanların alışveriş ettikleri, gezip dolaştıkları, çalıştıkları, günlük yaşamlarını sürdürdükleri her yere yayılmak zorunda. Belki de o zaman gazetelere "şu gün, şu saatte, şurada, şunun için şunu yapacağız, siz de gelin" diye verdiğimiz ilanların ardından gittiğimiz yerde 150 kişi olmaktan kurtulacağız. Örneklerini belli ölçülerde yaşamaya başladık çünkü. Ortaköy'de İnsan Hakları Haftası kapsamında gerçekleştirdiğimiz "Yaşama Hakkı İçin Resim Yapıyoruz" gösterisi sırasında yağmura ve soğuğa rağmen kucaklayabildiğimiz insan sayısı bunun önemli bir göstergesi. Mis sokakta engellenen "Barış Şenliği"nin basın açıklaması sırasında polisin engellemesine karşı "bizim" değil, "yoldan geçen" insanların bir anda "Savaşa Hayır" sloganını atmaya başlamaları kayda değer bir başlangıç. Bu tür eylem biçimlerini sürekli ve her ihlalle ilgili olarak yaratmak ve geliştirmek zorundayız.

Evet, sorunlar dağ gibi. Hem kendi kafamızda, kendi perspektiflerimizde, söylemimizde, mücadele biçimlerimizde, kendimizi aşma kararlılığımızda, isteğimizde, sayımızın azlığında. Yazmakla bitmeyecek. her biri de aslında ayrı bir yazının konusu gerçekte. Hayat dayatıyor, tıkanıklıklarımız dayatıyor ve biz çok azız... ■

Eylem biçimlerindeki tıkanıklığı aşma yolunda önemli bir çaba; "İnsan hakları, şimdi" konseri. Teknik eksikliklerine karşın, konser kalabalık ve coşkulu bir kitleyle gerçekleşti.

Gecekondu Yıkıntıları Üzerine İnsan Hakları Parkı

50. YIL MAHALLESİNDE SEVGİ BAĞLARI

Hakkı Zabcı

İnsan Hakları Günü"nün yaşlı adamı, mahallesinde, İlknur ile birlikte daha evinin avlusundan içeri adımımızı atmadan önümüzü kesti. "Bakın evlatlar" dedi, "eğer bizim sırtımıza binmek için geldinizse, birşeylere bizi malzeme yapacaksanız veya şu ya da bu siyasete bizi peşkeş çekecekseniz çekin gidin".

Yaşar amca(Yaşar Odabaşı) ile ilk senli benli karşılaşmamız böyle oldu. O bizi sevdi, biz onu daha çok sevdik. Oturduk. Destursuz söze başladı. Söz döndü dolaştı "insan hakları"na takıldı kaldı.

"Buranın insanı, buraya dışarıdan insan ithal edilmedikçe biziz. İnsansız insan hakları olur mu? İnsan gibi yaşamanın şartlarını yaratmak için çabalamadan, insan ve insan emeğini her türlü beladan korumadan, bütün memleketi insan hakları heykelleriyle donatsan, heryeri insan hakları parkı yapsan neye yarar? Ben, sen, bütün bu insanlar biblo mu ki, tutup onları vitrine koyasın. İnsan haklarının vitrini olmaz. Bu kadar haksızlığın, zorbalığın olduğu yerde işte meydan; göster insan hakları savunuculuğunu da seni alnından öpeyim. İnsan hakları heykeli, insan hakları uğruna verilmiş bir çabanın ürünü değilse yapılan heykelin altında başka bir çıkar sevdası yatıyor demektir. Bu siyasi çıkar da olabilir, başka bir şey de olabilir.

Gecekondun gidecek, kendi diktiğin karaçamlar gidecek, yerinden-yurdundan olup sen gideceksin; senden açılan yere insan hakları anıtı dikilecek. Olur mu?

Biz, gecekondumuzu yıktırtmayız, burdan da başka biryere gitmeyiz.. Çok iyi biliyorumki, buradaki gecekonduların bir tanesinin bir tek taşı sökülse, kesin arkası gelir. Hepsi bir bir gider. Bu yüzden birlik olmak, birlikte hareket etmek gerek. İçimizden birisini yalnız yakaladılar mı, onu önce kandırırlar sonra da anasını bellerler. Birbirimize kenetlenmeli ve birlikte hak aramalıyız. Ben hakkımı arıyorum, ararken de kendime yandaş bulmaya çalışıyorum. Onun için insan hakları toplantısına gittim. Kendime yandaş ararken ANAP'a gitmiyorum. Bakanlıklarda yardakçılık yapmıyorum. Meclis'te şu ya da bu partiden milletvekilini ayarlamaya çalışmıyorum. İnsan Hakları günü toplantısına gidiyorum ve oradan da kovuluyorum. Ha be adam, işkenceye karşı çıkacaksan bensiz, bizsiz karşı çıkabilir misin, bizi yanına alamazsan kimi yanına alacaksın. Lafa gelince, halkımız deyip duruyorsun. Efendi, biz onun bunun çocuğu değiliz, biz halkız. Beni kovan zihniyetle insan haklarını parkta ve heykelde gören zihniyet aynı zihniyet.

Hükümetten hak talep ediyorum. Belediyeden hak talep ediyorum. Eğer hak aramak suç ise ben bu suçu işliyorum. Ve, bunu burada bütün dünyaya ilan ediyorum..."

Yaşar amca daha konuşacaktı, ama, komşular bir bir sökün ediyorlar-

Bir Mahalle Türkiye Basınına Soruyor...

Değerli Basınımızın Yazı işleri Müdürlüklerine

Daha önce duyurduğumuz gibi İnsan Hakları Anıt Heykelinin kurulacağı 50.Yıl Parkı'nda, 50.Yıl Mahallesi sakinlerinin basın toplantısı yapılmıştır. Bu basın toplantısına 150 mahalleli katılmıştır. Ayrıca heykeltraşlar, mimarlar, Mimarlar Odası ilgilileri, Çankaya İmar Müdürlüğü yetkilileri basın toplantımızda hazır bulunmuşlardır. Eski Ankara Belediye Başkanlarından Sayın Vedat Dalokay, SHP Çankaya İlçesinden Sayın Mehmet Kibar ve Şükrü Genç'ten oluşan bir komisyon sorunlarımızı dinlemiş ve hak vermişlerdir. Bir saat süren basın toplantımız sırasında Anıt Heykel'in yok edeceği 60 yıllık çamların çevresinde insan zinciri oluşturulmuştur. Bu basın toplantısına katılan yarışmacı mimarlar ve gecekondu sakinleri ayrı ayrı demeçler vermiş, basına açıklamalar dağıtılmıştır. Demokrasimizin dördüncü kuvveti olan Türk Basını'nı göreve davet ediyoruz. Vicdanlarınızın üstünden ölü toprağını kaldırınız. Haksız idari uygulamalar karşısında halkın yanında yer alınız. Bize, sorunlarımıza sahip çıkınız. Bu sadece bizim bir dileğimiz değil, aynı zamanda sizin görevinizdir. İlgili idarelerin demeç bülteni olmak ya da gazete olmak sizin elinizdedir. Eğer gazeteniz baskısına böyle bir haber geçilmemişse, nedenini Ankara bürolarından sorunuz. Haber yayınlamak Türkiye'de ne yazık ki basınımız için bir tercih sorunu olmuştur. Ama haber toplamaktaki ihmal sizce bağışlanabilir mi? Bir mahalle Ankara'dan Türkiye Basını'na bu soruyu soruyor.

Basın toplantımıza katılan değerli basın mensuplarına, sorunlarımızı dile getiren gazetelere ve Güneş Gazetesi'nin Ankara temsilcisi Sayın Nurcan Akad'a teşekkürü borç biliyoruz.

Saygılarımızla
50. Yıl Mahallesi sakinleri
Hıdır Kış/ Hanım Karcı/ İsmail Soytemiz/İhsan Soytemiz/Hasan Çetin/Yaşar Odabaşı/Feride Aksal/Necla Salihoğlu/Necla Odabaşı/Vildan Odabaşı/Osman Evci/Ramazan Canlı/Nermin Küçükyılmaz

Yaşar Odabaşı: "Ben hakkımı arıyorum. Hak aramak suçsa, ben de bu suçu işliyorum."

dı. Mahalle meclisi kurulmuştu bile. Herbiri bir felsefe profesörü sanki. İlknur ve ben de saatin durdurulmasını isteyen meraklı birer öğrenci. Pür dikkat alaylı profesörleri dinliyoruz.

İsmail(İsmail Soytemiz), benden epey küçük, ama bizim akranımız. Ama yaşından on yaş daha büyük. Görmekte olduğu hukuk öğreniminden dolayı mahallenin fahri hukuk danışmanı. Ama herşeyden önce insan. O anlatıyor biz dinliyoruz.

"Bir yavru köpeğimiz vardı. Anasından erken ayırmış, beslenmesini biz üstlenmiştik. Onu çok seviyorduk. Birgün bir dalgınlık anında yavru dışarı fırlamış. Ara tara yok. Komşunun oğlu almış, o filancaya vermiş, filanca bir başkasına... Derken, bizim yavru köpek Ellinci Yıl'dan İncesu'ya, İncesu'dan Seyranbağları'na, oradan da Çankaya sırtlarına kadar uzanıvermiş. Sonunda, bizim yavruyu orada bulduk. İşte, gecekondu ve gecekondu yatay ilişki ağı dedikleri bu. Soruyorum size, apartmanınızda kapı komşunuzla bir merhabanız var mı? Kapınızın önündeki paspasınız kaybolsa bulabilir misiniz?..."

Yarenlik arttıkça arttı. Sevgi bağları bizi de sarmaladı.

Hasan amca(Hasan Çetin) dobura dobur ermişlerden. Bir Konfiçyus de o. Ciddiyeti yüzünden hiç eksik olmuyor. Her hareketinden sorumluluk akıyor. Yaşı altmışı bulmuş, ama, genç bir edayla, sesini yükselterek "ben solcuyum" diyor. "Solcuyum, çünkü sol demek namus demektir. Bu yaştan sonra namussuz olacak halim de yok. Karşısına, henüz namussuzluk yapmak fırsatı çıkmamış adama namuslu demek için vakit erkendir. Öyle bir fırsat çıktığında ne hal olacağı, adamın ne halt yiyeceği hiç belli olmaz. Bir de, namussuzlar kumpanyasına girmek istediği halde giremeyen, dışta kalan, namusluymuş gibi görünen adama da namusludur denemez. Şimdi ortalığı cambazlar sardı. Bunların içinde de en tehlikelileri sol cambazlar, kendilerini solcu diye yutturanlar. Solcular, bulundukları her yerde, ister mahallesinde ister belediyesinde, partisinde veya demokratik örgütünde olsun namuslu sağlam bloklarını oluşturup sahtekarları içlerinden ayıklamadıkları sürece solun birliği sağlanamaz, demokratik muhalefet yaratılamaz.

Bu mahalleye insan hakları heyke-

Afrika'nın Zencisi İle Amerika'nın Kızılderilisi

"10 Aralık İnsan Hakları günü" nde Ankara'da TÜRK-İŞ konferans salonunda düzenlenen toplantıya ikiyüze yakın 50.yıl mahallesi sakini sessiz sedasız geldi. Oradakiler, onları madencilerden bir grup sandı. En yaşlıları kürsüye doğru yaklaştı. "Bugün bizim günümüz, konuşmak istiyoruz" dedi. İzin vermediler. Konuşamazsınız dediler. Ağız dalaşı başladı. İnsan Hakları Derneğinin seçkin yöneticileri onlara sert çıktılar. Yetmişlik ihtiyar işi uzatmadı. İş hepten tatsızlığa varsa "insan hakları günü" ve o güne gönül verenlere olacaktı olan. Kem gözle bakanlar ne derdi. İkiyüze yakın adam, geldikleri gibi sessizce gittiler. Şayet, kendilerine konuşma fırsatı verilseydi, aşağıdaki kısa metni okuyacaklardı. O günden çalacakları zaman sadece üç dakikaydı.

" Bir yanda 'İnsan Hakları'kavramı, diğer yanda 'İnsan' bulunmaktadır. Günümüzde bu ikisi birbirinden ayrı tutulmaktadır. Terslik işte burada doğuyor. Olayımızda bir yanda "İnsan Hakları Parkı" diğer yanda "İnsanların yaşadığı bir mahalle" durmaktadır. Sorun ikisini bir arada ve aynı zamanda kurup kuramayacağımızdır. Bir yanda "Başkent'e yakışır..." plan anlayışı, diğer yanda "insana yakışır..." plan düşü birbiriyle çatışıyor. Sorun nerede yer almamız gerektiğidir. Hemen hemen her siyasi görüşten 50. yıl Mahallesi sakini, insan hakları sorununun bizzat kendi sorunları olduğunun bilincinde olarak, sadece arsasına , gecekondusuna değil, yaşamına ilişkilerine dostluklarına sahip çıkmaktadır. Burada sorunumuz siyasi parti sorunu değil yaşamımızı, ilişkilerimizi kendimiz kurup, yine kendimizin geliştirip geliştiremiyeceği sorunudur. Burada da "biz yaparız" diyen bir halk ve "sizi ıslah edeceğiz" diyen bir idarenin ilişkisi yıllardan beri sürmektedir. Burada da sorun, şimdiki Belediye'nin tapumuzu verip, genel bir imar normunu bizim yaratıcılığımıza bırakıp bırakmayacağı sorunudur. Afrika yerlisi kendi yaşam ilişkileri içinde asla köleleştirilemezdi. Kızılderili'yi köleleştiremeyen Amerikalı bu nedenle yaşam ilişkilerinden kopardığı Afrikalıyı köleleştirebildi. Kentlere göç olmadan da köylüyü işçi yapmak olanaklı değildir. İşte burada biz, insanları gettolarda toplayarak, dikey binalarda oturtarak, yerlerinden kaldırarak, tek adam yönetimlerine taban yaratıldığını söylüyoruz. Yatay ilişkimize sahip çıkışımız, yerimize sahip çıkışımız, bir yandan kendi yaşamımıza, diğer yandan demokrasiye sahip çıkışımızdan başka birşey değildir. İşte burada da Sayın Karayalçın ya tek adamdır, ya da demokrat; bunu yaptıklarıyla kendisi söyleyecektir. ■

li de yapılsın, parkı da. Ama namusuylan... Hiçbirimiz ne heykele ne de parka karşıyız. Biz, sadece, BİZSİZ olan heykele ve BİZSİZ olan parka karşıyız."

Sevgi bağından, ayağımız geri geri giderek ayrıldık.

Ellinci Yıl Mahallesi'nden Cebeci'ye, Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne doğru ağır ağır inerken bir taraftan da düşünüyorduk.

Yerel yönetimler, halkı yönetime katılmaya çağırdıklarında ne kadar samimi idiler? Yönetime katılmak ne demekti? Halk, nasıl bir yönetime veya kimin yönetimine nasıl katılacaktı? Bu katılımda demokrasinin değişkenleri neler olacaktı? Gerçek demokrasi, üretim sürecinde, üretici halkın kendi yönetimini yaratması ve yaratacağı bu yönetimi yeniden üretmesi değil miydi?

Katılmak mı?

Yaratmak mı?

Ellinci Yıl Mahallesi sakinleri ve onlar gibi niceleri kendileri ile ilgili kararları kendileri almak ve aldıkları kararları kendileri uygulamak istiyorlar. Bu yolda, "onların" Türkiye toplumcu aydınlarından bir talepleri var:

"BİZİM SIRTIMIZA BİNMEDEN, YANİ POPÜLİSTLİK YAPMADAN, BİZE

Hasan Çetin: "Sol demek namus demek..."

Öncelikle neresidir bu 50. yıl Mahallesi? Ve nedir son zamanlarda basında çıkan açıklamalar, duyurular, karşı açıklamalar?

Bence dünyanın merkezidir. Çünkü kendimi bildim bileli yaşadığım ev ve ait olduğum yer orasıdır. Bu sadece benim açımdan böyle değil. Anlattıklarım tüm ailem ve komşularım için de geçerlidir. Ama yer olarak soruyorsanız 50. yıl Mahallesi Ankara'nın Cebeci doruğunda kurulu bir mahalledir. Gecekondu statüsüne sokulmuştur. Mahallemiz 1966 yılında çıkan Gecekondu kanunu gereği, 1967 yılında gecekondu alanı olarak tescil edilmiştir. Mahalle sakinlerimizin mülkiyet hakları üzerine konulan tüm bu kısıtlama kararları, hukuk mantığı içinde hiç bir anayasal ilkeyle, hiç bir anayasal anlayışla uyuşamayacak kadar adalet kavramından yoksundur. 1948 yılında çıkartılan yasa 5 yıl süren bir yazışmaya konu olmuş; sonuçta, tapularımızın verilmesi ve mahallemize islah imar planı yapılması karara bağlanmıştır. Tam, mahalle sakinleri " makus talihimizi yendik" derken, Sayın Karayalçın, bölgede insan hakları anıt-heykeline bağlı bir çevre düzenlemesini gündeme getirdi. Eski Belediye yönetiminin verdiği kararı "propaganda kararı" sayan bir anlayışla dolayısıyla kendi propagandalarının da geçersizliğini ilan eden bu yaklaşıma karşı mücadele etmeye çalışıyoruz. Yaşadığımız evi, dolaysız yaşam ilişkilerimizi savunuyoruz. Haksız uygulamalarla bizlerin hakkının bu kadar yok sayıldığı bir alanda yapılacak en sanatsal anıtın bile insan haklarıyla bir ilgisi olmayacağını söylüyoruz. Bizim somut haklarımızın soyut insan hakları anıtıyla yok edilmesini istemiyoruz. Sosyal Demokratların isteklerimizi karşılamaya güçleri yetmeyecekse hiç bir şeye güçleri yetmez diyoruz. Olan budur.

Her seçim döneminde yaşanan "gecekonduluya tapu, herkese barınma hakkı" vaadleri sizin mahallenizde de yaşanmış. Ancak bu sözler şu ana kadar yerine getirilmemiş. Buna ilişkin olarak mahalle sakinlerinin politik yapısının ve en son Belediye seçimlerindeki tavrının ne olduğunu söyler misiniz?

Politikacıların her seçim döneminde mahallemizde görülüp ardından hiç bir sorunu çözmemeleri o kadar kanıksanmış bir uygulama ki, partilerin ve idari kurumların sorunlarımızı çözeceği kanısı yok olmaktadır. Bizim bilincimizde idarenin sorunları çözecek konumdan çıkması ve Sayın Karayalçın'ın partiler üstü bir Ankara adaylığına soyunması 50. Yıl Mahallesinin SHP'ye oy vermesine neden oldu. Pek çok ANAP'lı, DYP'li ve hatta MÇP'li sayın Karayalçın'a oy verdi. Ama yine de mahallenin bilincinde, adları ne olursa olsun, yöneticilerin tek bir parti, yönetilenlerin de onların dışında bir parti olduğu bilinci güç kazanıyor.

Ankara Anakent Belediyesi'nin düzenlediği insan hakları anıt-heykel proje yarışmasını 50.Yıl Mahallesi nasıl karşıladı?

Önce ne olduğunu araştırdık. İlgililer bu projenin üç aşamalı olduğunu, birinci aşamada parka bir anıt-heykel yapılacağı, ikinci aşamada parkın ıslah edileceğini, üçüncü aşamada gecekondu alanına bir çözüm getirileceğini söylediler. ama proje yarışma şartnamesi elimize geçtiğinde, şartnamede yazılı olanlarla söylenenlerin uyuşmadığını gözledik. Bu arada ilginç bir olay oldu; Cumhuriyet Gazetesi'nde çıkan ve toplu isteğimizi dile getiren küçük bir haber Anakent Belediyesi Basın-Yayın ve Halkla İlişkiler Dairesi tarafından anında yanıtlandı. Bu yanıtta bizlerin işgalci olduğu, hiçbir hakkı sahip olmadığı, ayrıca belediyeye hiçbir başvurumuzun olmadığı söyleniyordu. Bu yanıt Sayın Karayalçın'a olumlu yaklaşan pekçok mahalle sakininin bile tepkisine neden oldu. İşte bu yanıtla belediye ile mahallemiz arasında varolan tüm köprüler bir anda atılıverdi. Anlaşılan Basın-Yayın ve Halkla İlişkiler Dairesi bizi ilişki kurulacak bir halk olarak tanımıyordu. Bunun dışında belediye yetkililerinin kendi salonlarında kalabalık bir mahalleli grubuyla toplantı yapılacağı düşünülmüşken, bu düşüncenin üstüne de bir sünger çekildiğini gördük. Bunun üzerine yarışma jürisine, basına, İnsan Hakları Derneği'ne başvurularımız

50.yıl Mahallesi Sakinlerinden İsmail Soytemiz:

"GECEKONDU EVRENSEL BİR DİLDİR"

oldu. 6 Ocak 1991 tarihinde anıt-heykel yapılacak parkta, bir basın toplantısı düzenledik. Oraya gelen yarışman mimarlar kendilerine belediye tarafından verilen bilgileri bizimle paylaştılar. Orada bu yarışmanın pek de masum bir yarışma olmadığı ortaya çıktı.

Bu yarışmanın masum olmayışıyla kastettiğiniz şey nedir?

Birincisi, yarışmanın hukuki dayanağının usulüne uygun olmayan bir başkanlık kararından ibaret olduğunu öğrendik. İkincisi,

bu yarışmanın belediye encümeninin bir imar planı değişikliği kararına dayanmadığını öğrendik. Üçüncüsü, yarışma şartnamesinde gecekondu alanında ıslah imar planı yapılması doğrultusunda bir hüküm bulunmadığını, aksine bu yarışmanın ıslah imar planı yapılmasını olanaksız kılacak, dolayısıyla gecekonduda yaşayan hak sahiplerinin haklarını ihlal edecek bir uygulama serbestisi içerdiğini öğrendik.

Son bir şey daha; Bu yarışmaya 50. Yıl Parkı adı altında bir park kararı getiriliyor ve bu park kararı mevcut Aktepe Parkı'nın fiili yeşil alan olan bir bölümünü 50. Yıl Parkı kapsamına alıyordu. 1945 yılından beri Aktepe Parkı olarak adlandırılan bu alan neden şimdi 50. Yıl Parkı diye adlandırılıyor ve neden fiili yeşil alanın bir bölümü 50. Yıl Parkı kapsamına alınmıyor? Bu sorunun yanıtını öğrenebilmiş değiliz. Birinci seçilen eserin uygulanacağı yerde tamı tamına 163 karaçam 30 yılı aşkın bir süredir kaya-küskü katmanıda yaşam mücadelisi veriyor.

Basını ve bu olaylarla ilgisi olan tüm kişi ve kuruluşları olan bitenden haberdar ettiğinizi söylüyorsunuz Bu noktadan sonra basının ve bu kişi ve kuruluşların tavrı ne oldu?

İHD'den henüz bir haber alamadık. Buna karşılık Sn. Yekta Güngör Özden ve Sn. Ruşen Keleş nazik birer yanıt verdiler. Her ikisi de haklarımızı yargı yoluyla savunabileceğimizi söylüyorlardı. Ama neye karşı? Ortada usulüne göre alınmış bir karar yok.

Basınla ilişkilerimizde ise Türkiye'de demokrasinin dördüncü erki olabilecek bir basınımızın olmadığını gördük. Örneğin 6 Ocak 1991'de yaptığımız basın toplantımıza Güneş Gazetesi'nin Ankara temsilcisi Nurcan Akad büyük ilgi gösterdi ve iki muhabirini yolladı. Ancak bu muhabirlerin derlediği haber ve röportajlar Güneş Gazetesi'nde yer almadı. Bu durumu deneyimli basın mensupları Güneş Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Sayın Uluç Gürkan ile Sayın Karayalçın'ın sınıf arkadaşı olmasına bağladılar.

Mahalle sakinlerinin tüm ve başvuru ve uğraşları sonunda belediyenin tavrı ne oldu?

Basın toplantımıza SHP'nin Çankaya İlçe örgütü komisyon üyeleri katılmışlardı. Onların daveti üzerine SHP Çankaya İlçe örgütü danışma kurulu toplantısına katıldık. Bu toplantıların lobisinde Çankaya Belediye Başkanı Sayın Doğan Taşdelen mahallemizde belediyeye karşı bir provokasyon olduğunu söylüyordu. Bizim çabalarımızın idari cenahtan nasıl karşılandığını bu söz yeterince açıklıyor. Sayın Karayalçın'ın özel kaleminden mahalle heyetimizin görüşme talebi henüz yanıtlanmış değil. Halkla İlişkiler Dairesinin "mahalleden başvuru yok" sözü üzerine mahalleden gönderilen dilekçelere de belediyeden verilmiş bir yanıt yok.

Peki, sonuçta mahalle sakinlerinin belediyeden talepleri nelerdir?

Eğer proje demokrasisi ve katılımcı model seçim zamanlarında söylenip diğer zamanlarda unutulmayacaksa biz gecekondulular haklarımıza ve yaşam ilkelerimize uygun proje önerilerini meslekten insanlarımıza hazırlatıp bizzat kendimiz belediyeye sunabilmeliyiz.

Benim çocukluğumda Cebeci bir bahçekentti. İki üç katlı evler ve bakımlı bahçeler imar uygulamaları sonucu yok edildi. Bu semtin gerçek yerlileri rant uğruna bozulan yeni yapılarda oturamadılar. Rant tutkusu Ankara'nın bir semtini ve yaşam ilişkilerini yok etti. Dışarıdan bakılınca basit ve yoksulluğun ürettiği konutlar gibi görülen gecekondu aslında evrensel bir dildir. Bugün hiç tanımadığı bir mimarın çizdiği plana göre yapılan müteahhit veya kooperatif evlerine "mülk" tutkusuyla sarılan insanların mantığıyla gecekondulunun mantığı arasında derin bir ayrım vardır. İmar parsellerinde bizzat imar uygulamalarının yarattığı betonlaşma birtakım insanlara gecekondu alanlarının yeşil alan olarak düzenlenmesinin iyi olacağını ilham etmiş olabilir. Bu ilhamın bir benzeriyle biz de, pekala, apartmanınızı yıkın diyebiliriz. ■

İlknur Ülkü

"Kentler Yalan Söylemezler"

"İçimizde evin ...ize ve kentimize duyduğumuz ... özeni birbirinden ayrılmaz duyg... ular olarak taşırız. Kişiler ayrı çab... ları içinde de olsalar, kent so... unları karşısında kimse umursam... zlık edemez. Bizde kent sorun... arına aldırmayan kişilere sessiz bir ... yurttaş değil, kötü bir yurttaş de... ir. Kentimizi ilgilendiren konuda ... bizler karar verip ya da en doğ... usunu bizler düşünürüz".

PERİKLES(M.Ö. ... 430)

Çağlar boyunca insan... lar yaşadıkları fiziksel çe... evrede onun gerçek sahibi olarak s... orumluluk hissediyor. Onun yönle... ndirilmesi ve planlanması sürecine ... doğrudan katılma ve o sürecin etk... n bir parçası olma istemini her ... fırsatta dile getiriyor. Bu istem ke... ndi eksenimizde somut olayla... üzerinde zaman zaman aç... ğa çıksa da, örgütsüz bir tavır olmasından kaynaklı sadece ... bir kıvılcım görünümü arzediyor... Bugün, Ankara'da bu görünü... m "DİKMEN VADİSİ" ve "50. YIL İNSAN HAKLARI ANIT HEYKELİ" projesi ile orada yaşayan halkı ... tepkisini açığa çıkarırken, bir yandan da gecekondu halkı üzerinde oynanmak istenen oyunları da gözler önüne sermek doğrultusunda tüm demokrat kamuoyunc önemli mesajlar da veriyor.

Tarih boyunca vazgeçilmez bir gerçeklik olan; içinde bulunulan siyasi yapılanmaların, yaşamın her alanını etkilediği olgusundan hareketle, doğal olarak hakim anlayış insanı, yaşadığı fiziksel çevrenin oluşumunu da kendi bakış açısı doğrultusunda etkiliyor. Bugün çevremizdeki binalardan parklara kadar, her türlü kent parçası 90'lı yıllarda Türkiye'nin içinde bulunduğu durumu yansıtan mesajları da beraberinde taşımaktadırlar. Cumhuriyet dönemi Türkiye...'sinden, 12 Eylül Türkiye'sine de... ğin uzanan tüm siyasi yaklaşım... ların, izlenen ekonomik polit... ikaların açık ve canlı bir müze... olarak da yaşayan kentle... rimiz, bir bakıma ülkenin içinde b... ulunduğu durumu en net şekilde g... österen olgulardır da. İnsanı insc... a, insanı topluma yabancılaştıra... , bireyselliği, katılığı, baskıy... insan organizmasını... her hücresine yerleştirmeye ç... alışan 12 Eylül mantığını, yab... ancı sermayeye alabildiğine ol... nak sağlanmasını, kayıtlarımızın v... ülke topraklarının her karışının e... mperyalistlere peşkeş çekilme... sini, sınıflar arasındaki çeli... kinin boyutunu hangi ressam b... öylesine canlı ve hepsi birarada ... gözler önüne serebilir? Çevre... mizde insanca yaşama hizmet... etmeyen yerleşimlerden, ... yeşil alanlarının tel örgülerle çevril... diği parklardan, "modern mimar... i" yapıyorum diye New York'u an... dıran camlı betonları asker... vari bir şekilde yansıtan Sakar... ya caddesi çevre düzenlemesine ... değin örneklerini çoğaltabileceğ... imiz mekanlar, çarpık kentleşm... e ve gecekonduların ... derinleşen sorunları bu dö... nemin kentsel tanıklarıdır. V... e bugün siyasi iktidarın gecek... ondu sorununa "çözüm" adı al... tındaki bakışı da yeni bir tanık o... rtaya çıkarmaya hazırlanıyor.

% 70'i gecekon... du yerleşimi olan Ankara'da, 19... 80 öncesinde muhalefet odal... larının ağırlıklı bölümünü kırs... al kesimden şehirlere göç e... miş ekonomik zorunlarından ... kaynaklı gecekondulard... a yaşamak zorunda o... lan yoksul ke... sim oluşturuyordu. A... tyapı sorunla... rı çözümlenmemiş ol... an bu yapıla... ı aynı zamanda dü... zene karşı çı... kışın ve düzenin çel... işkilerinin aç... ık bir simgesi konumunu da taşıyordu ve hala bu misyonunu sürdürmektedir de. Ve, siyasi iktidar kendi iç krizini çözme doğrultusunda askeri darbe yapma hazırlıkları içersindeki içi savaş ortamında da en radikal karşı çıkışları da yine bu bölgelerde yaşayan yöre halkından almıştır. Bugün siyasi iktidarı içinde bulunduğu krizin "çözümlenmesi" doğrultusunda kendisine karşı oluşturulacak muhalefette gecekonduların geleneksel karşı çıkışını engellemek doğrultusunda çeşitli adımlar atmaktadır. Bundan kaynaklı bir çok gecekondu bölgesi çeşitli projeler adı altında yıkılmaya, yokedilmeye ve yöre halkının geliştirdiği tepkiler sindirilmeye çalışılmaktadır. Yine bu anlayışla çeşitli dalaverelerle halk kandırılmaya çalışılıyor. Yöre halkı sunulan projeler karşısında kendi yaşamını sürdürdüğü çevrenin düzenlenmesi noktasında çıkışlar yaparken, bu konunun altında yatan gerçeklerden de habersiz bir şekilde örgütsüz mücadelesini kendi olanakları doğrultusunda sürdürmeye çalışıyor.

Buradan insanların gerçekte o gecekondularda yaşamasının savunulduğu ortaya koyuluyor şeklinde anlaşılması, sorunun özünün kaçırılmasıyla aynı noktaya tekabül edeceği gibi bizi farklı noktalara da götürecektir. Dileğimiz tüm gecekondularda yaşayan insanların kendi çevreleriyle ilgili tüm kararlara teknik kadroyla birlikte çözüm arayışı içersine girmeleri ve bunun uzun erimli bir mücadelenin temel taşlarının yaşam içersinde örgütleneceğinin bilinciyle hareket edilmesidir. ■

Tezcan Karakuş
Mimar

YARDIMCI OLUN. BİZE YANDAŞ OLUN. BİZİM, GÖNÜLLÜ TEKNOKRATLARIMIZ OLUN. BUNUN İÇİN ÖRGÜTLENİN. BİZE, SİYASİ, SOSYAL, EKONOMİK, TEKNİK VE KÜLTÜREL FİZİBİLİTELERİ ÇIKARTILMIŞ, AMAÇ VE İLKELERİNİ BİZİM SAPTADIĞIMIZ, STRATEJİ VE UYGULAMA TEKNİKLERİ SİZLERCE BELİRLENMİŞ TOPLUMSAL PROJELER YAPIN. ONLARIN PROJELERİNE KARŞI ALTERNATİF PRO...JELER... BO...Ş SÖZLER DEĞİL, TUTARL...I ALTERNA...TİFLER... BİZ YANIBAŞINIZ...DA DURUY...ORUZ. EĞER GÖNÜLLÜ İS...TENİZ, SİZİ... MEVLANA'NIN BİR SÖZÜ...NÜ HATIRL...ATALIM. "NE KADAR BİLİRS...ENİZ BİLİN, SÖYLEDİKLERİNİZ KARŞIN...IZDAKİLE...RİN ANLADIĞI KADARDIR."

NO...T: Daha sonra öğreniyoruz ki, Yusuf Ak... ad isimli, işsiz bir vatandaş İsmail Soyt...emiz'in evine sarhoş edasıyla geliyor. İleri geri konuşuyor. İsmail kim oluyormuş da boyundan büyük işlere karışıyormuş. İsmail gelen adama, şimdi git ayıkken gel öyle konuşalım diyor. Adam basıyor küfürü. Bunun üzerine kavga çıkıyor. Her ikisi de yaralanıyor. Olaydan emniyet haberdar oluyor. Saldırgan alkol muayenesine sokuluyor ve ayık çıkıyor. İsmail davacı olmuyor, ama, kamu davası açılarak konu adliyeye intikal ediyor. ■

İşkencecileri Koruyanlar Belli

İŞKENCEYE VİZE

Kemal Alp

Ankara, 1990 yılını yaklaşık bin gözaltıyla kapadı. 91 yılının ilk bir buçuk ayında ise gözaltına alınanların sayısı 250. İnsan Hakları Derneği Ankara Şubesine ulaşan bilgilere göre saptanan bu rakamlar, 91 yılının 90'ı aratacağını gösteriyor. 91 yılının yoğun işkenceyle başlayan günleri yalnız 90'ı değil, son birkaç yılı da aratıyor. 91 yılında gözaltına alınanların hemen hemen hepsi işkence gördü. Mahkeme anlatımlarından, suç duyurularından ve adli tıp raporlarından bunu anlamak mümkün. Ankara'da 1990 yılının kesin raporları henüz açıklanmadığı için iki yıl geriye dönelim. Ankara'da 1988 yılında 33, 1989 yılında da 37 kişi işkenceye maruz kalmış. Belgeli, bulgulu, soruşturmalı işkence olayları bunlar.

1991'de ise şimdiden 250 kişi.

İşkence dur durak bilmiyor. İvme giderek yükseliyor. Giderek ürkütücü bir tabloya dönüşüyor. Öylesine ürkütücü bir hal aldı ki gelinen nokta, peşpeşe ölümler yaşanmaya başlandı. Körfez savaşının tozu dumanı arasında Ankara'da işkence sonucu üç ölüme tanık olundu. İşin ilginç yönü kimse ortaya çıkıp da neler oluyor demedi.

Demedik, diyemedik. Çünkü gözlerimiz, petrol denizinde ölen kuşların üzerindeydi. Yani üç ölüm, her zamanki ayıbımızı bir kez daha yüzümüze vurdu.

Gözaltında gencecik üç insan öldü.

Öldükleriyle kaldılar demeye dilim varmıyorsa da, öyle oldu.

Gazetelerin sürgün köşelerinde, ufacık yerlerinde görüldü haberleri, birkaç basın açıklaması vicdanlarımızı rahatlattı. Pek çok şeye alıştığımız gibi ölüme de alıştık. Ölüm bile, "artık yeter", "evet isyan" dedirtemiyor bizlere.

İki Namlulu Silah

Körfez, artık ezberlediğimiz olaylar a sahne oluyor. TC hükümeti savaş sonrası dağıtılacak pastadan doyurucu bir dilim kapma telaşı içinde. Bir telaşı daha var TC hükümetinin. Yasaklanan grevler, hazırlanan anti-terör yasaları, derneklere, demokratik kitle örgütlerine yapılan baskılar, yoğunlaştırdıkları işkence ile TC hükümeti, ülke içindeki malum telaşını saklamaya gerek duymuyor.

İki namlulu bir silah tutuyorlar ellerinde. Ülkeye çevirdikleri namluyu ateşlemiş durumdalar. Diğeri savaşın gidişatına göre ateşlenecek. Ülke içine ateşlenen namlunun işte ilk sonuçları:

Haydar Arman: Emniyette gördüğü işkenceler sonucu 25 Ocak günü Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'nde öldü.

üç ölü, bir ağır yaralı ve yüzlerce işkence mağduru.

Birtan Altunbaş (ölü), Haydar Arman (ölü), İhsan Başboğa (ölü), Ceyhan Sarı (yaralı).

23 yaşındaki üniversite öğrencisi Birtan Altunbaş'ın dahil edildiği olaylar ve insanlar zinciri, yazının hazırlandığı günlerde epey ilginç noktalara ulaştı. Hürriyet Gazetesi'nde ilk sayfadan sürmanşet giren bir haber, Birtan Altunbaş'ın sorgulanmasına neden olan olaylarda "tetikçi" olarak yer alan Erol Özbolat'ın robot resimden hareketle tesbit edildiği, 7? vilayette arandığını duyurdu. Daha sonra Erol Özbolat, adı geçen olaylara karışmadığını söyleyerek teslim oldu. Hürriyet Gazetesi'nin yardımcı rolde oynadığı senaryo, bakalım nasıl tamamlanacak. Senaryonun açık ve net olmadığı, inandırıcılıktan uzak olduğu yazılıp çizildi. Senaryonun çelişkileri basında tartışıldı.

Erol Özbolat, yasal bir derginin Ankara temsilciliğini yapmış, bu yüzden defalarca emniyet görevlileriyle yüzyüze gelmiş bir öğrenci. Bir süre de okulda dernek başkanlığı yapmış. Bu nitelikteki bir öğrencinin nasıl olup da adı geçen olaylara karıştığından başlayıp, tanıklarla Özbolat'ın yüzleştirilmesindeki hukuk dışılığa kadar herşey, olayların ne kadar trajik-komik bir duruma getirildiğini gösteriyor.

Gözaltı: Ölüsünü Teslim

Görülmeye değer bir nokta da şu: Eğer senaryo tutarsa, aralarında Birtan Altunbaş'ın da bulunduğu bir grup öğrencinin, bir astsubay, bir doktor ve bir generali öldürdükleri kesinlik kazanacak. Bu kesinlik Birtan Altunbaş'ın ölümünü polis a ...şısından

meşrulaştıracak. Ölümün üzerindeki toprağı kimse deşemeyecek.

Birtan Altunbaş ile başlayan ölüm zinciri, Haydar Arman'ın 25 Ocak günü Ankara Merkez Kapalı Cezaevinde ölmesiyle devam etti. 36 yaşındaki Arman, "adam yaralama" suçundan aldığı cezayı tamamlamamıştı. Ailesine göre gözaltı nedeni buydu. Neden ne olursa olsun, 19 Ocak günü gözaltına alınan Arman, 25 ocak günü ailesine ölü teslim ediliyordu.

Haydar Arman ile ilgili 25.1.1991 tarihli otopsi tutanağı var. Tutanağın altında Prof. Dr. İbrahim Tunalı imzası görülüyor. Tutanağa göre ölüm nedeni, "künt kafa travması". İHD Ankara Şubesine başvuran Arman'ın ailesinden Şükran Arman, eşinin ölümüyle ilgili şu açıklamayı yaptı: "Ben baş kısmını gördüm. Yüzünün yan tarafı mordu, alnında kırmızılıklar vardı. Cenazeyi almaya giden erkekler, hayaların simsiyah olduğunu, bir de böğürlerinde morluklar olduğunu görmüşler. Ayak başparmağıyla, elinin ucunda etler yokmuş".

Haydar'ın annesi ise acısını içine atıp, birkaç cümleyle yetiniyordu. "Oğlumu sağ aldılar, cenazesini verdiler, nedeyim ben".

"Gözaltına alındıktan sonra başladığı açlık grevi nedeniyle öldüğü" yetkililerce açıklanan Birtan Altunbaş'tan sonra, Arman için böyle ikna edici bir açıklama gelmedi. Ancak kamuoyu, 30 Ocak günü gözaltındayken ölen İhsan Başboğa için ikna edildi. İhsan Başboğa, gözaltında tutulduğu Anafartalar Karakolunda, yanında bulundurduğu boyun atkısıyla intihar etmişti.

Emniyet Genel Müdürü Necati Bilican olayın üzerinde durduklarını, ihmali görülen bir polis memuru hakkında soruşturmanın başlatıldığını basına açıkladı. Adı geçen polis, hangi suçlamayla soruşturmaya uğrayacak? Başboğa'ya işkence yapmaktan mı, karakolu nezarethaneye dönüştürmekten mi? Başboğa, yanındaki 80 cm.lik kaşkol ile nasıl intihar etmişti? İntihar etmesi için nedeni var mıydı? Soruları da birlikte unutturulacak bir ölüm olayı daha var karşımızda. Bu sorulara baba emekli polis Hidayet Başboğa şöyle cevap veriyor: "...Sabaha kadar bekledim. Sonunda Anafartalar Karakoluna gittim. Grup

Haydar Arman'ın ailesi şimdi acı içinde. Annesi "Oğlumu sağ aldılar, cenazesini verdiler, nedeyim ben" diyor.

amiri, oğlumun intihar ettiğini söyledi. Benim oğlumun intihar etmesi için bir sebep yok. Boynundaki 80 cm.lik kaşkolla kendini asmış, bunun mantığı var mı? Sigara çalarken yakalandığını söylediler. Evden çıkarken sigarası doluydu. Benim oğlum sigara çalacak bir insan değildi." Devam ediyor baba Başboğa, "koltukaltlarında, kulak arkasında ve tabanlarda morarmalar olduğunu biz gördük".

Elektrik mühendisi Ceyhan Sarı ise bu savaşın gazilerinden. Alkol muayenesi için Keçiören Karakoluna götürülen Sarı, bir süre sonra Numune Hastanesi'ne kaldırılıyor. Sarı'nın beli kırık. Şu an ortopedi kliniğinde yatıyor. Sarı'nın avukatı Berzan Kabal suç duyurusunda bulunacağını açıkladı. Yetkililer ise "trafik kazası sonucu belinin kırıldığını" söylediler.

İşkenceye Validen Vize

Ankara'da işkence olaylarının ayyuka çıktığı günlerde, Ankara Valisi Saffet Arıkan Bedük, bir açıklama yaparak bütün tartışmalara kendi kulvarında nokta koydu.

"Haksız itham ve iddialar karşısında bu görevlilerimiz sahipsiz bırakılmayacak ve bu sebeple haklarında dava açılanlar, haklarının kaybolmaması için avukat tutma dahil olmak üzere korunacaklardır." Yani Türkçesi, biz istediğimizi yaparız, karışamazsınız.

Hal böyle olunca, yıllardan bu yana yinelenen "işkenceyi durdurun" çağrısının ne kadar önemli olduğu ve öne çıktığı bir kez daha anlaşılıyor. İşkenceyi durdurun çağrısının muhatapları, yani "bütün gerçek hukukçular, bütün yargıçlar, bütün demokratlar" işkenceyi durdurmanın yol ve yöntemlerini vakit geçirmeden hayata geçirmeliler.

İşkenceyi durdurmanın, ona karşı mücadele etmenin yolunun, işkence altında zorla kabul ettirilmeye çalışılan senaryoların altına imza atmamaktan, yani direnmekten geçtiğini hatırlatarak, işkenceyi durdurun çağrısının bitiş cümlelerini bir kez daha buraya aktarıp, yazıyı noktalayalım.

"İşkenceye karşı çıkın!
İşkence ifadelerinin kanıt olarak kullanılmasına karşı çıkın!
İşkenceyi durdurun!" ■

Yeni Yasa Tasarıları Hazırlanırken 'Sivil Sıkıyönetim Kurumları':

DEVLET GÜVENLİK MAHKEMELERİ

Ercan Kanar

Uluslararası kamuoyunu yanıltmak amacıyla, sözde demokratikleşme görünümü verecek bazı yasal düzenlemeler gündeme getirilirken, bir yandan da mevcut yasalara dahi rahmet okutacak, ancak faşist rejimlere özgü olabilecek yasa tasarıları da körfez savaşının bulutları arasında oldu bittiye getirilmek istenmektedir.

Anti-terör yasası hazırlıkları, DGM'lerin görevlerinin genişletilmesi düşünceleri, hep askeri darbeleri gereksiz kılacak, tipik bir polis devleti hedefinin tehlikeli verileridir.

1984 Mayısı'ndan bu yana oluşturulan DGM'lerde sayısız davalar açılmakta, çok sayıda insan sanık sandalyesine oturtulmakta, sayısız mahkumiyet kararları verilmekte, rafların artık kaldıramadığı dava dosyalarının akibeti, merak ve güvensizlikle beklenmektedir.

Çoğu kez sabah 10'dan 20'lere kadar süren duruşma günlüğüne 20-30 dava dosyasının yargılaması sıkıştırılmakta, mahkeme heyetinin dosyaları inceleme zamanı bulabildikleri, dosyaları yeterince inceleyip incelemedikleri dahi kuşku konusu olmaktadır. Birgün sonrasının dava dosyası bir gün önceki duruşma sırasında üyelerden biri tarafından sayfalar hızla çevrilerek incelenmektedir. Hele hele savunmanın itildiği durum ise yürekler acısı garip bir hal almıştır. Günde 20-30 dosyaya bakan heyet, savunmayı dinleyecek midir, yoksa dinler mi görünecektir? Sözlü savunma temel ilke olduğu halde, yazılı savunmaya mecbur mu kalınacaktır, verilen yazılı savunma heyet tarafından gerçekten incelenecek midir? Tüm bunlara duruşmanın ALENİYETİ ilkesinin sık sık ihlali, gazetecilere ve dinleyicilere çıkartılan zorluklar, Ankara DGM savcılığının uygulamasında olduğu gibi, duruşma için gelenlerin fişlenmesi gibi garip uygulamalar da eklenebilir.

Geçen zaman zarfında DGM savcılığı adeta dava açma makinası gibi çalışmıştır. Sıkıyönetim mahkemelerinde dahi açılması nitelik itibariyle düşünülemeyecek davalar açılabilmiştir. Suç teşkil eden cümleler, sayfalar dahi belirtilmeden, "bu yayında şu madde ihlal edilmiştir" diye soyut iddianameler düzenlenebilmiştir. Başka hiçbir delil olmadan sadece polis izlenim tutanaklarına dayanarak davalar açılabilmiştir.

Sosyalizm iddialı yayınlara karşı adeta bir seferberlik açılmış; yargılama

Anti-terör yasası hazırlıkları. DGM'lerin görevlerinin genişletilmesi düşünceleri, hep askeri darbeleri gereksiz kılacak, tipik bir polis devleti hedefinin tehlikeli verileridir

neticesinde beraat etme olasılığının bulunduğu dikkate alınmadan yayınlanan tüm yayınların toplatılması bir yerleşik uygulama haline getirilmiştir.

Siyasi içerikten yoksun, sadece akademik talepleri havi öğrenci eylemleri dahi, göreve ilişkin takdiri hükümler zorlanarak sözkonusu mahkemelerin en önemli uğraş konusunu teşkil etmiştir. Kurulduğundan bu yana bu mahkemelerde esas itibarıyla; başta Kürtler ve Kürtlerin haklarını savunanlar olmak üzere, öğrenci gençlik, aydınlar, sosyalist düşünceli ve eylemli insanlar, işçilerin hakları için uğraş veren sendikacılar yargılanmıştır. Sosyalizm iddialı basın, şöven milliyetçiliğe karşı düşünceler yargılanmıştır. Toplumumuza uluslararası kamuoyunda saygınlık kazandıran düşün ve sanat adamları yargılanmıştır.

Bu uygulamadan çıkan panaromayı belirttikten sonra, konunun karakteristik önemine, DGM'lerin hukuki niteliğine ve demokratikleşme açısından nasıl olumsuz bir fonksiyon taşıdığı hususuna geçebiliriz.

DGM'ler 12 Mart 1971 Askeri darbesinden sonra egemenlerce hep gündemde tutuldu. 1974-75-76 yılları bu alanda demokratik güçlerle anti-demokratik güçlerin yoğun mücadelesine tanık oldu. Neticede Anayasa Mahkemesi'nin esasa girmeden sözkonusu mahkemeye ilişkin yasayı iptal etmesiyle konu geçici bir süre kapanmış gibi oldu. O dönem sözkonusu mahkemelerin kurulmasına karşı sadece sosyalistler değil, demokratlar da, hukukun evrensel ilkelerine inanmış hukuk otoriteleri de seslerini çıkardılar, uğraş verdiler. Ne var ki, 12 Eylül 1980 askeri darbesinin yarattığı karanlık ortamda, en ufak tartışmanın, eleştirinin dahi zorla bastırıldığı, silahların gölgesinde yaratılan suskun toplum ortamında bu mahkemeler bir oldu bittiye getirilerek Anayasa'da belirtilen bir durum olarak öne sürüldü. Sesini çıkaranlar susturulmak için zindanlardaydılar. Dışardakiler de 1980 öncesinin duyarlılığını gösterme becerisi ya da imkanı içinde değillerdi.

Egemenler bu mahkemeleri, "sıkıyönetimsiz sıkıyönetim", "sivil sıkıyönetimin" bir zorunlu kurumu olarak yerleştirdiler. Bu mahkemelerde görev alanların kişisel inanç ve yapıları ne olursa olsun, kurum olarak egemen sınıf adaletinin, sıkıyönetim mahkemelerinin görevi sona erdikten sonra en katı

şekilde yaşama geçirilmesi için, bu mahkemeleri oluşturuldu. Egemenlerin danışmanlarınca da bu mahkemeler, ihtisas mahkemeleri diye savunulmaya çalışıldı. Bazı batı ülkelerinde de var olduğu ileri sürüldü.

Evet DGM'ler Avrupa'da Franko döneminde İspanya'da vardı. Faşist Franko rejimi bu mahkemeleri güvence olarak görüyordu. Ve Fransa'da otoriter idareden yana De Gaulle döneminde 1963 yılında sahneye konulmuştu. Ancak artık egemenlerimiz Fransa'yı örnek gösteremezler. Zira Mitterand döneminde bu mahkemeler 1981 yılında hukuk sahnesinden silinmiştir. Kaldı ki Fransa'da yürürlükte olduğu dönemde işleyişi de bizdeki gibi olmamıştır. Fransa'da o dönemde dahi gözaltı süresi en çok 48 saat olup, iki kez ikişer gün uzatılabilmekteydi. Sanıkların ve müdafilerin duruşmadan çıkarılarak yokluklarında yargılama yapılabilmesi Fransa'daki uygulamada sözkonusu değildi. İlk soruşturma yetkisi de savcıya değil yargıca verilmişti. BUGÜN AVRUPA ÜLKELERİNDE BU TÜR OLAĞANÜSTÜ SİYASİ MAHKEMELER TARİHE KARIŞMIŞTIR.

Şu anda işin en kötü taraflarından birisi de bu mahkemelerin anayasal bir kurum haline getirilmiş olmasıdır. Kurtuluş savaşı koşullarında, olağanüstü yargı mercii olarak kurulan hukukun temel ilkelerine aykırı İstiklal Mahkemelerine bile Anayasa bünyesinde yer verilmemişti. DGM'lere Anayasa'da yer verilmesi ve süreklilik kazandırılması, kaldırılması için Anayasa değişikliğine gerek olması bu mahkemeleri geçici mahkemeler olan sıkıyönetim mahkemelerinden de daha sakıncalı bir hale sokmuştur.

Esas olarak siyasi mahkeme niteliğinde olan DGM'leri, 12 Eylül 'hukuku'nun güçler ayrılığı ilkesini ihlal eden keyfiliğinin bir ürünüdür. 1789 Fransız burjuva demokratik devrimini izleyen günlerde yayınlanan "İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi"nin 6. maddesinde "Vatandaş haklarının güven altına alınmadığı ve kuvvetler ayrılığının sağlanmadığı bir toplumda Anayasa yok demektir" denmektedir. Güçler ayrılığı ilkesi giderek kamu hukuku alanında benimsenmiş, özellikle "yargının bağımsızlığı" konusunda önem kazanmış ve daha sonrada anayasalarda yeralmıştır. Güçler ayrılığı ve bu arada yargının bağımsızlığı, hukuk alanında çetin mücadelelerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaştır. BUCH , güçler ayrılığının önemini açıklamak için "ceza adaleti kimin elinde ise iktidar ondadır" demektedir. Mahkemelerin bağımsızlığı için, onun siyasal iktidarın doğrudan doğruya ya da dolaylı her türlü baskısından, etkisinden uzak tutulması zorunludur. Mahkemelerin bağımsız görev yapabilmelerinin önemli koşullarından birisi de "hakim teminatı"dır. Hakimlik teminatı hakimleri korumak için değil, yargı organını bağımsızlığa kavuşturmak yoluyla adaletin gerçekleşmesini sağlamak için kabul edilmiştir.

Vazgeçilmezliği ve kutsallığı tartışmasız savunma hakkı mahkemenin inzibatından daha önemlidir. Oysa D.G.M.'ler de 12 eylül mahkemeleri gibi binlerce tutuklunun en meşru savunma haklarını bile gasp ettiler

DGM'ler Mahkemelerin Bağımsızlığı İlkesine Aykırıdır

12 Eylül sonrası hakimler ve savcılar yüksek kurulu yasasında yapılan değişiklikle kurulun işleyişinde yürütmenin etkinliği artırılmış ve kurulun bağımsızlığı kalmamıştır. Bu yasal değişiklik mahkemelerin oluşumunu da bağımsızlığı zedeleyecek şekilde etkilemektedir. Nitekim uygulamaya baktığımızda DGM'lere atanan sivil yargıç ve savcıların ekseriyeti sıkıyönetim mahkemelerinde de görev yapmış kişilerdir. (Sıkıyönetim mahkemeleri nasıl çalışmıştır? Bu ayrı bir tartışma konusudur) DGM'de görev alacak askeri üyelerin atanmasına gelince, bu üyeler de özel kanunlarında gösterilen usule göre atanmaktadırlar.

Yani askeri hakimler ve savcılar yasasına göre; bu yasaya göre de askeri hakimlerin atanmaları, Milli Savunma Bakanı ile Başbakanın müşterek kararnamesi ve Cumhurbaşkanı onayı ile olmaktadır. Bu tür bir atama işlemini yargı bağımsızlığı ile bağdaştırmak mümkün değildir. Askeri hakimler özlük hakları düzenleyen yasaya göre, biri idari, diğeri meslek i iki hiyerarşi içindedirler. Hiyerarşide amir, astın sicil üstüdür. Ast amirin idari sicili ile yükselebilir.

Hakim Teminatı Yönünde DGM'ler Sakıncalıdır

Yasaya göre süreli atama sözkonusudur. Yasaya göre 4 yıl için atama yapılmaktadır. Bir nevi deneme süresi olarak değerlendirilebilir bu süre. Böyle bir süre, hakimlerde görevden alınmak korkusu, yeniden seçilebilmek düşüncesi, siyasal ikidara ters düşmemek kaygısı gibi sakıklerle hakimlik teminatı-

nı yaralayabilecek durumlar doğurucu niteliktedir. Yürütmenin atamada söz sahibi olduğu bir sistemde hakim teminatından bahsedilebilir mi?

DGM'lerin özel ve olağanüstü mahkeme olmaları nedeniyle, tabii hakim ilkesine aykırı mahkemeler olduğu bir gerçektir.

Bu mahkemeler belli suçları yargılamak üzere kurulmuşlardır. Kuruluşu genel yargıdan ayrı olarak asker ve sivil hakimlerden oluşturulmuştur. Sayın Faruk Erem'in belirttiği gibi, bir mahkemenin yasa ile hatta suçtan önce kurulmuş olması da bu mahkeme hakimlerine TABİİ HAKİM niteliği vermez. Çünkü tabii hakimin zaman kavramı dışında bir niteliği vardır. (Ceza Usul hukuku, 1970) Erem'in belirttiği gibi olağanüstü mahkeme, mevcut olan bir mahkemeye itimat etmemek veya belirli maksatlara uygun bir mahkeme ihtiyacından doğar (age). Hatırlamak gerekir ki 1876 Anayasası dahi olağanüstü mahkemeyi reddediyordu.

DGM'ler Savunma Hakkını Kısıtlayan Mahkemelerdir

İlgili yasanın 23. maddesine göre, Mahkeme başkanı, duruşmanın inzibatını bozan sanığı ve müdafii, o günkü duruşmanın tamamına çıkmak üzere duruşma salonundan çıkarır, sonraki oturumlarda da duruşmanın inzibatını bozmakta ısrar etmeleri halinde, bir daha aynı dava ile ilgili duruşmalara katılmamalarına karar verebilir.Oysa vazgeçilmezliği ve kutsallığı tartışmasız savunma hakkı mahkemenin inzibatından daha önemiidir. Mahkeme inzibatının bozulması, düzeltilmesi mümkün bir haldir. Ama savunma hakkının kısıtlanmasının zararları telafi edilemez.

DGM'ler Hakimin Reddi Hakkını Kısıtlayıcı Mahkemelerdir

İlgili yasanın 26. maddesine göre redde dair istemler, kurula katılan hakimlerde değişiklik yapılmaksızın, bu mahkemece incelenmektedir. İstemin reddine ilişkin kararlar aleyhine itiraz edilememekte, ancak esas hükümle birlikte temyiz olunabilmektedir.

Bu Hüküm Yargılama Usulü Hukukuna Aykırıdır.

Genel ceza yargılama usulü yasası reddolunan hakimin red istemini inceleyemeyeceğini kabul etmiştir. Yasanın bu hükümlerinin savunma hakkını zedelediği ve temel haklara ters düştüğü ortadadır.

DGM'ler Katı Disiplin Yetkilerine Haiz Mahkemelerdir

Bu mahkemeler hücre hapsi bile vermektedir. Hücre hapsinin ruh sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri nedeni ile dünyada kaldırılması düşünülürken sadece bir disiplin cezası olarak hücre hapsi verilebilmesi çok ağır bir hükümdür.

DGM'leri, Kuruluş Yasası Polise Geniş Yetkiler Tanıyan Yasadır

2845 sayılı yasada yapılan değişiklikle, daha önce hazırlık soruşturma yapma yetkisi sadece savcı ve yardımcılarına mahsus iken, yapılan değişiklikle, polislere de hazırlık soruşturması yapma yetkisi verilmiştir. Yani bir nevi yargı yetkisi devri sözkonusu olmuştur. Yine aynı yasanın 16. maddesine göre polislere, izin almadan toplu suçlarda 15 güne kadar nezaretde tutabilme yetkisi verilmiştir. Bu yasa ile polis devleti olma yönünde egemenler önemli adımlar atmış olmaktadırlar. Yani esas olarak bu mahkemeler faşist rejimlere özgü olan ve artık tarihe karışmış mahkemelerdir. 1950 yılında Doma'da imzalanan insan hakları ve ana özgürlüklerini koruma sözleşmesinin 6. maddesi "yasal tarafsız ve bağımsız bir mahkeme tarafından yargılanmayı istemek hakkı"nı temel bir hak niteliğinde kabul etmiştir.

Bu tasarı açık seçik devlet terörüne meşruluk getirmeyi amaçlayan bir tasarıdır. Sosyal muhalefete karşı savaş yasalarıdır

Türkiye de bu anlaşmaya imza atan ülkeler arasındadır.

DGM'lerin varlığı demokratik hukuk ilkelerinin hayata geçmesine engeldir. Bu mahkemeler kaldırılmalıdır. Ne var ki iktidar tam tersi yönde görev alanını genişletme tasarılarını gündeme getirmeye niyetlenmektedir. DGM savcılarının yetkilerinin arttırılması, Cumhurbaşkanı ve Başbakana hakaret suçlarının da görev alanı kapsamına alınmasının tasarlanması, DGM'lere bir nevi itiraz ve temyizlerin yapılabileceği üst mahkemeler yetkisinin verilmesinin tasarlanması, işkenceci görevlileri korumak için bunların yargılamalarının DGM'ler kapsamına alınmasının düşünülmesi göstermektedir ki, egemenler bu mahkemeleri tek ve temel yargı organı haline getirmeyi düşlemektedirler.

Ayrıca görev alan yargıç ve savcıların bir dönem daha görevlerinin uzatılabilme imkanının getirilmesinin tasarlanması da yargıç ve savcıları yürütmeye daha çok bağlamanın aracı olarak düşünülmektedir.

Bu olgular bir de son anti-terör yasası hazırlıklarıyla birlikte değerlendirilirse nasıl bir polis devletinin düşlendiği anlaşılacaktır. Bu tasarıya göre: savcılara tutuklama yetkisi verilmesi, gözaltı sürelerinin 45 güne çıkartılması, tutuklu ve hükümlülerin tahliyeden sonra da özel timlerce izlenmesi, siyasi suçlular için cezaevlerinde özel hücreler yapılması, infazın DGM'lerce denetlenmesi, işkence yaptığı sabit olan görevliler hakkında soruşturma açmak için işkence konusu olan soruşturma ile ilgili savcının izninin şart koşulması tasarlanmaktadır. Bu tasarı açık seçik devlet terörüne meşruluk getirmeyi amaçlayan bir tasarıdır. Sosyal muhalefete karşı savaş yasalarıdır.

Olağanüstü hal topraklarındaki kararnamelerin değişik bir şekilde tüm topluma teşmil edilmesidir. Uluslararası sözleşmelere, temel hak ve özgürlüklere aykırı olduğu gibi 1982 Anayasası'na dahi aykırıdır. Bir yandan 141, 142, 163 maddelerde ve 2932 sayılı yasada salt uluslararası kamuoyunu yanıltmak amacıyla vitrin değişiklikleri tasarlanırken, diğer yandan da acımasız bir devlet terörünün yasal dayanakları hazırlanmak istenmektedir.

Mevcut anti-demokratik yasalara karşı demokratik mücadele verilirken yeni faşist yasa tasarılarına karşı da uyanık olunmalı ve DGM'lerin kaldırılması yönünde mücadele yükseltilmelidir. ■

Yasaklar Dosyası (3)

AT BİNENİN KILIÇ YASAKLAYANIN

M.Tali Öngören

Bir kez ata bindiği görülmesin...Kimin mi? Savaşa susamışların...Ellerinde kılıç, yasaklayabildikleri kadar yasaklarlar. Önce sevgisizlikten ötürü...

Geçen Ocak ayında PTT, "033" çağrı hizmeti içinde "seni seviyorum, öperim, seni kucaklıyorum" ifadesi bulunan çağrıları kabul etmemeye başladı. (Bir süre sonra bu yasak kaldırıldı.) Nokta dergisinden Rasime Hazer'in araştırmasına göre, çağrı hizmeti içinde, "senden nefret ediyorum" ifadesinin bir sakıncası yoktu. Türker Alkan'a göre de gerekçe şöyle: Bu cümleden sonra ("seni seviyorum" ifadesinden sonra) küfür ve umumun adabına aykırı ifadeler de gelebilir. "Hatta devlet aleyhine aykırı ifadeler de kullanılabilir." Ha evet, işin ucu "devlet"e kadar uzanıveriyor, "seni seviyorum" deyince. Bu denli zayıf mı bu devlet? "Seni seviyorum" dedikten sonra söylenebileceği ileri sürülen sözlerden ötürü yıkılıp gitsin...

Nükleer Savaşa Karşı Hekimler Derneği (NÜSHED) Genel Başkanı Prof. Dr. Leziz Onaran, Ankara'daki "Güven Park"ta "barış ağacı"nı suladığı için, bir sabah saat 8.00 sıralarında evinden "adeta tehdit"le alınarak gözaltına atıldı.

"Barış ağacını sulama!" ve "barış hakkında konuşma!". Neden? "Çünkü elimde kılıç var, keserim. Kılıç yasaklayanındır."

SHP Genel Başkanı Erdal İnönü, DYP Genel Başkanı Süleyman Demirel ve RP Genel Başkanı Necmettin Erbakan, Doç. Dr. Haluk Gerger'in (hatta Başbakanlıktaki Akbulut bile çağrılmıştı) konuşmacı olarak katılacakları "Bu Savaş Bizim Savaşımız Değil, Savaşa Son" adlı, Mülkiyeliler Birliği tarafından düzenlenen forum 27 Ocak 1991 günü Ankara Valiliği'nin bir buyruğu ile yasaklandı ve iki ay sonraya ertelendi. Gerekçe mi? "Forum kamu düzenini bozabilir" ve "milli güvenlik gerekçelerini ihlal edebilir".

Şimdi anladınız mı, PTT'nin neden "seni seviyorum" ibaresini çağrı hizmetleri içine almadığını? İki yasağın arasında incecik bir bağlantı var:Sevgisizlik. Halkı bilinçli olarak çağdaş yaşamın gereklerinden uzak tutmak...Savaş çığırtkanlığı yaparak ulusal çıkarların gözardı edilmesine çalışmak..."Bunlar birbirlerine' seni seviyorum' derlerse, sonra öbür ulusları da severler ve savaşmazlar" düşüncesi egemen...

Bu nedenle barış ağacını sulayanı çek sorguya, forumdaki konuşmacılara engel ol, SHP'nin 6 Ocak 1991'de İskenderun'da düzenlediği "Savaşa Hayır, Yaşasın Barış" mitinginde savaş karşıtı açıklamalar yapan, anılan partinin başın danışmanı, emekli gazeteci Hasan Şahan'ı at içeri bir süre. Uşak'ta yine SHP il, ilçe yöneticileri ve belediye başkanlarının 15 Ocak 1991'de Atatürk Anıtı'na koymak istedikleri "Savaşa Hayır, Yaşasın Barış" yazılı çelengin yerine yerleştirilmesini yasakla. İzmirli savaş karşıtlarının kapısında "savaş giremez" diye yazan bir lokalde yaptıkları "savaşa karşı ortak çalışmalar ve yurttaş tepkilerinin en doğru ifadesi ne olabilir" konulu toplantıyı polis zoruyla zamanından önce sona erdir. İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi tarafından gerçekleştirilmek istenen "Savaşa Hayır" gösterisini polise engellet, savaşa karşı yürüyenlerin yolunu kestir, İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi'nden 15 kişiyi gözaltına aldır. Hatta sokakta savaşa karşı yürüyenlerin yanındaki çocukların ellerindeki balonlara bile el koydurt. Yap tüm bunları. Çünkü elinde kılıç var. At binenin, kılıç yasaklayanındır. Yasakla ki, herkes kılıcın senin olduğunu anlasın. Hadi!

Dahası da var. Ankara'da "Savaşa Hayır" gösterisi yapan Hacettepe Üniversitesi öğrencileri de gözaltına alındı. Haberi öğrendiğimizde, öğrencilerin gözaltında 12 günden beri tutuldukları da aldığımız bilgiler arasındaydı. 3 Ocak'ta gözaltına alınan bu öğrencilerden Birtan Altınbaş'a işkence yapıldığı da ileri sürüldü. Öğrenciler "savaş karşıtı" sloganlar atmakla suçlandılar.

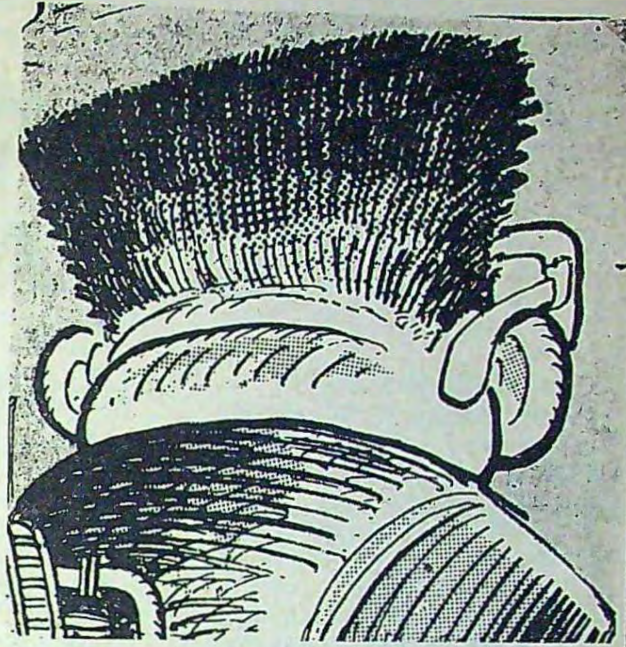
Hacettepe öğrencilerinin tutuklandığı gün, 3 Ocak'ta Kütahya Halkevi'ne de "kılıç"lı bir yasak geldi. Polis Halkevi binasını bastı ve içerde bulunanları Siyasi Şube'ye götürdü ve İkibine Doğru dergisinin haberine göre de işkence yaptı. Suçlama bu kez, "barışı korumak"la ilgili değil...Devrimci Gençlik dergisini, hem de toplattırılan sayısını dağıttırtmak gerekçesi ağır basıyor. Kılıcınla kes kafasını o derginin...İkibine Doğru'ya yapıldığı gibi..Kılıç keser, ama bu dergiler ortadan kalkar mı? Kalkmadığını, hala anlayamadı kılıcın sahibi.

İşte İkibine Doğru'dan 20 Ocak 1991 gününde bir haber:Yatılı öğrenim yapan Mengen Aşçılık Meslek Lisesi'nde 13 yaşındaki E.Y. defterine Zonguldak madencilerini desteklediğini yazınca, öğretmenlerinden birisi tarafından müdüre şikayet ediliyor. N.A. gibi....Bir hafta okuldan uzaklaştırma cezası alıyor E.Y. Sonra polisler bir gece okulun yatakhanesini basıp arama yapıyorlar, yeni E.Y.ler bulmak ümidiyle.Öğrenciler yatakhanelerinden çıkmamakta direniyorlar. Ama polisin intikamı acı oluyor! İşçilerin Mengen'de konakladığı bir gecenin sabahında ilçeye yığılan polisler sabah kahvaltılarını Aşçılık Meslek Lisesi'nin yemekhanesinde yapıyorlar. Öğrencileri aç bırakmak pahasına...

Kılıç böyledir. Sahibini belli etmek için kimi zaman keser, kimi zaman aç bırakır. Kılıç yasaklayanındır. ■

Kılıç böyledir. Sahibini belli etmek için kimi zaman keser, kimi zaman aç bırakır. Kılıç yasaklayanındır

Semra'nım Her Durumda Girer, Apışırsın

Ceviz Ali Hududi

Semra Hanım'ın politikaya girmek istemesini bazı birtakım menfiler çok kıskanıyorlar tabii esas mesele budur. Karşı çıkanları biliyorum. Maksadını saklıyorsun, adi politika yapma! Benden ne istiyorsun be! Bırak girsin! Girecek! Çatla patla, her durumda da girer, apışıp kalırsın! Şimdi öyle ötüyorsun ama muzırlık edene de gününü de gösteririm en kuvvetli şekilde yani bak. Onu da söyleyeyim. Sonra acıttı deme!

Semra Hanım kurulduğundan beri partinin anası şeklinde bulunmuştur. Gayet te iyidir yani politikası, faal ve aktiflik, o da vardır. Sosyal hayatı tanıyor, sen tanıyor musun? Meziyetleri ve entellektüeldir. İngilizce itibarıyla past tensi de, onu da bilir bak! Ne zannettin ya? Çekemiyorsun değil mi, senin derdin bu zaten! Kıskanıyorsun oğlum sen. Daha pek çok sosyal ve siyasal faaliyetin taa başından beri içinde yer aldı tabii, istiyor, bu onun da en tabii hakkıdır. Mesela Cumhurreisi'nin eşi olması hasebiyle değildir, doğuştan kabiliyet şeklinde kendisinde vardır. Yani Allah'ın vermesi şeklinde. Fevkalade vermiştir.

Yabancı değil biliyorsun sen Semra Hanım'ı. Türk Kadınını güçlendirdi. O yönde büyük faydaları da mevcuttur, kaydet bakalım, uyuma. Netice itibarıyla Türk kadınının 10 sene evveline nisbetle bugünkü kuvvetini bu şekilde ifade ediyorum ben yani bir hayli iyidir şimdi hanımlarımız. Ben bakıyorum sokakta görürüm eti sıkıdır yani kocası da beğeniyor Türk kadınını tabiatıyla öyledir. Ekseriyetle bizde Batı'daki gibi de çürük çıkmazlar. Çok dayanır o şekilde bana mısın demez. Fevkalade takdir etmek mühimdir bu hadise. Onlarda 90-60-90 şeklindedir karıları ecnebilerin. Bakınız müşahade ederseniz görürsünüz ki, biz bunu yüzde 60, bilemedin yüzde 50 arttırmışızdır. Yani ANAP iktidarı sırasında oluyor kadınlar hanımlarımız şöyle bir bak, 110-90-120 civarındadır umumiyetle. Sağlamdır yani kuvvetli çıkar. Semra Hanım'ın vakfı bunu daha da kuvvetlendirdi. Şimdi vitrinlerde herşey buluyorum. Yok deme, var! Al ye! Kıskanma, mısır gevreği ye, böyle cılızsın. Sıskasın kıskanç oluyorsun.

Yalnız bu kadar da değildir. Başka meziyetleri de mevcuttur Semra Hanım'ın. İnşallah daha da ileriye gideceğiz, bir nevi Ortaşark'ın Amerikası da oluruz gözdikmezlerse. Gözlerinden tedavi oldu, maşallah iyi görür, benden de keskindir yani gözleri, bir defa tecrübe etmek lazım. Taa locadan, bir adet mebus teklifimize rey vermemişse Meclis'te, arka sıraya dahi saklanmış olsa bile yani, onu da fevkalade görür. İcabına da bakarız derhal. Seni kim getirdi oraya? Nasıl muhalefet gibi karşı çıkıyorsun? Yaktım seni!

Bu bir nevi Türk kadınının siyaset sahnesinde yerini alması hadisesidir netice itibarıyla. Buna karşı çıkıyorlar işte. Çıkanları da bilirim. Vaktinde bir hayli de yakınımıza almışızdır bunları. Arkadan hançerliyor. Bak ben de konuşurum. Lüzum ederse I am talking yani. No coment demeyiz. Şimdi şöyledir bu Semra Hanım'ı reddedenin evveliyatı da. Şudur, bak onu da yapmıştır. Allah'ın bildiğini kuldan saklamama şeklinde prensip olarak. Söyleyeceğim. Fakat hicap ta duyarım, onu da ifade edeyim. Yanlış anlama. Fi tarihinde bakmak şeklinde görmüşüzdür esas itibarıyla. Kapı aralığından, o zaviyeden. Göz bu, kaçar. Orada olmuştur. Bir nevi masturbasyon hadisesidir. Fevkalade hakikattir. Eliyle de yapmıştır. Meselenin esası bu hadiseyi müteakiben cünüp gezilmesi de mevzu bahistir. Aptes alma olmamıştır. Cünup şeklinde bir hayli de dolaşmıştır evimizde. İkaz da etmişimdir. Şimdi bu bakımdan hatırlatma yapılmıştır. Elinden tutmuşuzdur. Mektebe götürülmesi, siftah etmesi de bizdendir. O şekilde yani... Muvaffak da olmuş değildir o gün. Kimseye söylememişizdir. Çıkışta şam tatlı yedirdim. Tabii şimdi bu bir nevi nankörlük yaptı. Ayıp ettin. Sus bari. istemiyorum be! Bırak paçamı arkadaş! Çık dışarı, senin gözün önüne aksın! Benim senin gibi yeğenim yok be! Sen de mi yani Brütüs şeklinde! Yuh sana! Haram ediyorum, haram olsun, zehir zıkkım olsun. Azilsin ulan!

İhtar gibi şeyetsinler bunu. Bir nevi de tehdittir. Yani adamdan hesabını da fevkalade sorarız. Herkesin kulağına küpe olması icap eder netice itibarıyla. Gelin vakit varken hep birlikte Semra Hanım'a destek olsanız iyi olur. Bak ben bunu söylüyorum. Biat edersin. Elini öpeni de affeder zannedersem. Ben de herkes hakkında dosya var. Lehte, aleyhte tutarım kaydını sonra iyi olmaz. Semra'dan özür dileyin be! Allah belanızı versin! Dalağınızı yarayım da görün... ■

8 Mart Uluslararası Kadınlar Günü

ÖN YARGILARI YIKMA GÜNÜ

Nimet Menteşoğlu

"Ne hazin bir çağda yaşıyoruz ki, bir önyargıyı ortadan kaldırmak atomu parçalamaktan daha güç"
A. Einstein

80 sonrası ortaya çıkan feminist kadın hareketi toplumun her kesiminden yoğun tepkiler aldı. Belirli bir kesimin muhafazakar ideolojisi bu tepkiyi anlaşılır kılıyor. Ancak diğer kesimlerin tepkileri yıllardır yaşanan toplumsal statükonun, kitle iletişim araçları ve egemen eğitimin oluşturduğu önyargılarla mı açıklanmalı?

Kadın hareketleri "gündeme gelme"yi somut kazanımlarının ön sırasına yerleştiriyor. Ancak bu noktadan sonra, mevcut yasalar, düzenlemeler ve bunları pekiştiren milli-muhafazakar politikalarıyla iktidar, harekete yönelik tepkinin odağında yeralıyor.

Ankara'daki Perşembe Grubu, "feministlerin ilk çıkışıyla insanlığın yarısıyla ilgilenme ihtiyacı ortaya çıktı. Ama bu ilgi sonuçta nesnelleştirildi. Kadın bir biçimde 'demokratik' görünmenin vitrininde yeralıyor. Kimi o hesabı yapıyor, kimi saflarını sıklaştırıyor. Kimi geleneksel milli ailesini koruma görüntüsü altında erkek hakimiyetini sürdürebilmek için kadınlarla ilgileniyor" tespiti yapıyor. Mevcut yönetim, kadınlarla ilgilenme başlığı altında, klasik aile yapısını pekiştirmek amacıyla kadını eve kapatmaya, sürekli verici-fedakar olmak konusunda iknaya, erkek konumu ve egemenliğini korumaya yönelik çalışmalarını sürdürüyor. Aile Araştırma Grubu TV kanalı ve elindeki kitle iletişim araçlarıyla mesajlarını yaygınlaştırmaya başladı.

Yıldız Ecevit'in deyimiyle kavramlar tersyüz edildi, gerçek bir eşitliği savunan feminizm farklı bir üstünlük arayışı olarak tanıtılmaya çalışıldı ve bu

da tuttu. Ecevit'e göre iktidar feminizme karşı olması bir yana kadının kendini eve kapaması fikrini yaygınlaştırmaya çalışıyor.

Mor Çatı'dan Canan Arın da kadınlar bilinçlendikçe siyasi iktidarın kadın haklarını kısıtlama yolunda çaba harcadığına dikkat çekiyor: Kadınlara tanınan yüzde 10'luk yargıç kontenjanı yüzde 5'e indiriliyor. Ancak sadece tutucu siyasi iktidar değil, egemen "cinsel iktidar" feminizmi mahkum etme yolunda: "kendi hakimiyetinin sarsıldığını görüp paniğe kapılıyor. Olayı bir ayıp, hatta neredeyse bir siyasal suç haline getiriyorlar" diyor.

Öte yandan toplumsal sorunlara, kadın sorununa duyarlı olduğunu söyleyen kesimlerin tepkisi de tartışılır bir boyutta sürüyor. Feministim demek neden ürkütücü bir durum hala?

Bu konuda Kadın Dayanışma Grubu, "basın hicvedici bir tarzda yaklaşıp olayı uç noktalara çekiyor. Sol ise bölücülükle suçluyor" diyor. Bugün birçok kadın, feminist bir söylemle kadın sorununu tartıştıktan sonra feminist olmadığını söyleme gereği duyuyor. Kimse yaptığı ithamların gerçekten de öyle olup olmadığını sorgulama gereği duymuyor. Bir de "feminist" adını kullanmayan kadın hareketleri var. Şirin Tekeli, "Birçok kadın kuruluşu şu veya bu şekilde feminizmin alanı içindedir. Ama bu nitelemeyi neden kullanmadıklarını kendilerine sormak gerekir. Kadın haklarının yerine getirilmediğini söyleyen ve bunun için mücadele eden herkes bence feministtir. Feminizm bugüne kadar yapıldığı gibi hakarete uğratılmaya, alaya alınmaya layık bir hareket değil, son derece saygın bir düşüncedir" diyor.

Böylesi dışsal olumsuzluklara da tanık olunan 8-10 yıllık bir gelişme sürecinden sonra 90 yılı, kadınlar için bir sorgulama yılı oldu. Buna bir suskunluk anlamı yüklenebilir mi? Her grup süreci farklı biçimde yorumluyor: Perşembe Grubu, "Suskunluk tespitinde beklenen kalabalık yürüyüşler, gazete başlıklarına geçmek mi? Bu anlamdaysa suskunuz. Bizim başka bir politika yapma biçimi arayışımız var. Bu arayışımız doğrultusunda 90 bizim için suskunluk yılı değil" diyor. Kadın Dayanışma Grubu ise dönemi yeni bir açılım öncesi olarak tanımlıyor, "ilk verilen mesajlar gündeme yerleşmişti. Artık mesajın ötesine geçecek şeyler

yapılmalıydı. Feministler dışı bir kadın muhalefeti var. Bunlarla alınacak yollar nelerdir? Kendimizi ifade edebileceğimiz somut yapılar, üretilmesi gereken yeni politikalar, sürekliliği sağlama tartışmaları gündemde. Yayın sorununu çözme, yeni araçlar elde etme çabaları var. 90 geri çekilme anlamı yüklenecek bir durgunluk yılı değildir" diyor.

İÜ'deki Kadın Araştırma Merkezi, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, Kadın Kültür Evi, 438. maddenin kaldırılması, 159. maddenin Anayasa Mahkemesi'nce iptali ilk akla gelen kazanımlar. Şirin Tekeli de 90 yılının yapılanların somut sonuçlarının alındığı bir yıl olduğu görüşünde. Kadın Eserleri Kütüphanesi 10 yıllık bir sürecin ürünü. Yeni projelerin hazırlanması önemli: "Feminist bilinci kazanmış kadınlar bu bilinçle oldukları yerdeler, yok olmadılar ve bir coğrafi yayılma var".

Bu sorgulama, dönüşme ve yeni politikalar arama sürecine nereden gelindi? Özellikle örgütlülük ve kitleselleşme anlayışında ne tür ayrışmalar hangi noktalarda başlamıştı?

Ankara'daki hareket 83 yılında İstanbul deneyimli kadınlar tarafından başlatıldı. Evlerde toplanan küçük, kapalı gruplar olarak. Birbirini tanımayan kadınlar biraradaydı, amaç kadın olmayı, kadın olarak neler yaşadıklarını sorgulamak ve kendini dönüştürmekti. Toplumda belirlenmiş bir kadın rolü nerelerde ve nasıl alınmıştı? Kadın olmanın alt birimleri (genç kız, sevgili, eş anne olmak) tartışılıyordu. Bu dar gruplar özgül, bağımsız, hiyerarşiyi reddeden, eşdeğer ve yatay ilişki içindeydiler. Bu dar gruplar daha sonra daha fazla kadına açılma gerekçesiyle Alman Kültür Derneği'nde toplanmaya başladılar. Ve Kadın Dayanışma Grubu şekillendi. Hemen ilk başta birlikte bir projeye sahip olma, dışa açılma konusunda bir direnç vardı. Kitleselleşmeye bakış şöyleydi: Kadınların kendilerinden başkaları için kendilerini aşan hedefleri yoktu. Kadınlar tek tek sorgulamayı, dönüştürmeyi öğrenmelidir. Birilerini kurtarmak gibi bir misyon üstlenilemez.

Kitlelere ulaşma, çoğalma amacının nasıl gerçekleşeceği, varolma sorununun nasıl çözüleceği tartışmalarını gündeme getirdi. "Dernekleşelim" diyenler oldu. Bunun hiyerarşiyi, alt-üst ilişkisini yaratacağını söyleyenler çıktı. Bunlar Perşembe Grubu'nu oluşturdu, savunanlar Kadın Dayanışma Derneği'ni kurdular. Bağımsız kalanlar da oldu. Bu çıkış, gelişme ve ayrışmaları İstanbul da benzer şekilde yaşadı. Ama ayrışan gruplar biraraya gelip birbirlerini destekliyorlar. Bu süreci her grup nasıl yaşadı:

Kadın Dayanışma Grubu yapılanların yetersiz kaldığını tespit ederken "sokağa çıkıp içsel bir dönüşüm sağlayıp kitleselleşelim. Daha fazla kadınla birlikte olmayı göze alıp dönüşürken bunu onlarla birlikte yapalım!" diyordu. Ancak kadınlar yalnızca nesnel olarak değil öznel olarak da bölünmüş bir kesimdi ve ortak bir dille ortak kavramlar edinip birşeyler inşa etmek zordu. Feminist kimlikle dışarda bulunmak zordu. Kadınlar dönemin baskısını üzerlerinde hissediyor, bir yer edinip rahatça kullanmak istiyorlardı. Daha sonra mali sorunlar, devamlı bir kaynak sağlanamaması, dernekte sürekli kalacak bir kadının bulunamaması sonucu 1.5 yıl sonra dernek feshedildi.

Kapalı bir grup içinde ulaşılan sonuçların Türkiye'deki kadınları ilgilendirir şekle dönüşmesi, sürekliliği olan bir kadın politikası üretilmesi artık bir zorunluluk. Yıldız Ecevit: " Şu anda motor güç aydın kesimde. İşçi kadın

Kapalı gruplar içinde ulaşılan sonuçların Türkiye'deki kadınları ilgilendirir şekle dönüşmesi, sürekliliği olan bir kadın politikası üretilmesi artık bir zorunluluk

tartışmaların odak noktasında yeralabilmeli. Üstelik onlar kadın olarak, işçi olarak ve kadın işçi olarak üçlü bir sömürü ile karşı karşıya. Sorun onları da harekete geçirebilmekte" diyor.

Dernekleşmeyi reddeden Perşembe grubu ise bir süre sonra haftada üç gün toplanabildikleri bir mekana sahip oldu. Birlikte kadın olmayı sorgulamayı feminist bir politika oluşturmanın ilk adımı olarak görüyorlardı. "Eylemimiz oradaki birlikteliğimizdi. Her fırsatta sözümüzü kadınlarla paylaşmak istedik. En sevdiğimiz paylaşma şekli sokağa çıkmak. Bunda basının kavramların içini boşaltıp kullanmasının etkisi var. En önemlisi ise doğrudan etkileşimin zenginleştiriciliği. Kendimizi kurtulmuş görmediğimiz gibi kadınları kurtarma gibi bir misyonumuz yok. Cinsiyetçi toplumun değişmesini, cinsiyetlere dayalı ezilme biçimlerinin ortadan kalkmasını istiyor ve çoğalarak başarılacağını biliyorsak da, bunu kitleselleşmek olarak görmüyoruz. Bu söz bizim isteğimizi anlatmıyor".

İstanbul'da da önce her kesimden kadının biraraya geldiği bilinç yükseltme grupları vardı. Somut dergisindeki bir sayfalık yer görüşleri yaygınlaştırmak açısından önemliydi. Burada yaratılan yankının ardından örgütlenme çabası gündeme geldiğinde dernek kurmak dönem itibarıyla imkansızdı. Şirketler "kutsal" görüldüğü için Kadın Çevresi A.Ş. kuruldu. Aslında bir AŞ feminist ilişki biçimlerine tamamen aykırıydı. Dernek kurma tartışmaları yeniden gündeme geldiğinde bir grup Ayrımcılığa Karşı Kadın Derneği'ni kurdu. Dayağa Karşı Dayanışma kampanyaları düzenlendi. Kadın Sığınma evi tartışmalarından ise Mor Çatı kuruldu.

Birilerinin adına kurtarıcı misyonu üstlenme fikri hemen bütün feministlere yabancı, ancak kitlelere ulaşmanın gerektiği noktada bunun somut biçimlerini bulma tartışmaları sürüyor.

Feminist kadın hareketi tüm bu sorgulamaları ve arayışları ile kendisi de toplumun gündemini andırarak 91'in 8 Mart'ına geldi. Bu gün çeşitli etkinliklerle kutlanacak. İstanbul'da Mor Çatı ve Kadın Kültür Evi işbirliği ile Alman Kültür Merkezi'nde filmler, kadınların ve feminist hareketin bir yılının değerlendirilmesini de içeren bir program bu. Ankara'da ise Çankaya Belediyesi gerekli izinleri de almayı üstlenerek üç günlük bir kutlama için Yüksel caddesini tahsis ediyor. Açık havada yapılmaması halinde Türsel salonunda kutlama yapılacak.

8 Mart Uluslararası Kadınlar Günü tüm bu gelişmelerle birlikte bu harekete önyargısız yaklaşımı sunma günü. Erkek egemen toplumun bugüne kadar kadın konusuna yeterince eğilmemesinin sebebi tarihten gelen korkusu olabilir. Ama bugünden itibaren gereken önemin verilmemesi onun ya nılgısı olacaktır. ■

Türkiye Mektubu: İsveç, Semra, MİT vs. Üzerine

Hasan UYSAL

MAKSAT MUHABBET

Üç haftaya yakın süre İsveç'teydim. Üç haftaya sığmayacak kadar çok olay yaşadım. Bir o kadar da çok yeni şey öğrendim. Hangisini anlatsam, neresinden başlasam acaba?

İsveç-Türk İşçi Dernekleri Federasyonu'nca düzenlenen, "Bu savaş bizim savaşımız değil!" paneline çağrılıydık. ANAP'tan Genel Başkan Yardımcısı Metin Gürdere, SHP'den PM üyesi Rıza Yılmaz, DYP'den GİK üyesi Köksal Toptan, HEP Genel Sekreteri İbrahim Aksoy ile RP Genel Başkan Yardımcısı Şevket Kazan. Tam kadro hazırız, uçak biletlerimiz geldi. Cuma sabahı yani 1 Şubat'ta saat 6.45'te uçak kalkacak. Bir gün önce gece yarısı telefon çaldı. Arayan SHP'li Rıza Yılmaz'dı:

- **Hasan'cım.** İsveç'teki Büyükelçi Dışişleri Bakanlığı'nı aramış. Demiş ki, "Paneli düzenleyen Federasyonla hiç bir bağlantımız yok. Geçmiş yıllarda düzenledikleri panellerde parlamenterleri yuhalayıp, dövdüler. Sakın gelmesinler, yine yuhalayıp dövebilirler." Bana gece yarısı Dışişleri Bakanlığı Özel Kalem Müdürü geldi. İbrahime de gitmişler. Biz gereken yanıtı verdik. Sen Köksal beyi bir ara.

Olacak iş değil. Büyükelçi Erdil Akay'ın verdiği bilgiler tümüyle gerçek dışı. Türkiye'de Körfez krizini tartıştırmayıp, yasaklayan iktidar, yalanlarla yurtdışındakileri de engellemeye çalışıyor besbelli. Köksal Toptan'ı aradım . O'nu Dışişleri Bakanı aramış bizzat. Biraz tereddütü varmış, konuşunca geçti. Sıra geldi ANAP'lı Gürdere'ye. Saat 24'e ulaşırken evinden buldum. Sonuçta anlaştık ama, o gelmemekte ısrarlıydı:

- **Herşeyi anladım ama,** beni sayın Bakan aradı. Gitmemem gerektiğini söyledi. Gelirsem skandal olur. İnşallah bir dahaki sefere...

Sonuçta tek fire ile Stockholm'de idik. 700'e yakın dinleyici önünde, son derece doyurucu, kaliteli ve sağlıklı bir panel gerçekleşti. Konuklar memnundu. Olay, daha doğrusu -ne menem diplomatsa, amacı memleketi temsil değil, rezil etmek gibi davranan- Büyükelçinin marifeti, hem Türkiye hem de İsveç basınına yansıdı. Federasyon Başkanı Osman Özkanat, Büyükelçi ile "mahkemede hesaplaşacağını" İsveç radyosuna açıkladı. Büyükelçi ise olayın tümüyle düzmece olduğunu, kimseye bilgi vermediğini ileri sürdü. İsveç'te kişi ve kurumlar hakkında bilgi vermek ağır suçtu. Federasyonun İsveç makamlarına başvurusu demek, Büyükelçi'nin İsveç'ten atılması anlamına geliyor. Elçi mecbur yalanlayacak. Ancak Büyükelçi'ye en büyük kazığı, TC Dışişleri Bakanlığı attı sonradan. Böylece gerekli dokümanlar tamamlandı: Bakanlık, Özkanat'ın Cumhuriyet'te yer alan açıklamasına tekzip göndermişti.

Sözcü Murat Sungar, Özkanat'ın açıklamalarının üzüntü verdiğini belirterek, "sayın elçimizin verdiği bilgiler gayri ciddi değil, ciddidir. Bakanlığımızca yararlı bulunmuştur" diyordu. Yani Elçi, yalanladığı bilgi verme işini yapmıştı. Her zamanki gibi orda ekmek parası için uğraşan ya da Türkiye'de işkence tezgahlarından kaçan aydınları korumak, kollamak, yardımcı olmak bir yana fişlemeye, ihbar etmeye devam ediyordu.

Konu kapanmıştı, daha doğrusu herşey aydınlanmıştı. Sıra Federasyon'un Elçi'den hesap sormasına gelmişti.

* * *

Stockholm'e gelişimizin 2. günüydü. Federasyon, sanırım "Türkiye'den gelenler yabancılık çekmesin" diye düşünmüş olsa gerek, bize eski bir hapishaneden bozma Langholmen Otelini tutmuştu. Gece 23 civarında otele döndüğümde Resepsiyon görevlisi elime bir kağıt tutuşturdu. Kaya adlı birisi aramış. Kağıtta bir telefon numarası. Odaya çıkıp aradım hemen. Önce Köksal Toptan'ı aradığını belirterek "Ona bir çift sözüm vardı" dedi. Belli ki eski solcu, MC'lerde Bakanlık yapmış birisini arayıp, belki de hakaret edecekti. "Sabahleyin numaranızı kendisine veririm" deyince benle biraz konuşmak istediğini söyledi. Tam bir saat... TBKP'li imiş. "Bu partiler bizim sorunumuzu çözmez. Niye TBKP yok?" diye hesap sordu.

Toplantıyı düzenleyenin ben olmadığımı anımsatarak, "TBKP'ye gelinceye kadar 20 parti var. Federasyon hepsini nasıl çağırsın?"dedim. İki de bir "TBKP niye yok?" diye soruyor. "Kardeşim ben açıkçası solcuyum. Üniversite mezunuyuz. Buraya geldik pizzacılık yapıyoruz. Bize reva mı bu? Bu partiler bizim neyimizi çözecek?" Dedik ya bir saat konuştuk diye. İHD Genel Başkanı Nevzat Helvacı'ya attı tuttu. "Geldi buraya. Bizle hiç ilgilenmedi. İsveç Barış Komitesi'yle görüştü. Çekti Finlandı-ya'ya gitti." dedi. İHD yöneticisi olduğumu, istediği zaman, istediği yerde, istediğim kadar kendisiyle görüşebileceğimi belirtip telefonu kapattım. Telefonu kapattığımda genel izlenimim; "12 Eylül sonrası mecburen buralara gelmiş, ama kafayı da biraz üşütmüş eski bir solcu" olduğu yönündeydi. Sabahleyin beni almaya gelen arkadaşlardan durum anlaşıldı. Kaya bey, Büyükelçilikte İdari Ataşe görevi ile görünen bir MİT görevlisi kardeşimizmiş, iyi mi? Sabah kahvaltıda konuyu açınca Köksal Toptan itiraz etti:

Ben o çocuğu Zonguldak'tan tanıyorum MİT görevlisidir ama böyle dangalaklık yapmaz.

İnanmayınca bana bıraktığı notu aldı. Nottaki telefonu çevirdi. Karşısına bildiği Kaya efendi çıkmaz mı? Önce yalanlamış "Vallahi ben aramadım abi" diye. Köksal Toptan uzun uzun nasihat etmiş, "Bir daha böyle dangalaklıklar yapma!" diye.

Gerçekten böylesini hiç görmemiştim, hem de telefon numarasını doğru olarak bırakan.

Tabi bu olaydan sonra Büyükelçinin uyarısının ne kadar doğru olduğu anlaşıldı. Meğer parlamenterleri, kendi elçiliğinde değişik ünvanlarla çalışıyor gözüken istihbaratçılara karşı koruyup, uyarmak istermiş... Ne iyi Elçilerimiz var.

* * *

İsveç'le ilgili kimi ilginç, kimi komik notları da yazmadan edemedim. MİT'i bir yana bırakıp biraz da bunları anlatayım:

İsveç'te Redda Barnet diye, bizim ÇEK'na karşılık gelen bir kurum var. Savaştan tümüyle uzak olmasına, savaş olasılığı bulunmamasına karşın, körfez savaşı haberlerinden etkilenen çocuklar, bu kurumu arayıp korkularını gideriyorlar. Her çocuklu ailede bu kurumun korkan çocuklar için ayırdığı telefon numarası bulunuyor. Ya bizim çocuklarımız? Bizim ÇEK, başındaki Gökçek sayesinde herhalde değil böyle birşey düşünmek, olsa olsa Musul-Kerkük hayali kuruyordur.

Epey süre geçti ama anlatmakta yarar var: Olaf Palme'nin katili diye bir PKK mensubu yakalanmıştı burada. Oysa adamcağız sadece bir ay tutulmuş içerde ama, Türkiye'deki kimi uyduruk gazeteler ısıtıp ısıtıp gündeme getiriyorlar. İçerde iken kendisine ne kötü muamele, ne elektrik, ne filistin askısı. Kısacası ekmek elden su gölden, bir ay yan gelip yatmış. Sonra suçsuz olduğu anlaşılınca -İsveçliler olayın bilerek kapatıldığını, öldürtenlerin ABD olduğuna inanmış durumda- bırakılmış. Ancak boş yere bir ay tutulduğu, adının verildiğini gözönüne alan İsveç Devleti bu PKK'lıya, tam 130 milyon lira para ödemişler. Böyle bir uygulama, ya Türkiye'de olsaydı? Galiba buna birkaç yıllık bütçe bile yetmezdi.

Otelde, duvara yapıştırılmış şampuan kapağını bir türlü açamadım. Çaresiz şampuansız duş yaptık. Sabah kahvaltıda kapak konusunu açtım. Meğer tüm parlamenterler aynı dertten muzdaripmiş. Şevket Kazan en dertlilerden idi:

O kadar uğraştım ama açamadım. İçimden "Allahım" dedim. "Bana şu şampuanı açacak kuvvet nasip et!" Ama yine de açamadım.

Sonradan öğrendik. Kutunun üzerindeki düğmeye basınca şampuan akıyormuş. Kazan, Allahtan kuvvet değil akıl isteseymiş, iş kolayca çözülebilecekmiş.

Yazarlar için inanılmaz olanaklar var İsveç'te. Arkadaşlar sıraladıkça kahroldum. İsveçli olup ya da İsveç'ce yazacak ya da kitabı bir İsveç yayınevinde basılacak olanlara tanınan olanaklar anlatmakla bitmez. Ortalama satış yapan iki kitap çıkarsanız, sülalenize yetecek ekonomik olanaklara kavuşuyorsunuz, Ben o konuya girip moralinizi çok bozmayayım. Geri kalanlara girip az bozayım istiyorum; Diyelim bir Türksünüz, ya da Suriye'lisiniz veya Şili'li. Amatör bir yazar sayılırsınız. Bir araştırma ya da gezi kitabı yazmak istiyorsunuz. Diyelim ki Hindistan. Oralara gidip, seyahat anılarınızı kitaplaştıracaksınız. insanlar okurmuş okumazmış kime ne? Bir form doldurup Yazarlar Birliğine başvuruyorsunuz. Bu seyahat için tahmini harcamanızı belirtiyorsunuz. Kurum size 14 bin krona kadar (8 milyon tl) yardım yapıyor. Sonra kitabı yazıyorsunuz. Bastırmadan, iki nüshayı Kültür Kurumu'na gönderiyorsunuz. Kitap yapmanız için bir o kadar daha yardım geliyor. Tanesi en az 30-35 bin liradan sattığınız kitapların geliri ise size kalıyor. İsterseniz yılda 4-5 kitap yazın ve az satsın. Aldığınız paralar yeter. Çünkü devletin destekleri ya da kurumların katkıları bunlarla bitmiyor. Bir de bizi düşünün. Değil destek, teşvik, katkı... Gölge etmesinler, mahkemelerde süründürmesinler yeter.

İsveç'te içki ve sigara, insanlar az tüketsin diye yüksek vergilerle inanılmaz pahalı satılıyor. İthal, satış yetkisi, özel sektör cenneti olmasına karşılık Devlet Tekelinde. Sigaralar ortalama 14-15 bin lira paketi. Bir bardak bira, restorantta 24 bin lira civarında. Türk rakısı da var. Gittiğimiz klüpte 900 kron, yani 500 bin lira idi. Devletin içki sattığı dükkanda ise 200 kron idi küçük rakı. (114 bin lira) İşleri son körfez krizi ve yüzde 25'e çıkan KDV yüzünden düşen restorantların en gözde müşterileri Finliler. "Finli müşterisi olmayan batar" sözü neredeyse deyim olmuş. Herbirisi bir oturuşta 20-25 bira içiyor. 10 kişi geldi mi, en az 200 bira eder. Çarpın 24 bin lira ile 5 milyon liraya yakın. Böylece lokanta bir masadan, günü kurtarmış oluyor.

Yukarıda sözünü etmiştik SHP Ankara Milletvekili Rıza Yılmaz'dan. İsveç dönüşü Erdal İnönü ile karşılaşmış. İnönü sormuş, "Panel nasıl geçti?" diye. Yılmaz da "Çok iyi geçti. Çok nitelikli, seviyeli bir panel oldu" karşılığını verince, İnönü başını sallayarak gülmüş:

"**Tahmin etmiştim** seviyeli bir toplantı olduğunu. Çünkü Türkiye'de hiçbir gazete sözetmedi panelden." Doğru söze ne denir?

* * *

"**Biraz hava değiştirelim**" diye gittik ya İsveç'e. Türkiye'ye 17 Şubat pazar gecesi döndük. Ertesi sabah önce kapıcı, ardından postacı geldi. Türkiye'ye geldiğimizi anımsatmak için olsa gerek, zamanlaması harika. Postacı elimize tutuşturdu, "Sanık Hasan Uysal" yazılı zarfı. Cumhurbaşkanına fıkra ile "Boktan yapılmış adam" dediğim ileri sürülen bir iddianame. 18 martta Akhisar'da duruşmamız varmış. 3 yıl hapis cezası isteniyor. 3 yıl biraz çok ama, bir yıl falan olsa da içeride başka bir işle uğraşmadan kitaplarımızı yazsak.

Birikmiş gazeteleri gözden geçirdik. Körfez savaşı neredeyse unutulmuş. Varsa yoksa Semranımın İstanbul İl Başkanlığı ardından Parti Başkanlığı ve Başbakanlığa gelir mi? Cahiliye devri bakanları, yetim Hüsnüler, ailecek alıp okutmalar, Brütüsler.... Rüya mı bunlar, yoksa ben manyaklaştım da hayal mi görüyorum?

Sonradan düşündüm; aslında Semranım Başbakan olsa ne kadar iyi olur? Başbakanlık konutu boşalır, yeni yer açılır. Bu bir. Devletimizin en büyükleri, Cumhurbaşkanı ile Başbakan sürekli beraber, mutfakta, yatak odasında memleketin meselelerini anında konuşurlar. Bu iki.

Peki ama, Bay Özal Bayan Özal'ın gönderdiği bir kararnameyi imzalamazsa? Gece de Semranım ardını dönüp yatmaya kalkmaz mı? "İmzalamadan olmaz!" derse? O zaman Bay Özal "ı-ıh!" diyen Semranımın acısını da milletten çıkarmaya kalkarsa ne olur halimiz.

İnşallah rüyadır bütün bunlar. İnsanlarımızı çok şeye alıştırdılar ama, bunca görgüsüzlük ve arsızlığa alıştıracaklarını sanmıyorum. ■

Üniversitede Yeni Tasarı

ÖZAL ÜNİVERSİTESİ

Ömer Özgüner

Paralı eğitime geçiş, disiplin cezalarının artırımı, özel güvenlik birimi gibi ayrı tarihlerde üniversitenin gündemine sokulan yasalar, yeni bir vitrinle sergilenmeye çalışılıyor. Vitrin yeni ancak içindekiler eski; 70'li yıllarda denenen ve tükenen vakıf üniversiteleri ile Mütevelli heyetleri. Yasa önerildiği şekilde kanunlaşırsa ki bir engel gözükmüyor; işadamlarının üniversite açması sağlanacak, bazı üniversiteler "özel statü" kavramına dahil edilerek, Cumhurbaşkanının doğrudan seçtiği dokuz kişilik mütevelli heyeti ile yönetilecek. Ayrıca öğrencilerden "azami" ölçüde harç parası alınacak.

Tasarının adlandırılışı farklı ancak yetkililerin üzerinde anlaştıkları ve övündükleri bir nokta var: Avrupai bir model oluşu. Dahası bu sayede çok sayıda üniversitenin açılacağı, mali özerklik sağlanacağı, bilimsel çalışmaların hızlanacağı - Y.Ö.K.'ün bazı maddelerinin de başta böyle konduğu unutulmamalı - iddiaları ortada. "Kanun" denilen sazın, sazendesinin eline göre ses verdiği bilinir. Diktatörlük heveslisi birinin notalarından çıkacak rezaleti dinlemeden önce, YÖK'e ne oldu, olacak sorusuna yanıt vermek gerekli.

Yök'ün Çözülüşü

Açık baskı ve zor koşullarının ürünü olan YÖK anti-demokratik uygulamaları hayata geçirme konusunda, kendisini görevlendirenleri uzun süre üzmedi. Ancak devrimci ve demokrat öğrenciler ilk dernekleşme çalışmaları ile önce bazı maddelerini -devam zorunluluğu, 44. madde- sonra YÖK ile birlikte onu besleyen kaynağı hedefleyen eylemlilikleri hayat geçirdi. Binlerce öğrenciye okul olan atılmalara, gözaltılara ve cezaevlerine neden olan bir süreç yaşanarak YÖK büyük ölçüde yıpratıldı. Çıkardığı kanunların yarıdan fazlasını -üstelik birden çok değiştirerek, bu yıpranmayı resmileştiren YÖK demokratik öğrenci muhalefeti karşısında teşhir edilmiş bir unsur olarak kaldı. Bu durum okların gerçek hedefe yönelmesinin zeminini de yarattı. İşte YÖK'e ne oldu / olacak sorusunun kısa yanıtı burada saklı. Çünkü

Daha uzun yılları öğrencilere mütevelli heyetenin kötülüğünü anlatarak geçirmemenin en önemli yolu, onlara tepeden inme her türlü kurumlaşmayı "yabancı" hissettirebilmekte yatmaktadır

bu haliyle YÖK tırmanılan diktatörlük merdiveninin çürük basamağı görüntüsü veriyor.

Meclise sunulan yasa, YÖK'ün eksiklerini görerek, üniversite yaşamına daha planlı ve doğrudan müdahaleyi hedeflerken, demokratik öğrenci muhalefeti açısından gözden kaçırılmaması gereken özellikler taşıyor:

Bir. Yaşanan vakıf üniversiteleri deneylerinin -bilimsel çalışmaların yetersizliği, düzeysiz eleman yetiştirmesi, ilgisiz yöneticilerin elinde kalması- gösterdiği bir gerçek var. Vakıf üniversiteleri toplumun ihtiyaç ve çıkarları baz alınarak değil, üniversiteyi kuranların ideolojik - ekonomik çıkarları baz alınarak kurulmuştu. Böylece üniversite toplumu yabancılaşarak belli bir çevrenin hizmetine girme sürecini tamamlamış olacak. Özellikle toplumbilim çalışmaları ya ortadan kalkacak ya da şu anki durumdan geri düzeye düşecek.

İki. "Özel Statülü" üniversiteler kavramı son derece belirsiz. Şimdi merak edilen, hangi üniversiteler akademik hiç bir yeterliliği olmayan (hatta abartarak söyleyelim, üniversiteyi yalnızca paralarındaki resimlerde gören) ilgisiz kişilerce yönetilme "şansına" erişeceklerdir. Üstelik yöneticileri cumhurbaşkanının seçmesi de eşantiyonu. "Özel Statü" kavramı ile hem üniversiteler arası uçurum derinleşecek, hem de iktidarın bir türlü "zararsızlaştıramadığı" ODTÜ, İTÜ, İÜ gibi üniversitelerin "ehlileştirilmesi" yoluna gidilebilecek.

Üç. Son on yıldır kaybolan üniversitedeki demokratik geleneğin yeniden ve daha gelişkin yaratılması sorunu ortada. Yasa tepeden atanan üniversite yönetimleri ile demokratikleşmenin düşmanı rolünü üstleniyor. Ayrıca öğretim üyelerinin "sözleşmeli personel" statüsüne alınması ile akademik kariyer için akademik çalışmalar yapılması zorunluluğu ortadan kalkıyor. Artık kariyer sahibi olmanın yolu bilime yapılan katkılarla değil, Özal'a yapılan yağcılıkla aşılabilecektir.

Dört. Üniversitelerdeki devletin mali desteği çekilirken, işletme giderlerinin yükü tamamen öğrencilerin üzerinde kalacak. Üniversitelerde

öğretim elemanlarının sözleşmeli olarak çalıştırılması, bu sözleşmeli personelin ücretleriyle, kadrolu personel ücreti arasındaki farkın öğrencilerin ödeyeceği, şu andaki öğrenim harçlarının yirmi katına varan öğrenim ücretlerinden karşılanması, bir önerilip bir geri çekilen "paralı eğitim" tasarısının hayata geçmesinden öte bir anlam taşımaz.

Bu dört durum dahi, YÖK'ün yalnızca hayaletinin kaldığının bir göstergesi. Artık "özerklik"ten bahsedilecekse bu işadamlarının, generallerin, Özal'ın hanesine yazılan bir özerklik olabilir ancak.

Öğrenci Cephesi

Elbette sorunun esas cephesi, yani tüm uygulamalardan birinci derecede etkilenecek olan öğrencilerin tutumu son derece önemli. Demokratik öğrenci hareketi uzun süredir yalnızca bir "karşı olma" sürecini aşma çabası içinde. Anfi komiteleri, dernekler ve federasyon bu çabaların canlı kanıtı. Bu haii ile son derece olumlu görevler yüklenen bu yapılar, ancak en geniş öğrenci kitlesince sahiplenildiğinde hedefine ulaşabilir. Daha uzun yılları öğrencilere mütevelli heyetinin kötülüğünü anlatarak geçirmemenin en önemli yolu; onlara, tepeden inme her türlü kurumlaşmayı kendilerine "yabancı" hissettirebilmekten geçmektedir.

Bunun için şimdi yapılması gereken öğretim üyeleri, çalışanlar ve en geniş öğrenci kitlesinin aktif katılımı ile bir özerk-demokratik üniversite programının yaratılmasıdır. Böyle bir çalışma anfi komiteleri, dernekler ve federasyonun etki alanlarının da genişlemesine yardımcı olacaktır. Toplumsal muhalefet, üniversitenin özel sorunları ve toplumun diğer katmanları ile olan bağının zayıflığına karşı bizzat öğrencilerin ne dediğini bilmiyor.

Hem toplumun bu konuda aydınlanması hem de tepeden inme müdahalelere karşı özerk- demokratik üniversite mücadelesi verenlerin en büyük silahı, üniversitenin en geniş kesimlerince kabullenilen ve hayat geçirilen bir PROGRAM olabilir.■

SENİ ARAMANIN,

Mecit ÜNAL

Ay bu da dağıttı, diyor, saçlarını uzatmış! Bu çocuklar git gide güzelleşiyor, Turgay!... Şaşkınlıkla, hayranlıkla bakıyor. Anaç bir tavırla durup durup gülümsüyor. Gülümseyince, yanağında kırmızı bir gül çukuru açıldığını farkediyorum. O çın çın kahkahalarından birini az önce koyvermişti...

ilk anda tanıyamamış. (Arkam dönüktü, dedim, tanıyamazdın ki.) Sesimden ayırdedebilmiş. Doğru ya!Aylardır görüşmüyorduk.. Hırkamın çok yakışmış olduğunu söylüyor.Ayrıca, saçlarımla uyumlu bir rengi varmış; gri/mor. Altına, umduğu gibi kadife pantalon mu giyindiğime bakıyor, bu kadar zamandır nerde olduğunu sormuyor da!...

Bir sorsa ona Yüz Türk Büyüğü arasında sayılan ibrahim Müteferrika'nın aslında 1692'de bir Osmanlı-Avusturya çatışmasında henüz 18 yaşındayken Osmanlı ordusuna esir düşmüş Macar asıllı protestan bir ailenin çocuğu olduğunu öğrenimini protestan papaz okulunda ilahiyat alanında yaptığını matbaacılığı da bu sırada öğrendiğini anadili dışında Fransızca ve Latince bilgisi ve öteki yeteneklerinin bir esir için köle pazarında ancak aydın bir alıcıya düşerse işe yarayacağını bilmeyen bu gencin esareti ve köleliği sırasında Türkçeyi müslüman olduktan sonra da Arapça ve Farsçayı öğrendiğini Usül'ül-Hikem Fi Nizam'il-Ümem (Milletlerin Düzeninde İlmi Usüller) adlı ilk kez Yirmisekiz Çelebizade Said Mehmed Efendi'yle birlikte (1727) kurduğu matbaada dokuzuncu eserinin önsözünde belirttiğine göre kölelik acılarına dayanamadığı için müslüman olduğu ve İbrahim adını aldığını yaptığı çalışmalar yazdığı risaleler ve ileri sürdüğü görüşlerle devrin ileri gelenlerinin dikkatini çekerek kısa sürede Müteferrikalığa yükseldiğini hariciye göreviyle dış ülkelere gönderildiğini ve görüşmelerde bulunduğu aynı zamanda bir tarihçi coğrafyacı harita ressamı matematikçi ve astronomi bilgini kabul edilen İbrahim Müteferrika'nın Batı'da kurulan ilk muharrik matbaadan 287 yıl sonra sınırlı izinle faaliyete geçirdiği bu matbaanın faaliyetini sürdürdüğü 22 yıl boyunca aralarında Cihannüma ve Tarih-i Naima'nın da bulunduğu toplam 17 eserin basımını gerçekleştirdiğini okur yazar oranının hala Avrupa ortalamasını tutturamadığı ülkemizde 287 yıllık gecikmede dinsel taassubun yanısıra en önemli nedenlerden biri olarak sayılması gereken esnaf loncalarının tutumunun o tarihlerde mübeyyiz ve hatta sayısının abartılı bir rakamla 90 bin olduğu doğru kabul edilirse neden salt İslami eserlerin basımı için izin alınabildiğini yeterince açıklığa kavuşturduğunu ama öte yandan bilimsel ve teknik ilerlemeler karşısında hiçbir gücün tutunamadığını tarihsel ve toplumsal ilerlemeler karşısında hiçbir gücün tutunamadığını yanlışın bir süre doğruya egemen olabileceğini Kirov fabrikasında üretilen kol saatlerinin dünya saat piyasasında ancak antika bir değer taşıyabileceğini oysa zamanı ters çevrilerek masaya bırakılmış bir kumsaatinin deliğinden akan tek bir kum tanesinde durdurmanın hiçbir olasılığı bulunmadığını...

Bir sorsa ona bilmenin öğrenmek öğrenmenin okumak okumanın anlamak ve anlamanın bağışlamak olduğunu hep unuttuğumuzu bir sorsa ona Van Gogh'un intiharının yüzüncü yılında bilinmeyen bir tablosunun bulunduğunu ve bu tablonun ressamın büyük olasılıkla Paris'teyken yaptığı resimlerden biri olduğunun sanıldığını ve 800 binle 1 milyon dolar arası bir rakamla açık artırmaya çıkarılması düşünüldüğünü Van Gogh'un tabancayı şakağına dayadığı sırada intiharından sonra büyük bir ressam kabul edileceğini elbette aklından geçirecek durumda olmadığını ama bunu bilseydi intihar nedenlerinin arasına bu öldükten sonra paha biçilmez kabul edilmeyi de koyacağını bir sorsa ona bir insana yaşarken vermediğimiz değeri ölümünden/intiharından sonra vererek kırkıncı günler seneyi devriyeler ölüm ilanları ve anma toplantıları icadettiğimizi bununla aslında kendimizi bağışlamak/bağışlatmak istediğimizi bu yüzden güzelim kentlerimizin içini ve yüreklerimizi mezarlıklara çevirdiğimizi ne var ki gerçekte aradan üç gün geçmeden yaşamı eskisi gibi bir çizgide sürdürmeyi seçtiğimizi briçte eksiği dolduracak bir dördüncünün her zaman bulunabileceğini ve Yesenin dahil kimsenin ölüme ağzının payını herkesten çok veremeyeceğini bir sorsa ona yıllardır birbirimize haksızlık etmeyi alışkanlık haline getirdiğimizi kolaycı yargılarla yozlaşmış burjuva ruh hastası bireyci bencil devamla dönek hain ajanprovakatör ilan ettiğimizi

Lali Berte'ye Mektuplar

BULDUĞUM BÜTÜN YOL HARİTALARI SAHTE...

ve edildiğimizi asla bir araya gelmemek için bütün ipleri koparttıktan sonra herkesi kendi bayrağımızın altında birleşmeye çağırdığımızı bayrağı kendisi taşıyorsa yapmayacağı hiçbir fedakarlık olmayan Spiromilios'ların bayrağı başkaları taşıyorsa buraya kadar arkadaşım sözünü duyunca yüzseksen derece görüş değiştirdiklerini bir sorsa ona işçi sınıfı adına işçi sınıfı için işçi sınıfına rağmen ve işçi sınıfı dışında -12 Mart'tan önce üniversite kantinlerinden 12 Mart'tan sonra Niğde cezaevinde ve 12 Eylül'den sonra da Avrupa ülkelerinde- kurulan sınıf partilerinin her zaman iki adım geriden geleceğini bir sorsa ona romantik devrimler çağının çoktan kapandığını ama o zaman bunu anlamamakta ayak direyen nesli tükenmiş romantiklerin yıllar sonra cezaevlerinde umutsuzluğa sığındıkları Avrupa ülkelerinde marjinaliteye yazıldıklarını tam da işçi sınıfı ve işçi sınıfının sınıf misyonunun maddi temellerinin ortadan kalktığı savlarının ileri sürüldüğü bir sırada işçilerin 3 Ocak'ta genel grev yaptıklarını ve 4 Ocak'ta grevdeki Zonguldak'lı madencilerin Çankaya'ya çay içmeye gider gibi Çankaya'ya çay içmeye gidiyoruz diyerek Ankara'ya yürüdüklerini çeşitli nedenlerle yürüyüş boyunca altı kişinin öldüğünü ikiyüz kişinin tutuklandığını aynı günlerde Garp Linyitleri işletmesi'ne bağlı Tunçbilek maden işçilerinden iki madencinin intihar ettiğini bütün bu olaylar sırasında öncü müfrezelerin ancak izleyici olabildiklerini bir sorsa ona Adriyatik kıyısındaki kırmızı fenerin sönmesi karşısında AEP'çi sosyalistlerin Özgürlük Dünyası ve Emeğin Bayrağı dergilerinin neden tek kelime yazmadıklarını...

Bir sorsa ona Marguerite Duras'ın romanlarında neden erkeklerin kadınlar kadar kadınlardan çok ağladıklarını Tutunamayanlar'daki mühendis gibi gerçekte tiyatro oyunları yazan başka bir mühendisin özgürlüğünü bağlayan bütün ipleri kopartarak cebinde bir çakıltaşıyla ortadan kaybolurken neden hiçbir yayınevine uzun soluklu bir roman hiçbir tiyatroya da oynanmamış/oynanacak bir Detone bırakmadığını bir sorsa ona neden bir kadının gece onikiden sonra tek başına sokağa çıkacak kadar cesareti olduğu halde toplumun o kadar cesareti olmadığını...

Bir sorsa ona...hayır, bunların hiçbirini değil; yalnızca, seninle konuşurken başımın döndüğünü -senin başın da dönüyor mu?- ama o anla, bir anla sınırlı olmayan süreğen bir sarhoşluğun kıyısında bulunduğumu ve her an kendimi sulara atacakken, her an bir çılgınlık durumunda serabdan seraba koşmayı seçtiğimi; söyledikierimde ve sakladıklarımda, yazdıklarımda ve yazmaktan kaçındıklarımda, düşlediklerimde ve düşlemekten korktuklarımda, bu başdönmesinin - eskimemesi ve az söz edip çok anlamıla ilişkilendirmek için- sakladığımı, ama saklamaya çalışırken de, aslında açıkta bırakmış olduğumu farkedersen, bunun benim istemim dışında, bütünüyle sözcüklerin kendi özgürlüklerinin bir sonucu olduğunu bilmen gerektiğini -bilmen gereken herşeyi bilmen gerektiği gibi, her yeniden hatırladığımda unuttuğumu- söyleyecektim. Lali, seninle başım dönüyor!... Seninle başım dönüyor ve ancak el yordamıyla yürüyebiliyorum. Ancak el yordamıyla yürüyebiliyorsam, diyorum, bu, gözlerime güvenemediğimden. Gözlerim, göstermek istemediğini görmeye, kulaklarım, söylemek istemediğini, duymam gerekmeyeni duymaya kalkabilir. Oysa el, dokunabileceğine raslayabilir ancak. Dokunulsun diye konulmuş bir sandalyeye sözgelimi. Dokunulsun diye konulmuş bir masaya. Masada bir kitap var.. Açıyorum, içinde gidilmemiş/gidilecek malihülyalar. Bunlar hep dokunulsun diye konulmuş. Ve birinci sayfada bir not: parmak uçlarıyla okunacak!... Parmaklarımı harflerin üzerinde dolaştırıyorsun; seninle kendimi keşfediyorum, Lali! Sanki ben körüm de elimden tutup kenti sokak sokak gezdiriyorsun. Daha ilk sokakta, bir evin taşlığında, heykeli kayıp bir Doma anıtının kaidesinde derin parantezlere düşüyoruz. Ya bir de ben seni keşfetmeye kalksaydım! Lali, kaybolurdum!... Seni aramanın bulduğum bütün yol haritaları sahte!

Böylece, kendiliğindenliğe bırakılıyor herşey, Rüzgar nereye sürüklerse...

Rüzgar nereye sürükleyebilir? Aradığımız ülke yıldızların ötesinde!... Görmüyor musun, sivil savunma tatbikatları, sınırboylarında yığınak... Şimdi bütün askeri birlikler ikincibiremre kadar silah başına. Büyük olasılıkla savaş çıkacak. Yüzbinlerce insan ölecek... Lali, birbirimizi kaybedebiliriz!...

Eğer birbirimizi kaybedersek, bu yıldan başlamak üzere, her yıl aynı gün, aynı saat ve aynı yerde -31 Aralık gecesi saat tam onikide Kadıköy Vapur İskelesi'nde- bin yıl süreyle beklemeye evet der misin? Bin yıl çok uzun bir süre; seni tanımam için bir işaret olarak, saçının üç teli hep öyle kalsın... Yanına renkli saçbağlarını almadan gelme!

(Yakamdaki martıyı bir daha sorarlarsa, albatros olduğunu söyleyeceğim.) ■

1991

KİTAPLAR

Neşeli Bir Aydınlanma, Hüzünlü Bir Yüzleşme

Ruh Üşümesi
Adalet Ağaoğlu,
İletişim Yayınları,
İstanbul, 1991

İnsanoğlunun kendisiyle yüzleşme zamanının geldiğini ve geçmekte olduğunu hiçbir sanatsal ürün atlamıyor; atlayamazdı, insanlık ciddi bir varoluş sancısı yaşıyor. Nasıl yaşamasın? Adalet Ağaoğlu'nun sözleriyle söylersek, "Eğer insan, kendi icadı bir düğmeye basarak, kendi icadı silahlarla, kendi soyuna son verebiliyorsa 'kötülük tanrısının' yerini almış demektir".

Bütün sınıfları, zümreleri, bireyleri içeren bir insanlık tanımı var mı? Kirlenme bir kez başlamaya görsün, (Ne kirlenmesi? çevre, akıl, ruh, ilişki, düşünce, iletişim... doğal, toplumsal ve bireysel herşey), bulaşıcı bir hastalık gibi, veba gibi yayılıyor ve kimse, hiçbir sınıf, zümre, birey ve onların ürettiği maddi, manevi herşey kirlenmeden payına düşeni almadan edemiyor. Metin Altıok'un dizeleriyle "aşk da çevreye uyuyor". Ancak iki kişiye özel konumuyla iyi ve güzel olabilen tek şey; aşk bile, duyarsızlaşmanın yarattığı, nedeni ve sonucu olan tensel kalınlaşma ve ruh üşümesi ile karşılaşıyor ve eriyor; en dirimsel edimimiz bile kirleniyor. Ve insan kalın kabuklarla örülmüş gövdesi içinde kendisini bile hissedemez oluyor. Edebiyat, kendi dili, kendi biçimi ve kendi dünyası içinde insanın bu en derin ve sinsi acısına Adalet Ağaoğlu'nun son romanı **Ruh Üşümesi** ile bir kez daha ve yeni bir dille eğiliyor ve insanı 'neşeli bir sıçrayış' için hüzünlü bir buluşmaya davet ediyor.

Bir romanı böyle karşılamak belki yapıta ve yazarına haksızlık gibi gelebilir. Ama bir okur olarak onunla yüzyüze geldiğimde beni kendi gerçeğimde yakalaması ya da benim onu kendi gerçeğime tercüme edişim de romanın problematiği ise bu kadarına hakkım olsun. Şurasını önemle vurgulamalı; bu bir edebi yapıt ve ben bu "hayat bilgisini" bu yapıtın hiç de bana ders vermek için yazılmamış biçiminden çıkarıyorum. Kalınlaşmış algı eşiğimi aşabilen bir dile kavuşmak, müzik notalarının armonik akışıyla yoğun bir benzerlik taşıyan sözcük akışının yarattığı edebi atmosferde kendimi bulmak, salt kendimi mi, beni çevreleyen tarih ve coğrafya içinde, beni belirleyen duyuş ve yaşayış biçiminin göze batırılmaya çalışılmamış, daha çok "an"ların içinde asıl anlamını bulmuş yabancılaşma içinde seninle, onunla, ötekiyle karşılaşmak, yüz yüze gelebilme olanağı bulmak, Ruh Üşümesi'nin verdikleri bunlar oldu. "Bir cümle, bir ses, sokakta yürürken göze çarpan küçük bir ayrıntı, bir anlık bakış, kederli ya de neşeli..." bütün bunlar "aydınlanma işaretleri" olarak kullanılıyor romanda. "Bir insanda, insanlığın tüm halleri vardır" diyen Montaigne'e "zeyl"!. Bir anın içinde insanın yaşadığı tüm anların halleri vardır!

Bunları mı söylemeli, yoksa, titizlikle kurulmuş, ses titreşimlerinin ahenginde müzik ve şiir tadı gizli Ruh Üşümesi'nin İletişim Yayınları'nın özenle bastığı 158 sayfalık, üzerinden henüz matbaa kokusu dağılmamış Ruh Üşümesi'ni bir kez daha mı okumalı? ■

Mehmet Fikri

"Yazmakla Zulmün Hatıraları Bitmez ki"

Hatıralarım
Musa Anter
Doz Yayınları, İstanbul,1990
250 sf.

Kürt Teali Cemiyeti, Kürt Hevi Cemiyeti aydınlarının çalışmalarının kesintiye uğraması ardından 1941'e kadar süren sessizlik, 1941'de Yusuf Azizoğlu, Ziya Şerefhanoğlu, Faik Bucak ve Remzi Bucak'la birlikte "ilk örgüt" Kürtleri Kurtarma Cemiyeti, 1954'te Diyarbekir'de Şark Postası, 1958'de İleri Yurt, 27 Mayıstan sonra Barış Dünyası, Doğu Dergisi, Deng Dergisi, Brina Reş ve Kımıl hikaye kitapları, sayısız tutuklanma, gözaltı, işkence, hücre cezaları, sayısız önemli şahsiyet: Musa Anter'in hayatının birkaç ara başlığı.

Sadece bu birkaç ara başlık dahi Musa Anter'i yakından tanıma isteği uyandırabilir insanda.

Ben Musa Anter'i yeni tanıdım. Bu benim büyük bir kayıbım. Başkalarına bir insanı tanımamak veya geç tanımak bir kayıp olarak gelmeyebilir. Ama bu insanın hayatı Musa Anter'inki gibi yok edilmeye çalışılan bir milletin tarihiyle neredeyse özdeşleşmişse sanırım bana hak verilir. Tabipler Birliği'nde bir kısım sanatçı ve yazar savaşa karşı ne yapılabilir diye toplanmış tartışıyorlardı. Derken kürsünün yanında beyaz saçları ve ihtiyar görünümüne rağmen epeydir ayakta duran bir adam konuşmaya başladı. Az ama öz konuştu. Sonra da 'Karar alın barış için herşeye varım. Bütün ömrüm bunun için geçti zaten' dedi. O an bende bu onurlu insanı daha yakından tanıma isteği uyandı. Onun genç kuşaklara anlatacak çok hatırası olmalıydı.

Sağolsun, çok bekletmedi beni ve benim gibi tarih meraklılarını ve "Hatıralarım"ı yazdı. 75 yaşını deviren Musa Anter kitabın arka yüzünde şöyle diyor: "Türkiye'nin ellibeş yıllık girdisinin çıktısının yeminli canlı şahidiyim. Hem yanlış şahidi mi? Değil!!.. Sanığıyım, mahkumuyum ve davacısıyım!.. Bu kitapta işte bunları bulacaksınız."

Musa Anter bir halk bilgesinin tatlı diliyle anlatıyor. Sanırsınız çocuklarını, torunlarını, bir milleti başına toplamış onlara söylenceler anlatıyor. Yazı icat edilene kadar insanlık tarihi böyle dilden dile anlatılagelmedi mi zaten? Ama Musa Anter kendi diliyle değil yabancı dille anlatmak zorunda kalmış. Yani Kürtçe yerine Türkçe anlatıyor. Ama herşeye rağmen insan tarihçi Toynbee'ye nazire olsun diye "Bir milletin kendi tarihini düşmanlarından değil de dostlarından öğrenmesi ne güzel" diyesi geliyor.

Musa Anter "Yazmakla zulmün hatıraları bitmez ki!" diyor. Öyle sanıyorum ki yazdıkları yazmadıklarının binde biridir. Türkiye tarihinde şu veya bu şekilde yer etmiş birçok şahsiyet bu hatıralarda vardır. Ben birkaçını sayayım: Saidi Nursi(Kürdi), Nuri Dersimi, Abdurrahman Qasemlu, Neyzen Tevfik, Hasan Değer, Nurettin Yılmaz, Sait Kırmızıtoprak, Necip Fazıl Kısakürek, Tarık Ziya Ekinci, Şeyh Seyda, Yılmaz Güney, Hüseyin Cevahir, İsmail Beşikçi.

Ben bu insanları yalnız isim olarak yazdım. Düşünün bir, herbiri tarihin bir parçasını oluşturan bu kadar geniş bir yelpazedeki şahsiyetler hatıraların zenginliğinin bir kanıtı değil midir?

Bizde "Hey gidi Koca Kurt" diye bir nida vardır. Bu, hayranlıkla karışık saygılı bir sesleniştir. Ben de milliyeti bugüne kadar kart-kurt diye yok sayılmaya çalışılan Musa Anter'e "Hey Koca Kürt" diye seslenmek istiyorum.

Çünkü yıllardan sonra Musa Anter tekrar yazmaya başladı. "Benim halkım öldü. İşkence gördü, sakatlandı. Hatta işkenceden çıldıranlar oldu. 'Eh ne yapalım?' derdim. 'Eskiden beri biz bunları görüyoruz.' Fakat sonradan duydum ki halkımıza bok yediriliyor ve namusuna el uzatılıyor . Benim atalarım Zal ve Rüstem gibi gürzüm yok. Ama verin kalemimi' dedim ve tövbemi bozarak yazmaya başladım."

Yıllar önce gazete satıcısı bir Kürt çocuğu Musa Anter'in başyazı yazdığı gazeteyi koltuğunun altına kor, sokak sokak bağırarak satarmış. Musa Anter'in hala yazdığını görünce o çocuk gibi seslenmek geldi içimden:

"Musa abey yazıyy!." ■

Birol Keskin

10. Uluslararası İstanbul Festivali

YARATI VE ÖZGÜRLÜK

Murat Kenan

Henry ve June,
Yönetmen: Philip Kaufman, ABD Yapımı

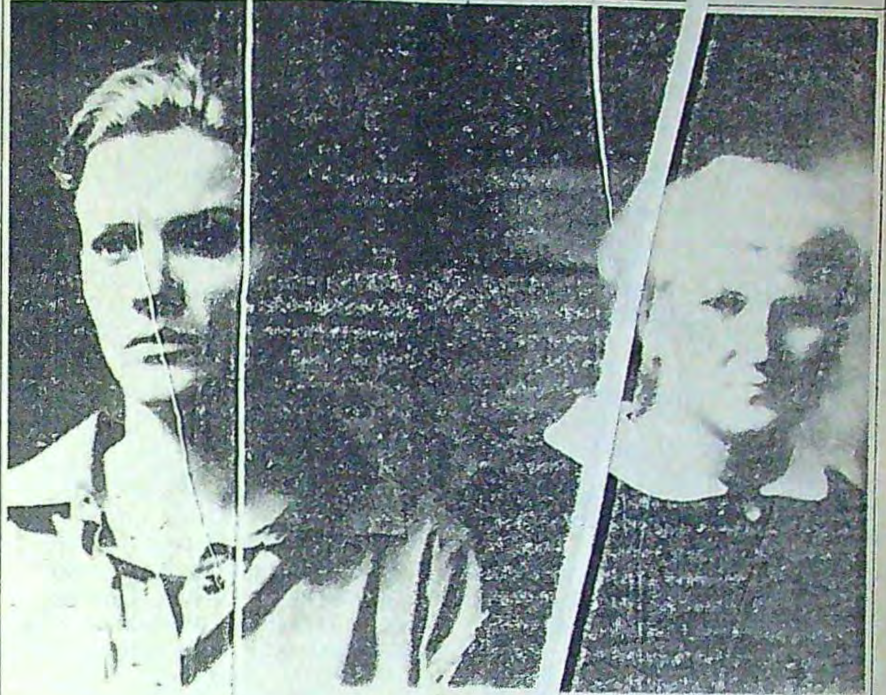
İstanbul Uluslararası Film Festivali sinemalarında Amerikan filmlerinden başka film olmayan, Türk filmlerinin gösterime giremediği, ticari dolaşım ağı dışında nitelikli sinema ürünlerinin izlenebileceği sinematek vb. gibi kanalların olmadığı, TV'nin ise özel bir yozlaştırıcı işlev yüklendiği ülkemizde en önemli sinema olayı olma özeliğini bu yıl da sürdüreceğe benziyor. Dünyanın dört bir yanından çeşitli ülkelerin çeşitli sinemacıların filmleri onaltı gün boyunca İstanbul'daki sinemaseverlere ulaşacak. Festival, Kültür Bakanlığı'nın da desteğiyle bu yıl onuncu kez düzenleniyor. İlk olarak "sanat filmleri haftası" olarak gerçekleştirilen etkinlik 83'de son derece kabul gören, seyircinin diline yerleşen "Sinema Günleri" adıyla düzenlenmeye başlandı. 1989 yılı başında Uluslararası Film Yapımcıları Dernekleri Federasyonları (FIAPF) tarafından tanınarak dünyanın en önemli kırk film festivalinden biri oldu. Ve" Uluslararası İstanbul Film Festivali" olarak düzenlenmeye başlandı.

Festival, hiç tartışmasız ülkemizin en önemli sinema olayı. Ülkemiz; hemen hemen dünyanın yarısından çoğunda olduğu gibi sinema salonları Amerikan filmlerinin (tabii en niteliksiz, en geri ör-

nekleri) egemenliği altında bir ülke. Türk filmleri ise çok acı bir şekilde ülkemiz sinemalarında diğer filmlerin egemenliğini kırıp gösterime giremiyor. Yalnız Türk sineması değil. Dünyanın diğer ülkelerinin sinema ürünleri de ülkemizde izleyiciye ulaşamıyor. Bu durumun yalnız bize özgü olmadığı, tüm ülkelerde böyle bir sorun yaşandığını düşünsek bile, bizim Türkiye'de bir de şöyle bir sorunumuz var. Ülkemizde ticari dolaşım ağının dışında film izleme olanağı çok sınırlı. Çok doğal olarak sinema salonu sahipleri, salonlarını en fazla ilgiyi çekecek, dolayısıyla en fazla para getirecek filmlere açıyorlar. Bu durumda izleyicisinden çaba isteyen, ticari dolaşım ağında çok şanslı olmayan ancak çağdaş sinema kültürü için de olmazsa olmaz diyebileceğimiz filmleri izlemek pek mümkün olmuyor.

Bu tür filmleri izleyiciye ulaştırmak, ayrıca sinema tarihinin önemli örneklerini yeni kuşaklara tanıtmak gibi misyonlar üslenebilecek bir sinema kurumu ise çok uzun bir zamandır ülkemizde yok. Aklı başında bir film gösterim tutumu ile bu olumsuzlukların aşılmasında katkıları olabilecek TV ise satın aldığı paketler arasından hasbelkader çıkan kaliteli filmleri de kesip, biçip, inanılmaz bir biçimde kısaltıp "kurgu harikaları" yaratarak, yeterli bir tanıtım,sunuş yapmayarak gösteriyor.

Böylesi bir ortamda bir film festivali ne yapabilirse İstanbul Uluslararası Film Festivali de onu yapıyor. Ticari sinemaların elli haftada bütün basını ve TV'nin etkilerini de yanına alarak yaptığı etkiye karşı, festivalin yarattığı etki hiç kaçınılmaz bir biçimde sönük kalıyor. Film Festivali belirli bir süre içinde bir "toplu film izleme eylemi" olarak yaşanıyor ve bitiyor. Yani festivalda yoğun bir biçimde yaşanan canlılık diğer zamanlarda ticari dolaşım ağına ciddi bir etki yapamıyor. Zaman zaman, işte bir film yetişmediğinde, filmler arasında bir-iki haftalık bir boşluk doğduğunda bu filmler sinema bulabiliyor. Ama o zaman da filmler seyirci bulamıyor. Bu da bu ülkenin paradoksu herhalde.Tarkovski'yi festivalde izleyip kapı pencere kıran seyirci,"Ayna" filmi festival dışı bir dönemde gösterildiğinde sinemanın semtine uğramıyor. Reha Erdem'in "AAy"ı festivalde korkunç bir ilgi görüyor, ancak nedense bu ilgi filmin bir hafta olsun sinemalarda gösterilmesini dayatamıyor ticari dolaşım ağına. Tüm bunların sebeblerini de az önce çizdiğimiz çerçeve ışığında festivalin dışında bir yerlerde aramamız gerekiyor.

Kurşun Yıllar-Alman Kızkardeşler
Yönetmen: Margaretha V.Trotta,Alman yapımı

Festivalde Bu Yıl

Festival, bildiğimiz ülkelerin, bildiğimiz sinemacıların filmlerini göstermek gibi bir kolaycılık yapmadan, her yıl programını değişik ülkelerin filmleriyle oluşturuyor. Böyle bir program, oluşturulmasının zorluğunun yanısıra bir takım riskleri de içeriyor. Bunu festivalin düzenleyicilerinden Vecdi Sayar şöyle anlattı:"Geçen yıllardaki programlarımızda her zaman bilinmeyen ülke sinemalarına, bilinmeyen genç yönetmenlerin yapıtlarına yer verdik. Sonuç olarak da bu tür filmlerin belli bir gişe dezavantajı getirdiğini gördük. Yani üzülerek söylüyorum genç seyircimiz de dahil olmak üzere seyirciler duyulmuş filmlere gitmeyi, piyasaya geleceğini bile bile bir takım Amerikan filmlerine gitmeyi yeğliyor. Bu bana çok konformist bir bakış açısı gibi geliyor. Bizim bu on yıldaki çabamız hep bunun ötesine geçmek, seyircinin beklentilerini bunun üzerine çıkartmak oldu."

Festival hazırlanırken dünyanın içinde bulunduğu savaş ortamının olumsuz etkileri oldu. İtalyan yetkilileri Pasolini filmlerini vermeyerek bölümün gelecek yıla ertelenmesine yolaçtılar. Festivalin ertelenmesi gibi bir ihtimali tartıştıktan sonra komitede festivalin kesinlikle yapılması yönünde bir eğilim doğmuş Vecdi Sayar'ın anlattıklarına göre:"Sanıyorum ki altını çizmekte yarar var, bu etkinliğin içeriği, barıştan yana, uluslararası dayanışmayı ve kardeşliği ön plana alan bir içeriktir. Bu içerikte bir etkinliğin de bu ortamda kesinlikle yapılması gerekiyordu."

Festivalin bu yılki programında ilk göze çarpan şey film sayısındaki azalma. Geçen yıl 180'in üzerinde film olmasına karşın bu yıl film sayısı 105 civarında. Festival komitesi, film sayısının çokluğu, izlenim güçlüğü gibi seyirci tepkilerini gözönüne alarak böyle bir azaltmaya gitmiş. Bir daha göremeyeceği için kendini tüm filmleri izlemek zorunda hisseden sinemaseverleri anlamakla beraber bu isteğin çok haklı olmadığını düşünüyorum. Çünkü festival dediğimiz şey, zaten böyle bir şey...Yani seçim yaparsınız, bilet kuyruğuna girersiniz, kaçırdığınız bir - iki başyapıt için kahrolursunuz, seçtiğiniz filmleri gördükten sonra ya kendinize küfredersiniz ya da öngörü kaabiliyetinizle övünürsünüz falan...Bu film sayısındaki azalma gişe şansı az olan üçüncü dünya ülkeleri, tanımadığımız sinemacıların filmlerinin azalması anlamına da gelmiyor ayrıca.

Bu yılın yeniliklerinden biri de elektronik alt yazı sistemi kullanılacak oluşu. Simultane çevirinin yarattığı hoşnutnutsuzluğu giderebilmek için yetkililer olanakları elverdiği sayıdaki filmi elektronik altyazı ile sunacaklar.

Festivalin genel teması olan yaratı, yaratıcıların sorunlarına ilişkin filmler çoğunlukta doğal olarak. Her yıl düzen-

Fes tival'de Us talar

10.yılında olgunla şmaya başlamış bir festivalle karşı kar şıyız. Bu yıl daha az, fakat seçimi doğru yapılmış filmler önümüze geliyor. Fi imlerle birlikte de doğallıkla sinema u stalan. Festivalin geleneksellesmiş bö lümlerinden olan ustalara saygı bölüm ünde üç, diğer bölümlerde de dört u stanın toplu filmlerine yer verilmiş. Ustalara Saygı'da sinemasever e hiç te yabancı gelmeyecek, a ma önceki festivallerden iyice tan ımaya başladığımız Carlos Sa ra, Andrzej Wajda ve kadın yönetmen Margarethe Von Trotta var. Ustaların yaratıcılıklarının en üst n oktası bu ürünler. işledikleri, tartış maya açık bıraktıkları konularla da ii ye değerler. Kuşkusuz bunların içinde e n ilginci Carlos Saura'nın filmlerini . zlemek olacak. 1980'lerde çektiği K anlı Düğün, Carmen, El Dorado gibi müz ik ve sinema işbirliğiyle oluşan fil mlerini tanıdığımız bu İspanyol yönetmenin 70'li yıllardan üç filmini göreb ileceğiz. Bu filmler yaratıcısının değişi le Frankist dönemi anlatıyor. Fan aşist Franco hükümetinin, iç savaşın izlerini taşıyan insanları konu alıyor. 19 74 yapımı Kuzen Angelica'da(La Pri ma Angelica) yayıncılık yapan Luis'i (Jose Luis Lopez) öyküsü anlatılıyor. Annesinin mezarını oturduğu şehi e taşıtmak için Barcelona'ya gelir. Y aptığı yolculuk onu 20 yıl öncesinin anıla rına sürükler. Küçük Luis çocukluğunun . bir bölümünü, cumhuriyetçi anne babas ıyla yaşamak istemesine rağmen Franco yanlısı akrabalarının yanında geçirir. Çocukluğunda en iyi oyun arkadaşı kuzeni Angela'dır. Yıllar sonra teyzesi ni ziyaret ettiğinde kuzeni ile tekrar karşılaşır. Bir keresinde onla birlikte Madrid'e ailesini aramaya gitmek istemiş ama askerlerin yakalaması sonucu evden dayak yemişti. Sonra film iç savaş anıları etrafında gelişir. Saura filmde psikanalitik bir yöntemle kişilik analizleri yapmaya çalışıyor. Gösterime girdiğinde de sinemalar faşist komandolar tarafından basılır. Film bobinleri çalınır. Eleştirmenler filmi 'Geçmişle gelecek arasında yanlış bir bugün yaşadığımız gerçeğini ustaca vurgular' diye nitelendirirler. Saura ise kuzen Angela da, çocukluğun hep düşünüldüğü gibi insanın en mutlu dönemi olmadığını tam tersi hayatımızın en güvensiz, en baskı altında tutulan bölümü olduğunu söyler. Bu temayı yönetmen 1976 yapımı Besle Kargayı'da(Crid Cuervos) belirginleştirir.

Düşündüklerini Anna'ya(Geraldine Chaplin) söyletir, "Benim için çocukluğun bir cennet olduğuna inanmıyorum" der. Annemiz 100 Yaşında'da(Mama Cumple Cien Anos) Kastilyalı büyük bir burjuva ailesini anlatır. Yıllar sonra evin eski dadısı Anna(Geraldin Chaplin), yüzüncü yaşını kutlayacak olan büyükanneyi ziyarete gelir. Önce her şeyin evde eskisi gibi olduğunu sanıyor. Görünürde yine büyükanne hizmetçileri ve ev halkını yönetmektedir. Ev ve bahce pek değişmemiştir. Bir süre sonra her şeyin sandığı gibi olmadığını görür. Aile araziyi satmak için evin otoritesinin ölümünü beklemektedir. Saura filmde burjuva ailesinin değişimiyle birlikte yeni İspanya'yı ve rmek ister. Bunun içinde 1972 yılında çektiği Anna ve Kurtlar'ın(Ana y Los Lobos) devamı bir proje düşünür. İlk filmde Frankist dönemin üç toplumsal yasağı olan cinsellik, din, askerlik bununla ilintili olarak siyaset, burjuva ailenin üç oğlunda yaşam bulur. İkinci filmde aileyle birlikte bu üç yasağın, gücün çöküşünü verir. Carlos Saura yaratısıyla ve söylemiyle mutlaka izlenmeyi hakediyor. Geçliğimiz yıllarda festivalde ve sonra sinemalarda izleme olanağı bulduğumuz Rosa Luxemburg filmi belleğimizde olan Alman kadın film yönetmeni Margarethe Von Trotta'nın dünyasını tanımak icin iyi bir fırsat bu gösteri. Üç filmin ilki "Kızkardeşler veya Mutluluğun Dengesi" (Schwestern oder die Balance des Glücks-1979), ikincisi "Alman Kızkardeşler-Kurşun Yılları"(Die bleirne zeit-1981), üçüncüsü "Üç Kızkardeş" (Paura e Amore-1987) ve "Dönüş-Afrikalı Kadın "(Die Rückkehr -1990). Sinemaya başarılı bir oyunculuk kariyerinden sonra Schlöndorff, Fasbinder gibi ustaların yanında asistan olarak başlayan Trotta, sinemasını insan ilişkileri üzerine oturttu. Festivaldeki filmlerinde kızkardeşler ve aralarındaki iletişimsizlik sorunlarını perdeye getiriyor. Bundan yola çıkarak da insancıl değerlerden uzaklaşan bireylerin hala değişme şansı olduğunu gösteriyor. Saura gibi Trotta'da da özyaşamına ilişkin esinlemeler var. Polonyalı Andrzej Wajda "Vaatler Ülkesi"/Ziemia obiecan-1974), "Uyuşturmadan" (Bez Zwieczulenia - 1978) ve "Korczak"la(1990) ustalara saygıyı tamamlıyor. Politik görüşleri, sineması ne kadar tartışılsa da çağımızın ikinci yarısına imzasını atmış bu sinema adamı çoğu filmde olduğu gibi bu üç filminde de Polonya tarihinden kesitler veriyor. Geçen yıl Cannes'da gösterilen son yapıtı Karczak'ta ikinci dünya savaşı sırasında Polonyalı ünlü doktor Janusz Korczak'ı anlatıyor. Film tekrar bize gaz odalarındaki yahudi katliamını anımsatıyor. Diğer bölümlerde yer alan ustalar 1981'de ölen Macar sinemacı Zoltan Huszarık, Fransız güldürü sanatçısı Jacques Tati ve kuzeyden gelen harika çocuklar Akı ve Mıka Kaurismaki kardeşler. Huszarık'ın Gujula Kruty'den uyarladığı lirik Sinbad'ı(Szinbad-1971), Csantuary, Tati'nin hınzır güldürülerini, yeterince tanımadığımız Finlandiya'yı ve sineması için Kaurismaki'leri izlemek de ayrı bir keşif olabilir. ■

Besle Kargayı
Yöneten: Carlos Saura, İspanyol Yapımı

Bülent Taka

lenen "Sanatlar ve Sinema" bölümü tamamen bu konuya dayanıyor, yarışma bölümünün teması da bu. Ayrıca programı oluşturan diğer bölümler de belli konular üzerinde yoğunlaşabiliyor. Geçen yıl olduğu gibi bu yıl da özgürlük ve demokrasi teması kendini gösteriyor. Her yıl açılan "Çağımızın Aynası Sinema" bölümü toplumların özgürlük mücadelelerine ilişkin filmlerle oluşturulmakta. Bu yıl bir de "Sinemaya Özgürlük" adında bir bölüm açılmış bulunuyor. Bu bölümde de şu anda enkaz altındaki Doğu Avrupa yönetimlerinin kendi halkı tarafından izlenmesini uygun bulmadıkları (bu size bir şey hatırlatıyor mu?) filmleri izleyeceğiz.

Duvar Enkazından "Sıyrılıp Gelen" Filmler

Film yasaklamanın hiç bir biçimi diğerine tercih edilemeyeceğinden Doğu Avrupa yönetimlerinin bu filmleri - bizimkiler gibi yakmayıp- hiç değilse korumaları beni hiç sevindirmiyor, aksine bu tercihin kurmaca yanı oldukça rahatsız ediyor. Ayrıca hepimizin hep inandığı gibi her yerde "zorbalar kalmaz gider" biz de filmleri izleriz.

"Sinemaya Özgürlük" bölümü beş filmden oluşuyor. Bölümde Çekoslovak sinemasının en iyi yönetmenlerinden Karol Kachyna'nın Ucho (Kulak) adlı filmi de var. 1969'da çekilen film, Çekoslavakya'daki o ani "devrim"in derinliklerine girince rafa kaldırılmış. Ucho, düş ve gerçeğin birbirine kurgulandığı bir yapıda bir karı-kocanın korku dolu bir gecesini anlatan bir film. Türkiye'de olsa böyle bir film sansürcüler tarafından kesinlikle anlaşılmaz ve gösterilirdi. Sansürcünün "solcu"su da böyle oluyor demek ki, yakalıyor. Bölümdeki ikinci Çekoslavak filmi de Jiri Menzel'in Sovyet işgali sırasında çekilen Skrivenci na Nıtıch (Teldeki Tarlakuşları). Bu filmde de kötü koşullar altında çalışan işçiler ve ülkeden kaçmaya çalışan bir grup genç kadın gibi şeyler olduğundan tamamlanır tamamlanmaz yasaklanır. Bölümde ayrıca tüm gençliği anti-faşist direnişlerde geçmiş Bulgar kadın yönetmen Binka Sheljazkova'nın Privurzanijat Balon (Tutsak Balon) adlı filmi gösterilecek. Yugoslav Zinojin Pavloviç'in II. Dünya Savaşı sonundaki Yugoslavya'yı anlattığı Zaseda (Pusu), Romanyalı Mircea Danelivc'un Glissanda adlı filmleri de izlenebilecek. Bir de "Dünya Festivallerinden" bölümünde Pavel Lounguine'nin "Taxi Blues" adlı filmi "yeni düzen"in getirdiği bir Sovyet-Fransız ortak yapımı. Bakalım bu ortak yapımlar, ya da Batı sermayeli

Mayıs'ta Milou
Yönetmen: Louis Malle, Fransız yapımı

Çağımızın Aynası Sinema

Sinemaya özgürlük bölümüyle beraber bu yıl festivalde oluşan ana temanın yoğunluğunu taşıyan bölümde sekiz ülkeden filmler yeralıyor. Politik sinema örnekleri sayılabilecek bu ürünler özgürlük, demokrasi, insan hakları, göç olgusu üzerine eğiliyorlar. Konularını çağdaş bir duyarlılıkla ve cesaretle işliyorlar. Bu özellikleriyle hepsi de çeşitli festivallerde, gösterildikleri ülkelerde halkın ve eleştirmenlerin ilgisini çeken filmler oldular. Filipinler filmi "Özgürlük Savaşçıları"(Les In soumis) politik sinemanın ünlü bir ustasından, Lino Brocka'dan geliyor. Ülkede diktatörlüğün sona ermesine rağmen, halkın eskisi gibi aynı yoksulluğu ve askeri baskıyı yaşadığını anlatıyor film. Hindistan filmi "Duvarlar"ı(Mathilukal) yine yaşlı usta Adoor Gopalakrishnan yönetiyor. Konu Hindistan'ın özgürlüğü için savaşan bir yazarın siyasi cezaevine kapatıldıktan sonra içerideki yaşamı üzerine kurulu. Bir gün cezaevine "özgürlük" gelir. Ama Basheer çok sonraları bırakılır. Bu süre içerisinde kadınlar koğuşundan biriyle, aralarındaki duvarlara rağmen dost olur. Geçtiğimiz yıl festivalde İsrail işgali altındaki Batı Şeria'da geçen "Galilee'de Düğün"(Noce en Galilee)den sonra yine benzer bir öyküyü Belçika yapımı "Taşların Neşidesi(Nachid el-hajar)ni izliyoruz. Michel Kheliefi'nin yönettiği bu film önceki film gibi Filistin halkının gündelik yaşamını, sorunlarını gerçeğin şiirsel bir tanımıyla veriyor. İrlanda'ya ilişkin polisiye gerilim, İngiliz yapımı "Gizli Dosya"(Hidden Agenda)yı Ken Loach yönetmiş. Programdaki Sovyet filmi "Çeşme" (Fontan)'yi Yuri Mamin ve Yugoslav filmi "Sınır"(Granica)ı Zoran Mesireviç çekmiş. Sınır Yugoslavya'da etnik anlaşmazlıkların başladığı İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde geçiyor.

Diğer filmlerden "Hınzır Kız"(Das schreckliche Madchen), bu yıl En İyi Yabancı Film Oscarı'na aday gösterildi. Yönetmeni İkinci Dünya Savaşı'nda bir direniş örgütünü anlatan "Beyaz Gül"ün yaratıcısı Alman Michael Verhoeven. Son film Avusturya yapımı "İntikam Zamanı"nı Anton Peschke çekmiş. Yönetmen bu ilk filminde bizi de ilgilendiren bir konuya göç sorununa eğiliyor. Bir Türk çocuğunun Avusturya'da bir kaza sırasında kaybettiği ailesinin intikamını almak istemesi sonucu olaylar gelişiyor. Türk oyuncular Dumrul Vural, Tuncel Kurtiz, Güler Ökten oynuyor.

Bülent Taka

Sovy et filmleri sürece'k mi?Yani festivallerd e rejim karşıtı Sovyet ve Doğu Avrup a filmlerini iyi olsun kötü olsun alkışlay an batı, bu yönetmenlere film yaptıracak mı?Bir de artık bu yönetmenler kendilerine ufak ufak para ve yapımcı aramaya başlayacaklar sanırım. Devlet parasıyla film yapmak kolaydı değil mi?

Festivalin genel teması yaratı ve özgürlük "Bir Ülke, Bir Sinema" bölümündeki Polonya filmleri için de geçerli sayılabilir. Wajda ve Kieslowski filmlerini daha önceki yıllarda gösteren (Bu yıl da ustalar bölümünde Wajda filmleri var) festival bu yıl Dayanışma hareketiyle yakın ilişki halinde Polonya sinemasının yeni örneklerine yer veriyor. Bu bölümdeki filmlerin ortak yanı ise hepsinin askeri cunta d önemindeki hoşnutsuzlukları, cuntaya karşı başkaldırıyı işliyor olmaları.

Türk Sineması

Bu yıl, Antalya Film Festivali'nin para ödüllerini yükseltmesi ve kendisine başvuran filmlerin başka yarışmalara katılmaması şartını koyması bir çok filmin bu yılın "Ulusal Yarışma"sına katılmamasına yol açtı. Yarışmaya yalnızca on film katılıyor, yarışma dışı gösterim de yok. Filmlerden altı tanesi o büyük gürültü ile devlet yardımı alan filmlerden. Diğer devlet yardımlı filmler de Antalya'da "videoda iş yapacak film" kategorisi için yarışacaklar büyük bir ciddiyetle. Festivaldeki 20 milyonu ve 60 kutu negatif filmi "götürmeye" en yakın aday ise "Camdan Kalp". Tabii Orhan Oğuz'un "İki Başlı Dev"i de sürpriz yapabilir. Yalnız İstanbul Film Festivali'nin "Bütün Kapılar Kapalıydı" filmine özel ödül vermek gibi bir sicili olduğundan ne söylesek "kehanet".

Demokrat! Öneriler

Yüzden fazla film arasından 16 günde beyin sulandırmayacak kadar film önermek, bu seçimi yapmak ne derece demokrat olabilir ki?(Herhalde "ünlemli demokrat" dediklerinin anlamı da böyle bir şeye tekabül ediyor:Tercihlere yol gösterir.) Demokrat! okurları için hazırladığımız bu sayfalardan herkesin kendine uygun filmleri seçebileceğine olan inancım tam olduğundan şunları söylemekle yetineceğim:"Dünya Festivallerinden" bölümü bir beklenti taşımadan film izlemek için ideal. Çoğu filmin seyirciyi pişman etmeyeceğini sanıyorum. Bir de ben mutlaka Pedro Almadovar'ın "Bağla Beni"sini izleyeceğim.Serde (özgür tanımlı) demokratlık var, önermemem... ■

Dünya Sinemasının Genç Yıldızları

Festivalin Dünya Sinemasının Genç Yıldızları bölümünde İranlı yönetmen Muhsin Makhamalbaf'ın The Cyclist (Bisikletli Adam) ve The Peddler (Seyyar Satıcı) olmak üzere iki filmini izleyeceğiz. 1957'de doğan yönetmen çok genç yaştan itibaren aktif politika içinde yeraldı. Anti-Şah grubunun militanı Muhsin 1974'de tutuklandı ve hüküm giydi. İslami Devrimle birlikte politikaya geri döndü ve ilk kitabını yayımladı. 1981'de diğer Müslüman sanatçıların işbirliğiyle The Arts Department of the Islamic Propation Organisation'ı kurdu. İlk uzun metrajlı filmi Nassouh Kepents'i 1982'de yazdı ve yönetti. Bunları Two Sightless Eyes (1983), Fleeing From Evil to God (1984),Boycott(1985), Peddler(1987), Cyclist (1989) ve Marriage of the Blessed (1989) izledi.

The Peddler, hepsi Tahran'da başlayan üç hikayeden oluşuyor. İlkinde, yoksul, felakete uğramışçasına düşkün karıkoca kızlarını evlatlığa kabul edecek birini aramaktadırlar. Kızlarına daha iyi bir hayat ümidiyle....İkinci hikaye egzantrik bir genç adamı anlatır. Adam annesiyle birlikte bir apartmanda yaşamaktadır. Son hikaye bir gümrük kaçakçısının son saatlerini tüm detaylarıyla anlatır. The Cyclist Makhamalbaf'ın daha on yaşındaşken tanık olduğu bir olaydan yola çıkarak yaptığı bir film. Afgan mültecisi Nasım hasta karısının tedavisi için para bulmak zorundadır. Ve çılgın bir bahse girer. Bir hafta hiç durmaksızın pedal çevirecektir. Bahsi kazansa da kazanmasa da bisiklet turunu tamamlamak zorundadır. Bu mücadelede Nasım'ın küçük oğlu babasının yanındadır.

İspanya'nın yetenekli genç yönetmeni Pedro Almadovar bu bölüme Atame ile katılıyor. 50'li yıllarda Calzada de Calotrava'da doğan Almadovar 15 yaşında okulundan ayrılıp 10 yıl boyunca bir telefon şirketinde çalıştı. 1974-79 yılları arasında çeşitli kısa filmler yaptı. İlk uzun metrajlı filmini 1980'de çekti. Almadovar aynı zamanda grafiker ve gazetecidir.

"Seni kaçırmıştım böylece sen bu uygun zamanda beni tanıyabilecektin. Bu senin bana aşık olabilmenin tek yoluydu, çünkü sana aşıktım". Bu sözler Almadovar'ın "Bağla Beni"sinin erkek karakteri Ricki'ye ait. "33 yaşındayım, 50 000 pesetam var ve kimsem yok. İyi bir koca ve baba olacağım."...Ricki üç yaşından beri kimsesizdi, yaşamı çeşitli kurumlarda geçmişti. 23 yaşında Psikiyatri kliniğinden ayrılmasına izin verildiğinde tek hayali vardı: Herkes gibi yaşamak. Yeterince olgun olmamasına karşın, bunun kendisi için hemen gerçekleşmeyeceğinin, şartları zorlaması gerektiğinin bilincindedir. İlkin bir kadın istemektedir. Ve istediği gibi bir kadınla da karşılaşmıştır zaten. Kadın onunla para için birlikte olmuştur. O zamandan beri Ricki'nin unutamadığı Marina pornografik filmlerde oynamaktadır. Ricki'yle birlikte olduğunu çoktan unutmuştur. Ricki Marina'nın çalıştığı stüdyoya gider ve onunla arkadaş olmak istediğini belli eder. Marina onunla hiç ilgilenmez onu anlamazlıktan gelir. Ricki Marina'nın adresini bulur ve onu evinin önünden kaçırır. Şimdi onların birlikteliklerinin büyük serüveni başlamıştır; bir birliktelik ki Ricki'ye göre bir evlilik çalışması olmalı...

Tornatore'nin en iyi yabancı film Oscar'ı ve Cannes'da jüri özel ödülü alan filmi Cinema Paradiso'dan sonra yaptığı Stanno Tutti Bene (Herkesin Keyfi Yerinde) bu bölümde izleyeceğimiz yeni filmlerden biri. Marcello Mastroanni'nin oynadığı Matteo karakteri, hastalık derecesinde iyimser emekli bir devlet memurudur.Sicilyada yaşayan Matteo bir ülke turu yapmaya karar verir böylece beş oğlunu ve kızlarını tek tek ziyaret edebilecektir. Amacı tüm aileyi yeniden yuvarlak bir masa etrafında toplamaktır. Oysa Matteo böyle bir yolculuk için tamamen hazırlıksızdır. Kendisini bekleyen dünyanın gerçeklerinden habersizdir....Filmin çarpıcılığı Tornatore'nin kamerasının yarım adanın tüm noktalarına ulaşmasındadır. Floransa,Rimini, Bologna, Milano ve Torino bütün simalarıyla bütün mekanlarıyla büyüleyici bütün güzellikleriyle o kendine has havalarını izleyicilerine hissettiriyorlar.İtalyan yaşamına bir bakış olan filmi için ünlü yönetmen "Herkesin Keyfi Yerinde benim şehrimin modern hikayesidir, tüm zorluklarıyla, tüm kargaşasıyla, politik görünümüyle, insanlarıyla, büyüleyici çekiciliğiyle" diyor.

Bu bölümde ayrıca Fransız yönetmen Eric Rochant'ın Un Monde Sans Pitie (Acımasız Dünya) adlı filmini ve Avustralyalı yönetmen Jane Campion'un Sweetie'sini izleyeceğiz. ■

Dilek Karaşen

Bir Eleştiri

Demokrat 7. ve 8. sayılarında A. B. Kafaoğlu'nun "Eveleme Geveleme" başlığıyla çıkan değerlendirmesini temelde doğru bulmakla birlikte kimi önemli noktalarında (karşı karşıya bulunduğumuz genel sorunlara yaklaşım çerçevesinde) sorgulanması gerektiği inancındayım.

Kafaoğlu devrimci değerlerden sapılmasını teşhire çalışırken bunu verili nesnellikten ders çıkarma düzeyinden değil tıkanmayı zaten engelleyememiş olan klasik söylemden hareketle yapıyor. Oysa ki 150 yıllık mücadele sürecinde kazanılmış tüm mevzilerin uzun dönemdir süregelen erozyon sonucunda çöküşü, daha da ötesi Marx'ın öngörüleri ile ulaşabildiklerimiz arasındaki açık çelişki, başta Marxizmin savunulması olmak üzere yaşadığımız çöküntüyü aşabilmek için daha derinlikli bir sorgulama içinde olmamızı zorunlu kılıyor. Bu bağlamda Lenin'in, mirası sahiplenmenin (pekçok şeyin hızla değiştiği günümüzde daha da çok olarak) onu geliştirmekle mümkün olduğu esprisinin önemi günümüzde daha da büyüktür.

Yüzyıl başındaki ciddi gelişmeler karşısında marxist önderlerin "... bu gidişe karşı derhal teorik katkılarla yanıt" verdiklerini belirten Kafaoğlu (s.8 sf.62), benzer bir temel görevin, giderek kurumsallaşan marjinalliğimiz ve bu ciddi değişimler ortamında daha da zorunlu olmasına karşılık böylesi bir yaklaşıma yönelmiyor. Oysa ki, tarihsel önderlerimizin devrimci yığın hareketini "... fikir besini ile uyanık tuttukları o dönemin artık geride bir düş gibi..." kalmasında bizlerin bu yeni süreci değerlendirmedeki (başta dogmatizm ve sığlığımız olmak üzere) zaaflarımızın da temel bir rolü olduğu açıktır.

Marxist hareketin siyasal arenaya çıkmasının üzerinden 150'ye yakın, ilk başarılı devrimin üzerinden 70 yılı aşkın zamanın geçtiği bir tarihte, yaşanan erozyonun çöküntüye dönüştüğü gerçeğinin marxist bilinç ve duyarlılığa sahip insanlar nezdinde somut bir anlamı olmak zorunda. Tarihin, olay ve olguların, öncelikle kendi nesnellikleri içinde algılanması ve ancak bu temelde dönüştürülebileceğinin bilinci üzerine yükselen devrimci irade demek olan marxizm açısından, gelinen noktada artık verili tıkanıklığın parti ve önderlerin hataları temelinde açıklanamayacağı açıktır.

Komünist ütopyanın gerçekleştirilmesi yönünde ileri atılımın, 150 yıllık pratiği bire-bir belirlenememiş de olsa temelde onun yol gösterici kılavuzu olmuş olan kuramın da (politikaların yanısıra) sorgulanıp günümüz gerçekleri ışığında geliştirilmesi ve bunun için de ikinci paylaşım savaşı sonrasında yaşanan ciddi gelişmeler ışığında olgular ve aralarındaki ilişki biçiminin kendi nesnelliğince kavranmasına çalışılması gerektiği açıktır. Kendi adıma böylesi bir gereksinimin ekonomik-politik boyutunda A.B. Kafaoğlu gibi birikimli insanlarımıza daha da büyük bir sorumluluk düştüğü inancındayım. Böyle olunca onun, "S.B. işçi sınıfı, bu sınıfa yabancı bir idare mekanizması ile kötürümleştirildi. Alman işçi sınıfı, hatalı bir biçimde 1919-20-21 yıllarında ezdirilip öndersiz bırakılmıştı". (s.8, sf.62) vb, kuramı ve nesnelliği değil politikayı ve özneleri sorgulayan yaklaşımını, tam da yöntem konusunda marxizmden gerileme olarak daha da önemsemek gerekiyor.

Tek tek örneklerin incelenmesinde öznel yanlış ve eksiklikleri öne çıkarmanın devrimci-dönüştürücü bir irade açısından gerekli ve doğruluğu kadar bunun, bütünü (tümeli) anlamanın yöntemi derekesine çıkarmanın da o oranda yanlış olduğu açıktır. Dolayısıyla yukardaki alıntıdaki saptamalara kendi özgüllükleri (tikellikleri) düzeyinde katılmakla birlikte, bövlesi bir mantık zinciriyle önümüzdeki tıkanmayı anlayabilmek, dolayısıyla onu dönüştürebilmenin doğru yöntemine varmak olanaksızdır. Bütünsel bir başarısızlık ve erozyonu takiben '90'a girerken yaşadığımızı bütünsel çözülmenin nesnel anlamını çözümleyebilmek için salt bu örnekler düzeyinde bile, marxist yöntemin olmazsa olmaz gereği olarak artık kendimize; peki ama Sovyet işçi sınıfı kendine yabancı bir mekanizmanın egemenliğini nasıl kabul etti ve niye defedemedi, Alman işçi sınıfı dönek önderlerini tasfiye etme ve "gerçek" önderlerini yaratmayı niye beceremedi? diye de sormamız gerekmez mi? İşte bu zorunlu soruları sormaya başladığımız noktada, tarih içinde değişimli olan nesnelliği yeniden sorgulama ve kuramın da bu çerçevede devrimci bir tarzda geliştirilmesi zorunluluğuna ulaşıyoruz. Bir dizi güzel önerme ve Sovyet revizyonizmine karşı olumlu duyarlılığı içinde Kafaoğlu'nun ihmal ettiği, ancak gelinen noktada marxist bilimselliğin daha da olmazsa olmaz gereği olan noktada burasıdır.

Aynı minval üzere, "S.B. ve sosyalist ülkeler neden bu hale geldi?" sorusunu "belkemiksiz aydınlar, yöneticiler yüzünden" diye yanıtlıyor ve "Sovyet iktidarının en büyük eksiğinin bir sosyalist insan yaratamayışı..." diye genişletiyor. (s.8, sf.64) Aydınların belkemiksizleşmesinin ve piyasayı idealize etme gibi utanılası bir sonuca varmalarının keza sosyalist insanın yaratılamayışının maddi nedenleri ise bu yaklaşımda muğlak kalıyor. Oysa tam da sorunun ekonomik boyutunda, özellikle de kendisinin, bu noktada bize yeni açılımlar sunmak, kuramın, hayatın genel gerçeklerini açıklayamadığı noktalarda bir dogma derekesine inerek işlevsizleşen yanlarının aşılması için birşeyler söylemek durumunda olduğu kanısındayız.

Ama o, yeni olguları marxist devrim perspektifi adına anlamamıza yönelik sorgular yerine örneğin Bilimsel ve Teknolojik Devrim gibi günümüz dünyasını bütünsel gerçekliğinde anlamamız için olmazsa olmaz önem taşıyan bir gelişmeye; "aslında Brejnev zamanında işçiyi arka plana iten bir uydurma, Batı'nın icadı ve Sovyetler Birliği'ne çok iyi telkin edilmişti" (sayı 7, sf 46) deyip geçiyor.

Oysa ki, bir marxiste düşen, yalnızca teslimiyete karşı çıkmak değil, nesnel olguların reddi konumuna düşmeden ve onları kavrama temelinde devrimci pragmatik çerçeveyi yeniden yeniden geliştirmektir; "marxistlerin dünyanın bir bütün olarak gözetilmesinde geri kalmalarının nedenlerini" (s.7, sf.47) bulmanın başka yolu da yoktur.

Keza "marxizm, kapitalizmde üretim ilişkilerinin üretici güçlerin gelişmesine engel olduğu, kapitalizmin mezarının bu çelişki tarafından kazıldığı kanısındadır." (s.7, saf 47) deyişinin de son kırk yılını gerçeklerinde yeniden biçimlendirilmesi zorunlu görünüyor. Çünkü kapitalizmin, (ayrı bir yazı konusu) belirlenebilen nedenlerin sonucunda üretim güçlerini serbest rekabetten bile daha yüksek oranlarda geliştirdiği günümüzde marxistlerin, en azından yaşanan gerçeklik ışığında kapitalizmin mezarını üretici güçlerin engellenmesinde değil, sömürü, eşitsizlik, baskı, bağımlılık, üretici güçlerin pazarın insafsız mantığı içinde geliştirilmesinin sonucu ortaya çıkan çevre, açlık, işsizlik gibi keza kadın, barış vb sorunlar temelinde aranmaları gerekiyor.

Kapitalin organik bileşiminin artışı çerçevesinde "bu sü-

reç ve değişmeyen egilimin sonu, üretilen mal karşılığı tüketimin yetersiz kalmasıdır. Yani kapitalizm, bunalımlara düşmeden yeniden kendini üretemez" (s.8 sf.62) şeklindeki yaklaşımın günümüz gerçekliğindeki somut yansısı ne kadar? Bu sorunun yanıtını Kafaoğlu'nun bilim adamı duyarlılığı ve birikiminden beklemek, daha doğru olacaktır. Ancak şu kadarını belirtmeliyim ki, (bir yanıyla kendisinin de görece değindiği gibi) 1929-33 sonrasında kapitalizm, bu kronik ve talep yetmezliği bunalımına devletin genişleyen müdahaleci yoluyla görece bir çözüm geliştirmiştir. Bir faktör olarak varlığını sürdürse de talep yetersizliği eskiden olduğu gibi kapitalist bunalımın belirleyeni olmaktan çıkmıştır. Enflasyonist etkileriyle yeni (Keynesyen) ekonomik politika dolaşan sermaye oranını artırarak bunalımın karakteri ve etkisinde gözlenebilir değişimler yaratmıştır. Emperyalistler arası ilişki ve çelişkilerin biçimlenmesinde de ikinci paylaşım savaşı sonrası meydana gelen değişikliklerle birlikte bu durum kapitalizmin tarihinin en kapsamlı ve süreli yükselişini yaşamasını getirmiştir.

Emperyalist sistem ikinci paylaşım savaşı sonrasında ciddi bir pazar sorunu ve pazar yetersizliğinin sonucunda yığın tepkilerini harekete geçiren önemde ciddi bir çöküntü yaşanmamıştır. Bu noktada savaş sonrasındaki, dünyanın 1/3'ünün sistem dışına çıkışından hareketle sistemin had safhada bir pazar sorunuyla karşı karşıya kaldığı şeklindeki SBKP kaynaklı (yöntem yerine lafızları yineleme geleneğindeki bizlerce de miras alınmış olan) tezin de, pazar sorununu coğrafi alana indirgeyen, mekanik ve kapitalizmin pazarı derinlemesine geliştirme gücünün görülememesi olarak yanlışlığını vurgulamalıyız. Bugün bürokratik-kollektivist ülkelerin de eklemlenmesiyle pazar sorununun çözümünde kapitalizm, tarihin en yaygın zaman dilimine girmiş bulunmaktadır; ki tüm bu gerçeklerin kabulü, içine düştüğümüz ütopik konumlardan acilen kurtulup radikal kimliğimizin yeldeğirmenleı ine karşı değil düşmanın maddi gerçekliğine karşı etkin bir reorganizasyonunun önkoşulları içindedir.

Emperyalist bunalımın en uç boyutta yaşandığı ülke olan ABD'de bile sınıf mücadelesinin kurumlaşmış geriliğinde bir değişmenin olmaması, aksine kapitalizmin yığınları yedeğinde tutmada gösterdiği başarım, klasik söylemimizi sorgulama zorunluluğunu dayatmaktadır. Ne ki Kafaoğlu aksi bir yaklaşım sergiliyor. Örneğin bir diğer yazısında (s.8, sf.42) "Sarsılan Kapitalizm" başlığı koyarak ABD kapitalizmi "temellerinden sarsılıyor" diyor. Bizler hep böylesi bir kriz/sarsılma (ve tabii emperyalizmin çökme aşamasında, krizi en had safhada bir kağıttan kaplan) olduğu söylemiyle biçimlendik; bu, gerçekçi olmayıp emperyalizmin son kırk yılda gösterdiği yükselişte bizlerin yer yer ütopik konumlara düşmemizde işlev gören yaklaşımın, ayaklarımızı sağlamca yere basmamızı, dolayısıyla dönüştürücü irademizi nesnel koşullara uygun, bu anlamda gerçekten dönüştürücü kılmamızı engellediği açıktır. Bu, ikinci yazısında da Kafaoğlu'nun temeldeki çözümlemelerini paylaşmakla birlikte bunlardan aşırı ve yanıltıcı sonuçlar çıkardığını söylemeliyim.

Asıl yazıya geri dönersek, salt akademik düzeyde Kafaoğlu "serbest piyasa ekonomisi"nin kalmadığını (s.8, sf.62) söylerken haklıdır; ama bunun siyasal düzeyde fazla bir değer taşıdığını sanmıyorum. Kendiliğinden kapitalizm kendi pazarını yaratmıyordu ancak tekelci devlet kapitalizminin olanakları Keynesyen politikayla bu soruna görece çözümler geliştirdi. Sonuç olarak kabul etmeliyiz ki kapitalizm kendi pazarını yaratmakta, yüzelli yıllık söylemimizin aksine bir başarı göstermektedir. Kapitalizmin kendi krizlerini (bunu yapamadığında siyasal sonuçlarını) atlatmak konusunda gösterdiği bu yetenek sayesindedir ki radikal alternatifi sosyalizmi, gerek devrim öncesi gerek sonrasında ciddi handikaplarla karşı karşıya bıraktı.

Kapitalizme karşı radikal ve devrimci kimliğimizi yığınlara maletmek ve devrim sonrasında sosyalist inşada başarının öncelikli koşulunun tüm bu gelişme ve olguları kendi nesnelliğiyle saptamak olduğu açıktır. Yoksa yığın hareketi ve devrimci dinamiklerle genişleyen bir bütünlük sağlayan geçmiş dönemin "geride bir düş gibi kalması"nın önünü hiçbir şekilde alamayız. bu özgülde belirtmeliyim ki; Marx ve Lenin'in, bizzat kendilerinin diyalektik ve tarihsel materyalizm gereği farklı şeyler söyleyecekleri bu dönemde, onların yaşadıkları dönemdeki tüm söylemlerini bugüne indirgeyen bir dogmatizmden uzak durmalıyız; biz ise yeni politikalar geliştirmekte eksik kaldık.

Sovyet ekonomistleri ve politikacılarının pek çok şeyi anlayamamış olmaları noktasında Kafaoğlu'na katılıyorum; ne ki onların böyle sapla samanı karıştırmaların da küçümsenemez bir işlev görmüş olan dogmatizmin değişik bir versiyonunu yinelememek koşuluyla! Prestij, etkinlik, kitlesellik vd. mevzi kaybını en uç düzeyde yaşadığımız ve bunların da nedenini değerlendiremediğimiz değişmeler karşısında yöntemde ortodoks, siyasette uzlaşmaz ve devrimci, ama çözümlemelerimizde dogmatizmden uzak bir yaklaşımla günümüz nesnelliğini kavrama işine yeni baştan ve gerçekten bilim adamı duyarlılığıyla girişmezsek marxist hareketin içine girdiği bunalımi aşmamız da mümkün olamayacaktır.

"Serbest piyasa" hayranlığıyla trajik bir değer erozyonunun örneğini oluşturan resmi Sovyet aydınlarına karşı devrimci değerleri savunma olumlu çabasında Kafaoğlu'nun bir diğer yanlışı da şu:

Emperyalist-kapitalist ülkelerin, gerçek sosyalizme ulaşamamış olan devrim sonrası toplumlara oranla niye başarılı olabildiği sorununa Kafaoğlulu'nun getirdiği, "Yanıt, gayet basit. Neden Hindistan, Afrika kıtası, özetle dünya nüfusunun yüzde doksanı fakir kaldıysa, sömürenler aynı nedenle zengin oldular" (s.8, sf.64) şeklindeki yaklaşım, günümüz gerçekleri karşısında artık yetersizdir; üstelik de kapitalist işleyişin iç yeteneklerini (dolayısıyla düşmanı) yeterince çözümleyemediğinden devrimci olanaklarımızı da daraltan bir yaklaşım örneği oluşturmaktadır.

Elimde istatistik olmadığından veremiyorum ancak biliniyor ki dünya ticareti ve sermaye yatırım oranlarında emperyalist ülkelerin bağımlı ülkelerle ilişkileri kendi aralarındaki ilişkiye göre devede kulak kadar bile yer tutmamaktadır.

Bağımlı ülkelerin durumundan öncelikle emperyalizmi sorumlu tutmak ne kadar doğru ise, bağımlı ülkelerin verili durumunu onların tarihsel, coğrafi, siyasi, doğal zenginlik vb konumlarından koparıp sadece emperyalizmle açıklamak da o kadar yanlış olur. Keza emperyalist gelişmişliği de kapitalizmin üretici güçleri geliştirici ve tabii, emek, sermaye, doğa ve bilgi bileşenlerinin girdikleri her üretim sürecinden çoğalarak çıktığı gerçeğinden kopartarak bağımlı ülkelerden kaynak aktarımına indirmek anlamına gelen yaklaşımlar da yanlış, daha ötesi marxist bilimsellikten gerilemektir.

Erdoğan Tatlav

TCK'da Yeni Düzenlemeler Üzerine

Bir Anayasa değişikliği çerçevesinde, TCK'nın 141-142. maddelerini kaldıracağını ve bu maddelerdeki yasakları cebir unsuruna bağlayarak yeni bir yasaya aktaracağını açıklayan siyasal iktidarın, bununla kamuoyundaki demokratik tepkiyi yumuşatmayı, demokratik birikimi eriterek reformculuğa yasal çıkış kanalları açmayı ve radikalizmi tecrit etmeyi, ek olarak da parlamentodaki reformcu burjuva muhalefetinin siyasal kozlarını en aza indirmeyi ve siyasal vitrini güzelleştirmeyi amaçladığı görülüyor.

Kaldı ki, TCK'nın 141-142. maddeleri ile ilgili olarak, parlamentoya sevkedilmek üzere hazırlanacağı açıklanan değişiklik taslağı, mevcut biçimiyle, basın özgürlüğü hakkı ve örgütlenme özgürlüğü hakkı alanında yeni birşey getirmediği gibi, Eylül döneminin yüzlerce yıla ulaşan kesinleşmiş basın cezalarını dahi ortadan kaldırmıyor. Çünkü basın mensupları, sadece TCK'nın 142. maddesinden değil, aynı zamanda 159, 311 ve 312. maddelerinden de hapis cezasına mahkum edilmiş durumdalar. Örnek olması açısından belirtelim: TCK'nın 159. maddesinden hakkımızda hükmolunan ceza tutarı sırasıyla 147 yıl ve 231 yıldır, 311 ve 312. maddelerinden hükmolunan ceza tutarı ise 12 yıl ve 15 yıla eşitlenmiştir. 142. maddeden verilen 588 yıl ve 415 yıllık ceza tutarları gibi, bu tutarlar da Askeri Yargıtayca onanarak 1987 yılında kesinleşmiştir. On yıldan beri cezaevlerinde tutulmakta olan tüm basın mensupları için -şu anda 32 kişi- aynı durum geçerlidir. Gene TCK'nın 159, 311 ve 312. maddelerini ihlal ettikleri gerekçesiyle yüzlerce basın mensubu arasında, onlarca yıllık ceza tehditleriyle Adliye mahkemelerinde açılan ceza davaları, hergün bir yenisinin eklenmesiyle sürüyor. Dahası, sıkıyönetim askeri mahkemelerinde siyasal savunma yapıp da, ek olarak 159. maddeden ceza almayan insan sayısı son derece sınırlı.

Siyasal iktidar, sadece basın ve düşünce özgürlüğü hakkının kullanılmasıyla sınırlayarak ifade edelim, Eylül hukukunun siyasi ve hukuki sonuçlarını yok saymaya ve TCK'nın 141-142. maddelerini sistemin siyasal gereksinmelerine uyarlamaya çalışıyor.

Gelinen noktada, TCK'nın 141-142. maddelerini siyasal hukuk açısından çok fazla bir anlam ifade etmediği biliniyor.

Basın ve örgütlenme özgürlüğü hakkının gerçekleştirilimesini engelleyen bütün yasal ve fiili düzenlemeleri ortadan kaldırmayan basın özgürlüğünü sınırlayan TCK'nın 159, 311 ve 312. maddelerini yeni bir düzenlemeye tabi tutmayan, askeri mahkemeleri ve DGM'leri kaldırarak bir döneme ilişkin yargılamaların siyasi ve hukuki sonuçlarıyla birlikte iptal edilmesini getirmeyen, işkence suçların cezalandırmayan şu veya bu yönlü bir yasal düzenleme girişimi, Eylül hukukunun yeni bir düzenleme çerçevesinde sürdürülmesini ifade ediyor.

Eylül hukukundan, basın ve örgütlenme hakkı gibi belli alanlarda yasal ve fiili gediklerin açılmasının başarısı, kamuoyunun ortak ürünü olacaktır.

Yeni yasal düzenleme girişiminin, Meclis Genel Kurulunda ele alınması öncesinde, basın ve yasal örgütlenme hakkı ile ilgili sorunların TCK'nın 159, 311 ve 312. maddelerini de kapsayacak şekilde, TCK'nın 141. ve 142. maddelerinden ibaret olmadığını göstermesine yönelik olarak bir kamuoyu baskısının yaratılması ve hukuki sonuçlarına götürülmesi için, kişi ve kuruluş olarak, gerekli duyarlılığı sürdüreceğinize inanıyoruz.

Veli Yılmaz **Osman Taş**
Özel Tip Cezaevi
Bartın Zonguldak

Not:: Eylül döneminin basın cezalarıyla ve TCK'nın 142, 159, 311 ve 312. maddelerinden hükmolunan cezalarla ilgili daha geniş bilgi için Belge Yayınları arasında çıkan (Düşünce Suçu), (Eylül Hukuku ve Basın Özgürlüğü) kitaplarına başvurulabilir.

Memur Sendikalarının Politikası 657'ye Hayır Olmalı

Memurların sendikalaşmalarını hızla yürüttükleri günümüzde bir politikasızlık göze çarpmaktadır. Eğitim-İş, Eğit-Sen öğretmenler arasında hızla örgütlenmelerini sürdürürken, aralarındaki farkı sadece tüzüklerini anlatmakla ifade edebiliyorlar. Belediyelerde sürdürülen benim de kurucu üyesi ve Ankara il yönetiminde olduğum TÜM-BEL-SEN'in başvurusunu geçtiğimiz aylarda İstanbul'da yaptık.

Bu çalışmaları Sağlıkçılar, Tarımcılar, Devlet Demiryolları, PTT memurları izleyecek. Gözle görülür bir sendikalaşma talebi var. Bu talebi geliştiren, mücadele alanına sokan politikaların yokluğu ise, gelişmeleri sendika kurulması sırasında yükselen bir dalga haline getirip, kurulması ile durulan denize çevirmektedir.

Duruldruktan sonra varlıklarını kendi alanlarına ilişkin politika üreterek sürdürüp geliştirmek yerine yükselen toplumsal muhalefetin kenarına eklenmeyi politika edinmeleri, kendilerini yoketme sürecinin, yani sonun başlangıcı olacaktır. Kendimizi Zonguldak işçi direnişi, cezaevlerindeki açlık grevleri gibi örnekleyeceğimiz yerlerde yedek güç, marjinal yapılar olarak ifade etmek, o alanları temel örgütlenme, ilişki biçimi olarak almak yanlıştır. Kendi alanımızın sorunlarına çözüm ve politika üretimi, örgütlenmemizin ve mücadelemizin temeli olmalıdır. Toplumsal muhalefetin bir parçası olmak yerine başka yapılarda kan arama politikaları terk edilmelidir. Bundan toplumsal muhalefetin diğer alanlarına duyarsız kalınması anlamı çıkarılmamalı, tersine o alanlara en büyük desteğin kendi alanlarımızı örgütlemekten geçeceği anlaşılmalıdır.

Bir durum saptaması yapacak olursak ANAP iktidarı, memurların sendikalaşmaları önünde bir engeldir. Kurulan sendikalar ile toplu sözleşme yapması da mümkün değildir.

Buradan yola çıkarak şunu görmek mümkün. Egitim iş, Eğit-Sen ve kurulma aşamasında olan diğer sendikaların toplu sözleşme imzalama şansları yoktur. Kurulmuş ve kurulacak olan sendikaların önünü açma görevi sadece belediyelerde ör-

gütlenmiş olan TÜM-BEL-SEN sendikasına düşmektedir. TÜM-BEL-SEN'in politikaları bütün devlet memurlarının mücadelesini etkileyebilecektir. Bu arkadaşlar, durumlarını bu açıdan görmek ve düşünmek zorundadır.

Belediyelerin ağırlıkla SHP'nin yönetiminde olması, bu toplu sözleşme şansını yaratmaktadır. Özellikle SHP'nin parti programında memur sendikalaşmasına yer vermiş olması ve SHP'li belediye başkanlarından demokrat olanları, böyle bir toplu sözleşmeyi imzalayabilir.

Politikamız Toplu Sözleşme İmzalamak Olmamalı

Böylesi bir politika günü kurtarmak ve demokrasi mücadelesi dışında kalmaktır. Toplu sözleşme ile yetinmek hak alma mücadelesi değil, verilenle yetinmek olacaktır. Toplu sözleşme hedefi bir aşama olarak alınmalı ve bizi asıl hedefe götürecek politikanın parçası olarak kavranmalıdır.

Politikamız 657'ye Hayır! olmalıdır.

Tüm memurları bağlayan ve toplu sözleşmenin içeriğini yani hak alınmasını engelleyen 657 sayılı yasadır. Yapılacak bir toplu sözleşmenin haklar anlamında içi boş olacaktır. O yüzden memurun hak alma mücadelesi, 657 sayılı yasayla hesaplaşmasından geçmektedir. Öncelikle toplu sözleşme imzalayabilir miyiz ve nasıl bir toplu sözleşme imzalayabiliriz, incelemek gerekiyor.

Toplu sözleşme Yapabilir miyiz?

Ulusal hukukun hiçbir yasaklayıcı kural içermediği, sendika kurma ve sendikalara üye olma ile toplu pazarlık yapma, kamu görevlileri için dayanağını Anayasa uyarınca Türkiye'yi hukuksal yönden bağlayan Uluslararası Sözleşmelerden alan yasal bir haktır.

Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Çalışma Örgütü çerçevesinde kabul edilen sözleşme niteliğindeki uluslararası belgelerden ancak ülkemizce onaylanan ikisi sendikal haklar konusunda memurları da kapsayan kurallar içermektedir. Toplu sözleşme hakkımızı bugün için olanaklı kılan ILO'ca imzalanan 98 nolu sözleşmedir. 98 nolu sözleşmenin 4. maddesi toplu sözleşmenin kabulüne ilişkindir. 98 nolu sözleşmenin 4. maddesi işverenlerin memur sendikalarıyla toplu sözleşme imzalamalarından kaçınmalarını önlemeyi amaçlar. 1 Temmuz 1949 yılında imzalanan bu sözleşmeyi ülkemiz, 1951 yılında TBMM'ne sunmuş, 8 Ağustos 1951'de, yani aynı yıl kabul etmiştir.

Ülkemiz böyle bir sözleşmeye imza atarken, bunun memurlarla ilgisi olmadığı yanılgısına düşmüştür. Bu yanılgı, 98 nolu sözleşmenin 6. maddesinden kaynaklanmıştır. Yanılgı diyoruz, zira 6. maddenin İngiliz ve Fransızca metninde farklılıklar vardır. İngilizce metnin karşılığı, "Devlet yönetiminde görevli devlet memurları" diye çevrilebilecek terim kullanılmıştır. ILO denetim organları da 6. maddenin İngilizce ve Fransızca metinleri arasındaki bu ayırıma dayanarak, İngilizce metni gözönüne alarak karar vermiştir. Uzmanlar Komisyonu da aynı doğrultuda davranmıştır. Komisyona göre "kamu görevinin organları" olarak davranmayan kişiler sözleşme yapabilirler.

Hukuksal dayanak olarak Toplu Sözleşme yapmamız mümkündür. Ancak toplu sözleşmenin içeriği konusunda zorlanacağımız bir gerçektir. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun düzenlediği konular, sözleşme kapsamına girecektir.

657 sayılı yasayı incelediğimizde yasanın çok açık bir biçimde, detaylı düzenlemelerde bulunduğunu görürüz. Adaylık, atanma, terfi, yer değiştirme, memurluğun sona ermesi, çalışma saatleri, izinler, siciller, disiplin, görevden uzaklaştırma, mali hükümler, gösterge, derece vb... Görüldüğü gibi 657 sayılı yasa, bütün işlemleri tek taraflı olarak düzenlemiştir.

Bu hal, toplu sözleşmenin imzalanmasına engel değildir. Asgari düzeyde tarafların birbirini tanıyan 4-5 maddelik toplu sözleşme imzalanabilir. Hatta Belediye memurları 1580 sayılı yasadan yararlanarak öğle yemekleri ile yılda bir maaş ikramiye verilmesi konusunda sözleşme imzalayabilir.

Burada amaç toplu sözleşme imzalamak olmalıdır. İmzalanacak toplu sözleşme gerçeği bu olmasına rağmen, daha fazla taleple işverene gitmemiz gerekmektedir. Bunun iki açıdan yararı vardır. İşveren bu talepleri karşılama durumunda olmadığı için yasal olarak şerh koyar, biz bu şerh sonucunda yargıya başvururuz. Bu başvuru, toplu sözleşmeyi engellediği için 657'nin iptali/değiştirilmesi yönünde olacaktır.

Aynı zamanda "657'ye Hayır" kampanyaları açmak, bu konuda broşürler çıkarmak, paneller, mitingler düzenlemek şeklinde memurların tümünü kapsayacak bir yaygınlık kazandırılmalıdır. Böylesi bir hedef, grevi de gündeme getireceği için grevli, toplu sözleşmeli bir sendika olma mücadelesinin birlikte yürütülmesini sağlar. Mücadele, hem yargı düzeyinde, hem de toplumsal muhalefet olarak fiili biçimde sürdürülürse anlamlı olacaktır. Yoksa 1961 yılındaki grevsiz toplu sözleşmesiz bir sendikal hak ile, hak alma mücadelemizi bastırabilirler.

Emzik değil Biberon istiyoruz.

Sonuç olarak demokrasi mücadelesinin hak alma mücadelesi ile kesiştiği günümüzde, haklarımızın içini boşaltarak verebilirler. Bu yüzden politikamız 657'ye hayır olmalı ve ona yönelik adım adım ilerlemeliyiz.

657'YE HAYIR DEMOKRATİKLEŞMENİN PARÇASIDIR.

657'ye hayır, memurların tek çıkış noktasıdır. 657, özünde tek taraflı düzenlemeyi içerdiği için antidemokratiktir. Toplumsal yaşamın demokratikleştirilmesi mücadelesi, sözün, yetkinin, kararın çalışanlarda olduğunun savunulmasından geçer. Tek taraflı düzenlemeler karşısında memurların çalışma yaşamını düzenlemesi, demokratikleşmenin kanallarından biri olacaktır.

657'ye hayır, memurun terfiisinde, tayininde, ücretinde, yaşamında söz, yetki, karar sahibi olması demektir.

657'ye hayır, grevli, toplu sözleşmeli sendikal hak demektir.

Toparlayacak olursak, kısa vadede bir toplu sözleşme imzalamak ve bu toplu sözleşmenin üzerinde yükselecek bir mücadele çizgisi izleyerek 657'ye hayır demek, başta TÜM-BEL-SEN olmak üzere bütün memur sendikalarının politikasını oluşturmalıdır. ■

Ayhan Erdoğan
TÜM-BEL-SEN Kurucu Üyesi

BASIN AÇIKLAMALARI

Demokratik Kitle Örgütleri Ve Sendikalar:

Savaşa Son

Toplumun çeşitli kesimlerinden işçilerin, emekçilerin ve tüm çalışanların kitle örgütlerinin İstanbul'daki yöneticileri olarak biz aşağıda imzası bulunanlar, ülkenin içine sürüklendiği Ortadoğu savaşına son verilmesi yolunda sesimizi yükseltmek amacıyla birlikte bir kampanya başlatıyoruz. "Savaşa Son Kampanyası" adıyla anacağımız bu ortak çaba çerçevesinde çeşitli türden faaliyetlerle ülkenin çalışanlarının ezici çoğunluğunun savaşa karşı olduğunu, dünyanın başka ülkelerinde ve başka şehirlerde yürütülen benzeri faaliyetlere paralel olarak ortaya koymayı amaçlıyoruz.

- Ortadoğu bu savaşla insan yaşamının, ekonominin ve çevrenin tümüyle tahrip olabileceği bir felakete doğru sürüklenmektedir. Biz **SAVAŞA SON** diyoruz.

- Hükümet, "erteleme" hukuki kisvesi altında grevleri yasaklayarak yüzbinlerce işçinin grev hakkını gaspetmekle ve tüm işkollarında onbinlerce işçinin işine son verilmesini olanaklı kılacak bir ortam yaratmakla, savaşla işçilerin ve öteki çalışanların haklarına bir taaruz için bahane olarak kullanacağının somut işaretlerini vermiştir. Biz **SAVAŞ DEĞİL HAK İSTİYORUZ**

-Cumhurbaşkanı Özal ve Akbulut Hükümeti, büyük çoğunluğun iradesine aykırı biçimde, ABD'nin bölge çapındaki uzun dönemli hedefleri doğrultusunda üsleri kullandırarak ve NATO Çevik Kuvvetini davet ederek ülkeyi savaşın içine sokmuştur. Kara Savaşına girme hazırlıkları da yapılmaktadır. Biz, başta İncirlik ve Erhaç olmak üzere **ÜSLERİN KULLANIMININ DURDURULMASINI** talep ediyoruz.

- Ortadoğu'daki savaş, büyük devletlerin ekonomik ve siyasi çıkarları uğruna yürüttükleri bir savaştır. Biz, **ORTADOĞU HALKLARINA ÖZGÜRLÜK** diyoruz.

-Gerek Hükümet, gerek yazılı ve sözlü basının bir bölümü sürekli olarak militarist ve savaş yanlısı bir propagandayı körüklemekte, Hükümet savaşı bahane ederek bütün hak ve özgürlükleri çiğnemektedir. Biz, **SAVAŞ KIŞKIRTICILIĞINA SON** diyoruz.

- "Dünya Barışı"nı sağlamak için kurulduğu iddia edilen Birleşmiş Milletler, Güvenlik Konseyi'nin antidemokratik yapısının bir sonucu olarak, Filistin halkının haklarını ve Halepçe'de Kürt halkına uygulanan soykırımı görmezlikten geldiği halde, bugün Ortadoğu'da savaşı kışkırtan, ABD'nin politikasına uluslararası hukukun desteğini sağlayan bir işlev görmüştür. Biz soruyoruz: **BİRLEŞMİŞ MİLLETLER Mİ, BİRLEŞİK DEVLETLER Mİ?**

Tüm dünya halklarına, Uluslararası demokratik kuruluşlara, savaşa karşı olan tüm insanlara sesleniyoruz: **SAVAŞA KARŞI DİRENELİM**

Savaşın sorumlularına tekrar sesleniyoruz: **SAVAŞI DURDURUN**

31.1.1991

Atilay Ayçin (Hava-İş Gn Bşk), Nabi Delice (Hava-İş Gn Bşk Yrd), Şafak Kurnaz (Hava-İş Gn Sek), Cumhur Akınay (Hava-İş Gn Ml Sek), Mustafa Altınbaş (Hava-İş Gn Teş Sek), Ali Bahçetepe (Hava-İş Gn Eğ Sek), Yener Kaya (Deri-İş Gn Bşk), Munzur Pekgüleç(Deri-İş Gn Bşk Yrd), Selahattin Gökdemir (Deri-İş Gn Sek), Mehmet Kılıçarslan (Deri-İş Gn Eğ Teş Sek), İbrahim Kızıltan (Deri-İş Gn Ml Sek), Münir Ceylan (Petrol-İş Gn Bşk), Hüseyin Doğdu (Petrol-İş Gn Sek), Tekin Akın (Petrol-İş Gn Ml Sek), Mansur Burgucu (Petrol-İş Gn Teş Sek), Celal Özdoğan (Otomobil-İş Gn Bşk), Mahmut Karakoç (Otomobil-İş Gn Sek), Mehmet Çapar (Otomobil-İş Gn Bşk Yrd), Hüseyin Kara (Otomobil-İş Gn Ml Sek), Cihangir Başkaya (Otomobil-İş Gn Örg Sek), Osman Yıldız (Otomobil-İş Gn Eğ Sek), Sabri Topçu (Tümtis Gn Bşk), Yurdal Şenol (Tümtis Gn Sek), Muammer Sağlam (Tümtis Gn Ml Sek), Ali Kater (Tümtis Gn Eğ Sek), Mustafa Okumuş (Tümtis Gn Teş Sek), Ziya Karadeniz (Kristal-İş Gn Bşk Yrd), Cemal Simliova (Kristal-İş Gn Sek), Mehmet Uludağ (Kristal-İş Gn Ml Sek), İsmet Konuk (Kristal-İş Gn Eğ Sek), Turan Günata (Eğit-Sen Gn Sek), Fazlı Kaya (Tüm-Bel Sen Örg Sek), Av Ercan Kanar (İHD İst Şb Bşk), Hüseyin Özkahraman (Halkevleri Marmara Bölge Tem), Av Bülent Yüksek (Eğit-Der İst Şb Bşk), Av Recep Memiş (Savaşa Karşı Avukatlar Girişimi), Hüseyin Soylu (IFMC Gn Sek), İsmail Karakuş (PTT Çal. Yard. Day. Der Gn Bşk), Üzeyir Avcı (Halk Kült. Ar. Yay. Der Bşk), Hikmet Beskisiz (DKD Bşk), Maksut Coşkun (Genç Em. Der. Gn Sek) ,İstanbul Sendika Şubeleri Platformu adına Yusuf Enginkaya, Ali Gündoğdu, Musa Servi, Sadık Yıldız, Kamil Kartal, Kezban Oral, Hatice Görgü, Ali Rıza Küçükosmanoğlu, Zülfi Karaağaç, Hilmi Karaoğlan, Esat Budak, Fikri Sarıkaya, Hıdır Bal, İlyas Güven, Şükrü Kartal, Hasan Erçal, Hasan Tufan, Ali Payda, Erdal Demirkan

Meslek Odaları

Savaşa Son

Biz, İstanbul'daki meslek odalarının temsilcileri olarak, halkımızın büyük çoğunluğunun istemi olan "savaşa hayır" düşüncesini içeren tüm girişimleri destekliyor ve bizler de **SAVAŞA SON VERİLMESİNİ** ve **ÜSLERİN KULLANIMININ DURDURULMASINI** talep ediyoruz.

Prof. Dr. Selçuk Apak (İstanbul Tabip Odası Başkanı)
Mehmet Domaç (İstanbul Eczacı Odası Başkanı)
Dt Celal Korkut Yıldırım (İstanbul Dişhekimleri Odası Başkanı)
Muammer Uğur (İstanbul Veteriner Hekimleri Odası Başkanı)
Hasan Akalın (TMMOB Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği İs. İl Koordinasyon Kurulu Sekreteri)
Mehmet Eren (İstanbul Mali Müşavirler Odası Başkanı)

KAZIM ASLAN

31.1.1938

Dersim

Kardeşi HIDIR 12 Eylül faşist yönetimi tarafından idam edildiğinde, acısını içine atan, yasını kavgaya dönüştüren, değerli abimiz, arkadaşımız KAZIM ASLAN, arkasından bizlere sabırlı, kararlı ve değerli bir anı bıraktı. Onun Kürt Halkı'nın Bağımsızlık Mücadelesi için çarpan yüreği, direnci ve onurlu kişiliğini saygıyla anıyoruz.

Mahmut Canbay, Sema Ulusal, Kemal Polat, Menderes Canbay, Hacı Özdemir, Hasan Köroğlu, Kemal Yıldırım, Süleyman Kozan, Haydar Dilli, Hıdır Dilli, Nazım Doğan, Tahire Doğan, Garip Akgün, Hasan Akgün, Mehmet Demirci, Bayram Laçin, Hüseyin Şahin, Zeynel Şahin, Cemal Bilgiç, Hüseyin Aslan, Hasan Hüseyin Özdoğan, Orhan Güvenışık, Cafer Şahin, Gazi Barut, Hayrettin Biçici, Süleyman Biçici, Hediye Barut, Ali Işık, Kazım Demir, Cemal Turan.

İşkenceye Son

İşkenceye Karşı Avrupa sözleşmesinin TC Devleti tarafından imzalanmasının yıldönümünü yaşıyoruz. Sözkonusu anlaşmanın açık hükümlerine rağmen işkence hala yaygın bir şekilde sürmektedir. Bir sorgu ve sindirme yöntemi olarak siyasi olsun olmasın tüm soruşturmalarda olanca vehametiyle karşımıza çıkmaktadır. Somut belgeler, yetkililerin açıklamalarının gerçek olmadığını göstermektedir. Şubemize yapılan başvurular göstermektedir ki, İşkence Türkiye'de hala bir devlet politikasıdır. Hadise salt bazı görevlilerin münferit uygulamaları değil, kurumlaşmış bir uygulamanın hiyerarşik bir yapılanma içinde sergilenmesi görünümündedir.

Türkiye'nin bu konudaki tüm uluslararası sözleşmeleri imzalamasına rağmen, yasal ve idari sistemde hiçbir değişikliğe gidilmedi. Anlayışda ve uygulamada önemli hiçbir değişiklik olmadı. BM sözleşmesi taraf olan devletlere idari ve yasal sistemlerinde sözleşme gereği yeni düzenlemeler yapma zorunluluğunu getirirken, Avrupa sözleşmesi ise uluslararası örgütler aracılığıyla uygulamaların denetlenmesini getirmişti. Ne var ki, Türkiye bu koşullara aykırı davranmakta ısrar etmektedir.

İHD İstanbul Şubesi olarak 27.10.1990 tarihinde ayrıntılı bir raporu açıklamıştık. Geçen 3 aylık süre dahi o raporda yapılan tesbitlerin doğruluğunu pekiştirmiştir. Salt bu rapor sonrasında şubemize intikal eden sayısız işkence duyuruları ve 20 civarında kati işkence raporu vardır. Kısaca somutlamak gerekirse:

Siyasi bir soruşturma nedeniyle gözaltına alınan Canan Arslan yoğun işkencelere maruz kalmış, 10 günlük raporu mevcuttur. Yine siyasi soruşturma nedeniyle gözaltına alınan Fethi Umay'ın 10 günlük raporu mevcuttur. Keza Hasan Erdem'in 10 günlük raporu mevcuttur. Keza Kemal Yazar'ın 7 günlük raporu mevcuttur. Rıza Yavuz'un 3 günlük, Haydar Güler'in 5 günlük, Garabet Demirci'nin 5 günlük, Nil Pınar'ın 7 günlük, Ali Yalçın'ın 5 günlük, Hamza Yalçın'ın 5 günlük, Hasan Ali Sönmez'in 3 günlük, Veyis Deprem'in 5 günlük, Suna Akkaya'nın 5 günlük, Cafer Kurt'un 5 günlük, Gülali Purhan'ın 1 günlük, Hüsnüye Taşlı'nın 7 günlük, Gürbüz Aydın'ın 10 günlük, Hasan Atmaca'nın 5 günlük, Sadun Atladan'ın 5 günlük, Ahmet Ekinci'nin 10 günlük, Yıldız Durmuş'un 10 günlük, Hasan Çakon'un, Sadi Keten, Serdar Kaya'nın, Necdet Karacan'ın, Bülent Özbek'in işkence gördüğüne dair raporları vardır.

İşkence bir devlet politikası olarak salt siyasi suçlarda değil siyasi olmayan soruşturmalarda da tüm ağırlığıyla devam etmektedir. Örneğin siyasi olmayan bir soruşturma nedeniyle gözaltına alınan Veysel Yurtbaş adlı şahsa yoğun işkenceler yapılmış ve bu şahısa Adli Tabiblikçe 15 günlük rapor verilmiştir. Keza bir hırsızlık nedeniyle gözaltına alınan Yaşar Albayrak'a da işkence gördüğüne dair Adli Tabiblikçe rapor verilmiştir.

Daha 10 gün önce Ankara siyasi şubede Birtan Altunbaş işkence ile öldürülmüştür.

İşkence olanca hızıyla devam ederken yöntemler de tüm katılığıyla sürmektedir. Kaba dayak, tazyikli soğuk su sıkmak, sırta binmek, cinsel organlara vurmak, el falakası, ayak falakası, filistin askısı, tek ayak üstünde bekletmek, göz bağlatmak, elektrik vermek, küfür, tehdit, coplamak, tecavüz teşebbüsü, kurumlaşmış yöntemlerdir.

CMUK 135. maddeye göre insanların susma hakkı vardır. Ne var ki susma hakkını kullanan insanlar yaşam hakkını kaybetme tehlikesiyle karşılaşmaktadırlar.

Öneriler:

TCK'nun 243. maddesi sözleşmeye uygun olarak değiştirilmelidir.

CMUK'nun 135. maddesi hayata geçirilmelidir.

Sorgulama bizzat savcılarca yapılmalıdır.

İşkenceye uğrayanlar için bir hastane kurulmalıdır.

Hukuka aykırı kanıtların delil olarak kullanılması yasaklanmalıdır.

Adli Zabıta kurulmalıdır.

Sanığın sorgusunda müdafii hazır bulunmalıdır.

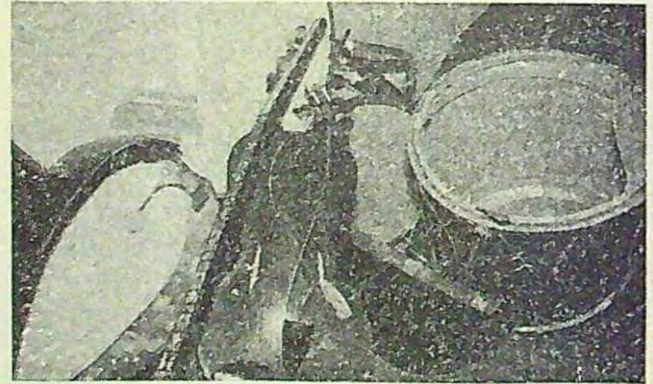
Gözaltına alınanın durumu hemen yakınlarına bildirilmelidir.

İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi insani değerlere sahip çıkan herkesi işkenceye karşı mücadeleye çağırıyor, bu konudaki tüm uygulama ve bilgilerin derneğe iletilmesini istiyor.

İşkenceye son ve insanca yaşam için ileri diyoruz.

İnsan Hakları İstanbul Şubesi

Grup Ekin'in Solisti Tutuklandı

24 Ocak 1991 günü Grup Ekin'in de çalışma yeri olarak kullandığı Tavır dergisinin Ankara bürosu polislerce basıldı. Grup elemanları ile Tavır çalışanlarından bir bölümü gözaltına alındılar, bürodaki eşyalar ve grubun enstrümanları parçalandı. Grup elemanları sorgu sürecinde yoğun işkence gördüklerini, kendilerine gizli örgüt muamelesi yapıldığını açıkladılar. 6 Şubat'ta Grup Ekin'in solisti Metin Turan tutuklandı. Grup Ekin tarafından dergimize gönderilen açıklamada solistlerinin tutuklanmasındaki amacın grubun kaset çalışmasını durdurmaya, konserlerini engellemeye yönelik olduğu belirtiliyor. Halktan yana kültür ve sanatın susturulamayacağını vurgulayarak şunu ekliyorlar: "Bir ulusun türkülerini yapanlar, yasalarını yapanlardan daha güçlüdür". ■

